

การศึกษาปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่ายในระดับอุดมศึกษา

นายเอกสิทธิ์ บุญมาก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY OF SELECTED FACTORS FOR ARTISTIC PHOTOGRAPHY INSTRUCTION
IN HIGHER EDUCATION

Mr.Ekasit Boonmak

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Education Program in Art Education

Department of Art, Music and Dance Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอน

วิชาศิลปภาพถ่ายในระดับอุดมศึกษา

โดย

นายเอกสิทธิ์ บุญมาก

สาขาวิชา

ศิลปศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

.....คณบดีคณะครุศาสตร์

(ศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย กาญจนวาสี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์)

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิศักดิ์ สินธุภัก)

เอกสิทธิ์ บุญมาก : การศึกษาปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่าย
ในระดับอุดมศึกษา. (A STUDY OF SELECTED FACTORS FOR ARTISTIC
PHOTOGRAPHY INSTRUCTION IN HIGHER EDUCATION) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
: รศ. ดร.ปณณรัตน์ พิชญ์ไพญญ์, 263 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่าย
ในด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปภาพถ่าย ด้านกระบวนการสอน และด้านการตัดสินคุณค่าผลงาน
ศิลปภาพถ่าย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ อาจารย์ผู้เกี่ยวข้องกับศิลปภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา จำนวน
12 ท่าน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯลาดกระบัง มหาวิทยาลัย
รังสิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยศิลปากร และศิลปินช่างภาพ 5 ท่าน ได้จากการเลือก
แบบเจาะจง โดยผู้สอนวิชาศิลปภาพถ่ายต้องมีประสบการณ์สอนมากกว่า 5 ปี และ ศิลปินช่างภาพต้อง
มีประสบการณ์สร้างผลงานมากกว่า 5 ปี การวิจัยนี้เป็นเทคนิคแบบเดลฟาย ใช้เครื่องมือวิจัยโดยรอบ
ที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด รอบที่ 2 และรอบที่ 3 เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า
วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่ามัธยฐาน และ ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์และศิลปินช่างภาพ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้อง
ได้แก่ (ก) ด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปภาพถ่าย (ข) ด้านกระบวนการสอน และ (ค) ด้านการตัดสิน
คุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย โดยส่วนรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง และ เห็นด้วยมาก ผู้วิจัยจึง
สามารถสรุปปัจจัยคัดสรรทั้ง 3 ด้าน สำหรับใช้ในการเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่ายได้

สาระสำคัญสรุปได้ว่า การเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่าย ผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจให้ชัดเจนกับ
ปัจจัยคัดสรรทั้ง 3 ด้าน คือ (ก) ต้องเข้าใจเนื้อหาที่จะสอน โดยการกำหนดเนื้อหา ต้องเป็นไปตาม
วัตถุประสงค์รายวิชา (ข) การกระบวนการสอนต้องสนับสนุนให้ผู้เรียนเข้าใจได้โดยง่าย และ (ค)
หลักเกณฑ์ ขั้นตอนการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ต้องมีความหลากหลายในทฤษฎี ดังนั้น
ผู้สอนจึงเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ควรมีความรู้ และเป็นผู้เปิดใจกว้าง ซึ่งจะทำให้การเรียนการสอนวิชา
ศิลปภาพถ่าย ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

ภาควิชา ศิลปะ คนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา
สาขาวิชา ศิลปศึกษา
ปีการศึกษา 2553

ลายมือชื่อนิติ

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

5083443427 : MAJOR ART EDUCATION

KEYWORDS : SELECTED FACTORS / ARTISTIC PHOTOGRAPHY / INSTRUCTION

EKASIT BOONMAK : A STUDY OF SELECTED FACTORS FOR ARTISTIC PHOTOGRAPHY INSTRUCTION IN HIGHER EDUCATION. ADVISOR : ASSOC. PROF. POONARAT PICHAYAPAIBOON, Ed.D. 263 pp.

The purposes of this research were to study selected factors for artistic photography instruction of higher education in three aspects which were: first, content and artistic photography context, second, teaching process, and third, artistic photography value assessment.

The sampling of this research were twelve artistic photography instructors from Chulalongkorn University, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, Rangsit University, Chiang Mai University, Silpakorn University, and five artistic photographer. They were specific purposive sampling selected from artistic photography instructor who had experience more than five years, and photographer artist who had experience more than five years. The research methodology was Delphi technique with three rounds. The first round was open-end questionnaire. The second round and final round were rating scale questionnaires. The obtained data were analyzed by median and interquartile range.

The result revealed that instructors and photographer artists's opinion from selected factors were as follow: (a) Content and artistic photography context aspect, (b) Teaching process aspect, and (c) Artistic photography value assessment aspect were in strongest and strongly agree. Therefore, researcher can summarize selected factors of three aspects for suitable use in education management process.

The main point of this summary could be revealed as follow: the instructor has to clarify the three aspects and has to understand the content of subject, (a) the teaching plan have to follow by subject objective, (b) the teaching process have to support and lead student to comprehensive understanding of content, and (c) the criterion process of artistic photography value assessment have to integrate more than one theory. Hence, the important factor is instructor should be an expert and a generous person who can lead the instruction to the artistic photography teaching goal.

Department : Art, Music and Dance Education

Field of Study : Art Education

Academic Year : 2010

Student's Signature

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จเรียบร้อยได้ด้วยความกรุณาของ รองศาสตราจารย์ ดร.ปณณรัตน์ พิชญไพบุลย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่งตลอดมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง และอบอูนในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร (ประธานกรรมการสอบ) ที่ได้กรุณาสอบถามทุกข์สุข และให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์อย่างดียิ่งเสมอมา และกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.โสภณชัย บุญญานันต์ อาจารย์ ดร.อินทิรา พรหมพันธุ์ อาจารย์ ดร.อภิชาติ พลประเสริฐ ที่กรุณาให้เกียรติ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจ และให้คำแนะนำในการสร้างเครื่องมือในการวิจัย และกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิศักดิ์ สิ้นธุภักดิ์ ที่กรุณาให้เกียรติ เป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ ท่านอาจารย์ ในสถาบันต่างๆ และศิลปินช่างภาพทุกท่าน ที่กรุณาสละเวลา และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีทุกครั้ง ในการให้สัมภาษณ์ และตอบแบบสอบถามในการทำวิจัยนี้ ตลอดจน อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา ที่ได้ให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลมีประสิทธิภาพ และรวดเร็ว และขอขอบคุณ พี่ เพื่อน และน้องๆ ชาวครุศิลป์ ที่ได้กำลังใจและช่วยเหลือกันมาตลอด

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ น้องสาว และเครือญาติ ที่คอยช่วยเหลือและเป็นกำลังใจตลอดมา ทั้งในการทำวิจัยครั้งนี้ และการดำเนินชีวิตเสมอมา เป็นพระคุณที่หาที่สุดไม่ได้ รวมทั้ง คุณลักษณะ งามนาคา ที่ได้เป็นแรงใจ และสนับสนุน ให้ความช่วยเหลือในทุกๆ ด้าน ของการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
ขอบเขตการวิจัย.....	7
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	8
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	8
ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย.....	9
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
3. วิธีการดำเนินงานวิจัย.....	146
การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น.....	146
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	146
กรอบแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย.....	147
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	148
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	149
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	149
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	152
ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปภาพถ่าย.....	152
ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลด้านการตัดสินใจคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย.....	157
ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลด้านกระบวนการสอนศิลปภาพถ่าย.....	164

บทที่	หน้า
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	170
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	170
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย.....	170
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	170
วิธีการดำเนินงานวิจัย.....	171
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	171
สรุปผลการวิจัย.....	171
อภิปรายผลการวิจัย.....	179
ข้อเสนอแนะ.....	217
รายการอ้างอิง.....	219
ภาคผนวก.....	230
ภาคผนวก ก.....	231
ภาคผนวก ข.....	236
ภาคผนวก ค.....	259
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	263

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. สรุปความแตกต่างการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายระหว่างในการประกวด และในการเรียนการสอน.....	134
2. แสดงค่ามัธยฐาน (Median) และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile) ข้อความความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญฯ ในด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปภาพถ่าย.....	152
3. แสดงค่ามัธยฐาน (Median) และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile) ข้อความความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญฯ ในด้านการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย.....	157
4. แสดงค่ามัธยฐาน (Median) และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile) ข้อความความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญฯ ในด้านกระบวนการสอนศิลปภาพถ่าย.....	164

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1. Louis Jacques Mande Daguerre. Paris Boulevand 1839.....	60
2. Robinson. Fading Away 1858.....	63
3. Man Ray. Ingres Violin 1924.....	66
4. Alfred Stieglitz. The Steerage 1915.....	68
5. Ansel Adams. The Tetons and the Snake River, Grand Teton National Park 1942.....	70
6. Edward Weston. Pepper No.30 1930.....	72
7. Yousuf Karsh. portrait of Winston Churchill 1941.....	73
8. Diane Arbus. Identical Twins 1967.....	73
9. Dorothea Lange. Migrant Mother 1936.....	75
10. Lewis Hine. Child laborers in glassworks 1908.....	76
11. Henri Cartier Bresson. Behind the Gare St. Lazare 1932.....	78
12. Robert Capa. The Falling Soldier 1936.....	80
13. Robert Frank. From The Americans Parade 1955.....	81
14. Garry Winogrand. Untitle 1969.....	83
15. Ernst Haas. Motion Runners 1958.....	84
16. Herbert Bayer. Lonely Metropolitan 1932.....	85
17. Richard Hamilton. Just what is it that makes today's homes so different, so appealing? 1956.....	87
18. (บน) Yasumasa Morimura. Olympia 1990. (ล่าง) Eduard Manet. Olympia 1863.....	89
19. Mariko Mori. Burning Desire 1998.....	90
20. Spencer Tunick. The Base 2010.....	90

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถาบันอุดมศึกษาตามความเข้าใจของบุคคลทั่วไปนั้น คือ เป็นสถาบันที่ผลิตองค์ความรู้ใหม่ ที่มีความน่าเชื่อถือและทันสมัยอยู่เสมอ เป็นแหล่งฝึกฝนทักษะความชำนาญในการทำงานแบบมืออาชีพ และทักษะในเรื่องของกระบวนการคิดแบบผู้นำ มีจิตสำนึก เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจมวลรวม โดยที่ผู้ปกครองโดยทั่วไปนั้นมั่นใจส่งบุตรหลานเข้าเรียนในระดับสถาบันอุดมศึกษาโดยหวังว่า การศึกษาในระดับสูงจะเป็นหลักประกันให้บุตรหลานของตนเจริญก้าวหน้ากับอาชีพการงานในอนาคต (เนตร หงส์ไกรเลิศ, 2551) การเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา ต้องคำนึงถึง ผู้เรียนนั้นมีความสำคัญที่สุด กระบวนการสอนต้องสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนมีความรู้ความสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มความสามารถ และต้องคำนึงถึงความสำคัญของ ความรู้ การจัดการเรียนการสอน กระบวนการสอน และคุณธรรม ได้ตามความเหมาะสมในแต่ละระดับการศึกษา ส่งผลให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง ความสัมพันธ์ระหว่างตนเอง กับ สังคม เทคโนโลยี ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา และสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ

การเรียนการสอนศิลปะอย่างเป็นทางการในประเทศไทยนั้น เริ่มต้นตั้งแต่โรงเรียนประณีตศิลปกรรม สังกัดกรมศิลปากร เปิดสอนวิชาจิตรกรรมและประติมากรรมให้กับข้าราชการ และผู้ที่สนใจ โดยศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เป็นผู้ก่อตั้ง จนยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2486 จากนั้นเรื่อยมาก็มีการเปิดสอนสาขาวิชาศิลปะในมหาวิทยาลัยอีกหลายแห่งเช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และอีกหลายสถาบัน ทั้งของรัฐบาลและเอกชนที่เปิดทำการสอนศิลปะ มาจนถึงปัจจุบัน ภาพถ่ายเป็นสื่อชนิดหนึ่งที่ได้รับ ความนิยมในการสร้างผลงานศิลปะอย่างชัดเจนขึ้น โดยการนำไปใช้ของนักศึกษาศิลปะและศิลปิน ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 20 จนถึงต้นศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีความหลากหลายในการสร้างสรรค์งานศิลปะ มีความเป็นอิสระเสรีทางขอบเขตการสร้างสรรค์ทางสื่อต่างๆอย่างไร้ขีดจำกัด (Grundberg, 1990) นอกเหนือไปจากการสร้างผลงานศิลปะแบบดั้งเดิม เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ ดังที่เคยปรากฏอยู่ในการเรียนการสอนศิลปะในอดีต การถ่ายภาพถือเป็นศาสตร์ชนิดใหม่ที่จะต้อง เรียนรู้และทำความเข้าใจจนเกิดเป็นสาขาวิชาที่เกี่ยวกับภาพถ่ายโดยเฉพาะระดับอุดมศึกษา ในเวลาต่อมา เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี มหาวิทยาลัยรังสิต เป็นต้น

ศิลปภาพถ่ายนั้นมีการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาทั้งในสาขาวิชาทัศนศิลป์ และสาขาวิชาการถ่ายภาพ ซึ่งทั้งสองสาขาอยู่ในหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต ทั้งนี้ถึงจะเป็นหลักสูตรที่มีความใกล้เคียงกัน แต่ก็ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของการผลิตบัณฑิตทางศิลปะในแต่ละสาขานั้น

ภาพถ่ายในสาขาวิชาทัศนศิลป์ถือเป็นสื่อทางเลือกชนิดใหม่ในการสนับสนุนการสร้างผลงานศิลปะให้มีความหลากหลายขึ้น แต่ด้วยความที่ภาพถ่ายเป็นสื่อสมัยใหม่ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจึงอาจส่งผลให้การตัดสินใจของอาจารย์ในเรื่องคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายในรายวิชาที่เกี่ยวกับทัศนศิลป์มีความคลุมเครือไม่ชัดเจนได้ ส่วนภาพถ่ายในสาขาวิชาการถ่ายภาพ ถือเป็นสื่อที่ต้องเรียนเป็นปกติ แต่การนำไปใช้เพื่อสร้างงานศิลปะในบางรายวิชาถือเป็นสิ่งที่แปลกใหม่ต่อการเรียนการสอน

เนื่องจากส่วนมากสาขาวิชาการถ่ายภาพระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย จะมุ่งเน้นผลิตบัณฑิตเป็นบุคลากรในธุรกิจถ่ายภาพเชิงพาณิชย์ การใช้ภาพถ่ายเพื่อผลิตงานศิลปะโดยแท้จริงแล้ว แต่ละหลักสูตรจะไม่เน้นมากนัก มีเพียงแค่ 1-2 รายวิชาเท่านั้นตลอดหลักสูตร เช่น หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาการถ่ายภาพ ภาควิชานิเทศศิลป์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ปรัชญาอุดมศึกษา คือ ผลิตบัณฑิตที่มีความเชี่ยวชาญทักษะการถ่ายภาพวิชาชีพขั้นสูงเพื่อนำไปใช้ประกอบธุรกิจการถ่ายภาพ ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาอุดมศึกษาที่เป็นสากล คือ เพื่อตอบสนองความต้องการของประเทศ โดยส่งเสริมศิลปะวิทยาการขั้นสูง ทักษะวิชาชีพ ตลอดจนถ่ายทอดวัฒนธรรมอันดีงาม (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2547) หรือหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาศิลปภาพถ่าย คณะศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยรังสิต ก็มีปรัชญาอุดมศึกษาเพื่อมุ่งเน้นผลิตบัณฑิตให้มีความคิดสร้างสรรค์ มีความรู้ความสามารถทางวิชาชีพและทักษะในงานภาพถ่ายเพื่อสร้างผลงานศิลปภาพถ่ายได้เช่นกัน ถึงแม้ว่าสาขาวิชาจะใช้ชื่อ ศิลปภาพถ่าย โดยเนื้อหาวิชาในภาพรวมทั้งหลักสูตร ก็ไม่ได้เน้นในบริบทของการทำงานศิลปะเพื่อศิลปะ (Art for art's sake) คือ ศิลปะที่มีคุณค่าความงามในตัวเองสามารถเป็นตัวถ่ายทอดอารมณ์สุนทรีย์โดยไม่ใช้ศิลปะเพื่อเป็นประโยชน์ด้านอื่น (จรรยา โกมุทร์ดนานนท์, 2551) และยังมีอีกหลายสถาบันที่ใช้ชื่อสาขาในบริบทของศิลปะ เช่น วิทยาลัยเพาะช่างมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ใช้ชื่อว่า สาขาศิลปการถ่ายภาพ หรือ วิทยาลัยสารพัดช่างธนบุรี ใช้ชื่อสาขาวิชาการถ่ายภาพและวีดีโอทัศน์ กลุ่มศิลปะการถ่ายภาพ เป็นต้น ดังนั้นในหลายสถาบันอุดมศึกษาจึงมุ่งผลิตบัณฑิตเพื่อการใช้เครื่องมือ เทคนิคทางการถ่ายภาพ นำไปประกอบวิชาชีพเชิงธุรกิจได้ จึงอาจเกิดปัญหาเรื่องของบุคลากรทางการศึกษาที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน แต่จำเป็นที่จะต้องตัดสินใจคุณค่าผลงานในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปภาพถ่าย

การเรียนการสอน ถึงแม้ว่าตามทฤษฎี จะมองประกอบ ได้แก่ ขั้นตอนการกำหนด วัตถุประสงค์รายวิชา เนื้อหา วิธีการสอน กิจกรรมการเรียน การใช้สื่อ การวัดและการประเมินผล ปลายภาค (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2547) ไว้ชัดเจน แต่จะทำให้บรรลุถึงความสำเร็จในการเรียนการสอนรายวิชาที่เกี่ยวกับศิลปภาพถ่ายนั้นยังคงเป็นปัญหา ด้วยผู้สอนรายวิชาศิลปภาพถ่าย โดยส่วนใหญ่จบการศึกษาจากสาขาอาชีพเฉพาะทาง ซึ่งผู้สอนไม่ได้จบการศึกษาจากสาขาของการศึกษาวิชาชีพครูโดยตรง ดังนั้น จึงอาจทำให้ผู้สอนไม่มีความรู้ในการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนได้ อาจดำเนินการสอนโดย การสอนในแบบที่ผู้สอนได้จดจำ จากประสบการณ์เมื่อครั้งที่เคยเป็นผู้เรียน หรือ อาจดำเนินการสอนตามความเข้าใจของตนเองเพียงอย่างเดียว ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ไม่เต็มที่ หรือมีความเข้าใจในบทเรียนไม่ดีเท่าที่ควร และอาจส่งผลให้ ในส่วนของการวัดและประเมินผล ด้วยความที่ไม่ชัดเจนในเรื่องของการตัดสินคุณค่าในตัวผลงานศิลปภาพถ่ายด้วย ถึงแม้จะมีทฤษฎีการจัดการเรียนการสอนที่ชัดเจนก็ตาม ยกตัวอย่างเช่น รายวิชาภาพถ่ายทัศนศิลป์ (ศิลปภาพถ่าย) จะศึกษาและเรียนรู้ทดลองหาแนวทางใหม่ในการสร้าง สรรค์งานด้วยกระบวนการความคิดความงามทางทัศนศิลป์ โดยเชื่อมโยงระหว่าง ศิลปะภาพถ่ายกับศิลปะแขนงต่างๆเช่น ภาพพิมพ์ จิตรกรรม สื่อผสม หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ มีจุดประสงค์ ให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจ กระบวนการทางความคิดสร้างสรรค์งานศิลปภาพถ่าย โดยผสมผสานกระบวนการคิดจากศิลปะแขนงอื่น สามารถนำเสนอแนวคิดและสร้างสรรค์งานในแนวทางของตนเองได้ กิจกรรมการเรียนมีทั้งการบรรยายและการปฏิบัติเป็นรายสัปดาห์ และการประเมินผลทั้งกลางภาคและปลายภาค แต่ด้วยความที่ศิลปะไม่มีผิดหรือถูก ไม่สามารถประเมินผลได้อย่างวิชาคณิตศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ที่มีผลลัพธ์ตายตัว ผลงานศิลปภาพถ่ายที่นักศึกษาแต่ละคนสร้างสรรค์ขึ้น มีแนวทางที่หลากหลายในแต่ละชิ้นงาน ถึงแม้จะทำตามกรอบของจุดประสงค์รายวิชานั้นๆ แต่ก็อาจทำให้เกิดความหลากหลายและไม่ชัดเจนในเรื่องการเลือกใช้ทฤษฎีตัดสินผลงานศิลปภาพถ่ายได้ อาจส่งผลในทางลบต่อนักศึกษาถ้าการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายของผู้สอนนั้นมีความคลาดเคลื่อน

จากสภาพปัญหาในเรื่องการเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่ายที่เป็นปัญหาสำคัญ คือ เรื่องของบุคลากรทางการศึกษาที่มีความรู้จริงทั้งด้านการถ่ายภาพ ด้านศิลปะ และด้านการเรียนการสอน ทั้งสามด้าน ยังมีอยู่จำนวนน้อย สิ่งที่เป็นผลกระทบชัดเจน คือ การสอนในรายวิชาศิลปภาพถ่าย ของมหาวิทยาลัยที่สอนการถ่ายภาพในระดับอุดมศึกษา จะได้รับการสอนโดย ผู้สอนที่มีความรู้ด้านเทคนิคการถ่ายภาพเชิงธุรกิจอย่างมาก แต่ มีความรู้ทางด้านของศิลปะน้อยกว่า เนื่องจากผู้สอนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ กับการทำงานถ่ายภาพเพื่อประโยชน์มากกว่าเรื่องความงาม (Utilitarian Photography) กล่าวคือ การถ่ายภาพที่จะคำนึงถึงเรื่องของผลที่เป็นประโยชน์โดยมีจุดประสงค์สำคัญ เช่น การถ่ายภาพเพื่อใช้ในธุรกิจ การค้า นำไปใช้ทำสื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์เป็นเรื่องหลัก

และคำนึงถึงเรื่องของความงาม โดยการตอบสนองส่วนบุคคลเป็นเรื่องรอง (Feininger, 1986) ในทางกลับกัน การสอนในรายวิชาทัศนศิลป์ในระดับอุดมศึกษา อาจารย์จะมีความรู้ทางด้านศิลปะอย่างมากแต่มีความรู้ด้านการถ่ายภาพน้อยกว่า เนื่องจากอาจารย์ส่วนใหญ่จะทำงานศิลปะอย่างเชี่ยวชาญ และมีผู้สอนจำนวนน้อยที่มีความรู้ด้านการถ่ายภาพอย่างลึกซึ้งซึ่งประกอบกัน และผู้สอนในปัจจุบันถึงแม้ว่าจะมีความรู้ทั้งด้านของการถ่ายภาพ และด้านของศิลปะอย่างลึกซึ้งแล้ว โดยส่วนใหญ่ผู้สอนก็ยังไม่มีความรู้ในการเรียนการสอนมากนัก ดังนั้น การเรียนการสอนจึงเป็นเรื่องที่ผู้สอนควรศึกษา ทำความเข้าใจเพื่อให้การเรียนการสอน การดำเนินการสอนเหมาะสม และเกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งผู้สอนต้องวัดและประเมินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย หรือการพิจารณาตัดสินผลงานศิลปภาพถ่าย ว่ามีคุณค่าอยู่ในระดับใดก็ตาม ย่อมขึ้นอยู่กับ เงื่อนไขกฎเกณฑ์ การรับรู้และประสบการณ์ทางศิลปะของอาจารย์ผู้ตัดสินเอง เป็นการยากหากผู้พิจารณาตัดสินผลงานศิลปะไม่มีพื้นฐานความรู้ เนื้อหาที่ตีพอ (ธีระพงษ์ พิศาลบุรณะ, 2543) ซึ่งเป็นเรื่องที่ผู้สอนควรให้ความสำคัญ จึงสามารถคาดการณ์ได้ว่า สิ่งที่เกิดขึ้นคือ ความไม่ชัดเจนในเรื่อง ขั้นตอน และเกณฑ์การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ไม่ว่าจะอยู่ในสาขาวิชาการถ่ายภาพ หรือสาขาทัศนศิลป์ก็ตาม ย่อมจะเกิดปัญหาด้วยความสามารถบางอย่างที่จำกัดของผู้สอนแต่ละสาขาวิชา และปัญหานี้ยังคงอยู่ถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ดี ผู้ที่ตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายนั้น ใช้หลักการใดนำมาเป็นตัวชี้วัดในการตัดสินคุณค่าผลงาน เพราะ นอกจากจะใช้ตัวทฤษฎีในศาสตร์ต่างๆ เดียวกันแล้วยังมีปัจจัยในเรื่องของความเป็นตัวตน ความชอบ รสนิยม หรือระดับความสำคัญของคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ของผู้ตัดสินผลงานซึ่งแตกต่างกันตามประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อารีธา คลังชานาญ (2536) เรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการประเมินผลศิลปะนิพนธ์ สาขาออกแบบนิเทศศิลป์ ระดับปริญญาตรี” ผลของการวิจัยพบว่า ปัญหาของการประเมินผล เมื่อพิจารณาพบว่า ด้านกระบวนการประเมินผลมีวิธีการให้คะแนนและตัดสินที่ยังไม่เหมาะสม และมีปัญหาความลำเอียงของผู้ประเมินที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ด้านเกณฑ์การประเมิน มีปัญหาว่า เกณฑ์ที่ใช้อยู่ยังไม่มีความชัดเจน และครอบคลุมเพียงพอ จนทำให้เกิดปัญหาการประเมินผลงานศิลปะได้คลาดเคลื่อน ซึ่งทางด้านการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายก็เกิดปัญหานี้เช่นกัน จึงเป็นการยากที่จะตัดสินได้แบบเห็นพ้องต้องกันทั้งหมด การมองมุมที่ต่างกันในงานศิลปภาพถ่าย จึงมักปรากฏขึ้นอยู่เสมอ และไม่สามารถสรุปอย่างไร เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องร่วมกัน ดังนั้น หลักการวิพากษ์วิจารณ์งานศิลปะสามารถช่วยให้เกิดการมองมุมเดียวกันได้ (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ , 2536) แต่อาจได้แค่เพียงแนวทางในการตัดสินที่ใกล้เคียงกันเท่านั้น

ตามที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น การวิพากษ์วิจารณ์และการตัดสินผลงานศิลปภาพถ่ายได้อย่างถูกต้อง ในการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา ผู้วิพากษ์จำเป็นต้องมีความรู้ในประเด็นปัญหาสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ความเข้าใจในตัวสื่อภาพถ่าย มีความต่างกับสื่อศิลปะชนิดอื่นในส่วนของรูปแบบ เพราะภาพถ่ายนั้นสร้างงานจากสิ่งที่ปรากฏขึ้นจริงจากการบันทึกลักษณะแสงที่ตกกระทบกับวัตถุจริง ตามสิ่งที่เห็น ณ ตรงหน้าไม่ได้เป็นส่วนที่จินตนาการขึ้นเอง เหมือนในสื่ออื่นแม้กระทั่งการเขียนบทกวีที่อาศัยจินตนาการในการสร้างภาพขึ้น จึงเป็นข้อที่แตกต่างกันของชนิดสื่อศิลปะนั้นเป็นสิ่งพิเศษที่การถ่ายภาพนั้นบันทึกภาพอย่างไรก็แสดงออกมาในแนวทงนั้น (Newbury, 1997) ภาพถ่ายไม่ต้องอาศัยทักษะการวาดอันวิจิตรของศิลปินที่ถ่ายทอดออกมาตามจินตนาการ เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของกล้องถ่ายภาพเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งต่างกับภาพวาด ที่ถึงแม้ว่าจะวาดภาพอยู่ในตำแหน่งใกล้เคียงกัน สถานที่เดียวกัน แต่การวาดภาพ เทคนิค การใช้สี การแสดงออกจะไม่เหมือนกันและได้ภาพที่เสมือนของจริงเท่านั้น ตามทักษะฝีมือและประสบการณ์ของศิลปิน ถึงแม้ศิลปินวาดภาพได้ไม่เหมือนกับวัตถุจริงมากนัก แต่ภาพวาดก็เป็นพื้นฐานการแสดงผลออกมาจากจิตของมนุษย์ซึ่งในภาพถ่ายยังไม่สามารถตอบในประเด็นนี้ได้ชัดเจนนัก (Feldman, 1992) ถึงแม้ว่าภาพถ่ายจะมีบทบาทต่อสังคมและวัฒนธรรมมากขึ้น ในฐานะเป็นนวัตกรรมสมัยใหม่ ที่สามารถจะบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นในสภาวะจริงได้ค่อนข้างครบถ้วน เป็นประโยชน์ในการพัฒนาหลายสาขาวิชาเพื่อการทดลอง วิจัย และบันทึกประวัติศาสตร์ ภาพถ่ายจึงจัดเป็นข้อมูลที่มีสมบูรณ์มากกว่าคำพูด (Bunnall, 1925) ด้วยความพิเศษของภาพถ่ายนี้ จึงสามารถนำไปใช้ในเรื่องของการสร้างผลงานศิลปะของศิลปินได้อย่างแพร่หลายเมื่อกกลางศตวรรษที่ 20 ดังนั้นความเข้าใจในกระบวนการสร้างรูปแบบของภาพถ่าย ต้องรู้ลึกไปถึงส่วนของการปฏิบัติเทคนิคทางภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนั้นๆ เพื่อดึงเอาความพิเศษของภาพถ่ายออกมาใช้ในงานศิลปะ

2. ความเข้าใจในเรื่องของการจัดองค์ประกอบศิลปะของศิลปภาพถ่ายซึ่งมีความแตกต่างกันกับองค์ประกอบศิลปะในรายละเอียดบางส่วนซึ่งในงานจิตรกรรม ศิลปินสามารถเลือกหยิบ รูปร่าง รูปทรง การใช้เส้น พื้นที่ว่าง การใช้สีได้ตามจินตนาการที่ต้องการ แต่ภาพถ่ายไม่สามารถที่จะทำเช่นนั้นได้สะดวกมากนัก จำเป็นต้องจัดองค์ประกอบในภาพถ่ายโดยการเลือกมุมมองจากสภาวะจริง และไม่สามารถใช้สีได้อิสระอย่างที่ต้องการ อาจเปลี่ยนสีได้บางสี ด้วยข้อจำกัดของเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ ถ้ากล่าวในประเด็นของการสร้างภาพถ่าย ยังไม่ได้รวมถึงประเด็นของการตกแต่งภาพด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ในความต่างของรูปแบบที่แสดงออกของงานจิตรกรรมและภาพถ่าย จะเป็นประเด็นข้อหนึ่งในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ดังนั้นผู้วิพากษ์ผลงานศิลปะควรมีความเข้าใจถึงความแตกต่างนี้

3. ความเข้าใจในเรื่องของศิลปะยังคงมีความสับสน และไม่ชัดเจนมากนัก แม้แต่ในหมู่นักศึกษาศิลปะเองยังหาข้อยุติขอบเขตของความหมายและการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะที่แตกต่างกันออกไป ด้วยศิลปะยังเกี่ยวข้องกับเรื่องของสุนทรียศาสตร์อย่างแยกออกจากกันไม่ได้ (วนิดา ขำเจียว, 2543) ในการหาคุณค่าของผลงานศิลปะ เพราะคุณค่าของผลงานศิลปะเกี่ยวข้องกับ ความงาม เป็นเรื่องราวของอารมณ์ ที่มีความละเอียดอ่อน โลกของศิลปะจึงเป็น โลกแห่งการ แสดงออกอันลึกซึ้ง มีคุณค่าต่อจิตใจ สะท้อนถึงวัฒนธรรมอันดีของสังคมถ้าคนในสังคมมีความ เข้าใจในศิลปะที่ดีแล้ว (สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2536)

4. ความเข้าใจในเรื่องของทฤษฎีการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายในประเทศไทย ยังคง มีความคลุมเครือไม่ชัดเจนในตัวของทฤษฎี ที่ผู้เชี่ยวชาญหรืออาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษาเลือก นำมาใช้ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย เพื่อใช้ในการประเมินผลสำเร็จของนักศึกษาในการ เรียนการสอนต่อไป ส่วนใหญ่ยังคงอ้างอิงกับการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะชนิดอื่น เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ ฯลฯ ซึ่งอาจจะทำให้การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายไม่ตรงประเด็น เพราะทฤษฎีทางการถ่ายภาพมีรายละเอียดของทฤษฎีบางประการที่ไม่เหมือนกับผลงานศิลปะประ เภทอื่นๆ และทำให้ไม่สามารถประเมินผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนผ่านผลงานศิลปภาพถ่ายได้อย่างถูกต้อง ตามสมควร ดังนั้น ผลงานศิลปะในรูปแบบที่ต่างกัน จึงต้องใช้ทฤษฎีการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะ ที่แตกต่างกัน และในขณะเดียวกันแต่ละทฤษฎีก็มีลักษณะเฉพาะในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะที่ แตกต่างกันอีกด้วย (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2531)

ถึงอย่างไรก็การจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับอุดมศึกษา จึงมีความสำคัญมากในการที่ จะทำความเข้าใจกับผลงานศิลปะแขนงต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้งและรู้จริงถึงปัญหาดังกล่าว โดยเฉพาะ ศิลปะภาพถ่าย อาจารย์ผู้สอนในระดับสถาบันอุดมศึกษา จึงดูเหมือนเป็นส่วนที่เป็นบทบาทหลักใน การแก้ปัญหาเหล่านี้ให้แก่นักศึกษาและในภาคของสังคมไทย ต้องช่วยปรับปรุงแก้ไขเพื่อก่อ ให้เกิด การสร้างงาน และการชื่นชม ผลงานศิลปะที่มีคุณภาพตามสมัยใหม่ในบริบทความเข้าใจที่ทั่วกัน เป็นสากล การศึกษาเกณฑ์การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย สำหรับการเรียนการสอนในระดับ อุดมศึกษา ก็เป็นหนทางหนึ่งที่สำคัญ จะทำให้การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพชัดเจนและส่งผลต่อ ความเข้าใจในศิลปภาพถ่ายของนักศึกษาศิลปะมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น จากปัญหาของการเรียนการสอนศิลปภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษาตามที่ได้กล่าวไป แล้วนั้น ผู้วิจัยจึงคาดการณ์ว่า วิธีการการแก้ปัญหาในการเรียนการสอนของผู้สอน จึงควรทำความเข้าใจถึงปัจจัยคัดสรร 3 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปภาพถ่าย ซึ่งผู้สอน ต้องเข้าใจความเป็นศิลปภาพถ่าย และเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง ที่ผู้สอนจะดำเนินการสอนผู้เรียน (2) ด้าน กระบวนการสอน ซึ่งผู้สอนต้องทำความเข้าใจกับองค์ประกอบของการเรียนการสอน คือ

วัตถุประสงค์การสอน เนื้อหารายวิชา วิธีการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียน การสอน สิ่งแวดล้อมทางการเรียน ผู้สอน ผู้เรียน และ การวัดและประเมินผล ซึ่งจะทำให้การเรียน การสอนนั้นเหมาะสมกับผู้เรียนมากที่สุด (3) ด้านการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ซึ่งผู้สอน ดำเนินการสอน มาถึงส่วนของการวัดและประเมินผล ในการเรียนการสอน ผู้สอนจำเป็นที่จะต้อง วัดคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ว่ามีคุณภาพหรือไม่ และประเมินผลถึงผู้เรียนว่า มีความสำเร็จในการ เรียนรู้ มากน้อยเพียงใด ซึ่งต้องอาศัยหลักเกณฑ์ และขั้นตอนการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายที่ มีมาตรฐาน ถูกต้องชัดเจน เพื่อเป็นประ โยชน์ต่อผู้เรียนในการแก้ไขผลงานศิลปภาพถ่ายให้ดียิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อผู้สอนในการประเมินผล พัฒนาการ การเรียนรู้ของผู้เรียน ได้ถูกต้อง แม่นยำ มากขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่าย ใน ระดับอุดมศึกษา โดยปัจจัยคัดสรรทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปภาพถ่าย ด้าน กระบวนการสอน และด้านการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ซึ่งผู้วิจัยคาดว่า เป็นองค์ความรู้ที่ เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่ายในระดับอุดมศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่าย ในด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปภาพถ่าย ด้านกระบวนการสอน และด้านการตัดสินคุณค่าผลงาน ศิลปภาพถ่าย ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่ายในระดับอุดมศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาการศึกษาปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา ประกอบด้วย ปัจจัยคัดสรร 3 ด้าน (1) ด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปภาพถ่าย จะอาศัยการผสมผสานองค์ความรู้ทางศิลปะ การถ่ายภาพ และสุนทรียศาสตร์ที่ได้จาก การศึกษาใน ประวัติศาสตร์ศิลปภาพถ่าย (2) ด้านกระบวนการสอน จะอาศัยทฤษฎีระบบวัตถุประสงค์การศึกษา ของ บลูม (Bloom, 1956 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2545) เป็นสำคัญ และ (3) ด้านการตัดสิน คุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย จะอาศัยทฤษฎีการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายที่ ดึงเคราะห์ขึ้นจาก ทฤษฎีศิลปะวิเคราะห์ (Critical Theory) เอ็ดมันด์ เบิร์ก เฟลด์แมน (Feldman, 1992) และ ทฤษฎีการ ตัดสินศิลปภาพถ่าย (Judgment Photographs) ของศาสตราจารย์ ดร.เทอร์รี่ บาร์เรตต์ (Barrett, 2006)

แห่งมหาวิทยาลัย The Ohio State University ในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นสำคัญ พร้อมทั้งทดสอบ ทฤษฎีอื่นๆที่คาดว่าจะเกี่ยวข้อง และนำมาใช้กับการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายได้

2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้เชี่ยวชาญการถ่ายภาพ ศิลปิน และอาจารย์สอนวิชาที่ เกี่ยวกับศิลปภาพถ่าย ในหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต ระดับสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 17 คน

3. งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi) ซึ่งเหมาะสมกับการศึกษาปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่ายในระดับอุดมศึกษา

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. เนื่องจากนิยามของคำว่า ศิลปภาพถ่าย นั้นสามารถใช้ได้หลากหลายบริบท ในบาง มหาวิทยาลัย อาจใช้เป็นชื่อหลักสูตร สาขาวิชา หรือรายวิชา ซึ่งคำว่า ศิลปภาพถ่าย สามารถเขียนได้ 2 แบบ คือ มีสระอะ หรือไม่มีสระอะ ก็ได้ รวมทั้งความหมายของศิลปถ่ายะนั้น มีความหมาย เหมือนกับคำว่า ภาพถ่ายเชิงศิลป์ (ศิลปะ) หรือ ภาพถ่ายทัศนศิลป์ หรือ ภาพถ่ายสร้างสรรค์ หรือ ภาพถ่ายศิลปะได้เช่นกัน และในประวัติศาสตร์ภาพถ่าย ผลงานภาพถ่ายชิ้นใด เป็นไปตามนิยามของ คำว่า ศิลปภาพถ่าย ก็สามารถใช้คำว่า ศิลปภาพถ่าย แทนคำว่า ภาพถ่าย ได้ จึงขอให้ทำความเข้าใจ ก่อนเป็นอันดับแรก

2. แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ถือว่าเป็นเครื่องมือการเก็บข้อมูลวิจัย ที่มีประสิทธิภาพ และเชื่อถือได้ เพราะ ผ่านการตรวจสอบแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน

3. ผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และ ตอบคำถามด้วยความจริงใจ โดยผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ ไปสัมภาษณ์ด้วยตัวเอง และได้ นำแบบสอบถามไปส่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้วยตัวเองเช่นกัน

คำจำกัดความในการวิจัย

1. ปัจจัยคัดสรร (Selected Factors) หมายถึง ปัจจัยที่เป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง ได้รับการ คัดเลือก และ คาดว่าปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อปัจจัยอื่นๆ ซึ่งในการจัดการเรียนการสอน วิชาศิลปภาพถ่าย คือ ปัจจัยทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปภาพถ่าย (2) ด้านกระบวนการสอน และ (3) ด้านการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย

2. ศิลปภาพถ่าย (Artistic Photography) หมายถึง การสร้างสรรค์ภาพถ่ายของมนุษย์ มี จุดประสงค์เพื่อนำถ่ายทอดงานศิลปะ สามารถถ่ายทอดอารมณ์ ซึ่งตรงกับจิต (Affective)

สร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Cognitive) และปฏิบัติด้วยทักษะความประณีต (Psychomotor) โดยอาศัยกระบวนการจัดองค์ประกอบศิลป์ ประกอบด้วยสุนทรียธาตุ คือ ความงาม ความแปลกประหลาด หรือ ความวิจิตรอลังการ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งหมดก็ได้

3. เนื้อหาและบริบทของศิลปภาพถ่าย (Artistic Photography Content) หมายถึง องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นศิลปภาพถ่าย เช่น ลักษณะ หรือ ประเภทของศิลปภาพถ่าย ความงามของศิลปภาพถ่าย การจัดองค์ประกอบศิลป์ เทคนิควิธีการถ่ายภาพ ซึ่งสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากประวัติศาสตร์ศิลปภาพถ่าย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

4. กระบวนการสอน (Teaching Process) หมายถึง เป็นขั้นตอนปฏิบัติ จากความเข้าใจของผู้สอนในเรื่องขององค์ประกอบของการเรียนการสอน ได้แก่ วัตถุประสงค์รายวิชา เนื้อหา วิธีการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน สิ่งแวดล้อมทางการเรียน ผู้สอน ผู้เรียน และการวัดประเมินผล ซึ่งผู้สอนสามารถนำความเข้าใจในองค์ประกอบเหล่านี้ มาปฏิบัติการสอนได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม

5. การตัดสินคุณค่า (Judgment) หมายถึง การคาดคะเนจากการพิจารณาตีความและการตีความคือหนทางนำไปสู่การจำกัดค่านิยมต่างๆของสิ่งที่ตีความนั้น ให้คุณค่าแก่สิ่งต่างๆตามมาตรฐานที่ต้องการ โดยอาศัยผลจากการประเมินที่เป็นเหตุเป็นผล นำมาวินิจฉัยตีคุณค่า แล้วสรุปคุณค่าของสิ่งนั้นออกมา โดยไม่เอนเอียงหรือไปในทิศทางที่แสวงหาประโยชน์อันใด คุณค่าไม่ได้เป็นสิ่งที่อยู่อย่างเปิดเผย แต่เป็นสิ่งที่แฝงอยู่ สามารถรับรู้ได้ด้วยสำนึกในคุณค่าและคุณค่ายังทำให้มนุษย์ก้าวไปสู่จุดหมายของชีวิตและพัฒนาตนเอง

ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

1. ได้แนวทางในการเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา ได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ จากการศึกษาปัจจัยคัดสรรทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปภาพถ่าย ด้านกระบวนการสอน และด้านการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย
2. ผู้สอนสามารถดำเนินการสอนวิชาศิลปภาพถ่ายได้ดีขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับความรู้ความเข้าใจในบทเรียน เนื้อหาได้มากขึ้น
3. ได้หลักเกณฑ์ และขั้นตอนการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ในรายวิชาศิลปภาพถ่าย ระดับอุดมศึกษา ที่คาดว่าผู้สอนสามารถนำมาใช้ได้จริง

4. ส่งเสริมให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่าย ที่ส่งผลให้ทั้ง ผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ผู้สอน และผู้เรียนในทางที่สมบูรณ์ ได้เห็นคุณค่าและประโยชน์ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอนวิชา ศิลปะภาพถ่ายในระดับอุดมศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมเอกสารจากบทความ หนังสือ ตำรา งานวิจัย และได้นำเสนอสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

1. การสอนในระดับอุดมศึกษา

- 1.1 การเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา
- 1.2 การเรียนการสอนศิลปะระดับอุดมศึกษา
- 1.3 การเรียนการสอนศิลปะภาพถ่ายระดับอุดมศึกษา

2. ด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปะภาพถ่าย

- 2.1 ความหมายของศิลปะภาพถ่าย
- 2.2 ศิลปะภาพถ่ายกับบทบาทของภาพถ่าย
- 2.3 ศิลปะภาพถ่ายกับประเภทของภาพถ่าย
- 2.4 ศิลปะภาพถ่ายกับประเภทของศิลปะ
- 2.5 ส่วนประกอบของศิลปะภาพถ่าย
- 2.6 ศิลปะภาพถ่ายกับแนวความคิดทางศิลปะ
- 2.7 ศิลปะภาพถ่ายกับสุนทรียศาสตร์
- 2.8 แนวความคิดและสุนทรียภาพของศิลปะภาพถ่าย
- 2.9 ความงามกับชนิดของกล้องถ่ายภาพและเลนส์
- 2.10 คุณค่าของศิลปะภาพถ่าย

3. ด้านกระบวนการสอน

- 3.1 วัตถุประสงค์การเรียนการสอน
- 3.2 เนื้อหาวิชา
- 3.3 วิธีการสอน
- 3.4 กิจกรรมการเรียนการสอน
- 3.5 สื่อการเรียนการสอน
- 3.6 สิ่งแวดล้อมทางการเรียน
- 3.7 ผู้สอน
- 3.8 ผู้เรียน
- 3.9 การวัดและประเมินผล

4. ด้านการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย
  - 4.1 การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายในการประกวด
  - 4.2 การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายในการเรียนการสอน
  - 4.3 สรุปความแตกต่างการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายระหว่าง
ในการประกวด และในการเรียนการสอน
5. เทคนิคการวิจัยแบบ เดลฟาย
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การศึกษาในระดับอุดมศึกษา

1.1 การเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาตามความเข้าใจของบุคคลทั่วไปนั้น คือ เป็นสถาบันที่ผลิตองค์ความรู้ใหม่ ที่มีความน่าเชื่อถือและทันสมัยอยู่เสมอ เป็นแหล่งฝึกฝนทักษะความชำนาญในการทำงานแบบมืออาชีพ และทักษะในเรื่องของกระบวนการคิดแบบผู้นำ มีจิตสำนึก เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจมวลรวม โดยที่ผู้ปกครองโดยทั่วไปนั้นมั่นใจส่งบุตรหลานเข้าเรียนในระดับสถาบันอุดมศึกษาโดยหวังว่า การศึกษาในระดับสูงจะเป็นหลักประกันให้บุตรหลานของตนเจริญก้าวหน้ากับอาชีพการงานในอนาคต (เนตร หงส์ไกรเลิศ, 2551)

เป้าหมายสำหรับการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 10 (พ.ศ.2551-2554) ภายใต้กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาวฉบับที่ 2 (พ.ศ.2551-2565) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สถาบันอุดมศึกษาผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ มุ่งตอบสนองผู้เรียนในวัยเรียน วัยทำงาน และวัยสูงอายุ เพื่อรองรับเปลี่ยนแปลงรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสามารถปรับตัวสำหรับงานที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ นำไปสู่การพัฒนาประเทศในกระแสโลกาภิวัตน์ได้

2. อุดมศึกษาไทยมีศักยภาพในการสร้างความรู้และนวัตกรรม และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และมุ่งสู่การเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา (Education Hub) และการวิจัยพัฒนาในภูมิภาค บนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการแข่งขันในระดับสากล สนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน โดยใช้กลไกธรรมาภิบาล เครือข่ายอุดมศึกษา บนพื้นฐานของเสรีภาพทางวิชาการ

การศึกษาในระดับอุดมศึกษายังจำเป็นที่จะต้องทำให้ผู้เรียนเข้าใจ และให้ความสำคัญกับเป้าหมายของการศึกษา คือ องค์ความรู้ คุณค่าคุณธรรม คือการรู้คิดที่ทุกชีวิตมีคุณค่าและความหมาย ตลอดจนมีความรับผิดชอบและทำหน้าที่ของตนอย่างเหมาะสม ดังนั้นทิศทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาจึงควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ (1) ส่งเสริมความเป็นชาตินิยม สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างบุคลากรไทยให้มีจิตสำนึกร่วมกัน (Collective Consciousness) ไม่ว่าเชื้อชาติ ศาสนาใด ต้องสำนึกในเรื่องเดียวกัน คือ ความเป็นชาติ (Nationalism and Thainess) (2) ความมั่นคงรุ่งเรือง สถาบันอุดมศึกษาจะเป็นแหล่งผลิตบุคลากรที่มีทุนทางปัญญา เพื่อขยายศักยภาพ ความสามารถ ที่มีอยู่ในทุกคนให้กว้างขวางขึ้นและสามารถนำไปประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง และ (3) การฟื้นจิตวิญญาณแห่งการสอน ด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การเรียนรู้แบบเก่าที่มอบความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่ผู้สอน ในความเป็นจริงความศักดิ์สิทธิ์นั้นยังคงอยู่ แต่อิสระของการศึกษาที่กว้างมากขึ้น ต้องทำความเข้าใจว่า “เราเป็นครูกันคนละอย่าง” คำกล่าวของ รองศาสตราจารย์ รังสรรค์ แสงสุข อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ธงชัย สมบูรณ์, 2551) เพราะมนุษย์มีความสามารถ ความฉลาดที่แตกต่าง และรู้จักซึ่งกันและกัน ผู้เรียนและผู้สอนจึงเป็นครูซึ่งกันและกัน แต่สิ่งที่จะต้องชี้้นำให้ถึงเป้าหมายหลักคือ การสร้างสมดุลระหว่างความรู้ และคุณธรรม ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจการศึกษาในเชิงของคุณค่า

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2539) กล่าวไว้ว่า การเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา ควรมีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้

1. การเรียนการสอนจะต้องมีทิศทางที่ชัดเจนสอดคล้องกับลักษณะสังคมในทิศทางที่ดี ต้องสร้างให้บัณฑิตที่จบการศึกษามีจิตสำนึกตระหนักถึง คุณค่าความสำคัญของการศึกษาว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม สามารถพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพและศักยภาพทั้งกายและจิตใจ สถาบันอุดมศึกษาจึงจะต้องส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ กระตุ้นให้ทุกคนมีโอกาสเรียนรู้ไปตลอดชีวิต

2. ลักษณะการเรียนรู้ของบุคคลในสังคมการสื่อสารกว้างไกลแบบสมัยใหม่ การที่จะออกแบบระบบการสอนให้เหมาะสมนั้นจะต้องสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบใหม่ให้กับผู้เรียน และการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียน และเพิ่มการมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียนซึ่งทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และการเรียนการสอนควรอยู่บนพื้นฐานของการวิจัย และการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ การสื่อสารอันกว้างไกลมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับการศึกษามากที่สุด

3. บุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรจะต้องได้รับการพัฒนาทั้งเรื่องขององค์ความรู้ ทักษะที่ดีงาม มีวิสัยทัศน์ มุมมองที่กว้างไกลลึกซึ้ง และการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มา

ใช้ได้โดยไม่มีขอบเขตจำกัด เพื่อนำประโยชน์ทั้งหลายนั้นมาใช้ในเรื่องของการวางแผนจัดการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและการเรียนรู้ที่ง่ายขึ้น

ดังนั้น การเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา ต้องคำนึงถึง ผู้เรียนนั้นมีความสำคัญที่สุด กระบวนการสอนต้องสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนมีความรู้ความสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มความสามารถ และต้องคำนึงถึงความสำคัญของ ความรู้ กระบวนการสอน และคุณธรรม ได้ตามความเหมาะสมในแต่ละระดับการศึกษา ส่งผลให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับ สังคม เทคโนโลยี ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา และสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ

เมื่อกล่าวถึงระบบการเรียนการสอน (Systematic Instructional) คือ การวางแผนในเรื่องของกระบวนการเรียนการสอนเพื่อแก้ปัญหาขั้นพื้นฐานที่ว่า การเรียนการสอนสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ในลักษณะใด สิ่งที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้คือสิ่งใด ผู้สอนต้องเลือกวิธีการสอนอย่างไรให้เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจมากที่สุด และสิ่งสุดท้ายคือผู้สอนสามารถประเมินผลการเรียนได้อย่างไร ทั้งหมดนี้เป็นส่วนประกอบสำคัญในการเรียนการสอนขั้นพื้นฐาน กล่าวคือ ผู้สอน ผู้เรียน วัตถุประสงค์ของการสอน วิธีการสอน และการวัดประเมินผล (Kemp, 1985) และ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2547) ที่ได้กล่าวเพิ่มเติมไว้ว่า องค์ประกอบของการเรียนการสอนที่สำคัญนั้นจะต้องประกอบไปด้วย 4 ส่วนสำคัญคือ ผู้สอน ผู้เรียน การเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอน ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ทำงานสอดคล้องกันอย่างราบรื่นจะส่งผลให้ระบบการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ

เสาวลักษณ์ รัตนวิชัย (2551) กล่าวว่าในการเรียนการสอนที่ประสบผลสำเร็จจำเป็นต้องคำนึงถึงสิ่งสำคัญ 6 ประการดังต่อไปนี้

1. หลักสูตร (Curriculum) ในเรื่องของหลักสูตรนั้นผู้สอนจำเป็นต้องให้ผู้เรียนเข้าใจถึงรายละเอียดของหลักสูตรตั้งแต่ หลักการ ปรัชญา วัตถุประสงค์ รายละเอียดของรายวิชาที่กำหนดรวมทั้งการวัดและการประเมินผล ไปในทิศทางเดียวกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาไปในแนวทางเดียวกัน

2. หลักการทฤษฎีที่ทำการสอน (Approach) สามารถศึกษาได้จากหลักการและข้อทฤษฎีของวิชาที่จะทำการสอนอย่างละเอียดรอบคอบ โดยพิจารณาจากเหตุและผลของการเรียนการสอนให้เหมาะสมในแต่ละครั้ง

3. วิธีการสอน (Method of Teaching) สามารถศึกษาได้จากหลักการและทฤษฎีหรือผลงานทางวิชาการต่างๆ ซึ่งเป็นกรณีตัวอย่างวิธีการสอนที่ประสบความสำเร็จ ลำดับขั้นตอนในการสอนประยุกต์นำไปใช้กับการเรียนการสอนได้จากที่ได้ศึกษากรณีตัวอย่างนั้น

4. เทคนิคการสอน (Techniques of Teaching) สามารถศึกษาได้จากกลวิธีการสอนซึ่งแต่ละครั้งแต่ละผู้สอนมีเทคนิควิธีการที่ไม่เหมือนกัน จึงต้องมีการเลือกใช้ให้เหมาะสมกับการสอนในแต่ละครั้งเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายให้ผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่ผู้สอนถ่ายทอดได้ โดยกลวิธีการสอนที่สำคัญอย่างเช่น การสอนโดยใช้คำถามเป็นหลัก การนำอภิปราย หรือการแนะนำแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน หรือผู้เรียนกับผู้สอน เป็นต้น

5. สื่อการเรียนการสอน (Teaching Materials) ในการนำเสนอเนื้อหาของผู้สอนต่อผู้เรียนนั้น จะทำอย่างไรให้เนื้อหาที่บางส่วนนั้นมีความยากต่อการเข้าใจ จำเป็นที่จะต้องทำอย่างไรให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น สื่อการเรียนการสอนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะต้องมีเตรียมการล่วงหน้า ให้เกิดความเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและวัยในการเรียนรู้ ระดับความสามารถให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ได้วางไว้

6. บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน (Roles of Teachers and Students) ต้องมีการจัดการเตรียมการถึงเรื่องของการกำหนดบทบาทของผู้สอนกับผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละขั้นตอนเพื่อการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมต่อการเรียนการสอนต่อไปอย่างราบรื่น

ดังนั้น ในระบบการศึกษา ควรจะต้องทำความเข้าใจภาพรวม ซึ่ง การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องประกอบไปด้วย ซึ่งจะประกอบด้วย 2 ส่วน คือ หลักสูตรการสอน และการเรียนการสอน ซึ่งจะสามารถทราบรายละเอียดได้ในหัวข้อต่อไปนี้

1. หลักสูตรการสอน

หลักสูตรการสอน หมายถึง องค์ความรู้และประสบการณ์ทั้งมวลที่ผู้เรียนควรได้รับ โดยการกำหนดขึ้นของผู้สอนหรือสถาบัน เพื่อมุ่งหวังให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆของผู้เรียน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ และสิ่งแวดล้อม (วิชัย แหวนเพชร, 2530) หรือในอีกความหมายหนึ่งคือ เอกสารที่ทำแผนงาน โครงการ และเนื้อหากิจกรรม ที่จัดให้แก่ผู้เรียน โดยการวางแผนงานนั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน มีการกำหนดเนื้อหาสาระ ส่งเสริมประสบการณ์ที่มีค่าต่อผู้เรียน มีแนวทางดำเนินการที่เป็นระเบียบนำไปใช้ในสถาบันการศึกษาได้อย่างเหมาะสม (อมรา เล็กเริงสินธุ์, 2537)

ความสำคัญของหลักสูตรการสอนนั้น เป็นแผนการดำเนินงานของผู้สอนเพื่อใช้ในการเรียนการสอน คือ จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การใช้วิธีการและเทคนิคในการสอน ซึ่งเป็นเอกสารทางราชการที่เป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ และเป็นสิ่งที่กำหนดแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการ ความเจริญก้าวหน้าของผู้เรียนตาม

จุดมุ่งหมายของการศึกษา (สมพร ไซยะ, 2533) หลักสูตรการสอนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้
 ปรัชญา หรือเป้าหมายในการจัดการศึกษา หลักสูตรเป็นข้อกำหนดและเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้
 บรรลุถึงเป้าหมายในการสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศได้ใน
 อนาคต โดยตัวอย่างหลักสูตรนั้นมีโครงสร้าง ดังต่อไปนี้

หลักสูตรในมหาวิทยาลัยรังสิต

ภาษาไทย : หลักสูตรศิลปบัณฑิต สาขาวิชา ศิลปภาพถ่าย

ภาษาอังกฤษ : Bachelor of Fine Arts Program in Photography

ปรัชญาของหลักสูตร

มุ่งเน้นให้นักศึกษามีความคิดสร้างสรรค์ มีความรู้ ความ สามารถทางวิชาชีพ และทักษะใน
 งานภาพถ่าย เพื่อสร้างผลงานในลักษณะของศิลปภาพถ่าย โดยฝึกปฏิบัติการใช้เครื่องมืออุปกรณ์
 ตลอดจนเทคนิควิธีและเทคโนโลยีขั้นสูง

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1. เพื่อให้นักศึกษาสร้างผลงานภาพถ่ายได้ทั้งในลักษณะของภาพถ่ายศิลปะ (Fine Arts
 Photography) ภาพถ่ายเพื่องานธุรกิจ (Commercial Photography) ตลอดจนมีความรู้ความสามารถ
 ในการควบคุมห้องปฏิบัติการภาพถ่าย และการผลิตงานภาพถ่ายด้วยเครื่องมือระบบดิจิทัล
2. เพื่อให้นักศึกษาจะได้ศึกษา เรียนรู้ และฝึกปฏิบัติการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ เทคนิค
 เทคโนโลยีตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับสูง
3. เพื่อเป็นการเสริมสร้างทักษะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนรู้จักการนำไป
 ประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม
4. เพื่อให้สามารถสร้างสรรค์งานศิลปะที่มีคุณค่า และมีความพร้อมในการประกอบอาชีพ

ระบบการศึกษา

ใช้ระบบทวิภาคในการศึกษาชั้นปริญญาบัณฑิต โดยแบ่งระยะเวลาการศึกษาในหนึ่งปี
 ออกเป็น 2 ภาคปกติ มีระยะเวลาแต่ละภาคไม่น้อยกว่า 15 สัปดาห์ และอาจมีภาคฤดูร้อนต่อจากภาค
 ที่ 2 อีก 1 ภาคก็ได้ ซึ่งมีระยะเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 6 สัปดาห์ ทั้งนี้ต้องมีชั่วโมงเรียนของแต่ละ
 รายวิชาเท่ากับ ภาคปกติ ภาคฤดูร้อนเป็นภาคการศึกษาที่ไม่บังคับ ยกเว้นหลักสูตร ที่ได้กำหนดให้
 ต้องศึกษาภาคฤดูร้อนด้วย

ระยะเวลาการศึกษา

ระยะเวลาตลอดหลักสูตร 8 ภาคการศึกษาปกติ หรือ 4 ปีการศึกษา และระยะเวลาการศึกษา
 ภายในระยะเวลา 2 เท่า ของเวลาการศึกษาตามหลักสูตร

จากหลักสูตรที่มีการสอนศิลปะภาพถ่ายข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่า ในแต่ละหลักสูตรจะประกอบไปด้วย ชื่อของหลักสูตร ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ระบบการศึกษา และระยะเวลาในการศึกษา เพื่อเข้าใจถึงทิศทางในการสอนในระดับอุดมศึกษา และมีรายละเอียดย่อยคือ หน่วยงานที่รับผิดชอบ คุณสมบัติของผู้เข้าศึกษา การลงทะเบียน เกณฑ์การสำเร็จศึกษา และสิ่งที่เกี่ยวข้องอื่นๆที่อธิบายไว้ในหลักสูตร เป็นภาพรวมของการเรียนการสอน ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนการสอน ที่สอดคล้องกับหลักสูตรให้เกิดความสำเร็จกับผู้เรียนและผู้สอน ต่อไป

2. การเรียนการสอน

การเรียนการสอน หมายถึง เป็นกระบวนการที่นำไปสู่ความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้นั้นเกี่ยวข้องกับ การวางจุดประสงค์รายวิชาที่สอดคล้องกับหลักสูตร เนื้อหาความรู้ เทคนิคและวิธีการสอน การใช้สื่อ และบทบาทของผู้สอน และผู้เรียน (สุมิตร คุณากร, 2530) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง ต้องเริ่มจากพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายสำคัญของหลักสูตรที่กำหนดไว้อย่างไร ผู้สอนควรจะได้พิจารณาคัดเลือกกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ (ธงชัย สุววัฒน์เมฆินทร์, 2532) การเรียนการสอนนั้นมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนเพิ่ม พูนประสบการณ์ของตนเองผ่านการถ่ายทอด และเรียนรู้จากผู้สอน โดยผู้สอนจะต้องคำนึงถึงคำถามที่ว่า สอนเรื่องอะไร สอนทำไม สอนใคร และสอนอย่างไร เมื่อผู้สอนเองสามารถตอบคำถามเหล่านี้ได้ ก็จะสามารถวางแผนจัดการเรียนการสอนเพื่อแก้หัวข้อปัญหาเหล่านี้ได้ดีด้วยเช่นกัน (บันลือ พฤกษ์วัน, 2534)

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2545) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอน ที่มีคุณภาพ ต้องคำนึงถึง ส่วนประกอบต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ เป็นการกำหนดเป้าหมายของการเรียนการสอนนั้นๆ ตั้งใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในสิ่งใด เป็นส่วนสำคัญที่นำไปใช้ในการประเมินผลว่าผู้เรียนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่
2. เนื้อหาสาระ เป็นการให้ความรู้ ข้อมูล หรือประสบการณ์ใดให้กับผู้เรียน และผู้สอนมีบทบาทที่จะต้องช่วยกันวางแผนให้มีความเชื่อมโยงกันในแต่ละองค์ความรู้
3. กระบวนการเรียนการสอน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถตามการเรียนรู้และการพัฒนาด้านทักษะทางศิลปะของผู้เรียน สามารถแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก ถ่ายทอดผ่านพฤติกรรมแสดงออกนั้นได้

4. วิธีการสอน เป็นวิธีการที่นำไปสู่ความเข้าใจความรู้ได้ดีของผู้เรียน โดยต้องคำนึงถึงความเหมาะสมทั้งวัยวุฒิ ระดับการศึกษา เนื้อหา และความสามารถในการเข้าใจของผู้เรียน

5. การประเมินผล เป็นการประเมินทั้งกระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนของผู้เรียน ซึ่งหลักสูตรนั้นให้ความสำคัญในเรื่องของกระบวนการเรียนในขณะที่มีการเรียนการสอนก็สามารถประเมินผลได้ในเรื่องพฤติกรรม ส่งผลไปถึงการประเมินความสำเร็จของผลงานและการเรียนรู้ของผู้เรียนในปลายภาคการศึกษา โดยใช้เครื่องมือมากกว่าหนึ่งประเภทที่ใช้ร่วมกันในการประเมินผล

1.2 การเรียนการสอนศิลปะในระดับอุดมศึกษา

การเรียนการสอนศิลปะอย่างเป็นทางการเป็นระบบในระดับอุดมศึกษาของไทยนั้น เริ่มต้นเมื่อรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญของการเรียนการสอนศิลปะ คือ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ผู้ก่อตั้งโรงเรียนประณีตศิลปกรรม สังกัดกรมศิลปากร และยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยศิลปากร อย่างที่รู้จักกันในปัจจุบัน และจากนั้นเรื่อยมา ได้เกิดสถาบันที่เปิดการเรียนการสอนศิลปะอีกหลายแห่ง เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น เพื่อผลิตบุคลากรด้านศิลปะที่มีคุณภาพในการสร้างผลงานศิลปะในวงกว้างและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศต่อไป

สันติ คุณประเสริฐ (2545) ได้กล่าวไว้ว่า สืบเนื่องจากการเรียนการสอนในฝั่งตะวันตก ซึ่งถือเป็นต้นแบบของการศึกษาในประเทศไทยนั้น ในช่วงปี ค.ศ.1850 ประเทศสหรัฐอเมริกาจัดทำหลักสูตรเพื่อเน้นตามความต้องการของสังคมในทุกด้านรวมถึงศิลปะ เพื่อเร่งพัฒนาทางด้านของเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชากร โดยมีความต้องการช่างออกแบบ เขียนแบบ และช่างฝีมือทางศิลปกรรม เพื่อป้อนอุตสาหกรรมโรงงาน การเรียนการสอนศิลปะจึงเน้นการผลิตบุคลากร ด้วยการจัดการเรียนการสอนแบบเบ็ดเสร็จ (Closed-ended Instruction) ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะการใช้เครื่องมือ โดยมีแผนการมาตรฐานผลิตบุคลากรชัดเจน ไม่จำเป็นที่จะต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มากนัก ต่อมาในปี ค.ศ. 1920 การจัดการเรียนการสอนศิลปะเน้นการตอบสนองความต้องการในตัวผู้เรียนศิลปะถูกใช้ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และแข่งขันการเป็นผู้นำด้านอวกาศกับประเทศรัสเซีย ซึ่งเป็นเหตุการณ์สำคัญ ดังนั้นจึงมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยในช่วงเวลานั้นแนวคิดของ จอห์น ดีวี่ (John Dewey) มีอิทธิพล และบทบาทมากในการจัดการเรียนการสอนศิลปะ โดยส่งเสริมให้มีการฝึกปฏิบัติให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง แทนการเรียนแบบการท่องจำข้อความรู้ โดยผู้เรียนมีอิสระในการใช้วัสดุ เครื่องมือ ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ โดย วิคเตอร์ โรแวนเฟลด์ (Victor Lowenfeld) ได้มีส่วนร่วมในบทบาทการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ต่อมาได้เกิด

ข้อโต้แย้งในวงการนักวิชาการศึกษาศิลปะว่าการให้ผู้เรียนมีอิสระในการสร้างสรรค์ เป็นจุดอ่อนทางการศึกษา และในปี ค.ศ.1960 จึงมีความเคลื่อนไหวไปสู่การจัดหลักสูตรศิลปศึกษาจากแบบเดิมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ไปสู่แนวทางใหม่ที่มุ่งเน้นเรื่ององค์ความรู้ที่ใช้วิชาการเป็นศูนย์กลาง โดยมีหลักเกณฑ์ในศิลปศึกษาและการสอนศิลปะที่ใช้ความรู้พื้นฐานแบบ DBAE (Discipline-Based Art Education) โดยแยกเนื้อหาความรู้ออกเป็น 4 แกน (Dwayne Greer, 1984 อ้างอิงจาก สันติ คุณประเสริฐ, 2545) ดังต่อไปนี้

1. ประวัติศาสตร์ศิลป์ (Art History) เป็นเรื่องราวของประวัติความเป็นมา ที่จะบอกถึงยุคสมัย ความเชื่อ ความนิยม และแนวทางในการทำงานศิลปะ เป็นพื้นฐานเพื่อการเข้าใจในเรื่องราวของศิลปะมากยิ่งขึ้น
2. สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) เป็นส่วนที่เกี่ยวกับความงาม การค้นหาความหมายของนิยาม ความหมายและแก่นแท้ของคุณค่าความงามในผลงานศิลปะเพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักเกณฑ์สำหรับการประเมินผลงานศิลปะ
3. ศิลปวิจารณ์ (Art Criticism) เป็นส่วนที่เน้นเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานศิลปะ การบรรยาย พรรณนา การวิเคราะห์ตีความ วิพากษ์วิจารณ์ โดยอาศัยทฤษฎี เหตุผล และ ความรู้สึก ประกอบกันเพื่อเพิ่มความซาบซึ้งและเข้าใจในตัวของผลงานศิลปะได้
4. ศิลปะปฏิบัติ (Art Production) เป็นส่วนที่เน้นเรื่องทักษะในการผลิตผลงานศิลปะ โดยใช้เครื่องมือ เทคนิค อุปกรณ์ เพื่อส่งเสริมกระบวนการฝึกปฏิบัติการสร้างผลงานที่มีคุณภาพจากความรู้ ความสามารถเฉพาะตัวของผู้เรียน

หลักการพื้นฐานการสอนแบบ DBAE นี้สามารถนำมาใช้ในศิลปศึกษาและวงการการสอนศิลปะได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ อริยพร คุโรดะ (2550) ที่กล่าวถึงหลักการนี้ว่า ได้มีการนำไปประยุกต์ใช้ในสาระการเรียนรู้ศิลปะ (ทัศนศิลป์) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในประเทศไทยด้วย

นอกจากนี้ พาเทอราคิส (Paterakis, 1979 อ้างถึงใน อำไพ ติธรรมสาร, 2553) นักวิชาการทางการศึกษาศิลปะได้แบ่งการเรียนการสอนศิลปะไว้อย่างน่าสนใจ ดังต่อไปนี้

1. การสอนแบบเน้นประสบการณ์ (Art Approached Experimentally) เกิดจากการแสวงหาแนวทางในการเรียนการสอนแบบใหม่จากเดิมการสอนศิลปะมักจะเน้นศึกษาที่ผลงานศิลปะซึ่งเป็นผลงานปลายทางของการศึกษา เป็นการเรียนรู้ที่ผู้สอนกำหนดทิศทางทำให้ ทฤษฎี ความรู้ และข้อเท็จจริงต่างๆ ในแต่ละขั้นตอนตายตัวและส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างไม่ต่อเนื่อง โดยผู้เรียนอาจไม่มีโอกาสในการปฏิบัติจริง จึงเกิดเป็นแนวทางใหม่ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการลงมือปฏิบัติ และเรียนรู้ในระหว่างการปฏิบัติงาน ผู้เรียนจะได้การพัฒนาทั้งด้านทักษะ และความเข้าใจ

รอบด้านของศิลปะ ต่างไปจากการเรียนรู้แบบเดิม และผู้เรียนจะได้เรียนรู้จากการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม การสำรวจ การตั้งสมมุติฐาน การทดสอบสมมุติฐาน การเปรียบเทียบ แยกแยะ และการหาความสัมพันธ์กันกับการใช้เครื่องมือ วัสดุ กระบวนการทางความคิด ได้ในมุมมองใหม่

ข้อดีของวิธีการสอนลักษณะนี้ คือ จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นอยู่เสมอด้วยการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง ทำให้เกิดการพัฒนาระบวนการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผู้เรียนจะเกิดการกล้าที่จะตัดสินใจยอมรับทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว โดยผู้เรียนมองว่าเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้ และพร้อมที่จะพัฒนา แก้ไข ทำให้เกิดความมั่นใจในตัวเอง แต่วิธีการสอนลักษณะนี้ถ้าใช้อย่างไม่เหมาะสม จะทำให้เกิดผลกระทบในการเรียนการสอน ได้เช่นกัน เช่น การเรียนที่ไม่มีความเป็นอิสระ ผู้สอนมีการจัดเตรียมกำหนดวิธีการ วัสดุ เครื่องมือ ขั้นตอนการปฏิบัติที่แน่นอนตายตัว จะทำให้ไม่สามารถเกิดประสบการณ์ใหม่ๆต่อผู้เรียนได้ หรือ การเลือกจัดกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมหรือยากเกินไป จะทำให้ผู้เรียนเกิดความไม่มั่นใจ ท้อแท้ หากกิจกรรมนั้นง่ายเกินไปก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย ไม่สนใจ และขาดความสนุกในการที่จะเรียนรู้

ดังนั้นผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญที่จะทำให้วิธีการสอนเชิงประสบการณ์นี้ราบรื่น และประสบความสำเร็จ ต้องมีการวางแผน หาข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้เรียน เนื้อหาการสอน กิจกรรม สื่อการสอน การจัดลำดับปัจจัยต่างๆ เพื่อลดอุปสรรคในการเรียนการสอนศิลปะและส่งผลให้การเรียนการสอนศิลปะประสบความสำเร็จตามที่คาดหมายไว้ วิธีการสอนเชิงประสบการณ์นี้ ผู้สอนควรที่จะจัดประสบการณ์ที่จะช่วยให้ผู้เรียนพบเจอกับปัญหา และแก้ปัญหาเหล่านั้นด้วยการมองโลกในแง่ดีว่า ความล้มเหลวเป็นบทเรียนชั้นดีที่จะทำให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ในการเผชิญหน้ากับความล้มเหลว เมื่อผ่านมาได้ ผู้เรียนจะจดจำประสบการณ์นั้น ไปใช้ในการเผชิญหน้ากับชีวิตสังคมจริงได้

2. การสอนที่มีศิลปินเป็นแบบอย่าง (The Artist as model) เกิดจากแนวความคิดที่จะจำลองประสบการณ์การเรียนการสอนของผู้เรียนให้เข้าใกล้กับกระบวนการทำงานของศิลปินในสังคมจริงมากที่สุด วิธีการสอนนี้จะทำให้ผู้เรียนมีโอกาสที่จะรับประสบการณ์ตรงจากศิลปิน ได้เรียนรู้กระบวนการคิด กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานจากศิลปิน โดยผู้เรียนจะได้เรียนรู้จากการสังเกตการทำงานศิลปะ การสนทนาหาความรู้ สอบถามถึงประเด็นที่ผู้เรียนสงสัย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสัมผัสประสบการณ์คล้ายแบบ ครูพักลักจำ แต่ดีกว่าตรงที่สามารถขอคำแนะนำจากศิลปินได้ และศิลปินพร้อมที่จะบอกในทุกสิ่งตามประสบการณ์ทางศิลปะส่วนตัวต่อผู้เรียนได้

ในการจัดรูปแบบของวิธีการสอนลักษณะนี้อาจทำได้สองวิธี คือ (1) การให้มีศิลปินมาประจำและทำงานอยู่ที่ในสถาบันการศึกษา เป็นระยะเวลาตลอดภาคหรือปีการศึกษา แล้วแต่จะ สามารถเป็นไปได้ ทั้งนี้ในการคัดเลือกศิลปินต้องคำนึงถึงความสามารถ ผลงาน และการเป็นที่ยอมรับต่อสังคม และผู้คัดเลือกควรพิจารณาลักษณะหรือกระบวนการที่สามารถเป็นแบบอย่าง

ให้กับผู้เรียนได้ (2) การจัดโครงการระยะสั้น ด้วยวิธีการเชิญศิลปินเป็นรายครั้ง หรือจัดทัศนศึกษา พาผู้เรียนไปสัมผัสการทำงานของศิลปินในสถานที่ทำงานจริงของตัวศิลปินเอง โดยข้อแตกต่างของสองวิธีนี้คือ แบบแรกจะได้เรียนในแนวทางลึกซึ้ง และแบบที่สองจะได้เรียนในแนวที่กว้าง ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับข้อจำกัดและวัตถุประสงค์ว่าผู้สอนอยากให้ผู้เรียนรู้ถึงสิ่งใด ลึกซึ้งมากเพียงใด

ข้อดีของการสอนที่มีศิลปินเป็นแบบอย่างนั้น คือ ผู้เรียน ได้รับความรู้และประสบการณ์ จากศิลปินโดยตรง สามารถนำมาวิเคราะห์และปรับใช้ในแนวทางการสร้างผลงานศิลปะของผู้เรียน ได้ แต่อาจมีข้อเสียอยู่บางข้อ ถ้าเป็นการใช้การสอนที่มีศิลปินเป็นแบบอย่างแต่เพียงอย่างเดียว คือ ประสบการณ์ของศิลปินนั้นถูกกลั่นกรองและเลือกใช้ให้เหมาะกับตัวศิลปินเอง เป็นกระบวนการสร้างงานอย่างไม่เป็นไปตามทฤษฎี แต่จะสร้างผลงานด้วยความถนัดและลึกลับขั้นตอนในบางจุด จึงอาจทำให้ผู้เรียนจะเริ่มทำงานแบบไม่เป็นระบบระเบียบ ด้วยพื้นฐานทางศิลปะของผู้เรียนที่มีแน่นัก ดังนั้น วิธีการสอนลักษณะนี้ จึงสมควรใช้กับผู้เรียนที่ผ่านการเรียนพื้นฐานทางศิลปะมาเพียงพอ ซ้ำกระยะหนึ่งก่อน เช่น นักศึกษาศิลปะในระดับอุดมศึกษาตอนปลาย เพราะผู้เรียนจะได้มีกระบวนการเลือกได้ว่า ควรนำส่วนไหนของศิลปินมาเป็นแบบอย่างในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของตัวเอง

3. การสอนแบบมีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered Approaches) ด้วยผู้เรียนแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกันทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ความสนใจ ความต้องการทางร่างกายและจิตใจ ระดับของสติปัญญา ทักษะ การรับรู้ ฯลฯ ผู้สอนจึงควรให้ความสำคัญต่อความแตกต่างเหล่านี้ โดยจะต้องรักษาสมดุลระหว่างบทบาทหลักของผู้สอน และการแสดงออกอย่างอิสระของผู้เรียน (Self-expression) ด้วยการจัดขั้นตอนการเรียนการสอน เริ่มจากการอภิปรายแผนการเรียนกับผู้เรียน โดยผู้สอนจะเป็นคนตั้งคำถามที่ท้าทาย กระตุ้นความอยากรู้ และปล่อยให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้าด้วยแนวทางของตนเองจนได้ข้อสรุป ผู้สอนจะเป็นเพียงคนแนะนำ หรือให้ข้อเสนอแนะ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการแสวงหาความรู้ นั้น เป็นการให้อิสระกับผู้เรียนอย่างเต็มที่และบทบาทของผู้สอนเป็นเพียงผู้ช่วยภายนอกเท่านั้น

การสอนแบบมีนักเรียนเป็นศูนย์กลางมี 2 แบบคือ (1) แบบเปิดเสรี (Open classroom) เป็นการสอนที่เริ่มใช้ในประเศอังกฤษ โดยผู้เรียนจะมีบทบาทในการเลือกเรียนในสิ่งที่ตนเองสนใจ จะวางแผน และสามารถดำเนินการเรียนด้วยตนเอง ส่วนบทบาทของผู้สอนนั้นจะเปลี่ยนไปเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน และเป็นผู้แนะนำในสิ่งที่ผู้เรียนต้องการ (2) แบบแนวลึก (In-depth Approach) เป็นการสอนที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลางอีกแบบหนึ่ง แม้ว่าจะให้ความสำคัญกับตัวผู้เรียน แต่ในการเรียนการสอนผู้สอนจะมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ ตั้งแต่การเสนอขั้นตอน การแนะนำให้ผู้เรียนสามารถดำเนินการ วิเคราะห์และประเมินผลการทำงานในแต่ละขั้นตอน มีการแนะนำจากผู้สอนอย่างใกล้ชิด เช่น การให้ผู้เรียนสังเกตตนเองในการแสดงออกทางศิลปะ บันทึกข้อดีข้อเสีย

ของการปฏิบัติงาน การให้ผู้เรียนหัดแก้ปัญหาในด้านการใช้สื่อศิลปะ และหัดวิเคราะห์ปัญหาและความสำเร็จของตนเอง เป็นต้น

ข้อดีของวิธีการสอนแบบมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจะช่วยให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนรู้และมีผู้สอนเป็นผู้ช่วยทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ในเรื่องที่สนใจอย่างจริงจัง และรู้จักการเผชิญปัญหาและการแก้ปัญหาได้ดี แต่ก็มักจะพบกับปัญหาการบริหารจัดการไม่ดี เพราะการสอนศิลปะโดยทั่วไปแล้วเป็นการปฏิบัติ (Studio learning) หากเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำตามความสนใจในแต่ละบุคคลแล้ว จะมีความหลากหลายสูงจนยากต่อการควบคุมดูแล จะทำให้เกิดความบกพร่องในเรื่องของระเบียบวินัยตลอดจนเป็นปัญหา ในเรื่องของการหาวัสดุที่มีความหลากหลายราคาสูง กระทั่งถึงระบบการบริหารการศึกษาได้

บทบาทของผู้สอน จึงเป็นผู้ที่ช่วยแนะนำแนวทางให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการขยายกรอบความคิด และขยายศักยภาพการทำงานในด้านศิลปะของผู้เรียน ให้เกิดเป็นวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมในแต่ละผู้เรียน ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนกระตุ้นตนเองในการเรียนรู้ รู้จักการวางแผนการทำงานและสรุปความคิด มีความรับผิดชอบและรู้จักตนเอง

4. การศึกษาแบบประสมประสาน (Interdisciplinary Studies) มาจากความเชื่อ ที่ว่า “การศึกษากว้างขวางเท่าชีวิต ส่วนประกอบของชีวิตนั้นรวมปัจจัยต่างๆเข้าด้วยกันอย่างมากมาย เช่น การกิน การอยู่ และใช้ชีวิตในสังคม ดังนั้น ในส่วนของการศึกษาจึงควรมีการประสมประสานศาสตร์ต่างๆ จากแหล่งต่างๆเข้าด้วยกัน” (อ่ำไพ ธีรณสาร, 2553) การประสมประสานกันระหว่างศาสตร์จำเป็นที่จะต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ถึงความเกี่ยวข้องในประเด็นแต่ละศาสตร์ ไม่งั้นนั้น จะกลายเป็นเพียงการเอาเรื่องราวมาปะติดปะต่อกันอย่างไม่เข้าใจ และไม่ส่งผลที่คืนแก่ผู้เรียน ผู้สอนอาจมีการให้ความร่วมมือกันสอนเป็นทีม แต่ก็ไม่ควรแบ่งช่วงการสอน ผลัดเปลี่ยนการสอนเป็นช่วงๆ เพราะจะทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของความต่อเนื่องสัมพันธ์กันของเนื้อหาบทเรียน การสอนด้วยผู้สอนเพียงคนเดียวในเนื้อหาวิชาอาจถ่ายทอดออกมาได้ดีกว่าการสอนที่มีผู้สอนหลายคน ในหนึ่งเนื้อหาวิชา ทั้งนี้อาจแก้ปัญหาได้โดยการเชิญวิทยากร หรือผู้เชี่ยวชาญมาทำการสอนเพิ่มเติม บางคาบเรียน ในกรณีที่ต้องการความลึกซึ้ง เฉพาะทางมากขึ้น

รูปแบบการสอนแบบประสมประสานนี้ สามารถทำได้หลายวิธี ดังเช่น การให้ผู้สอนกับผู้เรียนร่วมมือกันในการประชุมเรื่องราวต่างๆที่อยู่ในการเรียนการสอน จะทำให้เกิดความยืดหยุ่นในการวางแผนการสอนและสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียนได้ทางหนึ่ง แต่ต้องคำนึงถึงเรื่องการสอนต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเป้าหมายไว้ ไม่คล้อยตามความเรียกร้องของผู้เรียนจนเกินไปนัก หรือ วิธีการจัดหลักสูตรระยะสั้นเสริมเข้าไปในการเรียนการสอน เป็นเรื่องที่น่าสนใจประกอบกับเนื้อหาการเรียนการสอนหลัก โดยผู้สอนจะเป็นคนวางแผนการเรียนการสอนเอง ยกตัวอย่างเช่น ศิลปภาพถ่ายบุคคล จะประกอบด้วยหลากหลายความรู้ไม่ว่าจะเป็น เทคนิคการ

ถ่ายภาพ การจัดเครื่องแต่งกาย การจัดแสง การแต่งหน้า ผู้สอนอาจเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะในแต่ละด้านมาให้ความรู้เป็นครั้งคราวไป เป็นต้น

สามารถกล่าวได้ว่า ในการเรียนการสอนศิลปะมีการสอนหลายแบบตามวิวัฒนาการของการศึกษา ตั้งแต่การเรียนการสอนแบบท่องจำ การเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการศึกษา และ การเรียนการสอนแบบใช้วิชาการเป็นศูนย์กลางของการศึกษา ซึ่งในปัจจุบัน ไม่สามารถกล่าวได้ว่าการเรียนการสอนแบบใดดีที่สุด ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการเรียนสอนว่า การสอนนั้นสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ สอนเพื่ออะไร สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนหรือไม่ สามารถทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางศิลปะมากน้อยเพียงใด ในการเรียนการสอนอาจผสมผสานกันในระหว่างการสอนได้ หรือ ใช้การสอนวิธีใดวิธีหนึ่งโดยเฉพาะก็ได้ แต่ต้องคำนึงถึงเป้าหมายของการเรียนการสอนศิลปะในแต่ละครั้ง การจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีใดก็ตาม ถ้าคำนึงถึงความสำเร็จในการเรียนการสอนแล้ว ผู้สอนจำเป็นต้องวางแผน และคิดในเรื่องของความสอดคล้องระหว่าง วัตถุประสงค์ เนื้อหา สื่อ กิจกรรม ผู้เรียน และปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อการทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ การปฏิบัติอย่างเข้าใจ ไม่ใช่เป็นเพียงการท่องจำความรู้ ผู้สอนจึงมีบทบาทมากในการจัดกระบวนการเรียนการสอน และผู้เรียนเองก็ต้องเข้าใจในการชี้แจงเรื่องเรียนการสอนนี้ว่า มีวัตถุประสงค์ กิจกรรม เนื้อหา การส่งงาน และระเบียบปฏิบัติว่าเป็นอย่างไร เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน การเรียนการสอนศิลปะที่ดีนั้น ประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น ผู้เรียน ผู้สอน เนื้อหาการเรียนการสอน วิธีการสอน สิ่งแวดล้อม การวัดประเมินผล และองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องที่จะส่งเสริมให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

1.3 การเรียนการสอนศิลปภาพถ่ายในระดับอุดมศึกษา

การเรียนการสอนศิลปภาพถ่ายในระดับอุดมศึกษา ในสภาพปัจจุบันจำเป็นต้องทำความเข้าใจในสองส่วน คือ หลักสูตรศิลปภาพถ่าย และการจัดการเรียนการสอนศิลปภาพถ่าย โดยแสดงเป็นรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรศิลปภาพถ่าย

สภาพการเรียนการสอนศิลปภาพถ่าย อยู่ในขอบเขตปรัชญา และวัตถุประสงค์หลักสูตรตามแต่ละมหาวิทยาลัย โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ ความสามารถทางศิลปภาพถ่าย นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับตัวเองและสังคม ให้เป็นผู้สื่อสารที่ดีในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปภาพถ่าย โดยหลักสูตรที่เปิดทำการสอนศิลปภาพถ่าย มีทั้งสถาบันอุดมศึกษาในประเทศ และต่างประเทศ ดังต่อไปนี้

1) หลักสูตรศิลปภาพถ่ายในประเทศ

สถาบันที่เปิดสอนศิลปภาพถ่าย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

หลักสูตร : ศิลปบัณฑิต สาขาศิลปะการถ่ายภาพ

รายวิชาที่เกี่ยวกับศิลปภาพถ่าย

114343 วจ.ศก. 343 ศิลปะการถ่ายภาพแนววิจิตรศิลป์

3 หน่วยกิต

(Photograph in Fine Arts)

ศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ภาพถ่ายในฐานะเครื่องมือ การแสดงออกส่วนบุคคล ตามแนวความคิดและความรู้สึก เน้นความสำคัญของความงามทางศิลปะ ผ่านการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ และทฤษฎีวิพากษ์ในการถ่ายภาพ

สถาบันที่เปิดสอนศิลปภาพถ่าย : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

หลักสูตร : ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขา การถ่ายภาพ

รายวิชาที่เกี่ยวกับศิลปภาพถ่าย

02113301 ภาพถ่ายเชิงศิลปะ

3 หน่วยกิต

(Fine art Photography)

ศึกษาเกี่ยวกับ กระบวนการถ่ายภาพ เพื่อนำไปใช้สร้างสรรค์งานศิลปะ ที่แสดงถึงแนวความคิดทางศิลปะ การถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก โดยใช้ภาพถ่ายเป็นสื่อในการแสดงออก ผสมผสานกับความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปภาพถ่าย และนำมาประยุกต์ใช้

สถาบันที่เปิดสอน: มหาวิทยาลัยขอนแก่น

หลักสูตร : ศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

รายวิชาที่เกี่ยวกับศิลปภาพถ่าย

253 382 การถ่ายภาพศิลปะ

2 หน่วยกิต

(Photograph Art)

ศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับ ความสำคัญของการถ่ายภาพ ส่วนประกอบและหน้าที่ของกล้องถ่ายภาพ หลักการถ่ายภาพ กระบวนการล้างอัด และขยายภาพ การสร้างสรรค์การถ่ายภาพ โดยใช้องค์ประกอบทางศิลปะ และการประยุกต์การถ่ายภาพมาใช้ในศิลปศึกษา

สถาบันที่เปิดสอนศิลปภาพถ่าย : มหาวิทยาลัยศิลปากร

หลักสูตร : ศิลปบัณฑิต สาขาทัศนศิลป์

รายวิชาที่เกี่ยวกับศิลปภาพถ่าย

216 151 ศิลปะภาพถ่าย และ ศิลปะวีดิทัศน์

2 หน่วยกิต

(Photography and Video Art)

ศึกษาเกี่ยวกับ การสร้างสรรค์งานศิลปะ ด้วยสื่อภาพถ่ายและวีดิทัศน์ โดยอาศัยหลักการ ทฤษฎีทางศิลปะ องค์ประกอบศิลป์ ความงาม และแนวคิดทางประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็น ส่วนประกอบที่ใช้ในการสร้างสรรค์งานศิลปะแนวใหม่ ที่มีความแตกต่างไปจากสื่อศิลปะดั้งเดิม

สถาบันที่เปิดสอนศิลปะภาพถ่าย : มหาวิทยาลัยบูรพา คณะศึกษาศาสตร์

หลักสูตร : การศึกษาระดับบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา (ภาพนิ่งและภาพยนตร์)

รายวิชาเกี่ยวกับศิลปะภาพถ่าย

424340 การถ่ายภาพแบบสร้างสรรค์

3 หน่วยกิต

(Creative Photography)

การสร้างสรรค์งานถ่ายภาพ เทคนิคการใช้กล้องถ่ายภาพ กระบวนการผลิตภาพถ่าย รวมทั้ง การใช้น้ำยาสารเคมี อุปกรณ์ การเลือกใช้แสง และ องค์ประกอบทางศิลปะ เพื่อสื่อถึงความงาม เพื่อ การสร้างสรรค์งานถ่ายภาพ

สถาบันที่เปิดสอนศิลปะภาพถ่าย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

หลักสูตร : ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขา การออกแบบทัศนศิลป์

รายวิชาเกี่ยวกับศิลปะภาพถ่าย

อศ.231 ศิลปะภาพถ่าย 1

2 หน่วยกิต

(Photography 1)

ศึกษาและฝึกปฏิบัติภาพถ่ายขาวดำเบื้องต้น ความรู้เกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมาของการ ถ่ายภาพ ได้แก่ ชนิดของกล้อง ส่วนประกอบในการถ่ายภาพ การผสมน้ำยาล้างฟิล์ม กระบวนการ ล้างฟิล์มและการอัดภาพ การอัดขยาย รวมทั้งเรียนการวิเคราะห์ผลงานของตนจากฟิล์มและภาพถ่าย

อศ.332 ศิลปะภาพถ่าย 2

3 หน่วยกิต

(Photography 2)

ศึกษาการจัดองค์ประกอบในการถ่ายภาพ เทคนิคต่างๆในห้องมืด เพื่อผลทางการจัดภาพที่ เป็นงานศิลปะและเป็นงานโฆษณา

อศ.333 ศิลปะภาพถ่าย 3

3 หน่วยกิต

(Photography 3)

ศึกษาการถ่ายภาพ อัดขยายภาพ ล้างภาพฟิล์มสี และปฏิบัติการต่างๆ คล้ายการเรียนถ่ายภาพ ขาวดำ

อศ.334 ศิลปภาพถ่าย 4

3 หน่วยกิต

(Photography 4)

ศึกษา ปฏิบัติขั้นตอนการถ่ายภาพในสตูดิโอ เช่น การถ่ายภาพบุคคล และภาพหุ่นนิ่ง ที่ใช้ในการโฆษณา การจัดแสงและการใช้เครื่องมือที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการจัดภาพที่เป็นศิลปะในแบบต่างๆ

สถาบันที่เปิดสอนศิลปภาพถ่าย : มหาวิทยาลัยรังสิต

หลักสูตร : ศิลปบัณฑิต สาขาศิลปภาพถ่าย

รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปภาพถ่าย

PHO 210 การถ่ายภาพสร้างสรรค์

4 หน่วยกิต

(Creative Photography)

ศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับ กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะโดยใช้ภาพถ่ายเป็นสื่อ และทดลองหาแนวทางใหม่ๆ ในการสร้างสรรค์งาน ด้วยกระบวนการความคิด ตามความงามทางทัศนศิลป์ เชื่อมโยงระหว่างศิลปภาพถ่ายกับศิลปะแขนงต่างๆ เพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้และสร้างผลงานภาพถ่าย ผสมผสานเทคนิคกระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะสาขาต่างๆ เช่น ภาพพิมพ์ จิตรกรรม สื่อผสม หรือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และอื่น ๆ เป็นต้น

สถาบันที่เปิดสอนศิลปภาพถ่าย : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

หลักสูตร : ศิลปบัณฑิต สาขาทัศนศิลป์

รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปภาพถ่าย

ทศ. 215 ศิลปภาพถ่าย

3 หน่วยกิต

(Photography)

ศึกษาและฝึกปฏิบัติปัญหาในระดับพื้นฐานของสื่อภาพถ่าย เพื่อให้เข้าใจสุนทรียศาสตร์ ธรรมชาติ และลักษณะเฉพาะของสื่อ และสามารถสร้างงานภาพถ่ายในระดับพื้นฐานได้ โดยศึกษาหลักการและพื้นฐานของการถ่ายภาพ อุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ ฝึกปฏิบัติการล้างอัด ขยายภาพ และเทคนิคต่าง ๆ ของภาพถ่ายขาวดำ

2) หลักสูตรศิลปภาพถ่ายในต่างประเทศ

สถาบันที่เปิดสอนศิลปภาพถ่าย : R.I.T. Rochester Institute of Technology สหรัฐอเมริกา

หลักสูตร : Bachelor of Fine Arts in Professional Photographic Illustration

รายวิชาที่เกี่ยวกับศิลปภาพถ่าย

2060-401 Photo as Fine Art I

4 หน่วยกิต

เตรียมความพร้อมสำหรับการนำภาพถ่ายในการใช้สร้างงานศิลปะ โดยการศึกษากระบวนการถ่ายภาพ ที่แสดงออกถึง อารมณ์ ความรู้สึก และการศึกษาเรื่องความงามทางสุนทรียะที่มาจากภายในตัวเอง เพื่อนำภาพถ่ายมาใช้เป็นสื่อในแนวทางศิลปะ

2060-501 Photo as Fine Art II

4 หน่วยกิต

ปฏิบัติการถ่ายภาพเพื่อเป็นงานศิลปภาพถ่าย มีความงาม และถ่ายทอดความอารมณ์ ความรู้สึก โดยอาศัยแนวความคิด ทฤษฎีทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ผสมผสานกับเทคนิคการถ่ายภาพ และศึกษาแนวความคิดจากประวัติศาสตร์ศิลปะภาพถ่าย เป็นแนวทางนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อการสร้างงานศิลปภาพถ่าย ที่ถ่ายทอดความเป็นตัวของตัวเองได้

สถาบันที่เปิดสอนศิลปภาพถ่าย : The Art Institutes of Pittsburgh สหรัฐอเมริกา

หลักสูตร : Bachelor of Science (Photography)

รายวิชาที่เกี่ยวกับศิลปภาพถ่าย

PH340 Creative Concept

3 หน่วยกิต

การศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับแนวความคิดทางศิลปภาพถ่าย เนื้อหาที่แสดงออก สักยภาพการถ่ายทอดอารมณ์และการสื่อสารออกมาจากภาพถ่ายของผู้เรียน พัฒนาวิสัยทัศน์ของการถ่ายภาพ และสามารถแก้ปัญหาในเรื่องของแนวความคิด การถ่ายทอดอารมณ์และการสื่อสารได้

สถาบันที่เปิดสอนศิลปภาพถ่าย : Nossi College of Art สหรัฐอเมริกา

หลักสูตร : Bachelor of Digital Photography and Video

รายวิชาที่เกี่ยวกับศิลปภาพถ่าย

ADP240 Advanced Digital Photography

3 หน่วยกิต

เรียนรู้กระบวนการถ่ายภาพขั้นสูงที่คำนึงถึง ความเป็นศิลปะ และความงามทางสุนทรียศาสตร์ สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้ทั้งการถ่ายภาพเชิงพาณิชย์และสร้างสรรค์งานศิลปะ พร้อมเรียนรู้เกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้ตกแต่งภาพถ่าย เพื่อความสมบูรณ์ของภาพตามแนวคิดของผู้เรียนได้

สถาบันที่เปิดสอนศิลปภาพถ่าย : Antonelli Institute, Art and Photography สหรัฐอเมริกา

หลักสูตร : Bachelor of Art and Technology (Photography)

รายวิชาที่เกี่ยวกับศิลปภาพถ่าย

PH155 Theory of Composition/ History of Photography

3 หน่วยกิต

ศึกษา ปฏิบัติ และสำรวจเชิงลึกถึงองค์ประกอบของศิลปภาพถ่าย ในแนวทางของความเป็นศิลปะถึงความสัมพันธ์ต่างๆภายในตัวผลงานศิลปภาพถ่าย เรียนรู้การจัดระบบกระบวนการคิดในการสร้างสรรค์ และการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ศิลปภาพถ่าย แนวความคิด การจัดองค์ประกอบในแต่ละช่วงยุคสมัยจากอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต

สถาบันที่เปิดสอนศิลปภาพถ่าย : New York University, Tisch School of Arts สหรัฐอเมริกา

หลักสูตร : Bachelor of Fine Arts in Photography

รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปภาพถ่าย

H95.0011 Open Arts : Photography

4 หน่วยกิต

ศึกษาตั้งแต่กระบวนการถ่ายภาพขาวดำ เน้นการประยุกต์ใช้กระบวนการถ่ายภาพเฉพาะบุคคลเพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปภาพถ่าย แสดงถึงหลักแนวคิดทางศิลปะ การถ่ายทอดความงาม อารมณ์ความรู้สึก ผสมผสานกับการเลือกเทคนิคการถ่ายภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในเชิงสร้างสรรค์ได้ รายวิชานี้ประกอบด้วย การบรรยาย การสาธิต และการฝึกปฏิบัติ

สถาบันที่เปิดสอนศิลปภาพถ่าย : Oakbridge Academy of Arts สหรัฐอเมริกา

หลักสูตร : Bachelor of Fine Arts in Photography

รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปภาพถ่าย

PH-269 Fine Art Photography

4 หน่วยกิต

เป็นการเรียนรู้การถ่ายภาพขั้นสูง โดยมีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอภาพถ่ายในเชิงศิลปะ มุ่งเน้นความคิดสร้างสรรค์ กระบวนการทางความคิด การถ่ายทอดความเป็นศิลปะ ความงามและอารมณ์ความรู้สึกภายใน แสดงออกโดยเลือกใช้เทคนิคทางการถ่ายภาพ เพื่อสอดคล้องกับแนวความคิดและความต้องการของผู้เรียนได้ เปรียบเสมือนการทำงานจิตรกรรมด้วยสื่อเทคโนโลยี

สถาบันที่เปิดสอนศิลปภาพถ่าย : Fleming College, Haliburton School of The Arts แคนาดา

หลักสูตร : Bachelor of Arts and Design in Photography

รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปภาพถ่าย

ARTS0641 Photo Art- Image and Object

47 ชั่วโมง

ศึกษาและเรียนรู้ กระบวนการสร้างงานศิลปะด้วยสื่อภาพถ่าย สามารถแสดงออกถึงแนวความคิด ความงาม อารมณ์ความรู้สึก ผ่านผลงานศิลปภาพถ่าย ที่มีคุณภาพ ไม่แพ้กับผลงาน

ศิลปะประเภทอื่นๆ โดยศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะภาพถ่ายและศิลปะประเภทอื่นๆ เช่น จิตรกรรม ภาพพิมพ์ หรือ ศิลปะวีดิทัศน์ เป็นต้น

สถาบันที่เปิดสอนศิลปะภาพถ่าย : Mount Allison University, Department of Fine Arts แคนาดา

หลักสูตร : Bachelor of Fine Arts

รายวิชาที่เกี่ยวกับศิลปะภาพถ่าย

2511 Photography II

3 หน่วยกิต

การศึกษาและปฏิบัติกระบวนการถ่ายภาพด้วยกล้องขนาด 35 มม. โดยคำนึงถึงความงามทางสุนทรียศาสตร์ และเทคนิควิธีการถ่ายภาพ ซึ่งคุณสมบัติที่ศิลปินปฏิบัติ ในรายวิชานี้จะแนะแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพถ่ายประเภท ถ่ายภาพบุคคล ถ่ายภาพตัวเอง และถ่ายภาพทิวทัศน์ ด้วยการถ่ายภาพสี และภาพขาวดำ และนำเสนอผลงานศิลปะภาพถ่ายตามวิธีของตนเองได้

สถาบันที่เปิดสอนศิลปะภาพถ่าย : De Montfort University Leicester ประเทศอังกฤษ

หลักสูตร : Bachelor of Arts and Design (Hons) Photography

รายวิชาที่เกี่ยวกับศิลปะภาพถ่าย

W640-U026 Photography

4 หน่วยกิต

ศึกษากระบวนการถ่ายภาพระบบฟิล์มดั้งเดิม และระบบดิจิทัล ให้ผู้เรียนได้สร้างสรรคงานถ่ายภาพอย่างมีอิสระและสามารถสร้างผลงานที่มีคุณภาพตามทฤษฎี และหลักปฏิบัติของการถ่ายภาพมีความเป็นศิลปะภาพถ่าย เพื่อสอดคล้องกับอุตสาหกรรมเชิงพาณิชย์และ วงการศิลปะได้

สถาบันที่เปิดสอนศิลปะภาพถ่าย : University of Cumbria ประเทศอังกฤษ

หลักสูตร : Bachelor of Arts and Design (Hons) Photography

รายวิชาที่เกี่ยวกับศิลปะภาพถ่าย

W641B Photography

4 หน่วยกิต

ศึกษาและเรียนรู้กระบวนการถ่ายภาพ ทั้งการถ่ายภาพเพื่อการพาณิชย์ และเพื่อการสร้างผลงานศิลปะภาพถ่าย โดยการคำนึงถึงความร่วมสมัย มีการฝึกปฏิบัติและถ่ายทอดกระบวนการทางความรู้สึก แนวความคิด และทัศนคติ แสดงออกมาในตัวผลงานภาพถ่าย มีความเข้าใจในขอบเขตของการถ่ายภาพและศิลปะ เพื่อใช้ประโยชน์ในการเป็นมืออาชีพในอนาคต

สถาบันที่เปิดสอนศิลปะภาพถ่าย : Santa Reparata International School of Art ประเทศอิตาลี

หลักสูตร : Bachelor of Fine Arts in Photography

รายวิชาที่เกี่ยวกับศิลปภาพถ่าย

PGY3930C Discovering Florence Through Photography

3 หน่วยกิต

ผู้เรียนจะได้ศึกษาเกี่ยวกับศิลปภาพถ่าย โดยอาศัยทิวทัศน์ของเมือง Florence เป็นแรงบันดาลใจ ในการถ่ายทอดความงามตามธรรมชาติอย่างมีศิลปะ เป็นการขยายประสบการณ์ มุมมอง ในการถ่ายภาพในทุกระดับ และมีการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ ชุมชน และนำเอาประสบการณ์ เหล่านี้มาใช้ในการสร้างผลงานศิลปภาพถ่าย

สถาบันที่เปิดสอนศิลปภาพถ่าย : Studio Art Centers International Florence ประเทศอิตาลี

หลักสูตร : Post-Baccalaureate Certificate Visual Art in Photography Program

รายวิชาที่เกี่ยวกับศิลปภาพถ่าย

ARTS444 Advanced Photographic Techniques

3 หน่วยกิต

การเรียนรู้เน้นเสริมสร้างประสบการณ์การถ่ายภาพและปฏิบัติการในห้องมืด และเสริมสร้างวิสัยทัศน์ของผู้เรียนในการนำเสนอแรงจูงใจ แนวความคิด สร้างสรรค์ผลงานภาพถ่าย เพื่อถ่ายทอดความสวยงามและส่งผลต่อความรู้สึกทั้งผู้สร้างงานและผู้ชมงานศิลปภาพถ่าย พร้อมทั้งในรายวิชานี้ยังส่งเสริมเรื่องการวิเคราะห์ วิจัยผลงาน เพื่อกระบวนการคิดวิเคราะห์ในการตัดสินใจ ผลงานตนเอง และผลงานผู้อื่นว่าอยู่ในระดับใด ส่งผลให้ผู้เรียนกลายเป็นช่างภาพมืออาชีพในอนาคต

สถาบันที่เปิดสอนศิลปภาพถ่าย : Ecole Nationale Supérieure de la Photographie ประเทศฝรั่งเศส

หลักสูตร : Bachelor of Fine Arts in Photography

รายวิชาที่เกี่ยวกับศิลปภาพถ่าย

3A2 Photography work in Art

6 หน่วยกิต

การปฏิบัติงานภาพถ่ายเพื่อการสร้างงานศิลปะ ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้ได้ถึงเทคนิค กระบวนการถ่ายภาพ องค์ประกอบศิลป์สำหรับภาพถ่าย และความเข้าใจของทฤษฎีทางศิลปะ และความงามทางสุนทรียะ ที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างงานศิลปภาพถ่าย และสามารถเข้าใจหลักการวิเคราะห์ วิจัย ศิลปะภาพถ่ายเพื่อความเข้าใจในศิลปภาพถ่าย และนำมาปรับปรุง แก้ไขผลงานของตนเอง หรือการวิจารณ์ผลงานศิลปภาพถ่ายของผู้อื่นได้

สถาบันที่เปิดสอนศิลปภาพถ่าย : Photography Studies College ประเทศออสเตรเลีย

หลักสูตร : Bachelor of Fine Arts in Photography

รายวิชาเกี่ยวกับศิลปภาพถ่าย

VBQ 441 Visual & Conceptual Development : Art Photography

3 หน่วยกิต

ศึกษาและเรียนรู้ การฝึกปฏิบัติ การสร้างสรรค์งานศิลปภาพถ่ายได้ ด้วยแนวความคิด และ ความงามทางศิลปะ สามารถพัฒนาภาพถ่ายให้ถึงความเป็นศิลปะ บนพื้นฐานของศิลปะร่วมสมัย และประวัติศาสตร์ศิลปะภาพถ่าย พร้อมทั้งรู้จักทฤษฎี หลักการ เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ ศิลปะภาพถ่ายของตนเองได้

สถาบันที่เปิดสอนศิลปภาพถ่าย : Southern Cross University ประเทศออสเตรเลีย

หลักสูตร : Bachelor of Visual Arts

รายวิชาที่เกี่ยวกับศิลปภาพถ่าย

ART10275 Digital Art Photography

4 หน่วยกิต

ศึกษาและเรียนรู้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับ การทำงานของกล้องถ่ายภาพแบบดิจิทัล เรื่องของ แสง และเรื่องของโปรแกรมตกแต่งภาพถ่ายดิจิทัล ที่นำมาสร้างงานศิลปะ โดยใช้เทคนิค แนวความคิด วัสดุศิลปะ และกระบวนการสร้างสรรค์งาน โดยผู้เรียนสามารถเลือกเทคนิควิธีการ เพื่อ นำเสนอผลงานศิลปภาพถ่ายได้

สถาบันที่เปิดสอนศิลปภาพถ่าย : Musashino Art University ประเทศญี่ปุ่น

หลักสูตร : Bachelor of Imaging Art and Science (Photography)

รายวิชาที่เกี่ยวกับศิลปภาพถ่าย

IA2071 Photograph as Imaging Art

3 หน่วยกิต

ภาพถ่ายเป็นเครื่องมือบันทึกความเป็นจริงตามธรรมชาติ ที่ถูกจัดให้อยู่ในกรอบสี่เหลี่ยม ของภาพถ่าย ตามมุมมอง แนวความคิดของช่างภาพ ในรายวิชานี้ ผู้เรียนสามารถฝึกการทำภาพถ่าย ให้เกิดคุณค่า ด้วยเทคนิคกระบวนการถ่ายภาพ เข้าใจการใช้ภาพถ่ายเพื่อสื่อสารในประเภทต่างๆ เช่น ภาพถ่ายสารคดี ภาพถ่ายบุคคล ภาพถ่ายทิวทัศน์ และภาพถ่ายเพื่อใช้สร้างสรรค์งานศิลปะ และ ผู้เรียนสามารถแก้ไขปัญหาพื้นฐานต่างๆที่จะเกิดขึ้น และสามารถหาวิธีใหม่ๆในการนำเสนอ ภาพถ่ายของตนเองได้

เมื่อพิจารณาคำอธิบายรายวิชา ของหลักสูตรที่มีการสอนศิลปภาพถ่ายทั้งในประเทศ และ ต่างประเทศ สามารถสรุปได้ว่า ศิลปะภาพถ่ายนั้น ปรากฏอยู่ในหลายหลักสูตร แต่ยังคงอยู่ในขอบเขต ของหลักสูตรทางศิลปะ การศึกษา เทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์ วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนศิลปภาพถ่าย มุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้และนำเอาความรู้ซึ่งเป็นด้านของพุทธิพิสัยมาใช้ ฝึกปฏิบัติ ซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์การศึกษาของบลูม (Bloom, 1956 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2545) โดยเน้นไปที่ส่วนของทักษะพิสัย (Psychomotor domain) ซึ่งนำเอาความรู้ ความเข้าใจ เพื่อนำมา

สร้างผลงานศิลปภาพถ่าย ซึ่งสอดคล้องกับ อริยพร คุโรดะ (2550) ที่กล่าวว่าในการสอนระดับอุดมศึกษานั้น จะให้ความสำคัญที่ตัวผลงาน มากกว่า การให้ความสำคัญในส่วนของการบวนการ ซึ่งจะตรงกันข้ามกับการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐาน ดังนั้น ในการประเมินผล การให้ความสำคัญในด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย หรือด้านทักษะพิสัย ด้านใดนั้น ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของรายวิชานั้นๆ ซึ่งผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งเป็นผู้พิจารณาถึงความเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนว่าจะเน้นความสำคัญไปในด้านใด

2. การเรียนการสอนศิลปภาพถ่าย

ด้วยหลักสูตรที่มีการสอนทางศิลปภาพถ่าย มีการพัฒนามาจากการสอนการถ่ายภาพซึ่ง มุ่งผลิตบุคลากรสายอาชีพถ่ายภาพ เพื่อประโยชน์ทางธุรกิจ และการโฆษณา การสอนศิลปภาพถ่ายจึงเป็นแค่ราย วิชาหนึ่งในหลักสูตรเท่านั้น ที่เป็นการสอนเพื่อนำภาพถ่ายมาใช้สร้างงานศิลปะ โดยไม่ได้นำไปใช้ในธุรกิจและการโฆษณา มีเพียง 1-2 รายวิชาเท่านั้นตลอดหลักสูตร เช่น รายวิชาภาพถ่ายทัศนศิลป์ ในมหาวิทยาลัยรังสิต (เกียรติศักดิ์ วันจรรรัตน์, 2553) รายวิชาถ่ายภาพเชิงศิลป์ ในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง (กิตติชัย เกษมสานต์, 2553) รายวิชาถ่ายภาพสร้างสรรค์ ในมหาวิทยาลัย เชียงใหม่ (อัญญา โปราณานนท์, 2553) เป็นต้น ผลที่ตามมาของการพัฒนาหลักสูตรที่มีการสอนศิลปภาพถ่ายจาก หลักสูตรการถ่ายภาพเพื่อผลิตบุคลากรสายอาชีพถ่ายภาพ เพื่อประโยชน์ทางธุรกิจ ก็คือเรื่องของบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทั้งทางด้านศิลปะ ด้านการถ่ายภาพ และด้านการเรียนการสอน ทั้งสามด้านเท่าๆกันมีน้อยมาก ในทางกลับกัน ศิลปะภาพถ่าย ได้ปรากฏอยู่ในหลักสูตรศิลปกรรม สาขาทัศนศิลป์ ในฐานะของสื่อชนิดใหม่ที่สามารถนำไปสร้างผลงานศิลปะได้ แต่ก็ประสบกับปัญหาเช่นเดียวกัน คือ ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ ด้านศิลปะ ด้านเทคนิคการถ่ายภาพ และ ด้านการเรียนการสอนในสัดส่วนที่สอดคล้องกัน อาจทำให้เกิดปัญหาในการสอนศิลปภาพถ่าย โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอน การวิจารณ์ และการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายได้

เนื้อหาศิลปภาพถ่าย ควรจัดให้ตรงกับหลักสูตรเพื่อจะให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์การสอนที่วางไว้ เพราะวัตถุประสงค์เป็นแนวทางให้ผู้รับผิดชอบในการเรียนการสอนทุกคนทราบถึงจุดมุ่งหมายปลายทางของการศึกษาทุกระดับ และเป็นแนวทางให้ผู้จัดการศึกษาพยายามจัดกิจกรรมและประสบการณ์แก่ผู้เรียน วิธีการสอนจะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ คือ ผู้เรียนเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมตามที่วางจุดประสงค์ไว้ (วรารธรรม สุวรรณชาติ, 2553) อีกทั้ง เนื้อหาของศิลปภาพถ่าย มีความยากในเชิงของภาษาที่ใช้แทนคำด้วยภาษาอังกฤษ ทั้งหมด ด้วยเทคโนโลยีการถ่ายภาพนั้นมีต้นกำเนิดจากยุโรป ทำให้ยากต่อการเข้าใจ และส่งผลต่อ

การปฏิบัติของผู้เรียน ดังนั้น ผู้เรียนจึงต้องมีพื้นฐานความรู้ทางภาษา เพื่อสามารถทำความเข้าใจในเนื้อหาได้

ผู้สอนที่มีหน้าที่สอนศิลปภาพถ่ายในปัจจุบัน ควรเป็นผู้รู้จริง โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา เนื้อหาการสอนถือเป็นเรื่องใหญ่ และมีความสำคัญมาก ผู้สอนสามารถปฏิบัติได้อย่างมีทักษะเพียงพอต่อการสอน และเลือกใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมกับผู้สอน เหมาะสมกับเนื้อหา รายวิชา เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การสอน และเหมาะสมกับจำนวน และลักษณะของผู้เรียน (พันธุศักดิ์ พลสารัมย์, 2547) แต่ส่วนใหญ่ผู้สอนจะใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย ไม่ค่อยได้จัดการเรียนการสอนแบบอื่น อาจมีการสาธิตบ้าง แต่เนื่องด้วยผู้สอนจบมาจากการศึกษาเฉพาะทาง ไม่มีความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอนมากนัก จึงทำให้ผู้สอนอาจขาดเทคนิคการสอน ถึงแม้จะมีประสบการณ์การทำงานถ่ายภาพอย่างชำนาญ หรือ อาจเกิดข้อบกพร่องของผู้สอน อาจพูดเร็ว พูดไม่ชัด หรืออธิบายไม่เข้าใจ โดยผู้สอนแต่ละคน ย่อมมีรูปแบบการสอนในแบบเฉพาะตน อาจสอนตามแบบที่ ผู้สอนเคยเรียนมา ความถนัดส่วนตัว หรือพื้นฐานทางสังคมของผู้สอน จึงอาจเป็นปัญหาในการเรียนการสอนได้ (วัลลภา เทพหัสติน ณ อุรุทยา, 2547) ในการเรียนการสอนศิลปภาพถ่าย ผู้สอนจะต้องเจอกับผู้เรียนที่มีธรรมชาติในการเรียน 2 แบบคือ ผู้เรียนที่ใส่ใจ ใฝ่รู้ และผู้เรียนที่ไม่สนใจเรียน ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสม กับผู้เรียน 2 แบบและจำนวนผู้เรียนในระดับอุดมศึกษามีจำนวนมาก จึงต้องเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสมที่จะทำให้การสอนทั่วถึง (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2550)

ส่วนประกอบที่สำคัญที่ใช้ในการเรียนการสอนศิลปภาพถ่าย อีกประการหนึ่ง คือ สื่อการสอน เครื่องที่ช่วยในการขยายความหมายใดๆ ที่จัดโดยผู้สอน เพื่อเสริมการเรียนรู้ อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนได้ดี (พันธุศักดิ์ พลสารัมย์, 2547) การบรรยายในชั้นเรียนจะเป็นเครื่องฉายสไลด์ หรือ เครื่องโปรเจกเตอร์ แต่ยังมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการในการสอน มักจะชำรุดเสียหาย และทำให้ติดขัดในการบรรยายของผู้สอน ส่งผลให้การเข้าใจในเนื้อหาของผู้เรียนลดน้อยลง ประกอบกับสภาพแวดล้อมของห้องเรียนนั้น มีการควบคุมปริมาณแสงได้ไม่ดีนัก ทำให้ผู้เรียนเห็นภาพเนื้อหาของโปรเจกเตอร์ได้ไม่ชัดเจน นอกจากนี้ สื่อการสอนที่ใช้ในห้องปฏิบัติการศิลปภาพถ่ายอื่นๆ เช่น เครื่องอัดขยายภาพขาวดำ อุปกรณ์สตูดิโอถ่ายภาพ มีไม่เพียงพอต่อการใช้งาน กับผู้เรียนที่มีจำนวนมาก ยกตัวอย่าง เครื่องอัดขยายภาพขาวดำที่สามารถอัดขยายภาพจากฟิล์ม 4x5 นิ้วจำนวน 3 เครื่อง กับผู้เรียนศิลปภาพถ่าย จำนวน 26 คน ในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เป็นต้น (พงษ์ศักดิ์ ตั้งติวจา, 2553) เมื่อเทียบจำนวนเครื่องกับผู้เรียนแล้ว เห็นได้ชัดว่า มีไม่เพียงพอต่อการใช้งาน จึงอาจทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่

การวัดและประเมินผล แนวทางการวัดและประเมินผลวิชาศิลปะภาพถ่ายนั้น ควรพิจารณาในด้านพฤติกรรมของผู้เรียน เช่น ความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิด และทักษะการนำไปใช้ และพิจารณาในด้านพัฒนาการของผู้เรียน เช่น ร่างกาย สติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ การรับรู้ อารมณ์ สังคม และ สุขทริยภาพ ซึ่งจะต้องพิจารณาถึงทั้งสองด้าน จึงจะเห็นคุณลักษณะ ในการเรียนรู้ได้รอบด้าน โดยต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์รายวิชา (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2547)

ดังนั้น สภาพการสอนศิลปะภาพถ่ายในปัจจุบัน กำลังเผชิญกับปัญหาเกี่ยวกับ การเรียนการสอน ในเรื่องของความยากของเนื้อหาในเชิงของภาษา สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนมีไม่เพียงพอในการใช้งานของผู้เรียน สภาพของห้องเรียนที่ไม่เหมาะสมกับการใช้สื่อการสอนบางชนิด วิธีการสอน ที่อาจเลือกไม่ตรงตามลักษณะของผู้เรียน เนื่องจากผู้สอนศิลปะภาพถ่ายที่เป็น อาจารย์ประจำ และอาจารย์พิเศษ มีความชำนาญเฉพาะทางสูงแต่ไม่มีความรู้ในการจัดการเรียนการสอนมากนัก ส่งผลอย่างยิ่งต่อส่วนสำคัญในการเรียนการสอน คือ การวัดและประเมินผลทางศิลปะภาพถ่าย ซึ่งมีเกณฑ์ในการตัดสินที่ตัวผลงานศิลปะภาพถ่าย เป็นปัญหาสำคัญของการเรียนการสอนศิลปะภาพถ่าย มีผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และการพัฒนาการเรียนการสอนของผู้สอน

จากข้อมูลเรื่องการเรียนการสอนโดยทั่วไปในระดับอุดมศึกษา การเรียนการสอนศิลปะ และ การเรียนการสอนศิลปะภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอน จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนจะต้องทราบแนวทางที่ชัดเจน โดยเฉพาะ เนื้อหารายวิชาที่จะทำการสอน ผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะดำเนินการสอน เพราะเนื้อหารายวิชาจะเป็นส่วนช่วยกำหนดกรอบในการสร้างวัตถุประสงค์รายวิชา และใช้ในการประเมินผลความสำเร็จทั้งผลงาน และผู้เรียนได้ (พันธ์ศักดิ์ พลสารัมย์, 2547) และผู้สอนควรให้ความสำคัญ โดยการจัดเนื้อหาให้มีความเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน ในการเรียนรู้ทำความเข้าใจ และเวลาที่มีจำกัดของการเรียนรู้ในภาคการศึกษา ระดับอุดมศึกษา เพื่อการดำเนินการสอนในชั้นเรียนที่ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ (สุภณิศา ปุสุรินทร์คำ, 2551)

2. เนื้อหาและบริบทของศิลปะภาพถ่าย

2.1 ความหมายของศิลปะภาพถ่าย

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของศิลปะภาพถ่าย จำเป็นต้องเข้าใจความหมายของคำว่า ศิลปะ และ ภาพถ่าย จากน่านาทัศนะของศิลปิน และ นักวิชาการทางศิลปะ โดย ศิลปะคืออะไร นั้น ยังเป็นข้อถกเถียงกันในหมู่นักวิชาการทางศิลปะและนักสุนทรียศาสตร์ มาเป็นเวลานาน ด้วย

ยังมีความหมายที่มีความหลากหลาย ซับซ้อน บริบทของศิลปะสามารถเปลี่ยนไปได้ในหลายทิศทางขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องอีกหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของแนวความคิด ความเชื่อ ในแต่ละบุคคล ด้วยความที่ศิลปะเป็นภาษาสากลที่ทุกคนสามารถตีความเฉพาะแต่ละบุคคล จึงเป็นการยากที่จะสรุปนิยามเป็นภาษาเขียนได้ยากที่จะเข้าใจในทุกแง่มุมของความหมายได้ ดังนั้น ศิลปะมีความหมายได้มากมาย ดังต่อไปนี้

ศิลปะ คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการทางด้านจิตใจ ที่ต้องการชื่นชม ความสวยงาม รื่นรมย์ (พดุงศักดิ์ กษสำโรง, 2552)

ศิลปะ คือ ผลผลิตของมนุษย์ทางด้านพุทธิปัญญา เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับจิตวิญญาณของมนุษย์ในการรับรู้ สิ่งที่แตกต่างกันเพียงการนำเสนอโดยใช้สื่อ วิธีการ แนวความคิด และรายละเอียดบางส่วนเท่านั้น โดยเนื้อแท้ของศิลปะยังคงอยู่ (ชลุค นิมเสมอ, 2551)

ศิลปะ คือ ผลงานสร้างสรรค์ของมนุษย์สำคัญที่ความงามที่ทำให้พอใจ ต้องใช้ทักษะฝีมือ ทำให้สำเร็จได้ยาก มิใช่สิ่งที่ปลอม ลวงโลก หรือคบตาให้เห็นเป็นสิ่งไม่ดี (พุทธทาสภิกขุ อ้างถึงใน มโน พิสุทธิรัตนานนท์, 2545)

ศิลปะ คือ เป็นภาพที่อยู่ในหัวของศิลปิน (Intuition) การแสดงให้เห็นความเข้าใจที่ลึกซึ้งภายในจิตใจให้ปรากฏเห็น ซึ่งไม่สามารถบรรยายด้วยวิธีอื่นไม่ได้ นอกจากการสร้างเป็นผลงานศิลปะ (Representation) (Benedetto Croce อ้างถึงใน นิพาดา เทวกุล, 2551)

ศิลปะ คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยความพึงพอใจ โดยได้รับแรงบันดาลใจมาจากสภาพของโลก มีอิสระในการสร้างสรรค์ผลงานออกมาจากจิตสำนึกของตนเองอย่างแท้จริง และจะขาดเรื่องของความงามไม่ได้ (Herbert Read อ้างถึงใน กิติมา อมรทัต, 2540)

ศิลปะ คือ งานสร้างสรรค์ของมนุษย์ จากการคิดคำนึง แสดงออกถึงรูปอารมณ์ ความสะท้อนใจ ด้วยท่วงท่าของจิตวิญญาณที่เป็นอิสระ มีความเป็นปัจเจกบุคคล ประสานกลมกลืน ความงามเข้ากับแนวความคิด ด้วยความเป็นสุดยอดทางเทคนิค (ถวัลย์ ดัชนี, 2552)

อาจกล่าวสรุปในเรื่องนิยามความหมายของศิลปะได้ว่า ศิลปะ คือ ผลงานการสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจาก สภาพความเป็นจริงของโลก ถ่ายทอดให้เห็นถึงความงามทางธรรมชาติ หรือ แนวความคิด และทัศนคติส่วนบุคคล ถ่ายทอดด้วยความงามของรูปทรง หรือ สะท้อนอารมณ์ความรู้สึก ด้วยเส้น สี รูปทรงที่ดูแปลกตา ด้วยทักษะความชำนาญในด้านเทคนิค ฝีมือ ที่สอดคล้องกับแนวความคิด ความรู้สึก การสื่อสารที่อยากถ่ายทอด ด้วยองค์ประกอบของศิลปะและองค์ประกอบของสุนทรียภาพ ส่งเสริมวัฒนธรรมอันดี ช่วยจรรโลงโลกและสังคม

ความหมายของภาพถ่าย มาจากภาษาอังกฤษว่า “Photography” มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก 2 คำคือ “Phos” และ “Graphein” คำว่า Phos หมายถึง แสงสว่าง และ Graphein หมายถึง การเขียนเมื่อรวมคำทั้งสองแล้ว จึงมีความหมายว่า การเขียนด้วยแสงสว่าง (สุภาณี กอสุวรรณศิริ และ สุมิตรา ชันตยาลงกต, 2531)

ภาพถ่าย คือ ผลงานจากกระบวนการผลิตภาพโดยอาศัยองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ประการคือ กล้อง วัสดุไวแสง และ แสงสว่าง ดังนั้นในการผลิตภาพถ่าย จะต้องมีความรู้และทักษะการใช้กล้องถ่ายภาพและอุปกรณ์ประกอบ (สมาน เฉดระการ, 2549)

ภาพถ่าย คือ ผลงานจากการบันทึกภาพโดยใช้เทคนิค การทำงานร่วมกันระหว่างกล้องกับมนุษย์ โดยแสงเป็นปัจจัยหลักที่จะทำให้เกิดภาพถ่าย ในสิ่งที่เห็นได้ในสิ่งแวดล้อม (Galer, 2007)

ภาพถ่าย คือ ผลงานจากการบันทึกภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน สังคม ภาวะแวดล้อม ที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความจริงของโลก ความงามตามธรรมชาติ ที่กระตุ้นให้ผู้ชม เกิดอารมณ์ ความรู้สึกคล้อยตาม (Barrett, 2006)

นอกจากนี้ ยังมีทัศนะจากศิลปินและนักวิชาการทางศิลปะ ซึ่งให้นิยามความหมายของศิลปภาพถ่าย ไว้ดังต่อไปนี้

ศิลปภาพถ่าย คือ ภาพถ่ายที่เป็นงานศิลปะ สามารถเทียบได้กับงานทัศนศิลป์อื่นๆ ด้วยความสามารถในการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก และที่สำคัญคือ ความงาม มีจุดประสงค์เพื่อถ่ายทอดงานศิลปะ มิใช่ด้วยจุดประสงค์อื่นๆ เช่น การค้า การโฆษณา และมีแนวพิจารณาด้วยเกณฑ์เดียวกันกับศิลปะประเภทอื่น เพียงแต่ภาพถ่ายเป็นสื่อในการสร้างสรรค์ที่แตกต่างออกไป (สุรชาติ ทินานนท์, 2546)

ศิลปภาพถ่าย คือ ภาษาที่ทำให้เข้าใจทุกส่วนของโลก อย่างเป็นสากล ถ่ายทอดถึงวัฒนธรรม ด้วยความอิสระในการแสดงออก เป็นภาษาที่กระตุ้นให้เกิดความสะเทือนใจ ตื่นเต้น ด้วยความเป็นศิลปะ (Gernsheim, 1962 อ้างถึงใน Sontag, 1979)

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า ศิลปภาพถ่าย เกิดจากการรวมกันระหว่าง นิยามคำว่า ศิลปะ และ ภาพถ่าย ที่มีความหมายรวมกันว่า ผลจากกระบวนการผลิตภาพ โดยอาศัยองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ประการ กล้อง วัสดุไวแสง และแสงสว่าง โดยรูปแบบและเนื้อหาที่มาจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์แสดงออกมาในรูปลักษณะทางเทคโนโลยีใหม่ ให้ปรากฏซึ่งความประทับใจ หรือความสะเทือนอารมณ์ ความอัจฉริยภาพ พุทธิปัญญา ประสบการณ์ รสนิยม และทักษะของแต่ละคนเพื่อความพอใจ ความรื่นรมย์ ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี หรือความเชื่อทางศาสนา เป็นงานที่สื่อ

ให้ผู้ชมเกิดจินตนาการ นอกจากนี้ ผลงานศิลปะภาพถ่ายที่ดีควรมีคุณค่าทางความงาม ซึ่งเกิดจากการใช้องค์ประกอบของสุนทรียภาพด้วย

2.2 ศิลปะภาพถ่ายกับบทบาทของภาพถ่าย

ภาพถ่ายสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 บทบาท (Feininger, 1986) ดังต่อไปนี้

1. ภาพถ่ายเพื่อประโยชน์มากกว่าเรื่องของความงาม (Utilitarian Photography) คือ การถ่ายภาพที่จะคำนึงถึงเรื่องของผลที่เป็นประโยชน์โดยมีจุดประสงค์สำคัญ เช่น ผลประโยชน์ในเรื่องของธุรกิจ การค้า การนำไปใช้ทำสื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์ เป็นเรื่องหลัก และคำนึงถึงเรื่องของความสวยงาม หรือการสนองตอบส่วนบุคคลเป็นเรื่องรอง

2. ภาพถ่ายเพื่อบันทึกความจริง (Documentary Photography) คือ การถ่ายภาพที่ใช้สำหรับบันทึกเรื่องสิ่งที่เป็นจริง มีจุดประสงค์เพื่อการรวบรวม บันทึก ความจริง ช่วงเวลาหนึ่งๆ ที่การถ่ายภาพสามารถแสดงคุณสมบัติพิเศษข้อนี้ออกมาได้ดีกว่าการบันทึก ด้วยการวาดเขียนแบบสมัยดั้งเดิม โดยภาพที่บันทึกนั้นมีจุดประสงค์ในการบันทึกคือต้องเป็นภาพที่เกิดขึ้นจริงแบบ ไม่มีการเสริมแต่งในตัวเนื้อหา แต่อาจมีการคำนึงถึงเรื่องของความสวยงามขององค์ประกอบภาพถ่าย ซึ่งแล้วแต่ทักษะความสามารถของช่างภาพ ตัวอย่างเช่น ภาพข่าวหนังสือพิมพ์ นิตยสาร ภาพของสงคราม ภาพของผู้คนในชุมชน เป็นต้น ส่วนใหญ่แล้วแนวทางนี้จะเป็นที่นิยมในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2

3. การสร้างสรรค์งานศิลปะภาพถ่าย (Creative Art Photography) คือ เป็นแนวทางที่ประยุกต์จากสองแนวทางแรกที่เป็นที่นิยมในอดีต โดยใช้กระบวนการถ่ายภาพเพื่อผลในการสร้างสรรค์งานศิลปะเป็นประเด็นหลัก คำนึงถึงเรื่องของความสวยงามของรูปแบบ ความงาม เรื่องของอารมณ์ความรู้สึก รวมถึงความเข้าใจของเนื้อหาที่อยู่ในภาพถ่ายแนวทางนี้ เป็นที่นิยมในคริสต์ศตวรรษที่ 20 การสร้างงานศิลปะภาพถ่ายอาจมีการอ้างอิงกับ ลัทธิต่างๆทางศิลปะเช่น ลัทธิสัจนิยม (Realism) ลัทธิเหนือจริง (Surrealism) หรือลัทธิอื่นๆ ด้วยคุณสมบัติของภาพถ่ายนั้นที่สามารถนำไปใช้สร้างงานศิลปะในปัจจุบันได้

2.3 ศิลปะภาพถ่ายกับประเภทของภาพถ่าย

ภาพถ่ายสามารถแบ่งออกได้หลายประเภทโดยแบ่งได้ตามลักษณะภาพถ่าย จุดประสงค์ของภาพถ่าย และวัตถุที่ถูกบันทึกภาพ สามารถนำไปใช้ได้เพื่อการพาณิชย์และการสร้างผลงานศิลปะภาพถ่าย ซึ่งในปัจจุบันสามารถแบ่งออกได้ ดังต่อไปนี้

1. ภาพถ่ายบุคคล (Portrait Photography) ภาพถ่ายที่แสดงบุคลิก ลักษณะ รูปร่างหน้าตา ทรงผม การแต่งตัว หรือลักษณะเด่นเฉพาะตัว (Personality) สามารถบอกได้ถึงสิ่งแวดล้อมและ

วัฒนธรรมในยุคสมัย ของบุคคลที่ถูกถ่ายภาพนั้น แสดงออกด้วยความเป็นจริงแบบตรงไปตรงมา อาจสะท้อนถึงอาชีพ การงาน หรือสิ่งที่เป็นตัวตนของผู้ถูกถ่ายภาพได้ (Francis, 2007)

2. ภาพถ่ายแฟชั่น (Fashion Photography) ภาพถ่ายบุคคลที่ไม่แสดงความเป็นตัวตนของ บุคคลนั้น แต่เน้นไปที่ส่วนของเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ซึ่งมีความแตกต่างกันกับภาพถ่าย บุคคล (Portrait) ในเชิงวัตถุประสงค์ โดยส่วนใหญ่ภาพถ่ายแฟชั่นจะใช้ในวงการพาณิชย์ ทำ สิ่งพิมพ์เพื่อการโฆษณา ในบางโอกาสภาพถ่ายแฟชั่น ก็สามารถใช้ในการสร้างผลงานศิลปะภาพถ่าย ได้เช่นกัน (Robinson, 2007)

3. ภาพถ่ายสารคดี (Documentary Photography) ภาพถ่ายที่ถ่ายทอดความจริงที่เป็นอยู่ใน สภาพแวดล้อม สังคม สะท้อนให้เห็นถึงเรื่องราว ความเป็นมาเป็น ไปของสภาพความเป็นจริงที่ ช่างภาพสนใจ นอกจากนี้ ภาพถ่ายสารคดีสะท้อนความเป็นจริงแล้ว ยังต้องสามารถถ่ายทอด อารมณ์ ความรู้สึก กระตุ้นให้ผู้ชมภาพเกิดการคล้อยตาม หรือรับรู้อารมณ์ และเนื้อหาที่ซ่อนอยู่ใน ภาพถ่ายได้ (ภูมิภมม ผดุงรัตน์, 2553)

4. ภาพถ่ายหุ่นนิ่ง (Still life Photography) ภาพถ่ายวัตถุสิ่งของเพื่อความสวยงามทางด้าน ของรูปร่างรูปทรง แสงเงา เป็นการถ่ายทอดในแนวทางของศิลปะ หรือ การถ่ายภาพวัตถุ ผลิตภัณฑ์ สิ่งของต่างๆ เพื่อวัตถุประสงค์ในการทำสื่อโฆษณา เป็นการถ่ายภาพโดยแสงธรรมชาติ หรือภายใน สตูดิโอ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับพื้นผิวของวัตถุนั้น และความจำเป็นในการควบคุมแสงและเงา (Defibaugh, 2007)

5. ภาพถ่ายระยะใกล้ (Close up Photography) ภาพถ่ายที่แสดงถึงรายละเอียดของสิ่งต่างๆ รอบตัว ที่พบเห็นทั่วไปแต่คนส่วนใหญ่มองข้าม หรือไม่สามารถมองเห็นได้ถนัดนัก รายละเอียด ของสิ่งเล็กๆเช่น เกสรดอกไม้ แมลง ผิวเปลือกไม้ เป็นต้น สามารถสร้างให้เกิดความรู้สึกประหลาด ใจถึงสิ่งที่ไม่เคยสังเกตเห็นในสภาพแวดล้อมได้ (สมาน เคนระการ, 2549)

6. ภาพถ่ายสถาปัตยกรรม (Architectural Photography) ภาพถ่ายที่แสดงให้เห็นถึง โครงสร้างทั้งภายนอกและภายในตัวอาคาร สถานที่ สิ่งปลูกสร้าง โดยถ่ายทอดในเรื่องของ โครงสร้างทางสถาปัตยกรรม การนำเสนอความสัมพันธ์กันระหว่างรูปทรงสามมิติ กับบริเวณ โดยรอบ ที่มีความโดดเด่นเฉพาะตัวของการออกแบบ ในแต่ละสถานที่ (Dubois, 2007)

7. ภาพถ่ายทิวทัศน์ (Landscape Photography) การถ่ายภาพของสภาพธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ลำธาร ทะเล ภูเขา เป็นต้น หรือ สภาพแวดล้อมที่มนุษย์เป็นคนสร้างขึ้น ซึ่งอาจมีชื่อเรียกต่างออกไป บ้าง เช่น ภาพถ่ายทิวทัศน์ของเมือง (Cityscape) เป็นต้น เพื่อแสดงถึงความงามตามธรรมชาติ หรือ ความงามของบริเวณที่มนุษย์สร้างขึ้น ที่มีเรื่องของช่วงเวลา สภาพอากาศมาเกี่ยวข้อง สามารถ ถ่ายทอดอารมณ์ กระตุ้นทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกคล้อยตามได้ เพื่อประโยชน์ในงานพาณิชย์ และ งานศิลปะภาพถ่าย (Galer, 2007)

2.4 ศิลปะภาพถ่ายกับประเภทของศิลปะ

การแบ่งประเภทของศิลปะตามสากลนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ได้ดังต่อไปนี้ (จรรยา นง แสงวิเชียร, 2535)

1. ศิลปะที่ไม่เน้นประโยชน์ใช้สอย (Fine arts) หรือเป็นที่นิยมเรียกกันว่า วิจิตรศิลป์ ซึ่งแต่เดิมเรียก ประณีตศิลป์ หมายถึง ศิลปะที่สร้างสรรค์มุ่งเน้นไปในด้านของความงาม (Aesthetics Value) เป็นการตอบสนองทางด้านของจิตใจ มากกว่าเพื่อให้เกิดประโยชน์ใช้สอยสามารถแบ่งได้ตามลักษณะและสาขาดังนี้

1) ทัศนศิลป์ (Visual Arts) เป็นผลงานการสร้างสรรค์เพื่อสนองการรับรู้ทางสายตา โดยการใช้สื่อหรือวิธีการในการนำเสนอที่แตกต่างกันออกไป อาทิเช่น จิตรกรรม (Painting) ประติมากรรม (Sculpture) ภาพพิมพ์ (Printmaking) ศิลปะภาพถ่าย (Artistic Photography) สื่อผสม (Mixed Media) ศิลปะการจัดวาง (Installation) และ ศิลปะการแสดง (Performing Arts) เป็นต้น

2) ดุริยางค์ศิลป์ (Music) เป็นผลงานที่สร้างสรรค์เพื่อตอบสนองการรับรู้ทางการฟัง เสียงมีอิทธิพลต่อมนุษย์ ศิลปะทางด้านดนตรี จะเกี่ยวกับลีลา จังหวะ ทำนอง การขับร้อง หรือการบรรเลงดนตรีล้วน ยกตัวอย่างเช่น ดุริยางค์ตะวันตก ดุริยางค์ตะวันออก ดุริยางค์พื้นเมือง หรือ ดุริยางค์ไทย เป็นต้น

3) นาฏศิลป์ (Dance) เป็นศิลปะที่เกี่ยวกับการร่ายรำ การเคลื่อนไหวอย่างมีจังหวะด้วยความอ่อนช้อย ประณีต สวยงามสื่อความหมายถึงผู้ชมส่งผลให้เกิดอารมณ์ร่วมกันให้เกิดอารมณ์ สะเทือนใจ สุขใจ สนุกสนาน รื่นรมย์ ยกตัวอย่างเช่น นาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์สากล นาฏศิลป์ตะวันออก หรือ นาฏศิลป์พื้นเมือง เป็นต้น

4) วรรณกรรม (Literature) เป็นผลงานศิลปะที่เป็นการเขียน บทประพันธ์ ประกอบไปด้วย ศิลปะในการเขียน การถ่ายทอดอารมณ์ และเนื้อเรื่อง ทั้งหมดนี้มีอิทธิพลต่อผู้อ่านให้เกิดอารมณ์ร่วม หรือกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกนึกคิด จินตนาการตาม ไม่ใช่เป็นเพียงแต่หนังสือที่ให้ความรู้แต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้นตำราทางวิชาการจึงไม่ถือว่าเป็นวรรณกรรม

2. ศิลปะที่เน้นเรื่องประโยชน์ใช้สอย (Useful Arts) หรือนิยมเรียกกันว่า ประยุกต์ศิลป์ (Applied Arts) หรือ อรรถศิลป์ (จรรยา โกมุทร์ตานนท์, 2551) คือ การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่เน้นหนักไปในทางการใช้ประโยชน์เป็นสำคัญ เป็นลักษณะงานฝีมือที่มีกำหนดเวลาแน่นอน ได้ผลผลิตจำนวนมาก ซึ่งต่างกับ งานศิลปะแบบวิจิตรศิลป์อยู่ในหลายปัจจัย ประยุกต์ศิลป์นั้นสามารถแบ่งออกได้หลายประเภท ดังนี้

1) มัณฑนศิลป์ (Decorative Arts) เป็นผลงานศิลปะเพื่อการตกแต่ง การประดับอาคาร สถานที่โดยให้เกิดความเหมาะสมเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์เป็นเรื่องหลัก

2) อุตสาหกรรมศิลป์ (Industrial Arts) เป็นผลงานศิลปะที่ใช้ในการออกแบบเครื่องใช้ ผลิตภัณฑ์ เครื่องประดับ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยมีการนำหลักการของศิลปะมาช่วยในการออกแบบ ตกแต่งให้สวยงามซึ่งอาจจะใช้เครื่องจักรผลิตเป็นอันดับต่อไป

3) สถาปัตยกรรม (Architecture) เป็นผลงานศิลปะที่เป็นสิ่งก่อสร้าง เน้นความสวยงามด้วยรูปแบบเฉพาะ โดยคำนึงถึงการอยู่อาศัย เช่น อาคาร บ้านเรือน วัด โบสถ์ เป็นต้น

4) พาณิชยศิลป์ (Commercial Arts) เป็นผลงานศิลปะที่เกี่ยวกับการทำโฆษณา สิ่งพิมพ์ ป้ายโฆษณา การจัดตกแต่งอาคารร้านค้า เป็นต้น

5) หัตถศิลป์ (Craft) เป็นผลงานศิลปะที่นำไปใช้ในงานหัตถกรรม และโดยส่วนใหญ่ทำด้วยมือ เช่น การถักทอ เครื่องปั้นดินเผา งานแกะสลัก งานหวาย เป็นต้น

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า ศิลปะภาพถ่ายเป็นผลงานศิลปะประเภทหนึ่งในทัศนศิลป์ ที่เป็นผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อตอบสนองการรับรู้ทางสายตา โดยใช้เทคนิควิธีการทางภาพถ่าย ในการถ่ายทอดความเป็นศิลปะที่ไม่เน้นเรื่องประโยชน์ใช้สอย ผ่านผลงานศิลปะภาพถ่าย

2.5 ส่วนประกอบของศิลปะภาพถ่าย

การทำงานศิลปะทุกประเภทให้ประสบความสำเร็จจำเป็นจะต้องมีการกำหนดส่วนประกอบที่ชัดเจนในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ เหมือนกับการทำงานในสาขาอื่นๆ การกำหนดส่วนประกอบของศิลปะสามารถแบ่งส่วนประกอบได้เป็น 3 ส่วน คือ (กิริติ บุญเจือ, 2522 อ้างถึงใน วนิตา จำเริญ, 2543)

1. สื่อ (Media) คือ สิ่งที่ศิลปินนำมาใช้ในการถ่ายทอดผลงานศิลปะ ให้ผู้อื่นรับรู้ในสิ่งที่ศิลปินต้องการสื่อสารได้ เช่น เทคนิค กระบวนการสร้างชิ้นงาน วัสดุ องค์ประกอบศิลป์ ส่วนประกอบต่างๆในผลงานศิลปะ เป็นต้น

2. เนื้อหา (Content) คือ เรื่องราวที่ศิลปินต้องการจะนำเสนอ เรื่องที่เกิดจากแรงบันดาลใจ ต้องการสะท้อนสิ่งใดในตัวศิลปินผู้ผู้ที่รับชมผลงานศิลปะ

3. สุนทรียธาตุ (Aesthetical Elements) คือ เป็นองค์ประกอบของสุนทรียภาพในตัวผลงานศิลปะ จัดออกเป็น 3 ประเภทคือ ความงาม (Beauty) ความแปลกตา (Picture squeness) และความน่าทึ่งหรือความยิ่งใหญ่ อลังการ (Sublimity)

ศิลปะภาพถ่าย มีส่วนประกอบที่มีความละเอียดซับซ้อนเช่นเดียวกับ ศิลปะประเภทอื่นๆ สำหรับศิลปินภาพถ่าย ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพถ่ายจำเป็นต้องวางส่วนประกอบเพื่อการทำงานศิลปะอย่างเป็นระบบ ลดความสับสนจากส่วนประกอบอันซับซ้อน ที่อยู่ในศิลปะภาพถ่าย

และสำหรับนักวิจารณ์ อาจารย์ หรือบุคคลทั่วไป จะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ส่วนประกอบ เพื่อการวิจารณ์งานอย่างมีคุณภาพ โดยส่วนประกอบของศิลปภาพถ่ายนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้ (Feininger, 1986)

1. ส่วนประกอบภายนอก (Objective Control in Photography) เป็นส่วนที่เห็นจากสภาพภายนอกทั่วไปของผลงานศิลปภาพถ่าย โดยการจัดองค์ประกอบศิลป์ พร้อมด้วยเทคนิคและคุณภาพของศิลปภาพถ่ายแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

1) ทักษะธาตุ (Visual Elements) คือ ส่วนประกอบของงานศิลปะที่เห็นได้จากภายนอกที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับสิ่งที่ถูกถ่ายภาพ ประกอบด้วย จุด เส้น รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก ที่ว่าง และพื้นผิว โดยศิลปภาพถ่ายมีส่วนประกอบเหล่านี้เช่นกัน แต่จะมีส่วนประกอบอื่นๆที่เป็นลักษณะเฉพาะกว่าศิลปะประเภทอื่นๆ และความแตกต่างในการจัดวาง โดย ทักษะธาตุทางศิลปภาพถ่าย ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างอิสระและไม่ได้ถูกสร้างขึ้นเองตามจินตนาการของศิลปินเหมือนศิลปะประเภทอื่น เป็นทักษะธาตุที่ต้องอาศัยการเลือกมุมมองภาพในการถ่ายภาพของศิลปินเอง (Harold, 2010) สามารถอธิบายส่วนประกอบของทักษะธาตุเพิ่มเติมของศิลปภาพถ่าย มีดังต่อไปนี้

(1) เส้น (Lines in Photography) เป็นส่วนที่ปรากฏอยู่ในศิลปภาพถ่ายไม่ว่าจะเป็นเส้นรอบรูปของรูปทรง (Outlines) เส้นนอน เส้นเฉียง เส้นแนวตั้ง และเส้นอื่นๆที่ปรากฏในศิลปภาพถ่ายนั้น ซึ่งในภาพหนึ่งภาพ สามารถมีลักษณะเส้นที่ผสมกันได้ โดยแบ่งเส้นออกได้หลายลักษณะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (Harold, 2010)

เส้นแนวนอนหรือ ระดับสายตา (Horizontal Lines) เป็นเส้นแนวนอนที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติของการมองเห็นของมนุษย์ ที่พบเห็นทั่วไป เช่น เส้นขอบฟ้าเมื่อมองทะเล เส้นของทุ่งหญ้าสุดชายภูเขา หรือ เส้นระดับสายตาแบบสมมุติ เช่น แนวของตึกอาคารที่อยู่ระยะไกล หรือ เส้นแนวนอนของหมอนรองรถไฟ เป็นต้น เส้นระดับสายตานี้มีส่วนช่วยในการทำระยะตื้นลึก ทักษะมิติ (Perspective) สร้างมิติให้ศิลปภาพถ่าย โดย ปรกติแล้วจะขนานกับกรอบของรูปในแนวนอนหรือแนวตั้ง จะช่วยสร้างอารมณ์ของความสงบนิ่ง เป็นธรรมชาติ ถ้าเส้น ระดับสายตาเอียงด้วยผลจากการเอียงกล้องถ่ายภาพ จะทำให้ทุกอย่างของภาพดูไม่มั่นคง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการถ่ายภาพนั้น

เส้นแนวตั้ง (Vertical Lines) เป็นเส้นแนวตั้งที่ปรากฏในศิลปภาพถ่ายไม่ว่าจะเป็นเส้นของต้นไม้ เสาไฟ ตึก หรือแนวของถนนเมื่อถ่ายภาพในมุมสูง เป็นเส้นที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ หรือจากสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น หรือเป็นเส้นแนวสมมุติที่เกิดขึ้น โดยเส้นแนวตั้งจะแสดงถึงความมั่นคง แข็งแรง มีพลัง โดยปรกติ เส้นแนวตั้งจะขนานกับกรอบรูปแนวนอน หรือ กรอบรูปแนวตั้งในกรณี

ที่เปลี่ยนมุมกล้อง ถ้าเส้นแนวตั้งไม่ขนานกับกรอบภาพ จะกลายเป็นเส้นเอียง หรือเส้นทแยงมุม ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สึกอีกลักษณะหนึ่ง

เส้นทแยงมุม (Diagonal Lines) เป็นเส้นเอียงหรือทแยงมุมที่ปรากฏในศิลปภาพถ่าย สามารถเห็นได้จากเส้นของถนน เส้นของรางรถไฟ เส้นที่เกิดจากการเอียงกล้อง เส้นสมมุติที่เกิดจากรูปทรงอยู่ในแนวทแยงมุม เป็นต้น เส้นลักษณะนี้โดยปกติจะทำให้ภาพเกิดพลังในการเคลื่อนไหว (Dynamics) ไม่อยู่นิ่ง ทำให้เกิดความรู้สึกไม่น่าเบื่อ

เส้นโค้ง (Curves) เป็นเส้นโค้งที่สามารถเห็นได้ในศิลปภาพถ่าย เช่น เส้นโค้งบนรูปร่างของมนุษย์ ผ้าที่โดนลม เส้นของปากถ้วยชาม หรือเส้นสมมุติของการเรียงตัวกันของวัตถุ เช่น ศิลปะภาพถ่ายที่บันทึกแนวของนกบินในมุมที่นกเรียงตัวกันเกิดเป็นเส้นโค้ง เป็นต้น เส้นในลักษณะนี้จะให้ความรู้สึกอ่อนโยน หรือความต่อเนื่องที่ไม่รู้สึกรุนแรงนัก

เส้นสายตา (Eye-Lines) เป็นเส้นสมมุติที่เกิดขึ้น โดยส่วนใหญ่สังเกตได้ในศิลปภาพถ่ายที่มีบุคคล รูปวาดบุคคล ที่มองเป็นทิศทางอยู่ในภาพ ทำให้ผู้ดูภาพเกิดคล้อยตาม จินตนาการสร้างเป็นเส้นสมมุติขึ้น เช่น ภาพของเด็กที่กำลังมองนกในมือ ก็จะทำให้ผู้ดูภาพมองเด็กแล้วจะต้องมองตามเส้นสมมุติไปหานก ในมือของเด็กคนนั้น เป็นต้น (Freeman, 2007)

(2) รูปร่าง (Shape) เป็นสิ่งที่เกิดจากความต่อเนื่องของเส้นจนกลายเป็นรูปร่าง (ชลุค นิมเสมอ, 2551) ในที่นี้จะป็นลักษณะของเส้นสมมุติที่มนุษย์สร้างขึ้นจนกลายเป็นรูปร่างจากรูปทรงที่ปรากฏในศิลปภาพถ่าย ในการจัดองค์ประกอบของภาพที่ดี ก่อนถ่ายภาพพยายามมองรูปทรงที่เห็น ให้จินตนาการให้เป็นรูปร่างง่ายๆ จะทำให้จัดองค์ประกอบได้ดี และรวดเร็วยิ่งขึ้น ตัวอย่างรูปร่างของเส้นสมมุติ เช่น

รูปร่างสามเหลี่ยม (Triangles) เป็นรูปร่างของเส้นรอบนอกวัตถุที่ปรากฏในภาพ เป็นรูปร่างที่สมมุติขึ้นจากจินตนาการของมนุษย์ เช่น รูปทรงของถนนเมื่อมองถนนที่อยู่ตรงหน้า รูปทรงของตึกสูงที่เขยหน้ามองขึ้นเมื่ออยู่ข้างล่างตึก รูปคนในภาพรวมตัวกันเป็นกลุ่มรูปทรงสามเหลี่ยม เป็นต้น รูปทรงชนิดนี้ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวที่ หรือการเชื่อมโยงกันแบบไม่รู้จบ ทำให้ไม่สามารถละสายตาจากสิ่งนั้นได้

รูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้า (Rectangles) เป็นรูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้าของเส้นรอบนอกวัตถุ หรือที่เป็นเส้นสมมุติขึ้นจากรูปทรงจริงที่อยู่ในภาพ เช่น กรอบหน้าต่าง ด้านหน้าของตู้ ทีวี วัตถุงานการออก แบบ เป็นต้น รูปร่างที่จินตนาการขึ้นนี้จะให้ความรู้สึกเกี่ยวกับแรงดึงดูดของโลก ทุกอย่างดูเสมือนมีน้ำหนัก

รูปร่างวงกลม (Circles) เป็นรูปร่างวงกลมที่เป็นเส้นรอบนอกของวัตถุ หรือเป็นรูปร่างที่สมมุติขึ้นจากรูปทรงจริงในภาพ สามารถเกิดขึ้นได้จากการจินตนาการของมนุษย์ เช่น ดอกไม้

ลูกโป่ง หรือ เส้นสมมุติที่เกิดจากเลนส์ ตาปลา (Fish-eye Lens) จะทำให้เกิดเส้นวงกลมสมมุติขึ้นได้ และรูปร่างวงกลมที่สมมุติขึ้นนี้ นำไปใช้ประโยชน์ในการจัดองค์ประกอบภาพได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น (Freeman, 2007)

(3) รูปทรง (Form) มีลักษณะสามมิติ นอกจากความกว้าง ความยาวแล้ว ยังปรากฏซึ่งความลึก หรือความหนา ทำให้รู้สึกเหมือนมีปริมาตร ความหนาแน่น เป็นสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติ หรือ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น มีอยู่จริงในสภาพแวดล้อม เนื่องจากว่า ภาพถ่ายคือการบันทึกภาพลักษณะสองมิติจากสิ่งที่มีอยู่จริง จะทำอย่างไรให้เกิดรูปทรงเหมือนสามมิติในภาพถ่าย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องอาศัยสภาพแสงเพื่อให้วัตถุที่อยู่ในภาพถ่ายนั้น มีน้ำหนักเหมือนจริงได้ (สงกรานต์ วีระพงษ์, 2554)

รูปทรงเลขาคณิต (Geometric Form) เป็นรูปทรงที่แน่นอน เป็นมาตรฐานสามารถวัด และเข้าใจได้ง่าย เกิดจากการสร้างโดยมนุษย์ เช่น รูปทรงวงกลม รูปทรงสี่เหลี่ยม รูปทรงสามเหลี่ยม รวมไปถึงรูปทรงที่มนุษย์คิดค้นทางอุตสาหกรรมด้วย เช่น สิ่งของเครื่องใช้ รถยนต์ เป็นต้น โดยสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นจากโครงสร้างพื้นฐานของรูปทรงเลขาคณิต

รูปทรงอินทรีย์ (Organic Form) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เป็นสิ่งมีชีวิต หรือเสมือนมีชีวิต ที่สามารถเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงรูปทรงได้ เช่น คน สัตว์ ต้นไม้ เป็นต้น

รูปทรงอิสระ (Free Form) เป็นรูปทรงที่เกิดขึ้นมาอย่างอิสระ ไม่มีโครงสร้างแน่นอน เป็นรูปทรงที่ได้รับอิทธิพลมาจากสภาวะแวดล้อม โดยรูปทรงอิสระจะมีความขัดแย้งกับรูปทรงเลขาคณิตในด้านโครงสร้าง แต่มีความกลมกลืนกันระหว่างรูปทรงอินทรีย์กับรูปทรงอิสระ อย่างไรก็ตาม รูปทรงอิสระสามารถมาจากรูปทรงเลขาคณิต โดยการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจนไม่เหลือรูปร่างเดิม เช่น ลูกโป่งแตก รถยนต์ที่ชนจนสภาพเปลี่ยนไป ซากสัตว์ที่เนาเปื่อย เป็นต้น

ในแต่ละลักษณะรูปทรงนั้น สามารถที่จะนำมาใช้รวมกันได้ แต่รูปทรงบางลักษณะเมื่อนำมารวมกันแล้วเกิดความกลมกลืนกัน หรือบางลักษณะเกิดการต่อต้าน ขัดแย้งซึ่งกันและกัน โดยการรวมกันของลักษณะรูปทรงสามารถทำให้เกิดรูปทรงที่มีความต่อเนื่อง และทำให้เกิดรูปทรงใหม่ๆ ได้

(4) สี (Color) คือ ปรากฏอยู่ตามสภาพแวดล้อมรับรู้ได้จากการตกกระทบของแสงกับวัตถุนั้นสะท้อนเข้าที่ดวงตาผ่านการตีค่าของสมอง เรียกว่า สีของวัตถุ และส่วนหนึ่งของแสงในธรรมชาติของแสงอาทิตย์ ซึ่งประกอบด้วยแถบสีสเปกตรัม (Spectrum) ที่มีสีม่วง คราม น้ำเงิน เขียว เหลือง ส้ม แดง ที่เห็นว่าพื้นผิววัตถุเป็นสีแดงเพราะ แสงตกกระทบยังวัตถุนั้นแล้วถูกคลื่นพลังงานแสงสีอื่นเอาไว้ สะท้อนแต่เฉพาะสีแดงเท่านั้นออกมาให้เห็นเป็นสีแดง

ในการถ่ายภาพจะใช้หลักการของแสงสีในกระบวนการบันทึกภาพของกล้องถ่ายรูป โดยมีแม่สีแสง สีแดง น้ำเงิน เขียว เรียกว่า สีพื้นฐานบวก (Additive Primary Colors) จากการหักเหของแสงสีขาว และสีใหม่ที่เกิดจากการผสมกันของแม่สีแสง โดยมี สีฟ้า (Cyan) สีแดง (Magenta) สีเหลือง (Yellow) เป็นแม่สีของการพิมพ์ ที่เรียกว่า ระบบสี CMYK โดยเพิ่มสีดำเข้ามา (สมาน เจริญการ, 2549)

คุณลักษณะของสีนั้น ใช้เพื่อสร้างความสวยงามและความรู้สึกในงานศิลปะ คุณลักษณะของสีทั่วไป คือ (ก) สีเอกรงค์ (Monotone) เป็นการใช้สีเพียงสีเดียวแต่มีหลากหลายน้ำหนัก ได้ระดับน้ำหนักอ่อนไปเข้ม พบมากในงานจิตรกรรมไทย และภาพขาวดำในศิลปภาพถ่าย ให้อารมณ์ของภาพเรียบๆ ไม่ค่อยน่าสนใจในรูปลักษณะเมื่อเทียบกับภาพที่มีสีหลากหลาย (ข) สีวรรณะร้อน เป็นสีที่ดูแล้วรู้สึกถึงความร้อน ตื่นเต้น กระตือรือร้น สดใส ได้แก่ สีแดง สีส้ม (ค) สีวรรณะเย็น เป็นสีที่ดูแล้วสร้างความรู้สึกเย็น สงบ ได้แก่ สีฟ้า สีน้ำเงิน สีเขียว โดยสีเหลืองและสีม่วงเป็นได้ทั้งสองวรรณะสี ขึ้นอยู่กับว่าจะอยู่ในกลุ่มของสีวรรณะใด การใช้สีที่อยู่ในวรรณะเดียวกันจะสร้างความกลมกลืนกัน และการใช้สีต่างวรรณะจะทำให้รู้สึกถึงความแตกต่าง และขัดแย้ง

(5) น้ำหนัก (Value) ค่าของระดับความอ่อนแก่ระหว่างส่วนที่โดนแสงสว่างกับส่วนที่อยู่ในเงามืด หรือความเข้มของระดับสีเดียวกัน หรือระหว่างสีอื่นๆ เช่นสีแดงมีความเข้มมากกว่าที่แดงอ่อน สีเหลือง สีส้ม เป็นต้น ในศิลปภาพถ่ายเรื่องของแสงและเงา (Light and Shade) เป็นสิ่งจำเป็นมาก โดยน้ำหนักจะแสดงออกได้โดย ระดับความเข้มของแสงที่กระทบกับวัตถุจริงที่บันทึกภาพ ซึ่งไล่โทนจากส่วนที่มีมืดที่สุด ไปหาส่วนที่ค่อยๆสว่างขึ้นกลายเป็นโทนเทากลาง และไปหาระดับแสงที่สว่างที่สุดจนกลายเป็นสีขาวสว่าง ความสำคัญของค่าน้ำหนักนี้ คือ ช่วยให้เห็นความแตกต่างกันระหว่าง รูปทรงกับที่ว่าง ช่วยให้เกิดความรู้สึกของรูปทรงเป็น 3 มิติ และช่วยในการทำระยะใกล้ไกลให้เกิดในภาพได้ ระดับการไล่โทนแสงนี้ ในการถ่ายภาพเรียกว่า ไดนามิกเรนจ์ (Dynamic Range) เป็นสิ่งชี้วัดระดับการไล่โทนของแสงในภาพถ่าย (Harold, 2010)

คุณสมบัติของแสง ที่เกี่ยวข้องกับภาพถ่ายแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะคือ (ก) แสงแข็ง (Specular Light หรือ Hard Light) เป็นแสงที่ไม่โดนกรองแสงด้วยวัสดุใดๆ ในธรรมชาติ เช่น แสงอาทิตย์วันแดดจัด จะส่งผลให้แสงเงามีความเปรียบต่าง (Contrast) กันอย่างมาก ทำให้การไล่โทนแสงแตกต่างกันอย่างรุนแรงระหว่างส่วนที่มีมืดสุดจนถึงดำสุด (ข) แสงนุ่ม (Soft light) เป็นแสงที่ถูกกรองแสงด้วยวัสดุใดๆ ในธรรมชาติ เช่น แสงอาทิตย์ที่ผ่านทะลุก้อนเมฆ แต่แสงยังคงเดินทางในทิศทางเดิม แต่จะมีความนุ่มของแสง ทำให้ช่วยลดความเปรียบต่างของแสง (Contrast) ให้น้อยลงจาก แสงแข็ง ทำให้การไล่โทนน้ำหนัก แสงเงาทำได้อย่างกลมกลืนอย่างค่อยเป็นค่อยไป และ (ค) แสงนุ่มแบบไร้ทิศทาง (Diffuse Light) เป็นแสงที่ถูกกรองแสงด้วยวัสดุที่มีความหนาแน่นและจำนวนมาก ในธรรมชาติ เช่น แสงแดดผ่านในวันที่ครึ้มเมฆมาก จนเราไม่เห็นพระอาทิตย์

ลักษณะแสงเงาจะเกิดการกระจายในทุกทิศทาง การไล่โทนแสงจะขาดส่วนที่สว่างสุด และขาดส่วนที่มืดสุด จะเกิดการไล่โทนเฉพาะแค่โทนกลาง ซึ่งเป็นน้ำหนักเทา เท่านั้น (Galer, 2007)

(6) พื้นผิว (Texture) เป็นส่วนผิวหน้าที่อยู่ในพื้นผิวต่างๆ โดยมีลักษณะเฉพาะในแต่ละวัตถุ เมื่อสัมผัสจะรู้สึกถึงความแตกต่างกันถึง ความเรียบ ความหยาบ ความขรุขระ เช่นพื้นผิวของก้อนหิน ผิวของเปลือกไม้ ผิวของโลหะ เป็นต้น สามารถรับรู้เรื่องพื้นผิว เกิดจากการสัมผัสได้ 2 แบบ คือ (ก) สัมผัสได้ด้วยมือ เป็นการสัมผัสทางการต่อวัตถุจริง กับสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ในงานศิลปะสามารถสัมผัสได้จากงานประติมากรรม เป็นต้น (ข) สัมผัสได้ด้วยสายตา เป็นการสัมผัสที่ไม่ได้สัมผัสกับวัตถุนั้นจริง โดยยกตัวอย่าง ภาพถ่ายก้อนหินซึ่งในการรับรู้ทางสายตาของมนุษย์จะรู้ถึงพื้นผิวก้อนหินนั้น แต่เมื่อนำมือไปสัมผัสจะไม่รู้สึกถึงพื้นผิวก้อนหิน แต่จะรู้สึกถึงความเรียบของกระดาษภาพถ่ายเท่านั้น ซึ่งจัดว่าเป็นพื้นผิวแบบลวงตาที่จะต้องอาศัยการมอง เห็นในการสัมผัสเท่านั้น (ชลุค นิมเสมอ, 2551)

2) การจัดองค์ประกอบศิลป์ (Composition) คือ การนำทัศนธาตุที่กล่าวมาข้างต้น มาจัดให้เกิดความสวยงาม และช่วยในการเล่าเรื่องราว และสื่ออารมณ์ตามที่ศิลปินต้องการได้โดยต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ (ชลุค นิมเสมอ, 2551)

(1) สัดส่วน (Property) คือ ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดขององค์ประกอบอื่นอย่างเหมาะสม สม ทั้งขนาดที่อยู่ในรูปทรงเดียวกัน หรือต่างรูปทรง โดยความเหมาะสมของสัดส่วนนั้นสามารถพิจารณาได้ ดังนี้ (ก) สัดส่วนที่เป็นมาตรฐาน เป็นสัดส่วนที่เป็นไปตามธรรมชาติ จะมีความงามที่เหมาะสม หรือจากสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยอาศัยกฎในการสร้างสรรค์รูปทรงของกรีกคือ โกลเดนเซ็กชัน (Golden Section) ซึ่งส่วนเล็กจะสัมพันธ์กับส่วนที่ใหญ่กว่า และส่วนที่ใหญ่กว่าสัมพันธ์กับส่วนรวม เป็นการทำให้สิ่งต่างๆ ที่สร้างขึ้นมีสัดส่วนที่สัมพันธ์กัน (Galer, 2007)

(ข) สัดส่วนจากความรู้สึก เป็นสิ่งที่โดยปรกติแล้วศิลปินนั้นไม่ได้สร้างเพื่อความงามของรูปทรงแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังสร้างขึ้นเพื่อแสดงออกถึงเรื่องราว ความรู้สึก สัดส่วนจะช่วยเสริมในเรื่องของความรู้สึกได้ เช่น ความเชื่อของชาวกรีกเชื่อในเรื่องของความงามตามธรรมชาติ ที่เกิดจากความกลมกลืนกันของรูปทรง สัดส่วนที่เหมือนจริง แต่ในทางกลับกัน ศิลปะแอฟริกันดั้งเดิม เน้นความรู้สึกต่อวิญญาณอันน่ากลัว จึงทำให้สัดส่วนผิดเพี้ยนไปจากธรรมชาติแต่เป็นการตั้งใจของศิลปิน

(2) ความสมดุล (Balance) เป็นการรู้สึกถึงน้ำหนักที่เท่ากันขององค์ประกอบต่างๆ ภายในภาพ ไม่เอียงไปในทิศทางด้านใดด้านหนึ่ง เป็นน้ำหนักที่เท่าๆ กันในทุกด้าน ดังนั้น ถ้ามองผลงานศิลปะแล้วบางส่วนหนักเกินไป บางส่วนเบาบางไป จะทำให้เกิดความไม่สมดุลเกิดขึ้นภายในภาพนั้น ความสมดุลในศิลปะมี 2 ลักษณะคือ (ก) ลักษณะแบบสมมาตร (Symmetry Balance)

คือ ความสมดุลแบบทั้งด้านซ้าย และด้านขวาของรูปภาพเหมือนกัน โดยจัดวางภาพอย่างสมดุล เปรียบเสมือนแขนของตาชั่งทั้งสองฝั่งที่ไม่ได้ใส่สิ่งของ จะมีความเท่ากันตามธรรมชาติ (ข)

ลักษณะแบบอสมมาตร (Asymmetry Balance) เป็นความสมดุลแบบซ้ายและขวาไม่เหมือนกัน เป็นการจัดสมดุลใหม่โดยมนุษย์ ใช้อองค์ประกอบของทั้งสองด้านไม่เหมือนกัน แต่ดูแล้วรู้สึกได้ถึง ความสมดุล โดยการถ่วงดุลโดยรูปทรงภายในภาพที่มีความแตกต่างกันกับที่ว่าง (Galer, 2007)

(3) จังหวะลีลา (Rhythm) การเคลื่อนไหวเกิดขึ้นจากการซ้ำขององค์ประกอบที่เป็นระเบียบ จากความเป็นระเบียบแบบธรรมชาติมาเป็น ความเป็นระเบียบที่มีความซับซ้อนขึ้น มีลูกเล่นมากขึ้น โดยเกิดขึ้นได้จากการซ้ำของหน่วยกับการระยะช่องไฟ หรือเกิดจากความต่อเนื่องกัน ของเส้น สี รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก (สงกรานต์ วีระพงษ์, 2554)

(4) การเน้น (Emphasis) คือ การทำให้ส่วนใดส่วนหนึ่งโดดเด่นเป็นพิเศษ ที่สำคัญกว่าส่วนอื่นๆ ถือเป็นประธานในผลงานศิลปะ การเน้นจะทำให้ผลงานศิลปะมีความสมบูรณ์ น่าสนใจมากยิ่งขึ้น ในศิลปะภาพถ่ายโดยพื้นฐานการเน้นมาจาก กฎของโกลเด้นเซ็คชั่น (Golden Section) ที่อ้างอิงในหัวข้อสัดส่วน จากอิทธิพลของกฎนี้ จะเน้น โดยกฎสามส่วน (Rule of Third) หรือจุดตัดเก้าช่องในกรอบภาพ ในแต่ละจุดตัดที่เกิดขึ้นภายในภาพนั้น เป็นจุดที่ควรวางจุดเด่นไว้ในภาพ เป็นตำแหน่งที่เหมาะสมที่จะทำให้วัตถุที่ต้องการ โดดเด่นขึ้นได้ (Galer, 2007)

(5) เอกภาพ (Unity) คือ การจัดระเบียบและประสานกันให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยไม่อาจแยกออกจากกันในแต่ละส่วนได้ เอกภาพของงานศิลปะมี 2 ประการ (ขลุฑ นิมเสมอ, 2551) คือ (ก) เอกภาพในการแสดงออก เป็นการแสดงออกที่มีจุดหมายแน่นอน มีความเรียบง่าย การแสดงออกด้วยลักษณะเฉพาะของศิลปินสามารถทำให้เกิดผลงานที่เป็นเอกภาพได้ และการแสดงออกที่หลากหลายความคิด หลายอารมณ์ อาจทำให้เกิดความสับสนและทำลายความเป็นเอกภาพได้ และ (ข) เอกภาพของรูปทรง คือ การรวมตัวกันอย่างมีความสมดุลขององค์ประกอบทางศิลปะ เพื่อให้เกิดเรื่องราว ความคิด และอารมณ์ของศิลปิน รูปทรงเป็นสิ่งสำคัญต่อความงามของผลงานศิลปะ เพราะ เป็นสิ่งที่ศิลปินใช้ในการแสดงออกถึงเรื่องราว ความคิดเห็น และอารมณ์ โดยอาศัยกฎของการขัดแย้ง (Opposition) เป็นการขัดแย้งขององค์ประกอบแต่ละชนิด การขัดแย้งในเรื่องของ ขนาด ทิศทาง หรือ การขัดแย้งในเรื่องที่ว่าง จังหวะ และอาศัยกฎของการประสานกลมกลืน (Transition) เป็นการทำให้เกิดการเข้ากันอย่างกลมกลืน การประสานทำได้โดย การเป็นตัวกลาง (Transition) ที่ทำให้สิ่งขัดแย้งกันกลมกลืนกัน ด้วยการใช้ตัวกลางเข้าไปประสาน เช่น ระหว่างสีขาว กับสีดำ มีความขัดแย้งอย่างมาก จึงนำสีเทาเป็นตัวกลาง เพื่อประสานความขัดแย้งนั้นให้เบาบางลง เกิดความกลมกลืนมากขึ้น และการซ้ำ (Repetition) คือ จัดวางองค์ประกอบหน่วยที่เหมือนกัน ตั้งแต่ 2 หน่วยขึ้นไป จะเป็นการสร้างเอกภาพได้ง่ายที่สุด แต่จะทำให้เกิดความรู้สึกน่าเบื่อได้เช่นกัน (สงกรานต์ วีระพงษ์, 2554)

3) เทคนิคและคุณภาพของงาน (Technical Quality) เป็นส่วนประกอบในโครงสร้างภายนอกที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่า ทักษะ และ การจัดองค์ประกอบศิลป์ ในส่วนของเทคนิคและคุณภาพของงาน เป็นส่วนที่เป็นลักษณะเฉพาะของศิลปภาพถ่าย ที่มีความแตกต่างกับผลงานศิลปะประเภทอื่นๆ มีดังต่อไปนี้ (Freeman, 2007)

(1) การโฟกัส (Focus) คือ การทำให้ภาพถ่ายชัด เป็นการเน้นจุดเด่นที่น่าสนใจ ด้วยเทคนิควิธีของเลนส์กล้องถ่ายรูป ภาพที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการทำงานศิลปะหรือเพื่อประโยชน์ทางการพาณิชย์ ศิลปินจำเป็นจะต้องทำการโฟกัสให้ภาพชัดในส่วนที่เป็นจุดเด่น มิเช่นนั้นจะทำให้ภาพขาดสิ่งดึงดูดสายตา และกลายเป็นข้อผิดพลาดในการถ่ายภาพได้ (Harold, 2010)

(2) การเลือกเลนส์ (Optics) คือ การเลือกใช้เลนส์ที่มีทางยาวโฟกัส ในขนาดต่างๆกัน เพื่อจุดประสงค์ในการสื่อสารทางด้านแนวความคิด ด้านอารมณ์ ที่ไม่เหมือนกันตามลักษณะเฉพาะของเลนส์นั้นจะแบ่งออกเป็น 3 ระยะสำคัญ (สมาน เจริญการ, 2549) ได้แก่ (ก) เลนส์มุมกว้าง (Wide Angle Lens) มีมุมรับภาพกว้างกว่าสายตามนุษย์โดยปกติ มีหน่วยกำหนดตั้งแต่ 50 มม. ลงมาในกล้องถ่ายภาพขนาด 35 มม. ทำให้ภาพบิดเบี้ยวมากกว่าความเป็นจริง และทำให้เกิดทัศนมิติ (Perspective) ที่มีความรุนแรงผิดไปจากความเป็นจริง ส่งผลให้เกิดความรู้สึกสนุก ตื่นตาตื่นใจ มีความเคลื่อนไหวของเส้นภาพในภาพอย่างรุนแรง (ข) เลนส์มุมปกติ (Normal Lens) มีมุมรับภาพที่ใกล้เคียงกับสายตาของมนุษย์ มีหน่วยกำหนดอยู่ที่ 50 มม. ในกล้องถ่ายภาพขนาด 35 มม. ทำให้ภาพที่ออกมาใกล้เคียงกับความเป็นจริงทั้งด้านของมุมรับภาพ และทัศนมิติ ส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นธรรมชาติ สงบราบเรียบ ไม่น่าตื่นเต้น หัวือหา และ (ค) เลนส์มุมแคบ (Tele Photo Lens) มีมุมรับภาพที่แคบกว่าสายตาของมนุษย์ มีหน่วยกำหนดตั้งแต่ 50 มม. ขึ้นไปในกล้องถ่ายภาพขนาด 35 มม. ทำให้เราสามารถได้ภาพระยะไกล ในขนาดที่ต้องการโดยที่ไม่ต้องเดินเข้าไปหาวัตถุมากนัก ภาพที่ออกมาจะแคบใช้ในการเน้นความสำคัญของสิ่งที่อยู่ในภาพนั้น เช่น ภาพบุคคลที่เน้นสีหน้า และแววตา ส่งผลทางด้านอารมณ์ได้มากกว่าการใช้เลนส์มุมกว้างในการถ่ายภาพบุคคล เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเลนส์พิเศษอีกมากมาย ยกตัวอย่างเช่น เลนส์มาโคร (Macro Lens) ใช้สำหรับเก็บภาพสิ่งเล็กๆ ได้มากกว่าเลนส์ทุกประเภทที่กล่าวไปข้างต้น เช่น แมลง ฟีชเล็กๆ เป็นต้น ในการเลือกใช้เลนส์นั้นต้องเลือกใช้ใช้งานอย่างเหมาะสม เพื่อการถ่ายภาพที่สมบูรณ์ และส่งผลในเรื่องของอารมณ์ได้มากที่สุด

(3) ทัศนมิติ (Perspective) เป็นสิ่งที่ช่วยสร้างให้ภาพเกิดมิติจำลองขึ้น เป็นภาพที่เกิดในธรรมชาติโดยการมองเห็น ไม่ใช่จากความรู้ เช่น ถนน รางรถไฟ ตึกที่เรียงกันในแนวลึก เป็นต้น ทัศนมิติจากสภาพแวดล้อม สามารถเปลี่ยนแปลงได้จากการใช้เลนส์ในระยะต่างๆกัน โดยเลนส์

มุมมองกว้างจะให้ผลทาง ทักษะมิติที่เป็นเส้นรุนแรงมากที่สุด รองลงมา คือ เล่นสัมมุปรกติ และเล่นสัมมุปรกติ แคม ตามลำดับ (สุภานี กอสุวรรณศิริ และ สุมิตรา ชันตยาลงกต, 2531)

2. ส่วนประกอบภายใน (Subjective Control in Photography) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดทางศิลปะ กระบวนการคิดของสมอง และ แรงบันดาลใจ จิตใจ ความรู้สึก (Feininger, 1986) ซึ่งโครงสร้างทางความคิด (Conceptual Structure) คือ ส่วนประกอบของแนวความคิด แรงบันดาลใจ ความรู้สึกต่อสภาพแวดล้อมของโลก ถ่ายทอดผ่านผลงานศิลปะ โดยแบ่งออกเป็น 3 แนวความคิดหลัก (อารี สุทธิพันธ์, 2534) ดังต่อไปนี้

1) โครงสร้างของความคิดภายใน (Insight Thinking in Structure) คือ เป็นกระบวนการคิดภายในที่เกิดจากการสร้างภาพในสมอง อาจเป็นการคิดที่เกิดขึ้นทันทีทันใด ตามการหยั่งรู้ของศิลปิน (Intuition) เป็นเรื่องราวที่กระทบจิตใจ ประทับใจ การคิดถึงรูปแบบของสี เกี่ยวกับรูปทรงที่จะนำเสนอแล้วจะต้องแสดงออกมาอย่างสอดคล้องกับสิ่งที่นึกคิดภายใน

2) โครงสร้างของความคิดตามลำดับ (Sequential Thinking in Structure) คือ เป็นการคิดแบบวิเคราะห์จากสิ่งที่รับรู้ตามลำดับขั้นตอน วิเคราะห์ สังเคราะห์รูปแบบขึ้นใหม่ ในการนำไปใช้แสดงออกผ่านผลงานศิลปะ ซึ่งเป็น โครงสร้างทางความคิดเริ่มเกิดขึ้นเป็นรูปธรรมออกสู่สายตาภายนอก

3) โครงสร้างความคิดพลิกแพลง (Strategic Thinking in Structure) คือ เป็นการคิดประยุกต์ใช้ รูปแบบของงานศิลปะเพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้โดยเฉพาะ เช่น เพื่อการสื่อสาร การโฆษณา การค้า การใช้ชีวิตประจำวัน

ดังนั้น ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพถ่าย จะต้องประกอบไปด้วยความสัมพันธ์ของ 2 ส่วนประกอบสำคัญ ได้แก่ (1) ส่วนประกอบภายนอก (Objective Control in Photography) ซึ่งเป็นการวางโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับรูปลักษณะภายนอกของศิลปะภาพถ่ายที่สามารถเห็นได้ด้วยการมองจากภายนอก ซึ่งในรายละเอียดของ ทักษะธาตุ การจัดองค์ประกอบศิลป์ และเทคนิคและคุณภาพของงาน เป็นสิ่งที่จะต้องมีความสัมพันธ์กัน ในการวางแผนต้องมีความรอบคอบของศิลปิน พร้อมทั้งต้องอาศัย ความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ ในการจัดโครงสร้างภายนอกได้อย่างเหมาะสม และ (2) ส่วนประกอบภายใน (Subjective Control in Photography) ซึ่งเป็นการวาง โครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับสมองและจิตใจของมนุษย์ เป็นกระบวนการอยู่ภายใน ที่สามารถแสดงออกได้ทางผลงานศิลปะภาพถ่าย ไม่สามารถทำความเข้าใจด้วยการมองเห็นแต่เพียงอย่างเดียว ยังต้องใช้ความคิด และ ความรู้สึกทั้งในส่วนของผู้ชมงาน และการเตรียมงานของศิลปิน

2.6 ศิลปะภาพถ่ายกับแนวความคิดทางศิลปะ

การทำความเข้าใจกับเนื้อหา บริบทของศิลปะภาพถ่ายนั้น จำเป็นต้องศึกษาถึงแนวความคิดทางศิลปะจากประวัติศาสตร์ศิลป์ โดยนำเสนอแนวความคิด ที่เริ่มต้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งเป็นศิลปะสมัยใหม่ โดยประกอบด้วยความเชื่อของกลุ่มลัทธิต่างๆทางศิลปะ ยกตัวอย่างเช่น ลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) ลัทธิโฟวิสม์ (Fauvism) ลัทธิเอ็กเพรสชันนิสม์ (Expressionism) ลัทธิคิวบิสม์ (Cubism) เป็นต้น และยุคของศิลปะหลังสมัยใหม่ ยกตัวอย่างเช่น ลัทธิแอบстрактที่เอ็กเพรสชันนิสม์ (Abstract Expressionism) ลัทธิป๊อปอาร์ต (Pop Arts) เป็นต้น เพื่อให้ได้รู้หลักแนวความคิด สุนทรียภาพ และวิธีการนำเสนอผลงานศิลปะ และสามารถนำไปใช้เปรียบเทียบกับแนวความคิดของศิลปะภาพถ่ายได้จากรายละเอียดต่อไปนี้

1. ศิลปะสมัยใหม่ (Modern Arts)

ศิลปะสมัยใหม่นั้น เป็นศิลปะที่มีรูปแบบ เนื้อหา แนวคิด และการแสดงออกทางสุนทรียะปรัชญาในการสร้างสรรค์ มีลักษณะที่ผิดไปจากศิลปะแบบดั้งเดิมในอดีต เริ่มเปลี่ยนจากศิลปะที่ผูกพันอยู่กับเรื่องของศาสนา การเมือง และกษัตริย์ ทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยที่อุปถัมภ์การสร้างงานศิลปะของศิลปิน มาสู่การเปลี่ยนแปลงในคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยเกิดเป็นแนวคิดและวิธีการสร้างงานศิลปะ ที่เป็นปัจเจกบุคคล (Individual) มากขึ้น โดยลดการใช้ศิลปะเพื่อรับใช้ศาสนา การเมือง หรือ อำนาจกษัตริย์ลง โดยรูปแบบของศิลปะสมัยใหม่นั้น จะมีลักษณะที่สะดุดตา ทำให้เกิดความสนใจอย่างรวดเร็วส่งผลให้ผู้รับชม เกิดการรับรู้ทางอารมณ์และความรู้สึกในทันทีทันใด และศิลปะสมัยใหม่ไม่ใช่ศิลปะที่จำเป็นจะต้องพิจารณา ค่อยดูค่อยคิด แต่เป็นการให้ความรู้สึกผ่านสายตา และกระทบจิตใจ อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปของศิลปะสมัยใหม่ (อลงกต เพชรศรีสุก, 2544)

ในยุคของศิลปะสมัยใหม่จะเน้นเรื่องของ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่เป็นตัวของตัวเอง (Originality) โดยได้แบ่งแยกระหว่าง งานศิลปะที่เป็นที่ยอมรับกันอยู่ในพิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ ผลงานศิลปะของนักศึกษาศิลปะในระบบสถาบัน จะถูกเรียกว่า ศิลปะชั้นสูง (High Arts) และ ศิลปะที่อยู่ นอกกระแสสังคม เป็นศิลปะชาวบ้านพื้นถิ่น ศิลปะที่ทำโดยบุคคลที่อยู่นอกวงการศิลปะ จะถูกเรียกว่า ศิลปะชั้นต่ำ (Low Arts) ซึ่งเป็นการแบ่งแยกในเรื่องคุณค่าอย่างชัดเจน และศิลปะสมัยใหม่โดยรวมจะต้องมีความเป็นสากล และ ความเป็นเอกภาพในงานศิลปะ (สมเกียรติ ตั้งน โม, 2543)

สิ่งสำคัญของยุคศิลปะสมัยใหม่นั้นคือ การยอมรับความเป็นผู้เชี่ยวชาญ (Specialist) ในการสร้างงานศิลปะจะต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะเท่านั้นจึงจะเป็น ผลงานศิลปะชั้นดี และได้รับการยอมรับ และคนในสังคมยังมีความเชื่อเรื่องของ คนผิวขาวทางโลกตะวันตก เป็นผู้นำของโลก และเป็นผู้นำความรู้ของทุกศาสตร์ ผู้ชายมีอำนาจที่เหนือกว่าผู้หญิงในทุกด้าน และที่สำคัญ ยุคศิลปะสมัยใหม่ให้ความสำคัญในเรื่องของการพัฒนาในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากที่สุด

ถ้ากล่าวว่ สมัยใหม่ (Modern) เป็นอย่างไรนั้น คงต้องมองอย่างลึกซึ้งถึงความหมาย ะไรคือจุดเริ่มต้นของสมัยใหม่ ในทัศนะของ Lyotard (1979 อ้างถึงใน สมเกียรติ ตั้งนโม, 2543) กล่าวถึงสมัยใหม่ว่าอยู่ที่อุดมการณ์ และแนวความคิดของคนในยุคสมัยนั้น โดยที่กล้าที่จะต่อสู้กับระบบเผด็จการ สถาบันอันเก่าแก่ หรือสภาพเดิมๆที่ปฏิบัติกันมาต่อเนื่อง โดยผู้คนมีความมั่นใจที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อ สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และความเป็นตัวตนของตนเอง สิ่งนั้น คือ อุดมการณ์ ที่ Lyotard มองว่า สิ่งนี้คือความคิดแบบสมัยใหม่ และยังเชื่ออีกว่า ปรัชญาของสมัยใหม่คือ เชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ว่า มนุษย์มีความสามารถ ความรู้ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างอนาคตที่ดีต่อไปในอนาคต และเชื่อในเหตุผลของมนุษย์ เปรียบเสมือนมนุษย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาลอีกครั้งหนึ่ง และ อุทิศ อติมานะ (2543) ได้กล่าวเสริมในเรื่องของความเป็นสมัยใหม่ไว้ว่า คำว่าสมัยใหม่ เป็นสิ่งที่กว้างสามารถใช้ได้ในแทบทุกวงการ และมีกระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไป โดยวิธีการคิดแบบสมัยใหม่นั้น โดยความจริงแล้วเกิดมาตั้งแต่สมัยยุคฟื้นฟูวิทยาการ (Renaissance) เมื่อ 500 กว่าปีมาแล้ว ะไรที่เป็นการปฏิวัติเพื่อค้นพบสิ่งใหม่ๆย่อมเป็นแนวคิดแบบสมัยใหม่

2. ศิลปะหลังสมัยใหม่ (Post Modern Arts)

ศิลปะหลังสมัยใหม่เกิดขึ้นได้อย่างไร ะไรเป็นเหตุจูงใจให้เกิดศิลปะหลังสมัยใหม่ขึ้น ต้องเริ่มที่เมื่อเข้าใจในศิลปะสมัยใหม่พอสมควรแล้ว ได้เกิดแนวความคิดใหม่โดยการต่อต้านกับสิ่งที่เรียกได้ว่า เก๋าไปแล้วสำหรับยุคสมัยปัจจุบัน ปฏิเสธอุดมคติของยุคสมัยใหม่โดยเริ่มจากความเชื่อว่าศิลปะในยุคหลังสมัยใหม่ไม่สนใจว่าจะต้องมีความเป็นตัวตนแบบเฉพาะเจาะจง (Originality) ศิลปะนั้นอาจจะเกิดจากการคัดลอกคนอื่นมาก็สามารถทำได้ ความเป็นเอกภาพ (Unity) ในตัวงานศิลปะเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงอีกต่อไป สามารถผสมผสานหลายสิ่งหลายอย่างเข้ากันได้ อย่างเต็มที่ (Hybrid) ศิลปินมีอิสรภาพทางความคิด มีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของยุคศิลปะสมัยใหม่ที่ควบคู่กับบทบาท และอำนาจของคนชั้นกลาง ระบบของโรงเรียน สถาบันการศึกษาที่ดีกรอบความคิดและหลักสูตรที่ผลิตคนในลักษณะเชิงปริมาณ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2545)

นอกจากนี้ ศิลปะไม่มีการแบ่งแยกกันในเรื่องของ ศิลปะชั้นสูงและศิลปะชั้นต่ำ (High Arts and Low Arts) เพราะมีความเชื่อว่า ศิลปะไม่มีเส้นกัน ศิลปะที่เกิดจากข้างถนนก็มีคุณค่าทางศิลปะได้เช่นกัน และศิลปะที่ได้รับการยอมรับไม่จำเป็นจะต้องอยู่ในพิพิธภัณฑ์ เหมือนยุคสมัยใหม่ โดยพิพิธภัณฑ์ สถาบันทางศิลปะ เป็นเพียงสื่อที่เป็นเครื่องมือตามกระแสค่านิยม และไม่ต้องคำนึงถึงความเป็นสากล (International) ถึงแม้จะเป็นศิลปะพื้นบ้าน (Local) ก็มีคุณค่า ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญก็สามารถสร้างงานศิลปะที่ดีมีคุณค่าได้ (สมเกียรติ ตั้งนโม, 2543) และศิลปะหลังสมัยใหม่นั้น ปฏิเสธความแน่นอนตายตัวของอดีต ไม่มีความจริงของอดีต ที่นอกเหนือ ไปจากสิ่งที่

นักประวัติศาสตร์ เลือกกำหนดขึ้น (เรย์โนลด์ แพล โดย ซีระ นุชเปียม, 2536) ศิลปะหลังสมัยใหม่ เป็นศิลปะที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวัน และสังคมที่ดำรงอยู่ ก่อให้เกิดเป็นความจริงที่สะท้อน ภาพของชีวิต ทำให้ศิลปะไม่ใช่สิ่งที่สูงส่งเกินการจับต้อง แต่ศิลปะอยู่ใกล้ชิดกับชีวิตมากขึ้น

ในการแบ่งว่าช่วงใดคือจุดเริ่มของยุคศิลปะหลังสมัยใหม่ ณ ขณะนี้ยังไม่สามารถสรุปได้ ชัดเจนนักว่าเมื่อใดคือจุดรอยต่อระหว่างยุคศิลปะสมัยใหม่ และ ยุคหลังสมัยใหม่ บางคนอาจกล่าว ว่าเริ่มเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดย สม โทซัน ศรีวรรณ (2546) กล่าวว่า ศิลปะหลังสมัยใหม่ เริ่มมาจากลัทธิดาดา (Dadaism) ลัทธิป๊อป อาร์ต (Pop Arts) ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีแนวความคิด ที่สวนทางกับความเชื่อของยุคสมัยใหม่อย่างชัดเจน หรือมีนัยที่น่าสนใจของ ชาร์ล เจส (Jencks อ้างถึงใน สมเกียรติ ตั้งนโม, 2543) ยุคศิลปะหลังสมัยใหม่เกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1972 เป็นปีที่มีการ ระเบิดตึกสูงหลังหนึ่งในเซนต์หลุยส์ สหรัฐอเมริกา ตึกนี้สร้างขึ้นโดยหลักการของ เบาเฮาส์ (Bauhaus) เป็นตัวแทนของหลักยุคศิลปะสมัยใหม่ จึงถือว่า การระเบิดตึกนี้ เป็นเสมือนนัยแฝงใน เรื่องของความหมายว่าเป็นการสิ้นสุดยุคศิลปะสมัยใหม่แล้ว

ถ้าในเชิงประวัติศาสตร์ศิลปะแล้ว หลายคนกล่าวว่า ยุคหลังสมัยใหม่เกิดขึ้นมาประมาณ ค.ศ. 1980 หลังจากลัทธิมินิมอล อาร์ต (Minimal Arts) กับลัทธิโน้ตทัศน์ศิลป์ หรือ คอนเซ็ปชวล อาร์ต (Conceptual Arts) ซึ่งเป็นช่วงที่ศิลปินทำอะไรต่อไปให้แปลกใหม่ได้อีกแล้ว เพราะทุกสิ่งทุกอย่างเคยถูกทำมาหมดแล้ว ประกอบกับ ความคิดตามอุดมคติของยุคสมัยใหม่ เกิดการเสื่อมศรัทธา ในอุดมคตินี้ นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนทางความคิดของ เดนโต (Dento อ้างถึงใน สมเกียรติ ตั้งนโม, 2543) ที่กล่าวว่า ประวัติศาสตร์โดยแท้จริงสิ้นสุดแล้ว ดังนั้น ศิลปินมีสิทธิที่จะสร้างสรรค์ ผลงานศิลปะอย่างไรก็ได้ เพื่อตอบสนองความต้องการทางจิตใจของตัวศิลปินเอง เป็นผลงานศิลปะ ใดๆก็ได้ ไม่มีสิ่งใดเป็นตัวกำหนดควบคุมว่า สิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี จึงสามารถอธิบายถึงสถานการณ์ที่ เกิดขึ้นอีกอย่างว่า วิกฤตของปรัชญาศิลปะสมัยใหม่ (Crisis of Modern Philosophy)

ในทางปรัชญานั้น เริ่มมีการถกเถียงกันถึงการใช้คำว่า ยุคหลังสมัยใหม่ (Post Modern) ว่ามี เหตุผล สมบูรณ์เพียงพอหรือไม่ หรือว่าปัจจุบันก็ยังเป็น ยุคสมัยใหม่อยู่ โดยไม่ต้องใช้คำว่า ยุคหลัง สมัยใหม่ หรือคำว่า หลังสมัยใหม่ไม่มีอยู่จริง เพราะว่า วิธีการคิดอีกหลายอย่างเป็นวิถีคิดของ ยุค สมัยใหม่ และในปัจจุบันก็ยังดำเนินอยู่ และยังไม่มียอะไรแตกต่างชัดเจนนัก (อุทิศ อติมานะ, 2543) ซึ่งสอดคล้องกับ สมเกียรติ ตั้งนโม (2543) กล่าวว่า ยุคหลังสมัยใหม่ อาจจะยังไม่ได้ก้าวไปยังจุดที่ สูงสุด ดังนั้น คำว่า ยุคหลังสมัยใหม่ อาจจะอยู่ในจุดรอยต่อของการเดินทางต่อไปนั่นเอง

ดังนั้น แนวความคิดทางศิลปะสมัยใหม่ และแนวความคิดทางศิลปะหลังสมัยใหม่ มีความ แตกต่างกันในเรื่องหลักแนวคิด สังเกตได้ว่า ปัจจัยแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นสภาพสังคม การเมือง ศาสนา สิ่งแวดล้อมก็ส่งผลให้แนวความคิดทางศิลปะของศิลปินในแต่ละยุคสมัยเปลี่ยนไป

ยกตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงจากแนวความคิดเก่าดั้งเดิมที่ศิลปะรับใช้ศาสนา ราชวงศ์ และขุนนางชนชั้นสูง มาเป็นแนวความคิดศิลปะสมัยใหม่ โดยมีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น โดยที่ศิลปะไม่ได้รับใช้สิ่งใด หรือ การเปลี่ยนแปลงแนวความคิดศิลปะสมัยใหม่ เป็นแนวความคิดศิลปะหลังสมัยใหม่ เพราะการปฏิเสธความเชื่อแบบเดิมว่า ศิลปะยังคงเป็นของสูง กลายเป็นศิลปะคือสิ่งที่สัมผัสได้ สามารถสร้างสรรค์ผลงานศิลปะกันได้ทุกคน ทุกชนชั้น และ ผลงานศิลปะไม่จำเป็นที่จะต้องอยู่ในหอศิลป์ หรือพิพิธภัณฑสถานต่อไป ด้วยความแตกต่างทางแนวคิดในแต่ละยุคสมัย ทำให้สามารถนำความแตกต่างนี้มา วิเคราะห์และเปรียบเทียบกับการสร้างผลงานศิลปะภาพถ่าย ในการเรียนการสอนได้

2.7 ศิลปะภาพถ่ายกับสุนทรียศาสตร์

เมื่อกล่าวถึงศิลปะถ่ายนั้นจำเป็นที่จะต้องกล่าวถึงสุนทรียศาสตร์ หรือ สุนทรีย (Aesthetics) อย่างที่แยกออกจากกันไม่ได้ ศิลปะและสุนทรียศาสตร์มีความสัมพันธ์กัน ในปัจจุบันที่เป็นผลมาจากการแสดงออก การรับรู้และความรู้สึก ทั้งนี้คุณค่าของศาสตร์ทั้งสองจะเกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด โดยไม่มีภาษาใดมาอธิบายถึงการเกิดนี้ได้อย่างชัดเจน (วนิดา จำเริญ, 2543)

1. ความหมายของสุนทรียศาสตร์

ความหมายของคำว่าสุนทรียศาสตร์ นั้นมีความหลากหลายโดยสังเกตได้จากทัศนะของนักสุนทรียศาสตร์ต่อไปนี้

สุนทรียศาสตร์ คือ วิชาที่เป็นความรู้จากประสบการณ์ เป็นความรู้ทางตรงที่เกิดขึ้นอย่างปัจจุบันทันด่วนและสามารถนำมาใช้ตัดสินความงาม โดยไม่ต้องอาศัยเหตุผลอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง (Baumgarten อ้างถึงใน พดุงศักดิ์ กษสำโรง, 2552)

สุนทรียศาสตร์ คือ วิชาที่ว่าด้วยความนิยมในความงาม เป็นอารมณ์ ความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งทั้งดงาม ไม่ว่าจะป็นธรรมชาติ หรืองานศิลปะ เป็นความรู้สึกที่รับรู้ได้จากประสบการณ์ทางสุนทรียะ (พดุงศักดิ์ กษสำโรง, 2552)

สุนทรียศาสตร์ คือ ปรัชญาที่แสวงหาความจริงในเรื่องของคุณค่าความงาม วิเคราะห์ความคิดหรือความเชื่อสำคัญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าทางสุนทรียะ เช่น ความงามคืออะไร ศิลปะคืออะไร และอะไรเป็นเกณฑ์ตัดสินคุณค่าทางความงาม (จรูญ โกมุทรัตนานนท์, 2551)

สุนทรียศาสตร์ คือ วิชาที่ว่าด้วยการซาบซึ้งในสิ่งทั้งดงาม ไพเราะ รื่นรมย์ เป็นทฤษฎีในเชิงจิตวิทยา จริยศาสตร์ สังคมศาสตร์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2541)

จากคำอธิบายข้างต้นพอสรุปได้ว่า สุนทรียศาสตร์ คือ เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของความงาม การตั้งปัญหา การหาคำตอบ ในเรื่องของความงาม ทั้งความงามจากธรรมชาติหรือความงามจากสิ่งที่มีมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น ซึ่งมีความแตกต่างกันกับคำว่า สุนทรียภาพ (Aesthetic) คือ ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งที่งดงาม รู้จักค่าของวัตถุที่งาม ความรู้สึกนี้มีความแตกต่างกันแต่ละบุคคล ย่อมเป็นไปตามความรู้ ประสบการณ์ การศึกษา การอบรม อุปนิสัย สามารถเรียกรวมว่า รสนิยม (Taste) ได้ (ศิลปิน พีระศรี, 2515) และ สิ่งที่จะนำมาพิจารณาถึงคุณค่าความงามนั้น ในทางสุนทรียศาสตร์ จะเรียกสิ่งนั้นว่า วัตถุทางสุนทรียะ

2. วัตถุทางสุนทรียะ (Aesthetics Objects)

วัตถุทางสุนทรียะ เป็นส่วนที่สำคัญในการศึกษาสุนทรียศาสตร์ ในที่นี้วัตถุทางสุนทรียะจะเป็นวัตถุใดก็ได้ เมื่อวัตถุนั้นถูกนำมาพิจารณาในเรื่องของคุณค่าความงาม ก็จัดว่าเป็นวัตถุทางสุนทรียะทั้งสิ้น โดยสามารถแบ่งวัตถุทางสุนทรียะได้เป็น สองส่วน คือ วัตถุทางธรรมชาติ (Nature) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา ต้นไม้ ลำธาร สิบนท้องฟ้า เมฆ ดวงอาทิตย์ ฯลฯ และอีกส่วนหนึ่งคือ วัตถุที่เป็นผลงานศิลปะ (Work of Arts) เป็นสิ่งที่มีมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น โดยนิยามนี้ยังคงมีความหมายที่กว้าง เพื่อการนำมาพิจารณาถึงปัญหาทางสุนทรียะได้ง่ายขึ้น จึงจำเป็นต้องแบ่งประเภทของศิลปะออกเป็น วรรคศิลป์ (Useful arts) และ วิจิตรศิลป์ (Fine Arts) ซึ่งเป็นการจัดประเภทตามจุดมุ่งหมายของการสร้างผลงานศิลปะ ตามที่เคยกล่าวไปข้างต้นในหัวข้อ ประเภทของศิลปะ นั้นจะทำให้เกิดความชัดเจนในเรื่องของวัตถุทางสุนทรียะที่มีมนุษย์สร้างขึ้นได้ ซึ่งจะต้องอาศัยความเข้าใจในเรื่องของ ประสบการณ์ทางสุนทรียะ (วนิดา จำเริญ, 2543)

3. ประสบการณ์ทางสุนทรียะ (Aesthetics Experience)

ประสบการณ์ทางสุนทรียะถือเป็นสิ่งจำเป็นมาก เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นในสุนทรียศาสตร์เกิดมาจาก การรับรู้ทางสุนทรียะ (Aesthetics Perception) ซึ่งเรียกแทนประสบการณ์ทางสุนทรียะได้ เป็นการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าต่อ วัตถุทางสุนทรียะ ที่เป็นธรรมชาติ หรือ ศิลปะ อีกทั้งยังเป็นสิ่งจำเป็นที่ศิลปิน ผู้รับชม นักวิจารณ์ จำเป็นจะต้องทำความเข้าใจในเรื่องของประสบการณ์ทางสุนทรียะ ซึ่งเมื่อได้เกิดการรับรู้ดังกล่าว ก็จะได้ความสุข เพลิดเพลินทางสุนทรียะ จนทำให้หลุดออกจากโลกของความเป็นจริง เมื่อสิ้นสุดการรับรู้ทางสุนทรียะ ก็จะกลับมาอยู่ในชีวิตจริงตามเดิม สามารถแบ่งประสบการณ์ทางสุนทรียะได้หลายวิธีดังต่อไปนี้ (จรูญ โภษะรัตนานนท์, 2551)

1) ประสบการณ์ทางสุนทรียะคือ การรับรู้ที่จบในตัวเอง (Aesthetics Experience as Perception in Itself) มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ความประทับใจ และทำให้ผู้รับประสบ การณ์ทางสุนทรียะนั้นเกิดความสุข อิ่มเอมใจ แต่ ถ้าการรับรู้นั้นมีเป้าหมายอื่นที่ไม่ใช่

ตามที่กล่าวไปข้างต้น ก็จะกลายเป็นการรับรู้เชิงปฏิบัติ (Practical Perception) ซึ่งเป็นการรับรู้เพื่อนำไปเป็นสิ่งที่มียุทธศาสตร์บางอย่าง หรือเป็นการรับรู้เพื่อความเข้าใจ (Cognitive Perception) ซึ่งเป็นการรับรู้เพื่อการหาและขยายความรู้ ความเข้าใจในบางสิ่งที่น่าสนใจนั้นเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติต่อไป จึงไม่จัดการรับรู้ประเภทนี้เป็น ประสบการณ์ทางสุนทรียะ

2) ประสบการณ์ทางสุนทรียะคือการรับรู้ความสัมพันธ์ภายใน (Aesthetics Experience as Internal Relations) การรับรู้ถึงความสัมพันธ์ภายในของวัตถุ คือ การรับรู้ถึงความสัมพันธ์ภายในองค์ประกอบของวัตถุที่มีความซับซ้อน มีความสมบูรณ์ภายใน และเป็นเอกภาพ ส่วน การรับรู้ถึงความสัมพันธ์ภายนอก เป็นความสัมพันธ์กันระหว่างวัตถุ กับสิ่งประกอบภายนอก เช่น ตัวของผู้รับรู้ ศิลปิน สถานที่ หรือวัฒนธรรมที่ศิลปะชิ้นนี้เกิดขึ้น โดยถ้าผู้รับรู้สนใจผลงานจิตรกรรมชิ้นหนึ่ง แต่มุ่งที่จะสนใจว่าผลงานชิ้นนี้ของใคร หรือ การคำนึงถึงเทคนิค วิธีการ วัฒนธรรมของผลงานจิตรกรรม นั้นเป็นการรับรู้ถึงความสัมพันธ์ภายนอก จึงไม่จัดเป็นประสบการณ์ทางสุนทรียะ

3) ประสบการณ์ทางสุนทรียะคือการรับรู้เชิงปรากฏการณ์ (Aesthetics Experience as Phenomenal Perception) ถ้าเกิดการรับรู้จากวัตถุทางสุนทรียะว่า เป็นวัตถุทางกายภาพ (Physical Object) คือ การรับรู้ที่มุ่งสนใจในเรื่องของคุณสมบัติทางกายภาพของวัตถุ เช่น เส้น สี รูปทรง ก็จะไม่ได้จัดว่าเป็นประสบการณ์ทางสุนทรียะ แต่จะต้องมองผลที่เกิดจากคุณสมบัติเหล่านี้ ให้ความรู้สึกซึ่งขึ้น จนกลายเป็น วัตถุทางปรากฏการณ์ (Phenomenal Object) ซึ่งก็คือผลที่เกิดจากคุณสมบัติทางกายภาพ กระทบกับความรู้สึก ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน เสราสะเพื่อนใจ ได้ ซึ่งจะถือว่าเป็นประสบการณ์ทางสุนทรียะ

เป็นที่ยอมรับว่า คุณสมบัติทางกายภาพนั้นเป็นต้นเหตุทำให้เกิดคุณสมบัติทางปรากฏการณ์ ถ้าไม่มีคุณสมบัติทางกายภาพ ก็จะไม่มีคุณสมบัติทางปรากฏการณ์เกิดขึ้น แต่ในการรับรู้ทางสุนทรียะจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องมุ่งสู่การรับรู้เชิงปรากฏการณ์ การรับรู้ต่อผลงานจิตรกรรม จะต้องมุ่งสู่ความสัมพันธ์กันของเส้นและสี มิใช่มุ่งสนใจเรื่องของการที่สีมาผสมกันได้อย่างไร วิธีการทำผลงานเป็นอย่างไร จึงจะทำให้ประสบการณ์ทางสุนทรียะเกิดขึ้น

4) ประสบการณ์ทางสุนทรียะคือการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสขั้นสูง (Aesthetics Experience as Hight Sense Perception) ประสบการณ์ทางสุนทรียะประเภทนี้เป็นวิธีที่ใช้การแบ่งแยกทางประสาทสัมผัสออกเป็น การมองและการได้ยิน ถือเป็นประสาทสัมผัสระดับสูง และการดมกลิ่น การลิ้มรส การสัมผัสทางกาย ถือเป็นประสาทสัมผัสระดับต่ำ ในส่วนนี้ไม่ถือเป็นประสบการณ์ทางสุนทรียะ เนื่องจากเหตุผลที่ว่า เป็นการยากที่จะแยกว่า ณ ช่วงใดเป็นการรับรู้เพื่อประโยชน์ และช่วงใดเป็นการรับรู้เพื่อความเพลิดเพลิน ยกตัวอย่างเช่น การรับประทานอาหาร จะไม่สามารถแยกออกได้ว่าเพราะอาหารรสชาติอร่อย หรือ หิว ที่ทำให้เกิดความรู้สึกเพลิดเพลินใน

การรับประทานอาหาร หรือเป็นเพียงการตอบสนองทางร่างกายเท่านั้น และ ข้อมูลที่ได้จากการรับรู้ จากประสาทสัมผัสระดับต่ำ มีความซับซ้อนน้อย แต่การแบ่งประสบการณ์ทางสุนทรียะด้วยวิธีนี้ก็เป็นวิธีที่ล้มเหลว เพราะในบางสถานการณ์ ประสาทสัมผัสระดับต่ำก็มีบทบาทของประสบการณ์ทางสุนทรียะได้ เช่น การดื่มไวน์ชั้นดี หรือ การดมกลิ่นหอมของดอกไม้ ก็สามารถเป็นประสบการณ์ทางสุนทรียะได้

4. ศิลปะกับระดับของความงาม

ธรรมชาติของมนุษย์นั้น ทั้งที่เป็นศิลปินผู้สร้างสรรค์งานศิลปะ หรือมนุษย์ทั่วไปทั้งที่สนใจงานศิลปะและไม่สนใจก็ตาม ล้วนมีการรับรู้ด้วยอารมณ์พื้นฐานร่วมว่า สิ่งใดงาม หรือสิ่งใดไม่งาม แม้ว่าความงามทางศิลปะทุกประเภท รวมทั้งศิลปภาพถ่ายนั้น จะไม่สามารถหาข้อสรุปได้ เพราะความงามเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม ค่านิยม และวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย (ประสพ ลีเหมือดกลัย, 2543) ซึ่งจากทัศนะของ วิรัตน์ พิชญ์ไพญญ์ (2524) โดยทั่วไปความงามทางศิลปะสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังต่อไปนี้

1) ความสวยงาม คือ ความงามขั้นพื้นฐานที่สามารถเห็นได้จากกายภาพภายนอก ไม่ว่าจะเป็น ความสวยงามที่มาจากการจัดองค์ประกอบศิลป์ หรือความสวยงามที่มาจากทักษะเทคนิค ของศิลปินที่นำเสนอออกมาด้วยอัตลักษณ์ทางศิลปะ ยกตัวอย่างเช่น ความสวยงามของเส้น สี รูปทรง หรือ ความสวยงามของสีแปร่ง เทคนิคการปั้น และเทคนิควิธีในการนำเสนอทางศิลปะ อื่นๆ เป็นต้น

2) ความตรงตาตรงใจ คือ นอกจากความสวยงาม ซึ่งเป็นความงามขั้นพื้นฐานแล้ว จะเกี่ยวข้องกับจิตใจโดยตรงจากการผสมผสานกันในเรื่องของการจัดองค์ประกอบศิลป์ การสื่อสารให้ผู้ชมเข้าใจผลงาน ได้ลึกซึ้ง รับรู้ได้จากความคิดและจิตใจ ระหว่างศิลปิน ผลงาน และผู้ชม ถึงสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายในผลงาน สามารถกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ร่วม การคิด จินตนาการต่อได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุดอย่างอิสระ โดยสามารถสรุปได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบงาม และเนื้อหางาม (สุชีพ วรรณสูต, 2553)

3) ความเลอเลิศบริสุทธิ คือ ความงามตามอุดมคติขั้นสูง จากทัศนะของเพลโต (อ้างอิงถึง วนิดา จำเริญ, 2543) ที่กล่าวถึงโลกของแบบ ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่อยู่ใน โลกมนุษย์ เป็นโลกที่สูงส่ง ด้วยความเชื่อที่ว่า โลกมนุษย์ คือ โลกจำลองของโลกของแบบ ยกตัวอย่างเช่น ประติมากรรมวินัส ซึ่งเป็นการปั้นจากจินตนาการ โลกของแบบของศิลปิน จิตรกรรมที่กล่าวถึงเทพนิยาย เป็นต้น นอกจากจะมีความสวยงาม ความตรงตาตรงใจ แล้ว ความเลอเลิศบริสุทธิ จะเป็นระดับความงามที่ให้คุณค่าทางความดีต่อตัวเอง และสังคมด้วย (กิตติชัย เกษมสานต์, 2553)

5. ศิลปะในความหมายทางสุนทรียศาสตร์

จรรยา โกมุทร์ตานานนท์ (2551) กล่าวว่า ศิลปะเกี่ยวข้องกับความงาม หรือ สุนทรียภาพอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ ศิลปะนั้นถึงแม้จะมีหลากหลาย แต่ในทางสุนทรียศาสตร์ก็สามารถจัดศิลปะได้เป็น 3 ทฤษฎี สอดคล้องกับ อธิธิพล ตั้งโกลก (2543) และ Barrett (2006) ได้กล่าวเพิ่มเติมไว้อีก 1 ทฤษฎีที่มีความน่าสนใจและเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้กับศิลปภาพถ่าย ดังต่อไปนี้

1) ทฤษฎีการเลียนแบบ (Theory of Representation) เมื่อมองภาพของศิลปินที่วาดภาพทิวทัศน์ภาพหนึ่ง ก็อาจกล่าวได้ว่า เป็นการเลียนแบบสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวของมนุษย์ในที่นี้หมายถึง ธรรมชาติ การกระทำต่างๆของมนุษย์ ฯลฯ หรือการเล่นดนตรีที่มีจังหวะทำนองบรรเลง จนทำให้เกิดจินตนาการถึงธรรมชาติ เสียงนกร้อง พระอาทิตย์ยามเช้า ซึ่งก็เป็นการเลียนแบบธรรมชาติเช่นกัน โดยผ่านเสียงเพลง จนเป็นต้นเหตุให้นักปรัชญาบางท่านเชื่อว่า ศิลปะทั้งหลายล้วนมาจากทฤษฎีการเลียนแบบ

การเลียนแบบ ยังมีความหมายที่แตกต่างกันในบางประการ เช่น การเลียนแบบท่าทางของอีกคนหนึ่งให้เหมือนกับอีกคนหนึ่ง หรือ การทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมาใหม่ให้เหมือนหรือคล้ายกับต้นแบบ จะตรงกับความหมายของคำว่า Imitation ซึ่งไม่ตรงกับทฤษฎีการเลียนแบบในทฤษฎีนี้มากนักกับอีกด้านหนึ่ง การทำศิลปะขึ้นมาชิ้นหนึ่งโดยเลียนแบบจากทิวทัศน์ที่อยู่เบื้องหน้าจริง การทำประติมากรรมเลียนแบบรูปร่างของหญิงสาวที่อยู่เบื้องหน้า หรือการเขียนนวนิยายเลียนแบบชีวิตคนเมือง หรือ การสร้างสัญลักษณ์ขึ้นมาใหม่เลียนแบบ ในเชิงการแทนค่าทางความหมาย เช่น การวาดช้างบนธงชาติไทยสมัยก่อน แทนค่าถึง ช้างเผือกเป็นสัตว์ที่มีค่ามากและเป็นพาหนะของกษัตริย์ เป็นต้น จะตรงกับคำว่า Representation ซึ่งจะตรงกับประเด็นการเลียนแบบที่กล่าวถึง ซึ่งในความหมายนี้มีความสอดคล้องกับเพลโต (Plato) และ อริสโตเติล (Aristotle) ที่เชื่อว่า ศิลปะคือการเลียนแบบ โดยการทำให้เหมือนกับสภาพจริงมากที่สุด จัดเป็นความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับสภาพความเป็นจริงของโลกอย่างตรงไปตรงมา (จรรยา โกมุทร์ตานานนท์, 2551)

นอกจากนี้ ทฤษฎีการเลียนแบบ จะนำเอาการเลียนแบบมาเป็นตัวประเมินคุณค่าของศิลปะ ความเหมือนจริงจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึง เมื่อนำผลงานศิลปะมาเทียบกันแล้ว ศิลปะที่เหมือนจริงที่สุดทั้งในด้านรูปลักษณ์และการแทนค่าจากภายใน ย่อมมีค่ามากที่สุดและปัจจัยถัดมา จึงจะเป็นเรื่องของรูปทรง อารมณ์ จึงจะทำให้เกิดความซาบซึ้ง ตามแนวทฤษฎีการเลียนแบบ

2) ทฤษฎีรูปทรง (Theory of Form) ส่วนประกอบที่สำคัญที่จะทำให้เกิดเป็นผลงานศิลปะคือ เนื้อหา (Content or Subject) และรูปทรง (Form) ที่จะกล่าวถึงในประเด็นนี้ คือ องค์ประกอบศิลป์หรือสิ่งที่ถูกจัดวางขึ้นอย่างมีเอกภาพภายในผลงานศิลปะนั้น การจัดภาพให้สมดุล สัดส่วนที่เหมาะสม เป็นสิ่งสำคัญที่สุด เนื่องจากความล้มเหลวที่ว่า การเลียนแบบไม่ใช่สิ่งเดียวที่สำคัญในการประเมินคุณค่าผลงานศิลปะ (สมเกียรติ ตั้งนโม, 2539) ในทฤษฎีนี้ถือว่า รูปทรงคือ แก่นแท้ของศิลปะที่จะต้องประกอบไปด้วยสิ่งสำคัญตามกฎเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(1) เอกภาพเชิงอินทรีย์ (Organic Unity) คือ ความเป็นเอกภาพนั้นในทุกองค์ประกอบจะมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่อิสระต่อกัน ถ้าขาดส่วนใดส่วนหนึ่งหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวองค์ประกอบใด ก็จะส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบในส่วนอื่นๆด้วย ในผลงานศิลปะนั้นจะเกิดความสมบูรณ์ได้จากความสัมพันธ์ที่ลงตัวขององค์ประกอบภายในทั้งหมดเท่านั้น

(2) ความซับซ้อน หรือ หลากหลาย (Complexity or Diversity) คือ คุณสมบัติข้อนี้ทำให้เกิดลีลาในผลงานศิลปะ ทำให้ผู้ชมงานศิลปะมีความจดจ่ออยู่กับผลงานสามารถทำให้เกิดความน่าสนใจ รูปทรงที่มีเอกภาพถ้าไม่มีความซับซ้อนหลากหลายก็จะทำให้ไม่ประสบความสำเร็จในการจัดองค์ประกอบ คุณค่าของศิลปะจะลดทอนลง

(3) ความสมดุล (Balance) คือ การจัดวางองค์ประกอบให้สมดุลถือเป็นสิ่งสำคัญในทฤษฎีรูปทรง โดยการสร้างความสมดุล สามารถทำได้หลากหลายวิธี อาจเป็นการจัดภาพแบบสมมาตร (เท่ากันเหมือนกันทั้งสองข้าง) หรือ การเล่นเรื่องของน้ำหนักภาพที่มีการถ่วงดุลกัน แต่ภาพทางซ้ายและทางขวาจะต้องทำให้รู้สึกว่าจะไม่ล้มเอียงไปในทิศทางใดทางหนึ่ง ก็จัดเป็นความสมดุลที่มีคุณภาพสอดคล้องกับแนวทฤษฎีรูปทรง

3) ทฤษฎีการแสดงออกซึ่งความรู้สึก (Theory of Expression) คือ เรื่องที่ว่าด้วยอารมณ์หรือความรู้สึก (Feeling or Emotion) เป็นสิ่งที่อยู่ในตัวของมนุษย์ โดยทฤษฎีนี้เชื่อว่าการแสดงออกซึ่งความรู้สึก คือ แก่นแท้ของศิลปะ แต่การแสดงออกซึ่งความรู้สึกยังมีความหมายที่แตกต่างกัน สามารถแยกออกเป็น 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

(1) การแสดงออกซึ่งความรู้สึกคือกระบวนการทางจิตของศิลปิน (The Expressive Process) เป็นการอธิบายความหมายของการแสดงออกซึ่งความรู้สึก เป็นกระบวนการบางอย่างในจิตใจ โดยมีความสัมพันธ์กันระหว่างศิลปินและผู้ชมงานศิลปะ โดยการทำผลงานศิลปะของศิลปินผ่าน เนื้อหา องค์ประกอบ ความรู้สึก แสดงออกมาให้ผู้ชมรับรู้ ในความรู้สึกอันเดียวกันกับตัวศิลปิน ถือเป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายและจบในตัวอย่างชัดเจน (Leo Tolstoy, 1910 อ้างถึงใน จรูญ โคมุทรตนานนท์, 2551)

(2) การแสดงออกซึ่งความรู้สึกคือคุณสมบัติของวัตถุ (The Expressive Product) เป็นคุณสมบัติที่ติดตัวมากับผลงานศิลปะ ไม่ได้อยู่ที่ตัวของศิลปิน แต่เป็นการทำงานอย่างสอดคล้องกันระหว่างผู้สร้างงานศิลปะกับวัตถุทางศิลปะเท่านั้น ยกตัวอย่างเช่น สีเทา สีดำ เมื่อแสดงออกมาในงานศิลปะจะทำให้ผู้ชมรู้สึกเศร้า หม่นหมอง ด้วยคุณสมบัติเฉพาะของสี เป็นต้น (O.K. Bouwsma อ้างถึงใน จรูญ โคมุทรตนานนท์, 2551)

4) ทฤษฎีเครื่องมือนิยม (Theory of Instrumentalism) ถือว่าศิลปะเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งซึ่งช่วยในการส่งเสริมจริยธรรม สังคม การเมือง ตลอดจนจุดประสงค์ทางจิตวิทยา การสร้างผลงานศิลปะเพื่อตอบสนองสิ่งอื่นมากกว่าการตอบสนองตนเอง เช่น การเขียนโปสเตอร์หนัง

ดนตรีประกอบภาพยนตร์ เป็นต้น ดังนั้นการสร้างผลงานศิลปะรับใช้บางสิ่งบางอย่าง เพื่อช่วยเหลือสังคม การเมือง ธุรกิจ (อิทธิพล ตั้งโฉลก, 2543)

6. ทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ในศิลปศึกษา

เป็นทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นโดย อาเธอร์ เอฟแลนด์ (Efland, 1979) ใช้วิเคราะห์โดยอาศัยปัจจัยพื้นฐานของสถานการณ์ทางศิลปะ อันได้แก่ ตัวผลงานศิลปะ ศิลปิน ผู้ชมงานศิลปะ ความเป็นสากลในงานศิลปะ เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยพื้นฐานของสถานการณ์ศิลปะ สามารถนำไปเทียบเคียงกับทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ ได้ 4 แนวทาง ดังนี้

1) ทฤษฎีมีเมติก (Mimetic Theories) เป็นแนวทางการพิจารณาความเหมือนจริงกับต้นฉบับในที่นี้หมายถึงสภาพของธรรมชาติ หรือ จากชีวิต การสร้างงานของศิลปินที่ยึดแนวทางนี้ไว้ปฏิบัติ จะต้องลอกเลียนแบบให้เหมือนกับความเป็นจริง ที่อยู่ตรงหน้าให้มากที่สุด

2) ทฤษฎีเพรกเมติก (Pragmatic Theories) เป็นแนวทางที่ศิลปะเป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างผู้ชมงานศิลปะ กับผลงานศิลปะ ในการพิจารณาคูณค่าของงานศิลปะประเภทนี้ จะพิจารณาจาก การสร้างความรู้สึกร่วมใจ หรือสะท้อนอารมณ์ผู้ชมงานศิลปะ ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำไปใช้ในการประเมินคุณค่าผลงานศิลปะได้

3) ทฤษฎีเอ็กเพรสซิฟ (Expressive Theories) เป็นแนวทางที่ยึดตัวศิลปินเป็นหลัก ศูนย์กลาง ด้วยการแสดงออกตามอารมณ์ หรือ ความรู้สึกของศิลปิน ในการพิจารณาประเมินคุณค่าผลงานศิลปะประเภทนี้จะคำนึงถึง ผลงานศิลปะสามารถแสดงออกซึ่งอารมณ์ของศิลปินได้มากน้อยเพียงใด

4) ทฤษฎีออบเจกทิฟ (Objective Theories) เป็นแนวทางที่ยึดงานศิลปะเป็นหลัก สำคัญ แนวทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่า งานศิลปะเป็นสิ่งที่มีความค่าในตัวเอง โดยไม่ต้องอาศัยปัจจัยภายนอกอื่นๆ ในการประเมินคุณค่าผลงานศิลปะเพียงอาศัยหลักเกณฑ์ทางศิลปะที่ปรากฏอยู่ในตัวผลงานศิลปะ

2.8 แนวความคิดและสุนทรียภาพของศิลปภาพถ่าย

แนวความคิดทางศิลปภาพถ่าย เกิดขึ้นในแต่ละยุคแต่ละสมัย โดยสอดคล้องกับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เทคโนโลยี ความเชื่อของบุคคลในสังคม และลัทธิทางศิลปะ ซึ่งจะแสดงถึงความเป็นมา แนวคิด สุนทรียภาพ ของศิลปภาพถ่ายในแต่ละช่วง เพื่อเป็นการง่ายต่อการทำความเข้าใจ จากข้อมูลที่ได้ศึกษา สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้

1. ศิลปะภาพถ่ายยุคแรก (Traditional Artistic Photography)

ภาพถ่ายยุคแรก ถือกำเนิดขึ้นจากกระบวนการภาพถ่ายได้อย่างถาวร คือ ดาแกร์โรไทพ์ (Daguerreotype) โดยการประกาศอย่างเป็นทางการของ หลุย จาคเอร์ แมนดาแกร์ (Louis Jacques Mande Daguerre) ในปี ค.ศ. 1839 โดยใช้กล้องถ่ายภาพที่เรียกว่า คาเมร่า ออบสคูรา (Camera Obscura) แต่ก่อนหน้านี้นี้มีภาพถ่ายทิวทัศน์ของ โจเซฟ เนียบ (Joseph Nicéphore Niépce, 1826 อ้างถึงใน สมาน เถระการ, 2549) ถือว่าเป็นภาพถ่ายแรกของโลก แต่ไม่ได้ประกาศถึงกระบวนการถ่ายภาพอย่างเป็นทางการ จึงถือว่า ดาแกร์โรไทพ์ เป็นจุดเริ่มต้นของภาพถ่ายยุคแรก ซึ่งโดยหลักการเหล่านี้ เป็นหลักการที่ ลีโอนาโด ดา วินชี (Leonardo Da Vinci) เคยบันทึกไว้อย่างสมบูรณ์ในเรื่องหลักการของกล้อง คาเมร่า ออบสคูรา เมื่อ ค.ศ.1490 และมีการพัฒนาต่อมาหลายยุค หลายสมัย จนมาใช้งานได้จริงในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 ในการใช้ประโยชน์ทางการร่างภาพจิตรกรรมของศิลปินหลายคน และใช้บันทึกภาพถ่ายในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 (สมาน เถระการ, 2549) และในปี ค.ศ.1839 ปีเดียวกันกับที่ วิลเลียม เฮนรี ฟอกซ์ ทัลบอท (Talbot, 1839 อ้างถึงใน สุภาณี กอสุวรรณศิริ และสุมิตรา ชันตยาลงกด, 2531) ได้ทดลองสารไวแสงที่ใช้ทำกระบวนการโฟโต้เจนิค ดรออิง (Photogenic Drawing) หรือปัจจุบันรู้จักในชื่อว่า โฟโต้แกรม (Photogram) โดยการวางวัตถุต่างๆบนกระดาษฉายน้ำยาไวแสง จะได้ภาพที่มีลวดลายตามวัตถุที่วางไว้บนกระดาษ เป็นการบันทึกภาพที่เป็นลวดลายสองมิติได้ถาวร เช่นกัน โดยนิยมมีการนำเอา โฟโต้แกรมนี้ไปใช้สร้างงานศิลปะในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ศิลปินลัทธิดาดา (Dadaist) จะเรียกว่า Schadographs ช่วงภาพลัทธิเซอร์เรียลลิสม์ (Surrealism) จะเรียกว่า Rayograms ซึ่ง การถ่ายภาพในแต่ละครั้งจะได้ภาพถ่ายเพียงภาพเดียว ต่อมามีการพัฒนาทางด้านวิทยาการถ่ายภาพของ ทัลบอท เป็นข้อได้เปรียบจากกระบวนการดาแกร์โรไทพ์ ตรงที่วัตถุฉายสารไวแสงของ ทัลบอท สามารถทำลงบนกระดาษได้ ซึ่งต่างจากของ แมนดาแกร์ ที่เป็นโลหะ ซึ่งหนัก เป็นรอยขีดข่วนได้ง่าย สะท้อนแสงเวลาลูภาพถ่าย และมีราคาแพงถ้าเทียบกันในหนึ่งหน่วย (สุภาณี กอสุวรรณศิริ และสุมิตรา ชันตยาลงกด, 2531)

ภาพถ่าย ได้สร้างความตื่นเต้นให้กับกลุ่มของจิตรกร ด้วยเหตุที่ว่า ภาพถ่ายแสดงความเหมือนจริง กว่าภาพวาดจิตรกรรมมาก ซึ่งแต่เดิมจิตรกรใช้เครื่องมือต่าง และความพยายามอย่างมากที่จะช่วยให้ภาพวาดของตนเอง เหมือนจริง ที่เป็นแนวความคิดว่า ศิลปะคือ ความเหมือนจริง ตั้งแต่ยุคกรีกจนถึงก่อนศิลปะสมัยใหม่ และในคริสต์ศตวรรษที่ 17 มีการใช้กล้องคาเมร่าออบสคูรา (Camera Obscura) มีบทบาทมาเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้จิตรกรร่างภาพ และวาดภาพได้เหมือนจริงมากขึ้น มิใช่บทบาทในการบันทึกภาพถ่ายแต่อย่างใด (Clarke, 1997) โดยสังเกตได้จากผลงานจิตรกรรมที่มีชื่อเสียงอย่างเช่น Girl With a Pearl Earring และ A Lady at the Virginals with a Gentleman ของศิลปิน Jan Vermeer ที่จะสังเกตได้ถึงความเหมือนจริงในเรื่องของทัศนมิติที่เหมือนภาพถ่าย เนื่องจากการใช้กล้องออบสคูรา ในการร่างภาพจิตรกรรม

ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นเวลาของพัฒนากระบวนการถ่ายภาพดีขึ้น สามารถใช้งานได้สะดวกมากขึ้น ภาพถ่ายยุคแรก ในด้านของแนวคิดทางศิลปะนั้น ถือว่ายังมีการใช้ร่วมกับภาพถ่ายน้อย สุนทรียภาพเป็นสิ่งที่ไม่ได้ถูกคำนึงถึงในยุคนี้ เป็นแค่เพียงความตื่นตื้นในการเห็นภาพของบุคคล ทิวทัศน์ สภาพแวดล้อม ปรากฏขึ้นบนวัตถุรับภาพ เป็นภาพถ่ายซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายในกระบวนการ (ภูมิภมล ผดุงรัตน์, 2548) ดังนั้น เมื่อกระบวนการถ่ายภาพได้ถูกทดลองและใช้งานจริงจนสามารถใช้งานได้ในช่วงกว้าง ราวปี ค.ศ. 1870 จึงมีการถ่ายภาพที่เป็นแนวทางที่เป็นศิลปะมากขึ้นเป็นลำดับ โดยศิลปินภาพถ่ายในยุคแรก ไม่ว่าจะถ่ายภาพบุคคล ทิวทัศน์ ในเรื่องความคมชัดของภาพถ่ายยุคแรกยังมีความพละมัว ไม่คมชัดมากนัก ทางด้านรูปแบบภายนอกของภาพแล้ว จะใกล้เคียงกับภาพจิตรกรรม และยังคงนำภาพจิตรกรรมทางศิลปะมาอ้างอิงในการจัดองค์ประกอบของภาพถ่าย จนเกิดศิลปะภาพถ่ายแบบ พิคโตเรียล (Pictorialism) ขึ้น (Osterman, 2007) ช่างภาพที่สำคัญในภาพถ่ายยุคแรก ได้แก่ หลุย จากเกอร์ แมนดาแกร์ (Louis Jacque Mande Daguerre) วิลเลียม เฮนรี ฟอกซ์ ทัลบอท (William Henry Fox Talbot) เฟรดเดอริก สกอร์ต อาเซอร์ (Frederick Scott Archer) เป็นต้น

ภาพที่ 1 Louis Jacques Mande Daguerre. Paris Boulevard 1839.

1) พิคโตเรียล (Pictorialism)

ศิลปะภาพถ่ายแบบพิคโตเรียล หรือ ศิลปะภาพถ่ายแบบดั้งเดิม (Traditional Artistic Photography) การเกิดขึ้นเมื่อประมาณปี ค.ศ.1886-1920 ซึ่งเป็นผลมาจากการประดิษฐ์คิดค้นการถ่ายภาพขึ้นก่อนหน้านั้น ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นช่วงที่สังคมยุโรปเข้าสู่ยุคการเติบโตทาง

อุตสาหกรรม ซึ่งทำให้อำนาจของชนชั้นสูง ศาสนา การเมือง เศรษฐกิจ ที่มีบทบาทต่อประชาชนทั่วไปเกิดการเสื่อมอำนาจลง ชนชั้นกลางเริ่มมีบทบาทในสังคมมากขึ้น อาจเรียกได้ว่า เป็นโลกยุคใหม่ และความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเช่นนี้ ย่อมมีผลกระทบต่อวิธีการคิดของคนในสังคมเสมอ และส่งผลไปทั่ววงการศิลปะทุกประเภท จิตรกรรมในยุคนี้เริ่มลดการเขียนภาพเรื่องราวทางศาสนา ตำนานเทพเจ้า เรื่องราวของชนชั้นสูง โดยศิลปินได้กลับมาเขียนภาพที่ใกล้ชิดกับชีวิตโดยปรกติมากขึ้น เช่น การเขียนภาพทิวทัศน์ ภาพบุคคล ภาพหุ่นนิ่ง ส่งผลต่อแนวความคิดในการสร้างสรรค์ศิลปะแบบลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) และลัทธิต่างๆ ในยุคต่อมา (Clarke, 1997)

ผลงานศิลปะภาพถ่ายแบบฟิคโทเรียล เป็นภาพที่ใช้สะท้อนสังคมในยุคสมัย ความเชื่อในการมองโลกแง่ดีเห็นความเป็นจริงที่โหดร้าย มีความหวัง เป็นสังคมที่ดี สงบสุข และมีความสุข เป็นสิ่งที่เรียกได้ว่า อารยธรรมของตะวันตก ผลงานจึงออกมาสวยงาม แต่ไม่คมชัดมากนัก ในแง่เทคนิคการถ่ายภาพ เหมือนอยู่ในความฝัน และความเชื่อนี้เป็นที่นิยมในการใช้ทำผลงานศิลปะภาพถ่าย อย่างต่อเนื่องเวลายาวนานกว่า 30 ปี แต่เมื่อยุโรปเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดความเสียหายอย่างมากทุกประเทศในทวีปยุโรป เป็นการทำลายความเชื่อของคนในสังคมว่า สันติสุข ความมีอารยธรรมของชาวตะวันตก หดไปด้วยผลของสงคราม ส่งผลให้ผลงานศิลปะภาพถ่ายแบบฟิคโทเรียลเสื่อมความนิยมลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งประเด็นนี้มีความแตกต่างกันกับทวีปอเมริกา ที่ศิลปะภาพถ่ายเสื่อมความนิยมลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป เกิดความเบื่อหน่ายต้องการหาสิ่งใหม่ มิใช่เกิดจากอิทธิพลของสงครามเหมือนในทวีปยุโรป เพราะอเมริกาไม่ได้รับผลกระทบใดๆจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ดังนั้น การสิ้นสุดการสร้างงานศิลปะภาพถ่ายแบบฟิคโทเรียล ทำให้เกิด ศิลปะภาพถ่ายสมัยใหม่ (Modern Photography) และเป็นการนำศิลปะภาพถ่ายเข้าสู่ศิลปะสมัยใหม่ (Modernism) ในเวลาต่อมา (ภูมิภมล ผดุงรัตน์, 2548)

รูปแบบการนำเสนอผลงานศิลปะภาพถ่ายแบบฟิคโทเรียล ด้วยเทคโนโลยีทางภาพถ่ายยังพัฒนาไปไม่ถึงขีดสุด กระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นแบบการฉาบผิวหน้ายา (Non-Silver) ในทุกครั้งที่ถ่ายภาพ และไม่มีเครื่องอัดขยายภาพถ่ายได้แบบปัจจุบัน(อยู่ในระหว่างการคิดค้นเครื่องอัด ขยายภาพ) ส่งผลให้ช่างภาพ หรือศิลปินเลือกลักษณะกระดาษได้ด้วยตนเอง (สมาน เณตระการ, 2549) โดยกระดาษที่นิยมมากในสมัยนั้น จะใช้กระดาษที่มีลักษณะผิวหยาบ ทำให้เกิดพื้นผิวที่มีความน่าสนใจ เป็นผลให้การจับน้ำยาเคมีไม่สม่ำเสมอ ทำให้เกิดความรู้สึกว่าภาพถ่ายมีลักษณะ เหมือนงานจิตรกรรม และในเรื่องของกล้องและเลนส์ยังสร้างความคมชัดได้ไม่เพียงพอ จึงทำให้เกิดภาพที่มีลักษณะไม่คมชัด ยังส่งเสริมให้ผลงานภาพถ่ายดูเหมือนฝัน และเหมือนภาพเขียนในเชิงเทคนิค และอาจมีการเติมน้ำ หรือสีน้ำมันเข้าไปบนภาพถ่ายด้วย เนื่องจาก ในสมัยแรกเริ่มของภาพถ่ายยังทำได้เพียงภาพขาวดำ (Monotone)

ในด้านของสุนทรียภาพทางศิลปภาพถ่าย เมื่อมาพิจารณาในด้านของประวัติศาสตร์แล้ว งานศิลปภาพถ่ายแบบพิกโทเรียลจะอยู่ร่วมสมัยกับ จิตรกรรมอิมเพรสชันนิสม์ เนื้อหา และมุมมอง อารมณ์ จึงมีความใกล้เคียงกัน ต่างกันเพียงแค่วิธีการนำเสนอภายนอกเท่านั้น คนในสังคมยังมีความ เชื่อว่าคุณค่าของศิลปภาพถ่าย ยังไม่สามารถอยู่ในระดับเดียวกับจิตรกรรมได้ ซึ่งในขณะนั้น จิตรกรรมจัดว่าเป็นศิลปะชั้นสูง (High Arts) จึงมีความพยายามของช่างภาพ หรือ ศิลปินที่จะยก คุณค่าของศิลปภาพถ่ายให้มีความทัดเทียมงานจิตรกรรม โดยการเสริมเรื่องของอารมณ์ และลักษณะ การจัดวางภาพให้คล้ายคลึงงานจิตรกรรม (ภูมิภมล ผดุงรัตน์, 2548) จะเห็นได้ชัดเจนว่า ศิลปะภาพถ่ายแบบพิกโทเรียล ได้รับอิทธิพลจากจิตรกรรมอิมเพรสชันนิสม์ ในเรื่องของภาพที่มีลักษณะ เหมือนฝัน บรรยากาศของความโรแมนติก ประทับใจในเรื่องของแสงเป็นสำคัญ และความงามของ ศิลปะภาพถ่ายแบบพิกโทเรียลสามารถทำความเข้าใจได้ง่าย ดึงดูดให้ผู้ชมได้ในรูปแบบของภาพ ภายนอก โดยไม่ต้องอธิบาย สิ่งเหล่านี้จึงทำให้เป็นที่นิยมกันอย่างมากในสมัยนั้น ในขณะเดียวกัน จิตรกรรมอิมเพรสชันนิสม์ก็ได้รับอิทธิพลจากภาพถ่าย เช่น มุมมอง องค์ประกอบ ความเคลื่อนไหว ที่ไม่ชัดในภาพถ่าย ซึ่งเกิดจากความไวแสงของน้ำยาเคมียังต่ำอยู่จึงทำให้เกิดผลเช่นนี้กับสิ่งที่ เคลื่อนไหวในภาพขณะที่บันทึกถ่ายภาพอยู่ (อัษฎา โปราณานนท์, 2553) ดังนั้น ภาพจิตรกรรม อิมเพรสชันนิสม์ ประยุกต์ใช้ในภาพบางส่วนให้ดูเคลื่อนไหว ด้วยการไม่เกลี่ยสีให้สนิท ทำให้รู้สึกถึงความเคลื่อนไหวแบบศิลปภาพถ่าย และที่สำคัญ ศิลปินอิมเพรสชันนิสม์จำนวนมาก เขียนภาพจากรูปต้นฉบับที่เป็นภาพถ่าย ศิลปินเช่น เดอการ์ (Degas) โมเน (Monet) เป็นต้น ซึ่งเรื่องเหล่านี้เป็น ความลับ และข้อเท็จจริงนี้ได้ถูกเปิดเผยขึ้น จากงานวิจัยศิลปะของนักวิชาการประมาณกลาง คริสต์ศตวรรษที่ 20 จึงถือได้ว่าการใช้ภาพถ่ายเป็นต้นแบบ ของศิลปินอิมเพรสชันนิสม์ เป็นสิ่งที่ ได้เปรียบเมื่อเทียบกับศิลปินก่อนหน้าที่ไม่เคยมีภาพถ่ายเป็นตัวช่วยในการวาดภาพของศิลปิน (ภูมิภมล ผดุงรัตน์, 2548)

บทบาทของศิลปภาพถ่ายแบบพิกโทเรียล ที่มีต่อสังคมนั้น มีบทความทางวิชาการในปี ค.ศ.1886 เรื่อง Photography : A Pictorial Art เขียนโดย ปีเตอร์ เฮนรี เอ็มเมอร์สัน (อ้างอิงใน ภูมิภมล ผดุงรัตน์, 2553) กล่าวว่า กระบวนการทางความคิด การนำเสนอ บทบาท และความเป็นศิลปะ ของสื่อภาพถ่าย ไม่ได้ต่างกับการสร้างงานจิตรกรรมเลย ซึ่งแนวความคิดนี้ขยายวงกว้างและเป็นที่ยอมรับต่อกระแสสังคมตะวันตกในสมัยนั้นว่า สื่อภาพถ่าย คืองานศิลปะในฐานะของศิลปกรรม ประเภทหนึ่ง ถึงแม้ว่าในช่วงที่ศิลปภาพถ่ายแบบพิกโทเรียล ยังคงดำเนินไปในขณะนั้น บทบาท ของสื่อภาพถ่ายก็มีบทบาทไม่น้อยกับการใช้ประโยชน์ในสังคม ที่เปลี่ยนบทบาทจากเดิมเป็นการ จ้างวาดภาพบุคคล (Portrait) โดยจิตรกร เปลี่ยนมาเป็นการบันทึกภาพบุคคลด้วยช่างภาพแทน รวมทั้ง ภาพวาดทิวทัศน์ (Landscape) ด้วย โดยความนิยมนี้ได้ขยายจากยุโรป ไปจนถึงอเมริกาเหนือ (Clarke, 1997)

ภาพที่ 2 Robinson. Fading Away 1858.

ศิลปินช่างภาพและผลงานที่สำคัญเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปในช่วงศิลปะภาพถ่ายแบบพิกโทเรียล คือ จูเลียร์ มากาเรต คาเมรอน (Julia Margaret Cameron) ชาวอังกฤษ กับผลงานศิลปะภาพถ่าย Wist Ye Not That Your Father and I Sought Thee Sorrowing? ฮิล และ อัดัมสัน (Hill and Adamson) ชาวสก็อตแลนด์ กับผลงานศิลปะภาพถ่าย The Gowan และ แคลเรน (Clarence White) ชาวอเมริกัน กับผลงานศิลปะภาพถ่าย The Readers เป็นต้น

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า ศิลปะภาพถ่ายแบบพิกโทเรียล ที่เป็นที่นิยมกันในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ในการสร้างสรรค์ในส่วนของคุณภาพ ยังคงขึ้นอยู่กับปัจจัยทางการพัฒนาทางเทคโนโลยี เนื่องจากยังเป็นช่วงเริ่มแรกของเทคโนโลยีทางภาพถ่าย ความไวแสงของสื่อรับภาพยังต่ำ ทำให้ยากต่อการหยุดภาพสิ่งที่เคลื่อนไหว ทำให้เกิดภาพที่พลา้มัวขึ้นในภาพบางส่วนให้อารมณ์เหมือนภาพมีความเคลื่อนไหว กล้องถ่ายภาพมีขนาดใหญ่ไม่คล่องตัว เลนส์ของกล้องถ่ายรูปยังถ่ายทอดภาพได้ไม่คมชัดมากนักเหมือนในปัจจุบัน สีของภาพทำได้เพียงภาพขาวดำ ถ้าต้องการสีสันต้องเพิ่มเติมเองด้วยสีน้ำหรือสีน้ำมัน และในส่วนของแนวคิดและสุนทรียภาพของศิลปะภาพถ่าย ยังคงมีความผูกพันกันกับจิตรกรรมลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ในฐานะของศิลปะร่วมสมัยกัน ประกอบกับ เทคโนโลยีของการถ่ายภาพที่เป็นช่วงเริ่มต้น ที่สามารถถ่ายทอดภาพถ่ายออกมาได้ใกล้เคียงกับจิตรกรรมอิมเพรสชันนิสม์ ไม่คมชัด เหมือนความฝัน อารมณ์ของภาพที่แสดงออกมาได้ใกล้เคียงกัน และยึดถือการแสดงออกทางสุนทรียภาพตามแบบฉบับของลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ เพื่อเป็นการยกระดับของภาพถ่ายให้มีคุณค่าเป็นศิลปะ ในความเชื่อของศิลปินสมัยนั้น

2. ศิลปะภาพถ่ายสมัยใหม่ (Modern Artistic Photography)

ความเป็นสมัยใหม่ (Modernity) จากบทความของ ชาร์ล บัดแดร์ (Charles Baudelaire) ศตวรรษที่ 19 ที่เป็นโลกสมัยใหม่ หรือ ชนชั้นกลางมีบทบาทกับสังคมมากขึ้น มีความหมายที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงได้ตามบริบทของสิ่งต่างๆ ในทางประวัติศาสตร์นั้น จะระบุว่าลัทธิศิลปะสมัยใหม่อยู่ช่วงปี ค.ศ.1860-1979 และในด้านของศิลปะภาพถ่ายสมัยใหม่ จะยึดเอาช่วงการสิ้นสุดของศิลปะภาพถ่ายแบบพิกโทเรียล คือช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ 1 ในยุโรป และ ความเบื่อน่ายในศิลปะภาพถ่ายพิกโทเรียลอย่างค่อยเป็นค่อยไป ในอเมริกา ซึ่งอยู่ในช่วงเวลาประมาณเดียวกันกับยุโรป อยู่ในช่วงปี ค.ศ. 1920 (ภูมิภมล ผดุงรัตน์, 2548)

นอกจากนี้ การเกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ของแต่ละภูมิภาคนั้นย่อมเป็นปัจจัยส่งผลต่อวัฒนธรรม เทคโนโลยี และกระบวนการทางความคิดด้วย กล่าวโดย วอลเตอร์ เบนจามิน (Walter Benjamin) ในหนังสือ Illuminations เป็นการวิเคราะห์กระบวนการคิดแบบโลกสมัยใหม่ที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะสมัยใหม่ การสิ้นสุดการสร้างงานศิลปะภาพถ่ายแบบพิกโทเรียล ทำให้เกิด ศิลปะภาพถ่ายสมัยใหม่ (Modern Artistic Photography) และเป็นการนำศิลปะภาพถ่ายเข้าสู่ศิลปะสมัยใหม่ (Modernism) ที่แตกต่างจากศิลปะภาพถ่ายแบบพิกโทเรียล คือ กระบวนการทางความคิด กระบวนการบันทึกภาพ คุณภาพการ ล้าง อัด ขยาย โดยใช้เทคโนโลยีทางภาพถ่ายสมัยใหม่ (ประมวล บุรุษพัฒน์, 2535)

ในยุคแรกของเทคโนโลยีภาพถ่าย กระบวนการในการบันทึกภาพนั้นมีความซับซ้อน มีความยุ่งยากในการบันทึกภาพแต่ละครั้งที่ต้องอาศัยอุปกรณ์จำนวนมาก เคลื่อนย้ายได้ลำบาก สื่อบันทึกภาพ (Wet-Plate) มีความไวแสงที่ต่ำ กล้องถ่ายภาพมีขนาดใหญ่ (สมาน เจริญการ, 2549) ด้วยเหตุนี้ ภาพถ่ายในสมัยแรกจึงอยู่ในวงจำกัดที่ ภาพถ่ายบุคคล (Portrait) ทิวทัศน์ (Landscape) สถาปัตยกรรม (Architecture) หรือสิ่งของที่อยู่กับที่ (Still life) เพียงเท่านั้น ต่อมา เมื่อกระบวนการถ่ายภาพเริ่มคล่องตัวมากขึ้น กล้องตัวเล็กลง ความไวแสงสูง จึงส่งผลให้เกิดภาพถ่ายแนวอื่นๆ ที่หลากหลายสอดคล้องกับการพัฒนาทางเทคโนโลยีภาพถ่ายด้วย และในปลายศตวรรษที่ 19 เป็นยุคของการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การหาแหล่งทรัพยากร อันนำไปสู่การค้าอาณานิคม จึงทำให้เกิดการเดินทางออกนอกประเทศของคนยุโรป ทำให้มีภาพถ่ายจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ในทางสังคมเมื่อการถ่ายภาพขยายตัวมากขึ้น ย่อมทำให้ราคาต้นทุนวัตถุดิบถูกลง ทำให้ชนชั้นกลางที่มีรายได้ไม่มากนัก มีโอกาสที่จะมีภาพถ่ายครอบครัวและตนเองไว้เป็นสมบัติส่วนตัวได้ ถือเป็นความเปลี่ยนแปลงทางสังคมครั้งใหญ่จากเดิม มีเฉพาะชนชั้นสูงเท่านั้นที่จะมีโอกาสจ้างจิตรกรมาวาดภาพบุคคล เพราะ ราคาที่สูงมาก และ เมื่อเทคโนโลยีภาพถ่ายมาถึงจุดที่พัฒนาได้ค่อนข้างสมบูรณ์ประมาณต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ด้วยกล้องถ่ายภาพมีขนาดเล็กลง เลนส์ของกล้องถ่ายภาพมีความคมชัด สื่อบันทึกภาพ (Dry-Plate) มีความไวแสงที่สูงขึ้น มีความคล่องตัวไม่ยุ่งยาก และภาพถ่ายมีลักษณะเหมือนจริงมากกว่าสมัยก่อน (สุภาณี กอสุวรรณศิริ และ สุมิตรา ชันดยาลงกต, 2531) จึง

สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในทางอื่นๆ ได้กว้างขวางขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ งานข่าว โฆษณา การค้า หรือ งานศิลปะ

ศิลปภาพถ่ายสมัยใหม่ ได้มีการประกาศแยกตัวออกจากศิลปะสาขาต่างๆ คือ การไม่ถ่ายภาพเพื่อเลียนแบบงานจิตรกรรมอย่างศิลปภาพถ่ายแบบพิกโทเรียล ที่เคยปฏิบัติกันมาแต่ก่อน เพราะเชื่อว่าภาพถ่ายสามารถทำบางสิ่งบางอย่างที่เหนือกว่าศิลปะสาขาอื่นๆ สามารถถ่ายทอดความจริงได้อย่างน่ามหัศจรรย์ อย่างที่ศิลปะในอดีตทำไม่ได้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ศิลปะภาพถ่ายอยู่โดดเดี่ยว เพราะ ถึงแม้ว่าจะไม่สนับสนุนการถ่ายภาพเพื่อเลียนแบบงานจิตรกรรม แต่ศิลปภาพถ่ายก็ยังคงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับศิลปะแขนงอื่นมากขึ้น ในฐานะเป็นสื่อชนิดใหม่ที่ศิลปิน สามารถหยิบยืมนำไปประยุกต์ใช้ในศิลปะที่ศิลปินสนใจได้ (ภูมิภมล ผดุงรัตน์, 2548) นอกจากนี้ แนวความคิดของศิลปภาพถ่ายสมัยใหม่นั้น มีความสอดคล้องกับแนวคิดทั่วไปของศิลปะสมัยใหม่ คือ สนับสนุนในความเป็นตัวตน บั๊จเจก (Individualism) ของมนุษย์ เชื่อในการสร้างงานแบบลักษณะเฉพาะตัว (Originality) และมีความคิดที่ว่า ศิลปะเป็นไปเพื่อศิลปะ (จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, 2545) โดยไม่ต้องรับใช้สิ่งใด เหมือนในอดีตที่ศิลปะจะรับใช้ศาสนา ชนชั้นปกครองชั้นสูง ดังนั้นเมื่อก้าวถึง ศิลปะภาพถ่ายสมัยใหม่ จำเป็นต้องทำความเข้าใจในการเคลื่อนไหวของศิลปภาพถ่ายในยุโรป และในอเมริกา แม้ว่า แนวคิดของทั้งสองฝั่งของโลกจะอยู่บนพื้นฐานปรัชญาเดียวกัน แต่วิธีการปฏิบัติ หรือนำเสนอตามเป้าหมายนั้นแตกต่างกัน

1) ลัทธิเซอร์เรียลลิสม์ กับ ศิลปะภาพถ่าย (Surrealism and Artistic Photography)

ศิลปภาพถ่ายสมัยใหม่ในยุโรป เริ่มต้นจากได้รับอิทธิพลจากศิลปะลัทธิดาดา (Dadaism) ที่ปฏิเสธหลักการกระบวนการคิดแบบสังคมสมัยเก่า มาทำสิ่งที่ไม่ต้องการคำอธิบาย ไม่ต้องคำนึงถึงเหตุและผล ทำไปตามความรู้สึก หรือ สัญชาตญาณ ไม่ยึดถือ แบ่งแยกรูปแบบใด รูปแบบหนึ่งทางศิลปะ สามารถทำได้โดยเป็น จิตรกรรม ประติมากรรม หรือจะนำหลายสิ่งหลายอย่างมาผสมกัน ซึ่งเป็นที่รู้จักกันว่า สื่อผสม ในปัจจุบันก็ยอมทำได้ (ภูมิภมล ผดุงรัตน์, 2548) จนเป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดของลัทธิเซอร์เรียลลิสม์ (Surrealism) เนื่องจาก สงครามโลกครั้งที่ 1 ในยุโรป สร้างความเสียหายให้กับทวีปนี้อย่างมากมายรวมทั้ง เกิดการอ่อนกำลังของอำนาจชนชั้นสูง หรือแม้แต่ศาสนจักร หลักศีลธรรมที่เป็นไปเพื่อความดีงาม หรือ เพื่อเอื้อประโยชน์ให้ชนชั้นสูง เป็นคำถามที่เกิดขึ้นในสังคมยุคนี้ ศิลปินจึงได้เริ่มที่จะสร้างวัฒนธรรมของตนเองขึ้นมาใหม่ ภาพถ่ายจึงเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดเหล่านี้ และเป็นสื่อชนิดใหม่ ในการถ่ายทอดความรู้สึกนี้จะกระทำไปโดยไม่ได้ทำในฐานะช่างภาพ แต่จะทำในลักษณะของศิลปิน กลุ่มสร้างงานเซอร์เรียลลิสม์ มีบทบาทมากต่อทิศทางของศิลปภาพถ่ายในวัฒนธรรมยุโรป (Bate, 2003) หลายสิ่งที่คุณเหมือนเป็นสิ่งธรรมดาในสมัยปัจจุบัน แต่เป็นสิ่งใหม่ในยุคนั้น เกิดการตื่นตัวและกระตือรือร้นที่จะนำสิ่ง

เหล่านี้มาสร้างงานด้วยความตื่นเต้น สนุก ทำในรูปแบบตามจินตนาการ โดยไม่ต้องกังวลถึงข้อจำกัดใดๆ เช่น การซ้อนภาพ (Montage) การตัดแปะ (Collage) การทำโฟโต้แกรม (Photogram) หรือ การทำสื่อผสม (Mixed Media) (จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, 2545) โดยความสัมพันธ์กันระหว่างศิลปะกับภาพถ่าย ยังได้รับแรงสนับสนุนจาก กลุ่มเบาเฮาส์ (Bauhaus) ในประเทศเยอรมัน ว่าศาสตร์ต่างๆทั้งหลาย ย่อมมีความสัมพันธ์ กันอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ เช่น ศิลปะไม่อาจแยกออกจากสุนทรียศาสตร์ได้ การถ่ายภาพก็ไม่อาจแยกออกจากวิทยาศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์ ถ้าภาพถ่ายนั้นกลายมาเป็นศิลปภาพถ่าย เป็นต้น (Friday, 2002) และยังคงมองไปในอนาคตว่า ภาพถ่ายจะมีบทบาทสำคัญมากต่อชีวิตและสังคม ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่คนยุคใหม่ควรจะศึกษาให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ สำหรับการใช้ชีวิตต่อไปในอนาคต

นอกจากการทดลองถ่ายภาพในแนวทางใหม่ และถ่ายภาพตามแนวความคิดของลัทธิเซอเรียลลิสม์แล้ว ก็ยังมีช่างภาพที่ยังถ่ายภาพแบบประเพณีนิยมแบบเดิมแต่เติมมิติความลึกในลักษณะของแนวคิด โดยรูปแบบที่นำเสนอออกมาไม่ได้ถูกเปลี่ยนแปลง เช่น ผลงานของ ออกัสแซนเดอร์ (August Sander) ถ่ายภาพบุคคลในรูปแบบของศิลปภาพถ่ายสารคดี คือ ถ่ายภาพตามสภาพจริงที่ปรากฏตรงหน้า ผลที่ออกมาได้ ภาพที่เหมือนจริงจนดูเหมือนจริง สามารถทำให้เข้าใจได้ว่า ผู้ชมภาพไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าภาพนั้นเป็นสิ่งที่เป็นอย่างจริง แต่มีผลต่อเรื่องของความรู้สึกที่ได้รับกลับมามีความรู้สึก ประหลาดใจ หดหู่ เรียกว่า เป็นการดึงเอาความเป็นภาพถ่ายออกมาใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เช่น การถ่ายภาพนางแบบในขณะที่ไม่แต่งหน้า เป็นชีวิตปกติ แต่ผู้ชมภาพอาจติดอยู่กับภาพของนางแบบที่แต่งหน้าอยู่ตลอด จนทำให้เกิดความรู้สึกประหลาดใจ เหมือนไม่ใช่นางแบบคนนั้น ทั้งที่เป็นการถ่ายทอดความจริง เป็นต้น (ภูมิภมร ผดุงรัตน์, 2548)

ภาพที่ 3 Man Ray. Ingres Violin 1924.

ศิลปินและช่างภาพที่สำคัญในช่วงศิลปะภาพถ่ายสมัยใหม่ เช่น แมน เรย์ (Man ray) รูธ เบิร์นฮาร์ด (Ruth Bernhard) มานูเอล อัลวาเรซ บราโว (Manual Alvarez Bravo) บราไซ (Brassai) และอีกมากมาย เป็นต้น

ถึงแม้ว่าหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ในยุโรปศิลปินจะมีค่านิยมที่ปฏิเสธสังคม ความเชื่อเก่าอย่างรุนแรง แต่ในขณะเดียวกัน ศิลปินเองก็ยังรักษารูปแบบ วิธีการของศิลปะรุ่นเก่าไว้อย่างดี ด้วยจิตวิญญาณ และไม่ได้เกิดความขัดแย้งระหว่างศิลปะแบบดั้งเดิม และ ศิลปะที่เป็นแบบใหม่ โดยสังเกตได้จากผลงานศิลปะภาพถ่ายของศิลปิน ออกัส เซนเดอร์ (August Sander) และ ยูจีน อาเซ่ (Eugene Atget) เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้ศิลปะภาพถ่ายสมัยใหม่ในยุโรปแตกต่างกันกับจากสหรัฐอเมริกา (Clarke, 1997)

2) สเตรท โฟโตกราฟฟี (Straight Photography)

ศิลปะภาพถ่ายสมัยใหม่ในสหรัฐอเมริกา เกิดขึ้นหลังจากการเสื่อมความนิยมลงของศิลปะภาพถ่ายแนวพิคโทเรียล อย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่เหมือนในยุโรปที่มีการเสื่อมอย่างฉับพลัน สิ่งที่เกิดขึ้นมาทดแทนในสหรัฐอเมริกา คือ สเตรท โฟโตกราฟฟี (Straight Photography) หมายถึงศิลปะภาพถ่ายที่บันทึกภาพอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีการแต่งเติมใดๆทั้งสิ้น ซึ่งจากนิยามนี้ทำให้ศิลปะภาพถ่ายส่วนใหญ่เข้าข่ายของ สเตรท โฟโตกราฟฟี เช่น ขาว โฆษณา รูปติดบัตร ภาพทิวทัศน์ เป็นต้น แต่ในทางประวัติศาสตร์แล้ว จะหมายถึง กระบวนการคิดเชิงปรัชญา ของศิลปะภาพถ่ายประเภทหนึ่งอยู่ในช่วงสมัยของลัทธิศิลปะสมัยใหม่ (Modernism) และมีบทบาทอย่างมากในกลางศตวรรษที่ 20 (ภูมิภมล ผดุงรัตน์, 2548)

แนวคิดของการถ่ายภาพแบบ สเตรท โฟโตกราฟฟี นั้น ศิลปินมีความเชื่อว่า ศิลปะภาพถ่ายมีการบอกเล่าเรื่องราวที่แตกต่างกับจิตรกรรม และ ศิลปะในสาขาอื่น ภาพถ่าย คือการบันทึกชีวิตและโลกแห่งความเป็นจริง ให้อยู่เป็นภาพนิ่ง ซึ่งบันทึกไว้เป็นเศษส่วนของวินาทีเท่านั้น ในการบันทึกความเป็นจริง ด้วยเทคโนโลยีทางกล้องถ่ายภาพ เช่น 1/60 วินาที เป็น Shutter Speed ที่กล้องสามารถเปิดรับแสงได้ในขณะนั้นอย่างถูกต้อง ภาพที่บันทึกได้ ณ เวลานั้น จึงเป็นความจริงที่ 1/60 วินาที ซึ่งเราอาจไม่รู้ได้ชัดเจนว่า ก่อนหน้านั้น หรือหลังจากนั้นจะเกิดอะไรขึ้น (สมาน เถตระการ, 2549) ซึ่งจะต่างกับ สื่อวิดีโอที่จะบันทึกเป็นเรื่องราว มีหน่วยเป็นวินาที ไปจนถึงหลายวินาทีต่อเนื่องกัน หรือ ภาพจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ หรือศิลปะอื่นๆ ไม่มีทางทำผลงานภาพให้ปรากฏ เสร็จภายใน 1/60 วินาทีเหมือนอย่างที่ภาพถ่ายทำได้ เป็นต้น แนวความคิดนี้ยังคงยึดหลักตามลัทธิศิลปะสมัยใหม่ ที่เชื่อว่าภาพถ่ายเป็นภาพที่หยุดการเคลื่อนไหว มีลักษณะเป็นภาพสองมิติอยู่บนกระดาษหรือพื้นที่สี่เหลี่ยมเสมอ (Clarke, 1997) ดังนั้น ผู้ชมภาพถ่ายจะเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ของภาพนั้น เปรียบเสมือนได้กับ ความจริงที่มองผ่านสายตาของช่างภาพ

ในสหรัฐอเมริกา มีศิลปินที่เป็นผู้นำของศิลปะภาพถ่ายสมัยใหม่ คือ อัลเฟรด สติกกลิซ (Alfred Stieglitz) โดยกล่าวว่า ศิลปินควรสร้างงานด้วยความเป็นตัวของตัวเอง โดยยึดถือธรรมเนียม แต่ไม่ต้องยึดถือกระแสสังคม หรือกฎเกณฑ์หลักการใดๆ เพียงแค่ทำงานศิลปะนั้นให้เต็มที่ เพราะเชื่อว่า ภาพถ่ายสามารถเปิดการรับรู้ของมนุษย์ให้กว้างขวางขึ้น อย่างไม่เคยมีสื่อใดทำได้มาก่อน และเป็นการบันทึกความเป็นจริงอย่างตรงไปตรงมา โดยไม่ต้องเสริมแต่งอะไรเพิ่มเติม (Whelan, 1995) สติกกลิซ เคยอยู่ยุโรปมาหลายปี มีความรู้และประสบการณ์ทางด้านศิลปะทางฝั่งยุโรปอย่างมาก และได้มาช่วยยกระดับงานศิลปะภาพถ่ายแบบพิกโทเรียลในสหรัฐอเมริกา ซึ่งแต่เดิมเป็นเพียงภาพถ่ายเพื่อชิงรางวัล และอ่อนคุณค่าในเชิงของสุนทรียศาสตร์ จนดี มีชั้นเชิงไม่ต่างอะไรกับงานศิลปะภาพถ่ายแบบพิกโทเรียลในยุโรป และหลายปีกว่าที่งานศิลปะภาพถ่ายแบบพิกโทเรียลถึงจุดการพัฒนาสูงสุด และเริ่มมีการพูดถึงประเด็นของศิลปะภาพถ่ายสมัยใหม่ แบบ สเตรท โฟโตกราฟฟี ในเวลาต่อมา (ภูมิภมล ผดุงรัตน์, 2548)

ภาพที่ 4 Alfred Stieglitz. The Steerage 1915.

ความแตกต่างของศิลปะภาพถ่ายสมัยใหม่ในสหรัฐอเมริกาและยุโรป ทำให้ในสหรัฐอเมริกาก็ต้องเป็น สเตรท โฟโตกราฟฟี เหตุผลประการแรก คือ ในยุคนั้นศิลปะภาพถ่ายในสหรัฐอเมริกามีเพียงแบบพิกโทเรียล และจากการเสื่อมความนิยมลงไป ทางเดียวที่จะทำให้เกิดขาดจากความเป็น

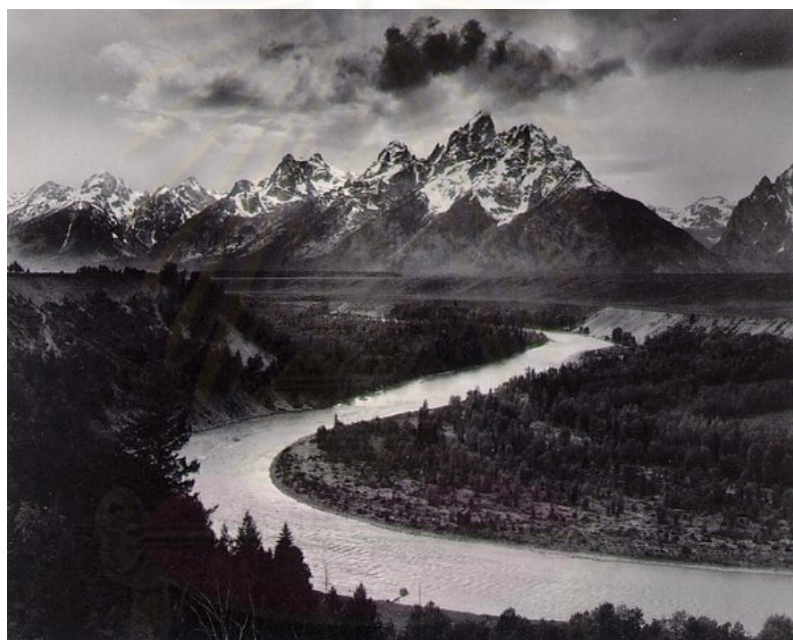
งานศิลปภาพถ่ายแบบพิกโทเรียล คือ สเตรท โฟโตกราฟฟี ที่เข้าใจได้ในสังคมอเมริกัน ประการที่สอง คือ สหรัฐอเมริกาไม่โดนแรงกดดันจากสงครามโลกครั้งที่ 1 และสังคมไม่มีชนชั้นที่ซับซ้อนมากเหมือนในยุโรป ซึ่งเปลี่ยนมาเป็นแรงกระตุ้นในการนำเสนอแรงกดดันที่มีออกมาในลักษณะสอดคล้องกับแนวความคิดของลัทธิเซอเรียลลิสม์ ที่มีลูกเล่นชั้นเชิงที่สามารถแสดงออกซึ่ง แรงกดดันนั้นได้มากกว่า (Bate, 2003) ถึงแม้ว่า สเตรท โฟโตกราฟฟี ก็มีในยุโรปแต่เป็นเพียงกลุ่มน้อย และไม่ใช่วาระหลักของศิลปะ และ ศิลปะภาพถ่ายแบบ สเตรท โฟโตกราฟฟี ยังเป็นต้นแบบแนวความคิดทางศิลปะที่ได้รับการพัฒนาเรียกว่า โฟโต้เรียลลิสม์ (Photo Realism) ซึ่งได้รับความนิยมในสหรัฐอเมริกาช่วง ค.ศ. 1960 เป็นการทำให้ ศิลปะและภาพถ่าย ใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น

3) โฟโต้เรียลลิสม์ กับ ศิลปะภาพถ่าย (Photo Realism and Artistic Photography)

โฟโต้เรียลลิสม์ เมื่อมองแต่เพียงผิวเผิน โดยที่ยังไม่ได้ทำความเข้าใจ อาจเป็นแนวความคิดที่เป็นของกระบวนการถ่ายภาพ แต่ ในทางประวัติศาสตร์ศิลป์แล้ว โฟโต้เรียลลิสม์ เป็นลัทธิทางศิลปะลัทธินึ่ง ที่มีที่มาจาก เทคโนโลยีที่กำลังท้าทายกับความสามารถของมนุษย์นั้น คือ ภาพถ่าย ในเรื่องของความ เหมือนจริง ซึ่งเป็นแนวความคิดทางศิลปะของยุโรป ตั้งแต่สมัยกรีก มาจนถึงก่อนยุคของศิลปะสมัยใหม่ (Modern Arts) ด้วยความเหมือนจริงที่ภาพถ่ายนั้นแสดงออกมาได้ชัดเจน (จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, 2545) ซึ่ง เดอราโคช (Dearoche อ้างถึงใน วินัย ผู้นำพล, 2548) จิตรกรชาวฝรั่งเศสในคริสต์ศตวรรษที่ 19 กล่าวว่า จิตรกรรมได้ตายไปแล้วจากวันนี้ (From today, painting is dead) จากคำกล่าวนี้ และความสอดคล้องกับแนวความคิดของลัทธิสังคมนิยมใหม่ (New Realism) ที่แสวงหาความจริงในการสร้างสรรค์งานศิลปะ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อศิลปินในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยศิลปินได้ท้าทายกับเทคโนโลยี ด้วยการแสดงความสามารถในการวาดภาพ จิตรกรรมได้เหมือนจริงเช่นเดียวกับภาพถ่าย และเหนือความเหมือนจริงนั้น ด้วยการที่ศิลปินตั้งใจใส่อารมณ์ความรู้สึกเข้าไปในงานภาพวาด จึงเป็นที่มาของคำว่า ซุปเปอร์เรียลลิสม์ (Super Realism) หรือ ไฮเปอร์เรียลลิสม์ (Hyper Realism) หรือ โฟโต้เรียลลิสม์ (Photo Realism) สามารถเรียกแทนกันได้ เพราะ เป็นแนวความคิดทางศิลปะแนวเดียวกัน (วินัย ผู้นำพล, 2548) นอกจากนี้ แต่เดิมศิลปะภาพถ่ายจะเน้นเรื่องของการเหมือนจริงเป็นหลัก หลายคนจึงนำเอาวิธีการของ ลัทธิโฟโต้เรียลลิสม์ มาใช้โดย สอดแทรกบรรยากาศที่แสดงถึงความรู้สึกเข้าไปในภาพถ่ายที่เหมือนจริงอยู่แล้วนั้น ทำให้ภาพถ่ายมีความเป็นศิลปะที่สอดคล้องกับศิลปะภาพถ่ายยุคใหม่ ได้เช่นกัน

ภาพถ่าย คือ ผลของการบันทึกภาพสภาวะจริง ผ่านกระบวนการถ่ายภาพอย่างเป็นขั้นตอนแน่นอนว่า ภาพถ่ายที่เป็นจริงเหล่านั้น ย่อมผูกพันกับความจริงเสมอ เพราะ สิ่งที่บันทึกออกมาเป็นภาพถ่ายนั้น เป็นสิ่งที่มีอยู่จริงบนโลก ดังนั้น ก็จะสอดคล้องกับแนวความคิดแบบสังคมนิยม (Realism) อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ภาพถ่ายซึ่งในทางศิลปะนั้นมาจากกระบวนการที่เลียนแบบธรรมชาติโดยตรง (Photography is the imitation of Nature) ทั้งการเลียนแบบเรื่องของรูปทรงภายนอก และเรื่องราว

ของวัตถุ นั้น ซึ่งเป็นการเลียนแบบภายใน (Defibaugh, 2007) โดยรูปทรงกับเรื่องราว นั้นเป็นสิ่ง ที่คู่กัน ในภาพถ่าย สามารถถ่ายทอดความเป็นจริง ตามที่สายตาของมนุษย์เห็น และรับรู้ เรื่องราวของ วัตถุ นั้นอย่าง เป็นอัตโนมัติ (Beardsley, 1981) ซึ่งการถ่ายภาพ ในทุกแนวความคิด จะมีรูปแบบของ ความเป็นจริงติดตัวไปด้วยเสมอ ยกตัวอย่าง เช่น ภาพถ่ายแนวลัทธิเซอเรียลลิสม์ ถึงแม้จะมี แนวความคิดที่ไม่ใช่สามัญ แต่ก็มีรูปแบบภายนอกของภาพถ่ายที่เป็นรูปจริง เป็นสามัญทาง รูปแบบ เป็นต้น โดยส่วนใหญ่ศิลปินจะนิยมถ่ายภาพประเภททิวทัศน์ (Landscape) อยู่นิ่ง (Stilllife) จำพวกดอกไม้ ผัก ผลไม้ รองลงมาคือ ประเภทสถาปัตยกรรม (Architecture) หรือภาพถ่ายบุคคล (Portrait)

ภาพที่ 5 Ansel Adams. The Tetons and the Snake River, Grand Teton National Park, Wyoming 1942.

ผลงานศิลปะภาพถ่ายแบบโฟโต้เรียลลิสม์ เริ่มมีตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1930 เป็นต้นไปและเป็น ที่นิยมในสหรัฐอเมริกาในช่วงปี ค.ศ.1960 ที่มีความโดดเด่นตามแนวคิดนี้ เป็นภาพถ่ายทิวทัศน์ (Landscape) ได้แก่ เอ็ดเวิร์ด เวสต์ตัน (Edward Weston) และ แอนเซล อัดัมส์ (Ansel Adams) ที่เป็น ผู้นำแนวความคิดของ โฟโต้เรียลลิสม์ มาใช้อย่างเคร่งครัด ด้วยวิธีการถ่ายภาพ ล้าง ขยายภาพ อย่างสมบูรณ์แบบด้วยระบบวิธีการแบบ โซนซิสเต็ม (Zone System) ทำให้ได้ภาพที่มีรายละเอียด ครบถ้วนทั้งส่วนที่สว่างที่สุดของภาพ และ ส่วนที่มืดที่สุดของภาพ มีความเหมือนจริงแบบที่มนุษย์ เห็น ณ เวลานั้น ประกอบกับกล้องถ่ายรูปที่ใช้มีขนาดใหญ่ มาก (กล้องขนาดฟิล์ม 4x5 นิ้ว หรือ ขนาดใหญ่ถึง 20x24 นิ้ว) การโฟกัสภาพด้วยความละเอียด และควบคุมระยะชัดลึกให้เห็นราย

ละเอียดในทุกกระยะด้วยการคุม รูรับแสงให้แคบที่สุดตามความเหมาะสมของสถานการณ์ ถ่ายทอดเรื่องราวความจริงของธรรมชาติที่สวยงาม (Naturalistic) สมบูรณ์ พร้อมทั้งแสดงออกซึ่งความงามและความรู้สึกภายในบางอย่าง แนวความคิดนี้ ถือว่ามีความสอดคล้องกับแนวความคิดของสังขนิยม โฟโต้เรียลลิสม์ และแนวความคิดศิลปภาพถ่ายแบบสมัยใหม่ และสามารถจัดประเภทอยู่ได้กับ สเตรท โฟโตกราฟฟี (Straight Photography) ได้เช่นกัน (ภูมิภมม ผดุงรัตน์, 2548)

ด้วยความหลงใหลในความเป็นจริงนี้ แอนเซล อดัมส์ จึงเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งสำคัญของกลุ่ม เอฟ64 (F/64) ในปี ค.ศ.1932 (Alinder, 1992) โดยมีสมาชิกและถือเป็นช่างภาพที่มีความสำคัญ ของการถ่ายภาพแบบโฟโต้เรียลลิสม์ ได้แก่ เอ็ดเวิร์ด เวสต์ตัน (Edward Weston) แอนเซล อดัม (Ansel Adams) อิมโมเกน คันนิงแฮม (Imogen Cunningham) วิลลาด แวน คู้ก (Willard Van Dyke) ซอนย่า นอซโควาค (Sonya Noskowiak) จอห์น พอล เอ็ดเวิร์ด (John Paul Edward) และ เฮนรี สวิฟ (Henry Swift) เป็นต้น

4) ศิลปะภาพถ่ายหุ่นนิ่ง (Still Life Artistic Photography)

ศิลปะภาพถ่ายหุ่นนิ่ง คือ ภาพถ่ายที่แสดงถึงความสวยงามของวัตถุ ซึ่งวัตถุแต่ละชนิดมีลักษณะของรูปร่าง รูปทรง พื้นผิวในแต่ละชนิดไม่เหมือนกัน ต่างมีลักษณะเฉพาะตัว และแตกต่างกันในแต่ละยุคสมัย วัตถุที่จะนำมาถ่ายภาพหุ่นนิ่งนั้น เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติก็ได้ โดยการเลือกสิ่งต่างๆเหล่านี้ มนุษย์ต้องเป็นคนเลือกและจัดวางสิ่งของเหล่านั้นให้อยู่ในองค์ประกอบ การใช้แหล่งแสงเงา ให้เหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุแต่ละชนิด ในทางประวัติศาสตร์ ศิลปะภาพถ่ายหุ่นนิ่ง มีมาตั้งแต่สมัยศิลปะภาพถ่ายแบบพิกโทเรียล หรือย้อนกลับไปก็พบภาพหุ่นนิ่งที่เป็นลักษณะของจิตรกรรมอยู่มากมาย ในแต่ละศิลปินในต่างยุคสมัย (ประมวญ บุรุษพัฒน์, 2535)

สุนทรียภาพของศิลปะภาพถ่ายหุ่นนิ่ง ในยุคศิลปะภาพถ่ายสมัยใหม่นั้น ศิลปินเชื่อว่า วัตถุในแต่ละชนิดมีความงามในตัวของมันเองแตกต่างกันตามชนิดของวัตถุ ความงามจากการเลือกจัดองค์ประกอบศิลป์ของศิลปิน การเลือกใช้แสงเงาให้เหมาะสมเพื่อเน้นความสวยงามของรูปร่าง รูปทรง และพื้นผิวของวัตถุ และความหมาย ความรู้สึกที่ศิลปินภาพถ่ายสอดแทรกไว้ อย่างตรงไปตรงมา สามารถสร้างจินตนาการให้กับผู้ชมภาพและศิลปินเองได้ (Defibaugh, 2007)

ภาพที่ 6 Edward Weston. Pepper No.30 1930.

ศิลปินที่สำคัญ ในศิลปะภาพถ่ายสมัยใหม่ ได้แก่ เอ็ดเวิร์ด เวสต์ตัน (Edward Weston) อิมโมแกน คันนิงแฮม (Imogen Cunningham) คาร์ล บลอสเฟลด์ท (Karl Blossfeldt) ลีโล เรย์มอนด์ (Lilo Raymond) เป็นต้น

5) ศิลปะภาพถ่ายบุคคล (Portrait Artistic Photography)

ศิลปะภาพถ่ายบุคคล คือ ภาพถ่ายที่แสดงบุคลิก ลักษณะ รูปร่างหน้าตา ทรงผม การแต่งตัว หรือลักษณะเด่นเฉพาะตัว (Personality) สามารถบอกได้ถึงสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในยุคสมัย แสดงออกด้วยความเป็นจริงแบบตรงไปตรงมา (ประมวญ บุรุษพัฒน์, 2535) จะต่างกับการถ่ายภาพบุคคลเพื่อการโฆษณาที่มีการเสริมแต่ง (Fashion) ในทางประวัติศาสตร์ การถ่ายภาพบุคคลมีมาตั้งแต่สมัยศิลปะภาพถ่ายแบบพิกโทเรียล หรือ ทางจิตรกรรมก็พบภาพบุคคลมากมายหลากหลาย ผลงานของศิลปินแต่ละยุคสมัย ซึ่งมีความแตกต่างกันอยู่ในเรื่องของแนวคิด และข้อจำกัดของเทคโนโลยีการถ่ายภาพ โดยการถ่ายภาพบุคคลในศิลปะภาพถ่ายแบบพิกโทเรียล ยังมีความไม่คมชัดของภาพ รายละเอียดของภาพยังไม่ดีมากนัก จึงไม่สามารถถ่ายทอดเรื่องของความจริงออกมาได้ละเอียด ทำให้ภาพถ่ายที่ออกมาล้ามัว เหมือนความฝัน ใกล้เคียงกับภาพจิตรกรรมอิมเพรสชันนิสม์ ซึ่งในศิลปะภาพถ่ายสมัยใหม่สามารถถ่ายภาพได้คมชัด แสดงรายละเอียดของทุกส่วน รีวรอยบนใบหน้า แหวตา สีหน้าอารมณ์ที่แสดงออก ทรงผม ร่องรอยบนเสื้อผ้า ทำให้ภาพถ่ายใกล้เคียงเข้าหาสภาพความเป็นจริง ค่อนข้างสมบูรณ์แบบ การถ่ายภาพบุคคลนี้มีความคล้ายกับการส่องกระจกที่สะท้อนความเป็นตัวตนของบุคคลที่ถูกถ่ายนั้นออกมาได้ (ภูมิภมล ผดุงรัตน์, 2548)

ภาพที่ 7 **Yousuf Karsh**. portrait of Winston Churchill 1941.

สุนทรียภาพของศิลปภาพถ่ายบุคคล ในยุคศิลปภาพถ่ายสมัยใหม่นั้นจะอยู่ที่สภาพจริงของรูปแบบภายนอกที่แสดงรายละเอียดของลักษณะหน้าตา ผิว ริ้วรอย รายละเอียดของเสื้อผ้า และส่วนประกอบอื่นๆของภาพรวม ไปถึงสภาพของแสงเงาที่ช่างภาพเลือกใช้เพื่อส่งเสริมบุคลิกให้มีความโดดเด่นขึ้น และส่วนของสภาพจริงที่อยู่ภายใน ซึ่งเป็นส่วนลึกที่บุคคลนั้นแสดงอารมณ์ออกมาผ่านทาง สีหน้า และแววตา แสดงให้เห็นโดยรวมทั้งหมดว่า ลักษณะเด่นเฉพาะตัว (Personality) เป็นอย่างไร ถึงแม้ว่าการถ่ายภาพบุคคลในบางภาพไม่จำเป็นต้องเห็นหน้าตา หรือไม่ได้โฟกัสให้เห็นหน้าตาของบุคคลนั้นเด่นชัดก็สามารถทำได้ ถ้าการกระทำเช่นนั้นส่งผลให้เห็นลักษณะเด่นเฉพาะตัว ทั้งหมดของภาพถ่ายบุคคล (Friday, 2002)

ภาพที่ 8 **Diane Arbus**. Identical Twins 1967.

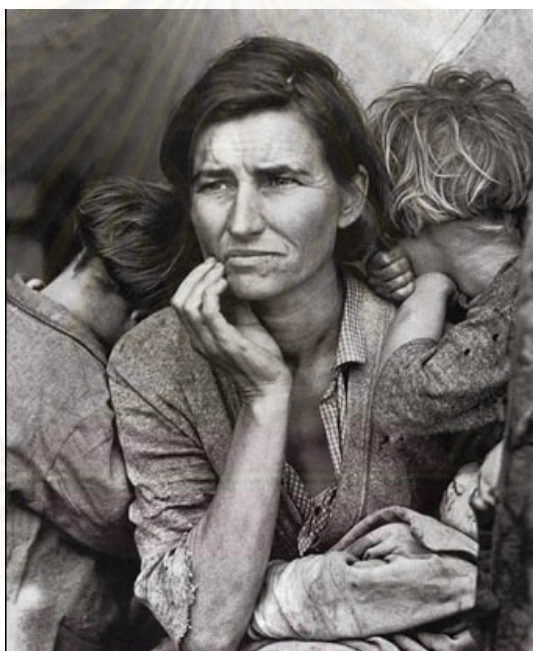
ศิลปินที่สำคัญ ในศิลปะภาพถ่ายสมัยใหม่ ได้แก่ ยูซุฟ คาร์ช (Yousuf Karsh) เป็นช่างภาพที่จับเอาจังหวะ ดึงเอาอารมณ์ของบุคคลผู้ถูกถ่ายภาพด้วยเวลาไม่นานในการทำมาความรู้สึก แต่ผลงานของเขาก็แสดงออกถึงความเป็นตัวตนของบุคคลนั้น ได้ดี ไดแอน อาร์บัส (Diane Arbus) ช่างภาพที่เกิดในสังคมชนชั้นสูง แต่เกิดความเบื่อหน่ายและรู้สึกว่าการไม่ยุติธรรมที่จะกล่าวว่าเป็นศิลปินถ่ายภาพจะเป็นศิลปะชั้นสูงได้นั้นต้องถ่ายภาพเฉพาะสิ่งที่สวยงาม สมบูรณ์แบบ จึงหันเหไปถ่ายภาพบุคคลที่พิการในขณะละครสัตว์ ที่ในขณะนั้นจัดว่าเป็นชนชั้นต่ำของสังคม แต่ผลงานที่ออกมาดีทำให้สังคมยอมรับ ไดแอน อาร์บัส จึงเป็นช่างภาพคนหนึ่งที่สำคัญในการเปลี่ยนประวัติศาสตร์ และแนวคิดการถ่ายภาพ ของสังคมสหรัฐอเมริกา (Barrett, 2006) อาร์โนล นิวแมน (Arnold Newman) เป็นช่างภาพที่ชอบจัดองค์ประกอบภาพแนวใหม่ โดยการจับบุคคลกับสิ่งของ ในสัดส่วนที่เท่าๆกันในภาพ และสิ่งของนั้นสามารถแสดงออกถึงสถานภาพ อาชีพ ของบุคคลที่ถูกถ่ายภาพได้อย่างมีชั้นเชิง เออร์วิง เพ็น (Irving Penn) ช่างภาพที่ทำงานให้นิตยสาร ไวก (Vogue) ตั้งแต่ ค.ศ. 1940 มีผลงานถ่ายภาพบุคคล และถ่ายภาพแฟชั่น (Fashion) มากมาย ภาพถ่ายที่จัดองค์ประกอบแบบคลาสสิกสามารถทำให้ภาพถ่ายดูมีชีวิต ถือกันได้ว่าเป็นบิดาของการถ่ายภาพแฟชั่น ซินดี เซอร์แมน (Cindy Sherman) ถ่ายภาพบุคคลเพื่อสื่อถึงสถานะของสตรีชาวอเมริกันในสมัยนั้นโดยตรงไปตรงมา และริชาร์ด อเวดอน (Richard Avedon) เป็นช่างภาพที่ทำงานถ่ายภาพบุคคลและแฟชั่นได้ดี ส่วนใหญ่จะใช้พื้นหลังสีขาว เพื่อนั้นความสนใจไปที่บุคคลที่ถูกถ่ายเพียงอย่างเดียว การจัดองค์ประกอบที่เรียบง่าย การให้แสงเงาที่ธรรมชาติ เป็นต้นแบบของช่างภาพรุ่นใหม่ที่ปฏิบัติตามกันมา (Francis, 2007)

6) ศิลปะภาพถ่ายสารคดี (Documentary Artistic Photography)

ศิลปะภาพถ่ายประเภทหนึ่ง ที่อยู่ในแนวทางศิลปะภาพถ่ายสมัยใหม่ ได้รับอิทธิพลศิลปะภาพถ่ายแบบสตรีท โฟโตกราฟฟี ใช้บันทึกหลักฐานเพื่อเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือ แต่ในฐานะที่สื่อภาพถ่ายมีอิทธิพลต่อความคิดและอารมณ์ของมนุษย์ ขอบเขตของงานภาพถ่ายสารคดีจึงไม่เพียงแต่การบันทึกข้อมูลเท่านั้น ยังสามารถนำภาพถ่ายสารคดีไปใช้เพื่อประโยชน์ในการโน้มน้าวจิตใจคนในสังคม การชวนเชื่อ การเมืองและการโฆษณา ซึ่งเป็นมาตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 จนถึงปัจจุบัน (ภูมิภมม ผดุงรัตน์, 2548) ภาพถ่ายสารคดี มีบทบาทสำคัญมากในสหรัฐอเมริกา นั่นคือโครงการภาพถ่ายสารคดีของ เอฟ เอส เอ (Farm Security Administration) สนับสนุนโดยรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1937-1943 ถึงแม้ว่าสหรัฐอเมริกาจะไม่โดนผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ในปี ค.ศ. 1918 แต่ก็มีช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ และความยากจนจากสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงเป็นยุคที่เศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ (The Great Depression) ครั้งหนึ่งของสหรัฐอเมริกา พร้อมกับธุรกิจของเอกชนล้มละลาย จำนวนคนตกงานมากมายอย่างรวดเร็ว ด้วยปัญหาใหญ่ครั้งนี้ รัฐบาลของอเมริกา ต้องการแก้ปัญหาด้วยสื่อชนิดใหม่คือ ภาพถ่ายที่จะสะท้อนความเป็นจริง ให้ประชาชน

รับรู้สิ่งที่กำลังเผชิญอยู่ และ ภาพถ่ายสารคดีเป็นที่นิยมมากตั้งแต่ปี ค.ศ.1960 จนถึง ปัจจุบัน (Clarke, 1997)

ลักษณะของการถ่ายภาพสารคดีนี้จะถ่ายทอดเกี่ยวกับเรื่องราวชีวิตและสภาพความเป็นจริง เน้นรายละเอียดในทุกส่วนที่มีปรากฏอยู่ในภาพ โดยไม่มีการปรับแต่ง หรือเคลื่อนย้ายวัตถุใดใน ภาพถ่าย (สงกรานต์ วีระพงษ์, 2554) สิ่งเหล่านี้คือ วัตถุประสงค์หลัก ทิวทัศน์หรือสิ่งที่สวยงามจะ ไม่ใช่จุดสนใจของสิ่งที่จะถ่ายทอด การบันทึกเพียงสิ่งที่อยู่ข้างหน้าเท่านั้น ซึ่งวิธีการนี้ก่อให้เกิด ความงามขึ้นในอีกรูปแบบหนึ่ง เป็นความงามที่เกิดขึ้นจากความจริงที่ ช่างภาพไม่ได้คาดการณ์ ล่วงหน้า สร้างอารมณ์สะเทือนใจให้อย่างมากทั้งช่างภาพ และผู้ชมผลงาน ภาพถ่ายสารคดีที่มีคุณค่า มักจะสร้างความรู้สึกแบบนี้ให้เกิดขึ้นเสมอ

ภาพที่ 9 Dorothea Lange. Migrant Mother 1936.

ภาพถ่ายเป็นการบันทึกช่วงเวลา โดยการเก็บรายละเอียดในเสี้ยววินาทีที่หยุดนิ่ง ปรากฏขึ้น เป็นภาพถ่าย ผู้ชมภาพจึงมีโอกาสได้ใช้เวลาในการพิจารณาสิ่งที่อยู่ในภาพถ่ายทั้งหมดได้ละเอียด กว่าอารมณ์เหตุการณ์ด้วยตาเปล่า อารมณ์สะเทือนใจจึงเกิดขึ้น โดยใช้เวลาไม่นาน ถ้าศิลปินภาพถ่าย สารคดีนั้น มีคุณลักษณะที่ดีพอ (สงกรานต์ วีระพงษ์, 2554) อย่างไรก็ตาม บ่อยครั้งที่ช่างภาพมี อารมณ์ร่วม ไปในสิ่งที่ตนเองกำลังถ่ายภาพ ซึ่งก็ยิ่งก่อให้เกิดผลดี ตรงที่ว่างานนั้นจะมีชีวิตชีวา มี อารมณ์ ทั้งนี้ช่างภาพยังคงต้องยึดติดกับความเป็นจริงตามสภาพด้วย เพราะมิเช่นนั้น จะเกิดผลเสีย มีความเอนเอียงจะถ่ายทอดแต่ในแง่ที่ดี และเข้าข้างมนุษย์ หรือสิ่งที่ช่างภาพกำลังบันทึก นำเสนอ แต่ในด้านที่ดี ช่วยกลบด้านไม่ดีโดยการ ไม่บันทึกภาพในสิ่งที่ไม่ดีนั้น อย่างไรก็ตาม อีกแนวความ

คิดหนึ่งที่ว่า ภาพถ่ายสารคดี เป็นภาพถ่ายที่เน้น ความจริง ช่างภาพจึงไม่ควรเสนอความคิดเห็นใดๆ ลงในภาพถ่าย แต่ปล่อยให้ภาพถ่ายเล่าเรื่องภายในภาพออกมาเอง (Friday, 2002) ซึ่งถ้าช่างภาพมีความคิดเห็น ก็เท่ากับว่าเป็นการบิดเบือนความจริง โดยแนวคิดนี้เชื่อว่า ความงาม คือสิ่งมีอยู่แล้วใน ทุกสิ่ง สามารถที่จะบันทึกภาพถ่ายได้อย่างตรงไปตรงมา ความงาม คือ ความจริง ไม่ใช่ความงาม เพราะ ความเห็นหรือความรู้สึกของช่างภาพ (ภูมิภมล ผดุงรัตน์, 2548)

ถ้ามองภาพถ่ายในมุมมองของศิลปะแล้ว การถ่ายภาพสารคดี จะเป็นการบันทึกความจริงโดย สิ่งที่คำนึงถึงคือ เรื่องของความจริง ซึ่งเป็นข้อบังคับ แต่ช่างภาพยังมีอิสระในการเลือกมุมมองที่จะ บันทึกภาพ เพื่อให้ภาพถ่ายมีองค์ประกอบที่น่าสนใจ สื่อสารถึงเรื่องที่จะเล่าได้อย่างมีชั้นเชิงใน เรื่องของการเก็บรายละเอียดของภาพ ด้วยมุมมองที่น่าสนใจ เพื่อสะท้อนอารมณ์ ความรู้สึกออกมา จากภาพถ่ายที่เป็นความจริง และความจริงนั้น คือ ความงาม ของการถ่ายภาพสารคดี เพราะความ จริงบางอย่างที่มนุษย์มองข้าม หรือ ยังไม่มีประสบการณ์ในการรับรู้ความจริงในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง เมื่อได้สัมผัสกับภาพที่น่าเสนอความจริงนั้นแล้ว จะทำให้ผู้ชมรู้สึกสะท้อนอารมณ์ถึงความจริงของ ภาพที่น่าเสนอนั้น เป็นความงามที่เกิดจากความจริงนั้น ถึงแม้ว่าสังคมจะยอมรับว่า ภาพถ่ายสารคดี น่าเสนอสิ่งที่เป็นจริงเสมอ แม้ว่าความจริงบางอย่างก็เป็นการยากที่จะยอมรับ เช่น ความยากจน โดยปรกติส่วนมากจะอยู่ที่เมืองใหญ่ และสามารถมองเห็นได้ไม่ยาก แต่ก็มักจะมองข้ามและนึกอยู่ เสมอว่า เมืองใหญ่เป็นเมืองที่เจริญ และความยากจนน้อย เป็นต้น (Friday, 2002)

ภาพที่ 10 Lewis Hine. Child laborers in glassworks 1908.

ศิลปภาพถ่ายสารคดี บ่อยครั้งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทางที่ดีขึ้น ยกตัวอย่าง เช่น ผลงานภาพถ่ายสารคดีของ ลิวลิส ไฮน์ (Lewis Hine) โดยการแอบถ่ายภาพของการใช้แรงงาน เด็ก ศิลปะภาพถ่ายเหล่านี้ทำให้เกิดกฎหมายคุ้มครองแรงงานเด็กในสหรัฐอเมริกา ด้วยการทำงาน สมัยนั้น ลิวลิส ไฮน์ ใช้กล้องขนาดใหญ่ 5x7 นิ้ว พร้อมไฟแฟลช และอุปกรณ์มากมาย จึงต้องเป็น คนที่ทำงาน ได้รวดเร็ว แม่นยำ และในบางครั้งความเป็นมิตร การทำความคุ้นเคย กับสภาพแวดล้อม นั้น ก็เป็นสิ่งจำเป็นมากในการทำงานถ่ายภาพสารคดี ที่ควรมีทักษะเหล่านี้ งานของช่างภาพ ลิวลิส ไฮน์ เน้นจะเก็บรายละเอียดในเรื่องของเนื้อหา เรื่องราว เก็บหลักฐานด้วยภาพถ่าย โดยที่ไม่ได้ คำนึงถึงทฤษฎีศิลปะ (ภูมิภมล ผดุงรัตน์, 2548) อย่างไรก็ตามความจริงของชีวิตที่หยุดนิ่ง เป็นความ จริงที่สร้างแรงสั่นสะเทือนกับจิตใจ กระตุ้นความรู้สึก สิ่งนี้คือ ความงาม ของศิลปภาพถ่ายสารคดี ที่ไม่ได้อยู่ที่ความสมบูรณ์ของเทคนิค หรือองค์ประกอบภาพ จึงไม่ใช่สิ่งที่ควรพิจารณา แต่สำหรับ ช่างภาพที่มีประสบการณ์มากพอ ก็จะสามารถควบคุมปัจจัยเหล่านี้ได้ดี (Friday, 2002) แน่แน่นอนว่า ความสมบูรณ์ทางเทคนิคมีประโยชน์มากสำหรับการสื่อสารกับผู้ชม แต่ถ้าหากไม่สามารถสื่อสาร เรื่องราวความเป็นจริงได้ ความสมบูรณ์ทางเทคนิคย่อมไม่เป็นประโยชน์

7) ศิลปะภาพถ่ายข่าวสาร (Journalistic / Editorial Artistic Photography)

ด้วยวิทยาการทางการถ่ายภาพสามารถทำให้การถ่ายภาพเป็นเรื่องที่ง่ายขึ้น กล้องถ่ายภาพมีขนาดเล็กลงมาจากเดิม ฟิล์มมีความไวแสงสูงขึ้นใช้งานได้ง่าย ในวงการของสื่อจึง เล็งเห็นถึงประโยชน์ของภาพถ่ายที่สามารถนำเสนอความจริงได้ดีและเป็นที่น่าเชื่อถือมากกว่า ภาพวาดที่ใช้กันมายาวนานทั้งในหนังสือพิมพ์และนิตยสาร ตั้งแต่ปี ค.ศ.1880 ได้ค่อยๆเปลี่ยนหน้า ใหม่อันแห่งวงการสื่อสาร ที่มีภาพถ่ายประกอบแทนที่ภาพวาดในสื่อหนังสือพิมพ์รายวัน และโดย เฉพาะนิตยสารได้อย่างสมบูรณ์ขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ 1935 เช่น นิตยสาร Berliner Illustrirte Zeitung (BIZ) และ VU ในยุโรป และนิตยสาร Vogue , Vanity Fair และ Life ในสหรัฐอเมริกา ที่ เริ่มใช้ภาพถ่ายในนิตยสารเต็มรูปแบบ โดยภาพถ่ายเป็นสิ่งที่ใช้ประโยชน์เพื่อนำเสนอข่าวสาร ความจริง ที่เกิดขึ้น และการค้า การโฆษณา (Dubois, 2007)

เมื่อนิตยสารเปิดตัวกันมากขึ้นหลายฉบับ ทำให้เกิดสาขาอาชีพใหม่ก็คือ ช่างภาพข่าว เป็น ช่างภาพอีกประเภทหนึ่งที่มีความใกล้เคียงกับช่างภาพสารคดี แต่มีความแตกต่างกันบ้างคือในเรื่อง ของระยะเวลาของการทำงาน และความลึกของงาน โดยภาพข่าวที่ดีต้องการใช้งานเพียงภาพเดียว เท่านั้นที่จังหวะดีที่สุด สมบูรณ์ในการนำเสนอเนื้อหาที่สุด (Barrett, 2006)

ภาพที่ 11 **Henri Cartier Bresson**. Behind the Gare St. Lazare 1932.

ศิลปถ่ายภาพสารคดีต้องมีเวลาในการเจาะลึกต้องการภาพที่มีจำนวนมากเพื่อ คัดรูปที่ตอบสนองวัตถุประสงค์ของภาพถ่ายสารคดีมากที่สุด มีเนื้อหาของสิ่งที่จะเล่าได้ตรงประเด็นและมีความลึกของเนื้อหา หรืออารมณ์ในภาพถ่าย รูปแบบงานถ่ายภาพสารคดีได้พัฒนาไปสู่งานถ่ายภาพชีวิตข้างถนน (Street Photography) เป็นช่วงเวลาเดียวกับการพัฒนากล้องถ่ายภาพมีขนาดเล็กลงมาก ความไวแสงสูงขึ้น สามารถควบคุมกล้องได้ง่ายขึ้น ซึ่งยังคงมีหลักเหมือนกับการถ่ายภาพสารคดี แต่เน้นเรื่องราวของชีวิตที่เกิดทั่วไปตามท้องถนน ต้องมีความรวดเร็วในการทำงานทั้งมือและสมอง สอดคล้องกับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างเครื่องมือและมนุษย์ เป็นเหมือนการผสมผสานกันระหว่างภาพถ่ายข่าว และภาพถ่ายเชิงสารคดี โดย อองรี คาตีเอ เบรซอง (Henri Cartier Bresson) ช่างภาพชาวฝรั่งเศส ได้เสนอแนวคิดที่ วินาทีแห่งการตัดสินใจ (Decisive Moment) ที่คำนึงถึงเรื่องของจังหวะ เวลา โอกาส กระบวนการทางความคิด พร้อมประสบการณ์ในการถ่ายภาพ และวิธีการนำเสนอที่หลากหลาย (ภูมิภมล ผดุงรัตน์, 2548)

8) ศิลปะภาพถ่ายแนวสงคราม (War Artistic Photography)

ต่อมา ตั้งแต่ในปี ค.ศ 1936-1946 มีสงครามเกิดขึ้นในหลายประเทศ ไม่ว่าจะเป็น สงครามกลางเมืองสเปน (Spanish Civil War) สงครามที่เกาะซิซิลี (Sicily War) สงครามระหว่างจีน กับญี่ปุ่น จนไปถึง สงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้ช่างภาพข่าว ได้เปลี่ยนบทบาทไปเป็น ช่างภาพ

สงคราม ทำให้เกิดศิลปะภาพถ่ายแนวสงคราม โดยน้อยคนที่อาสาทำข่าวในสมรภูมิ ด้วยเป็นพื้นที่อันตรายมากที่สุดในโลกขณะนั้น ช่างภาพที่เป็นที่รู้จักกันมากคือ โรเบิร์ต คาปา (Robert Capa อ้างอิงใน ภูมิภมล ผดุงรัตน์, 2553) แนวความคิดของคาปา มีความน่าสนใจมาก โดยกล่าวไว้ว่า “หากภาพของคุณยังไม่ดีพอ แสดงว่าคุณยังไม่เข้าใจเหตุการณ์ไม่พอ” จากแนวความคิดนี้ ทำให้ช่างภาพสงครามแตกต่างจากช่างภาพทั่วไป ตรงที่ว่า ในขณะที่ทุกคนวิ่งหนีความตาย หาทีกำบังให้ตัวเองปลอดภัย ช่างภาพสงครามต้องทำหน้าที่ในสนามรบ วิ่งเข้าหาสิ่งที่เป็นอันตรายถึงชีวิต เพื่อให้ได้ภาพความจริงของนาที่ชีวิต โดยอาวุธของช่างภาพสงครามไม่ใช่ปืน แต่เป็นกล้องถ่ายภาพการทำงานที่เสี่ยงอันตรายมากแบบนี้ เป็นแนวความคิดที่น่าสนใจ เป็นความท้าทายมากที่สุด ในบรรดาช่างภาพทุกประเภท โดยภาพที่ทำให้ คาปา เป็นที่รู้จัก คือ ภาพถ่ายการตายของทหารสเปน (Death of Republican Soldier) เป็นภาพที่บันทึกได้ในจังหวะที่ทหารถูกยิง ห่างจากคาปา เพียงไม่กี่ก้าวเท่านั้น

ช่างภาพสงครามนั้นถ่ายภาพสงครามโดยมีเจตนาเพื่อการนำเสนอข่าวที่เป็นจริง ด้วยคำตอบแทนที่ไม่สูงมากนัก แต่ทำไมถึงเลือกที่จะถ่ายภาพในสนามรบ โรเบิร์ต คาปา (Capa อ้างอิงใน ภูมิภมล ผดุงรัตน์, 2553) ได้กล่าวไว้ว่า ถึงแม้คำตอบไม่มาก พร้อมทั้งจะเสียชีวิตได้ทุกเมื่อ แต่สิ่งนี้เป็นความท้าทายในการค้นหาบางสิ่งบางอย่างของชีวิต ถ้าไม่มีช่างภาพสงครามคงไม่มีใครสามารถอธิบายได้ว่า สงครามเลวร้ายเพียงใด เพราะภาพถ่ายเป็นพยานที่สำคัญที่สุด ที่จะยืนยันได้ว่า สงครามนั้นโหดร้าย นอกจากนี้ เมื่อภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โรเบิร์ต คาปา ได้จัดตั้งเอเจนซีถ่ายภาพกลุ่ม แมกนัม (Magnum Photos) ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันในวงกว้าง โดยร่วมกับ อองรี คาตีเอ เบรซง (Henri Cartier Bresson) เดวิด ซีมอร์ (David Seymour) วิลเลียม แวนไดเวิร์ต (William Vandivert) จอร์จ โรดเจอร์ (George Rodger) ผันตัวเข้าสู่งานถ่ายภาพข่าวทั่วไปและ โชมณา (Clarke, 1997) ต่อมาโรเบิร์ต คาปา ก็เสียชีวิตโดยการเหยียบกับระเบิดเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม ค.ศ. 1954 ในสงครามขณะที่ในมือยังถือกล้องถ่ายภาพอยู่

ในด้านสุนทรียภาพของภาพถ่ายสงครามนั้น คงไม่ได้อยู่ที่องค์ประกอบที่สมบูรณ์ แสงที่สวยงาม แต่อยู่ที่เนื้อหาความจริงภายในที่หยุดนิ่ง ส่งผลให้ผู้รับชมภาพถ่ายมีความสะเทือนใจอย่างมาก ถึงสีหน้าของความกังวลที่ปรากฏบนใบหน้าของทหารในสงคราม และความโหดร้ายของสงครามที่ใครก็ไม่อยากให้เห็นเหล่านี้เกิดขึ้น ซึ่งในปัจจุบัน สงครามในแต่ละประเทศก็ยังมีอยู่อย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงความหิวหาญของช่างภาพสงคราม และการทำงานที่รวดเร็ว ว่องไว พร้อมกับการระมัดระวังตัวเองขณะทำงานอย่างเปรียบเสมือนว่า ข้อมูลความจริงของสงคราม สำคัญมากกว่าชีวิตของช่างภาพสงครามเองก็ว่าได้ (Friday, 2002)

ภาพที่ 12 Robert Capa. The Falling Soldier 1936.

9) ศิลปะภาพถ่ายสารคดีข้างถนน (Street Artistic Photography)

ศิลปะภาพถ่ายสารคดีข้างถนน เป็นภาพถ่ายสารคดีประเภทหนึ่ง ที่นำเสนอเรื่องราวชีวิตประจำวันตามท้องถนน ก่อนหน้านี้ก็มีการใช้คำว่า Street Photography แต่เป็นความหมายที่ว่าช่างภาพที่รับถ่ายรูปบุคคลข้างถนน ในสมัยที่กล้องถ่ายภาพยังมีขนาดใหญ่และกระบวนการที่ยุ่งยากในคริสต์วรรษที่ 19 (Gilles Mora อ้างอิงใน ภูมิภมล ผดุงรัตน์, 2553) โดยในสหรัฐอเมริกาถือเป็นกลุ่มสกุลช่างที่เรียกว่า นิวยอร์กสกูล (New York School) เป็นการบันทึกเหตุการณ์ตามสภาพความจริงที่เกิดขึ้น แต่เน้นที่เรื่องของ การให้ความสำคัญ ต่อการเป็นมนุษย์ (Humanist and Subjective approach) โดยมุมมองของภาพถ่ายไม่มีความเป็นกลาง ช่างภาพจะใส่ความคิดเห็น ความรู้สึกเข้าไปในภาพถ่าย ในการถ่ายทอดความสับสน วุ่นวายที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองใหญ่ เป็นที่นิยมกันทั้งในยุโรปและสหรัฐอเมริกาในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 (Nickel, 2001)

ในด้านของสุนทรียภาพของศิลปะภาพถ่ายประเภทนี้ ถือเป็นปรากฏการณ์สำคัญของประวัติศาสตร์ศิลปะภาพถ่าย โดยการใส่แนวคิด (Concept) เข้ามาในงานภาพถ่ายซึ่งเป็นที่ช่างภาพมีต่อสิ่งรอบตัว ด้วยการถ่ายภาพที่รวดเร็วด้วยกล้องที่มีขนาดเล็ก ความไวแสงของฟิล์มสูงขึ้น ยอมรับแนวคิดแบบ วินาทีแห่งการตัดสินใจ (Decisive Moment) ขององรี คาทือ เบรซง (Henri Cartier Bresson) โดยคำนึงถึง จังหวะ เวลา พร้อมกับประสบการณ์ของช่างภาพ (Ham, 2001) โดยกล้องถ่ายภาพกับช่างภาพต้องเป็นหนึ่งเดียวกัน คนมองเหมือนกล้อง กล้องเห็นเหมือนคน โดยปรัชญานี้ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพุทธนิกายเซน ของญี่ปุ่น (ภูมิภมล ผดุงรัตน์, 2548) ในการผสมผสานกันระหว่างศิลปินกับปลายพู่กัน และมาจากแนวคิดการใช้ภาพถ่ายสารคดีแบบของ ลิวอิล ไฮน์ เพื่อความเป็นธรรมในสังคม กับแนวคิดวินาทีแห่งการตัดสินใจ ของ องรี คาทือ เบรซง รวมทั้ง

ปรัชญาการค้นหาความหมายของชีวิต ความเชื่อตามกรอบของวัฒนธรรมในช่วงเวลานั้น และบางครั้งการถ่ายภาพไม่จำเป็นต้องมอง ซึ่งวิธีการเช่นนี้ได้กลายเป็นต้นแบบของ ภาพถ่ายข้างถนนแนวใหม่ ในยุคต่อมา

ภาพที่ 13 Robert Frank. From The Americans Parade 1955.

ศิลปินกลุ่มนิวยอร์กสตูดิโอ มีศิลปินช่างภาพที่สำคัญ เช่น ไดแอน อาบัส (Diane Arbus) ริชาร์ด อาวอดอน (Richard Avadon) โรเบิร์ต แฟรงค์ (Robert Frank) เฮเลน เลอวิต (Helen Levitt) ซิด กรอสแมน (Sid Grossman) วิลเลียม คลาย (William Klein) และอีกหลายศิลปิน เป็นต้น

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ศิลปะภาพถ่ายสมัยใหม่ของอเมริกาได้เกิดการแข่งขันทางวัฒนธรรมที่สูงขึ้น ก่อนหน้านั้นมีเพียง อัลเฟรด สติกกลิซ (Alfred Stieglitz) และกลุ่มเพื่อนที่ออกมาสนับสนุนศิลปะภาพถ่ายสมัยใหม่ แต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการสนับสนุนจากองค์กรรัฐบาล เอกชน และ ซีไอเอ ของอเมริกาอย่างลับๆ เพราะ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โลกเข้าสู่สถานการณ์ที่เรียกว่า สงครามเย็น (The Cold War) โลกได้ถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ เสรีทุนนิยม และ คอมมิวนิสต์ งานศิลปะจึงเริ่มมีวัตถุประสงค์แอบซ่อนอยู่ และแนวคิดที่ว่า ศิลปะเพื่อศิลปะ ยังคงอยู่แต่มี นัยแอบแฝง ทำให้เกิดการควบคุม ดูแล ผลงานศิลปะโดยองค์กรลับเหล่านี้ และยังทำให้ศิลปะภาพถ่ายสมัยใหม่มีบริบทที่น่าสนใจยิ่งมากกว่าเดิม และมีพัฒนาการไปในเชิงของความคิด (Concept) มากขึ้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าว (ภูมิภมล ผดุงรัตน์, 2548)

3. ศิลปะภาพถ่ายหลังสมัยใหม่ (Post Modern Artistic Photography)

ปัจจัยที่ทำให้เกิดศิลปะภาพถ่ายหลังสมัยใหม่ นั้นมีหลายปัจจัย โดยปัจจัยที่สำคัญ คือ การนำเอาศิลปะภาพถ่ายไปเทียบเคียงกับศิลปะประเภทอื่นซึ่งจัดเป็นกระแสสังคมหลักที่เกิดขึ้นหลังศิลปะมินิมอล อาร์ต (Minimal Arts) และ มโนทัศน์ศิลป์ (Conceptual Arts) เป็นช่วงที่ศิลปินไม่สามารถสร้างลักษณะเฉพาะของศิลปะต่อไปได้อีก และจากการมองสภาพความเป็นจริงที่เปลี่ยนไป จากความคิดในอุดมคติที่ว่าโลกจะต้องมีความสมบูรณ์แบบ ทุกชีวิตบนโลกต้องมีความสุข ซึ่งสำหรับกลุ่มศิลปะหลังสมัยใหม่แล้ว มันเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ และไม่เชื่ออุดมคตินี้อย่างกลุ่มศิลปะสมัยใหม่อีกต่อไป ศิลปะทุกสิ่งทุกอย่างถูกสร้างจากของเก่ามาหมดแล้ว ไม่มีสิ่งที่ยังสร้างใหม่ในยุคของศิลปะหลังสมัยใหม่ ศิลปินสามารถทำทุกสิ่งทุกอย่างได้โดยอิสระ และไม่มีอะไรที่จะควบคุมว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ดี สิ่งไหนเป็นสิ่งที่ไม่ดี (สมเกียรติ ตั้งนโม, 2543)

ปัจจัยต่อไป เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับภาพถ่ายโดยตรง ในเรื่องของพัฒนาเทคโนโลยีจากภาพถ่ายขาวดำ เป็นภาพถ่ายสีเมื่อปี ค.ศ. 1951 โดย Hanson และ Groet พัฒนาฟิล์มสีได้สำเร็จและออกจำหน่ายในปี ค.ศ. 1953 ศิลปินภาพถ่ายนำไปใช้อย่างแพร่หลาย โดยเรียกว่า ภาพถ่ายสียุคใหม่ (New Color Photography) ในช่วงปี ค.ศ. 1960 (Defibaugh, 2007) จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสอดคล้องกับปัจจัยการเทียบเคียงลักษณะศิลปะหลังสมัยใหม่ ของศิลปะภาพถ่าย ในการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของรูปลักษณะภายนอกของสื่อภาพถ่ายครั้งใหญ่

1) ศิลปะภาพถ่ายสารคดีข้างถนนแนวใหม่ (New Street Artistic Photography)

ภาพถ่ายสารคดีข้างถนนแนวใหม่ มีบทบาทอยู่ในช่วงปี ค.ศ. 1960-1980 เกิดจากกลุ่มศิลปินและช่างภาพที่ยอมรับการถ่ายภาพสารคดีข้างถนนของ นิวยอร์คสกูล แต่ได้ทำการลดทอนในแง่มุมของความเป็นมนุษย์ลง ลดการมีส่วนร่วมในภาพถ่าย โดยหันมาสนใจในเรื่องของรูปทรง (Form) ที่ปรากฏในความจริง เน้นความสำคัญของรูปแบบในภาพถ่าย มากกว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในภาพถ่าย บางครั้งสามารถกดชัตเตอร์โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าได้ถ่ายรูปติดอะไรมาบ้าง โดยเชื่อว่า ชีวิตหรือภาพที่ปรากฏอยู่เบื้องหน้ามีเรื่องที่จะบอกในสิ่งนั้นอยู่แล้ว ช่างภาพจึงเป็นเพียงคนทำสื่อ และการบันทึกภาพโดยเอาความเห็นส่วนตัว การใช้อารมณ์ร่วมลงในภาพถ่ายไม่ส่งผลดีต่อภาพถ่าย จะทำให้เกิดการบิดเบือนไปจากความเป็นจริง (ภูมิภมล ผดุงรัตน์, 2548) เป็นการนำศิลปะภาพถ่ายประเภทนี้หลักไปจากความเป็นสภาพสะท้อนอารมณ์ ที่มีมากในสังคมยุคนี้

ในด้านของสุนทรียภาพทางศิลปะภาพถ่ายประเภทนี้ จะมีลักษณะที่ค่อนข้างตรงข้ามกับภาพถ่ายสารคดีข้างถนนแต่เดิม โดยอารมณ์ของภาพถ่ายสารคดีข้างถนนแนวใหม่ จะมีความเย็นชาไร้ความรู้สึก เป็นผลมาจากรูปลักษณะภายในที่แห้งแล้ง ไม่มีอารมณ์ร่วม กระทั่งสิ่งเหล่านี้จึงกลายเป็นความงามของศิลปะภาพถ่ายอีกลักษณะหนึ่ง (Friday, 2002)

ศิลปินและช่างภาพที่มีความสำคัญในการถ่ายภาพสารคดีข้างถนนแนวใหม่ ได้แก่ ลี ฟรียแลนเดอร์ (Lee Friedlander) และ แกร์รี วินโนแกรน (Garry Winogrand) เป็นต้น

ภาพที่ 14 Garry Winogrand. Untitled 1969.

2) ลัทธิเอ็บสแตรกท์ เอ็กเพรสชันนิสม์ กับ ศิลปะภาพถ่าย (Abstract Expressionism and Artistic Photography)

ศิลปะภาพถ่ายได้ในแนวคิดของศิลปะลัทธิเอ็บสแตรกท์ เอ็กเพรสชันนิสม์ ที่มีความนิยมในช่วงประมาณ ปี ค.ศ.1950 มาใช้ โดยแนวความคิดหลักของลัทธิเอ็บสแตรกท์ เอ็กเพรสชันนิสม์ คือ องค์ประกอบศิลป์ที่บริสุทธิ์ โดยไม่มีเรื่องราว และรูปทรงที่คุ้นเคย เป็นสีที่สดใสและมีการแสดงออกอย่างอิสระ ของความรู้สึกภายในจิตใจ เป็นรูปทรงที่ศิลปินไม่ได้มีเจตนาเตรียมไว้ โดยไม่มีการคิดไตร่ตรองล่วงหน้า (จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, 2545) โดยศิลปะภาพถ่ายที่นำเอาแนวความคิดทางศิลปะลัทธิเอ็บสแตรกท์ เอ็กเพรสชันนิสม์ ซึ่งอยู่ร่วมสมัยกัน มาประยุกต์ใช้สามารถทำได้ โดย อาศัยปัจจัยภายนอก คือ สัตว์เกิดสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดภาพบิดเบือนอย่างประหลาด (The Nature of Paradox) เช่น ภาพสะท้อนบนกระจกอาคารสูงที่ได้รูปทรงของภาพที่บิดเบือน หรือภาพที่สะท้อนบนพื้นน้ำ หรือภาพที่สะท้อนจากวัตถุเงา อาทิ ภาพที่ปรากฏบนหม้อสมเดนเลส เป็นต้น หรือ การอาศัยปัจจัยภายใน คือ การที่ช่างภาพหมุนหรือเหวี่ยงกล้องถ่ายรูปขณะบันทึกภาพด้วยความไวชัตเตอร์ที่ต่ำ ส่งผลให้ภาพที่ออกมามีเส้น รูปร่าง รูปทรง และลักษณะที่ไม่เหมือนที่บันทึกภาพเบื้องหน้า หรือ การซ้อนภาพทับกันในกระบวนการเทคนิคภาพถ่าย หรือกระบวนการซ้อนภาพทางคอมพิวเตอร์ (Harold, 2010) สิ่งเหล่านี้เป็นวิธีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่ตอบสนองแนวทางลัทธิเอ็บสแตรกท์ เอ็กเพรสชันนิสม์ ได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 15 Ernst Haas. Motion Runners 1958.

สุนทรียภาพของศิลปภาพถ่ายตามแนวคิดลัทธิแอ็บสแตรกท์ เอ็กเพรสชันนิสม์ ด้วยการเกิดขึ้นโดยทันทีทันใด ซึ่งไม่สามารถคาดคะเนถึงความงามที่จะเกิดขึ้นจากการจัดองค์ประกอบศิลป์ได้ (Friday, 2002) แต่การทำงานศิลปภาพถ่ายในลักษณะนี้ ก็ยังคำนึงถึงน้ำหนัก องค์ประกอบ สีลาของเส้นหรือรูปทรง และสี ที่มีผลต่อการมองของผู้ชม แรงกระตุ้นทางอารมณ์จะอยู่ที่พลังของเส้นและสี ที่ปรากฏ (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2528) ศิลปินภาพถ่ายตามแนวคิดลัทธิแอ็บสแตรกท์ เอ็กเพรสชันนิสม์ ได้แก่ เอร์น ฮาร์ส (Ernst Haas) คาร์ล ชาเรนซาร์ (Carl Chiarenza) เป็นต้น

3) มโนทัศน์ศิลป์ กับ ศิลปภาพถ่าย (Conceptual Arts and Artistic Photography)

ศิลปภาพถ่ายหลังสมัยใหม่ ได้รับอิทธิพลจากกลุ่มทางศิลปะลัทธิคอนเซ็ปชวล อาร์ต หรือ ศิลปะประเภทมโนทัศน์ศิลป์ หรือศิลปะแนวความคิด เกิดขึ้นหลังจากลัทธิแสดงออกแบบนามธรรม (Abstract Expressionism) ในสหรัฐอเมริกาเกิดขึ้น เป็นการให้ความสำคัญกับประสบการณ์ส่วนตัวและการแสดงออกอย่างตรงไปตรงมาของศิลปิน เกิดขึ้นเมื่อประมาณปี ค.ศ. 1960 เนื่องจากศิลปินหลายกลุ่มเกิดความไม่พอใจว่า ศิลปะในแนวทางนี้เริ่มหันเหเข้าสู่วงการธุรกิจ จึงมีความพยายามที่จะนำเอาผลงานศิลปะออกจากวงจรธุรกิจการค้า (สมเกียรติ ตั้งนโม, 2543) ส่งผลให้เกิดงานศิลปะแบบแนวความคิด ขึ้นทั้งในวงการของจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ และศิลปกรรมประเภทอื่นๆ รวมไปถึง ศิลปภาพถ่ายด้วย

ภาพถ่ายเป็นสื่อชนิดหนึ่ง เป็นทางเลือกให้กับศิลปินใช้เพื่อนำเสนอผลงานศิลปะ ด้วยเหตุที่ว่าภาพถ่ายอยู่ร่วมสมัยกับลัทธิศิลปะต่างๆมาตั้งแต่ ยุคของศิลปะสมัยใหม่ จนถึงปัจจุบัน บ่อยครั้งที่ศิลปินทางฝั่งจิตรกรรม ได้หยิบยืมนำกระบวนการทางภาพถ่าย เพื่อนำเสนอผลงานศิลปะของตน ด้วยการทำงานศิลปะแบบแนวความคิด สามารถทำได้หลากหลายรูปแบบ ไม่จำเป็นต้องใช้สื่อเพียง

สื่อเดี่ยว หรือเปิดกว้างในการเลือกชนิดของสื่อ ขึ้นอยู่กับว่าสื่อที่เลือกใช้นั้น ตอบสนองแนวความคิดหลักของตัวศิลปินได้มากน้อยเพียงใด ทางด้านของศิลปะภาพถ่ายก็ได้มีการหยิบยืมเอาแนวความคิดทางศิลปะแบบแนวความคิด มาใช้เช่นกัน ซึ่งไม่ยึดติดว่าภาพถ่ายจะต้องมีความเหมือนจริงมากน้อยแค่ไหน หรือไม่จำเป็นต้องบอกบางสิ่งบางอย่างให้จบภายในภาพเดี่ยว (Barrett, 2006) อาจมีการตัดต่อรูปด้วยวิธีตัดปะ (Collage) ซึ่งจะเห็นรอยต่อชัดเจน หรือ วิธีการตัดปะภาพจากหลายๆรูปแล้วนำมาถ่ายซ้ำ คล้ายการตัดแต่งในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ จะเรียกกันว่า โฟโตมอลตาซ (Photomontage) ซึ่งศิลปินกลุ่ม ลัทธิคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) ในรัสเซีย เคยนิยมเป็นกลุ่มแรก เมื่อปี ค.ศ. 1919 (จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, 2545)

ภาพที่ 16 Herbert Bayer. Lonely Metropolitan 1932.

สุนทรียภาพของศิลปะภาพถ่ายแบบแนวความคิดนี้ ในด้านของอารมณ์ความรู้สึก ได้ถูกลดบทบาทลงจากศิลปะภาพถ่ายในยุคสมัยใหม่ โดยถูกแทนค่าด้วยคุณค่าทางแนวความคิดที่มากขึ้นในศิลปะภาพถ่ายหลังสมัยใหม่ เป็นการสื่อสารที่ให้เห็นถึงสื่อ ที่เต็มไปด้วยข้อมูล เนื้อหาสาระคือ แก่นแท้ของศิลปะประเภทนี้ และต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจศิลปะภาพถ่ายแบบแนวความคิด นั้น ความงามจะเป็นส่วนของรูปทรงภายนอก หรือวิธีการที่ดูแล้วเกิดความประหลาดใจในการสร้างงานศิลปะภาพถ่าย (Friday, 2002)

ศิลปินภาพถ่ายแบบแนวความคิด ที่สำคัญ ได้แก่ ปีเตอร์ โจเอล วิทกินน์ (Peter Joel Witkin) เมล บอชเนอร์ (Mel Bochner) โรเบิร์ต มอริส (Robert Morris) แฮน ฮอร์ค (Han Haacke)

ดัก ฮาเบอร์ (Doug Huebler) แดน กราแฮม (Dan Graham) เดนนิส โอเพนฮิม (Dennis Oppenheim) ไมเคิล อาเชอร์ (Michael Asher) เป็นต้น

4) ลัทธิป๊อป อาร์ต กับ ศิลปะภาพถ่าย (Pop Arts and Artistic Photography)

หลังจากศิลปินภาพถ่ายกลุ่มนิวยอร์กสกูล (New York School) และศิลปะลัทธิแอ็บสแตรกเอ็กเพรสชันนิสม์ (Abstract Expressionism) ประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับในสหรัฐอเมริกาจึงเกิดการทดลองทำศิลปะในลัทธิอื่นๆมากมายแต่ไม่โดดเด่นเท่าศิลปะลัทธิป๊อปอาร์ต ต่อมา ศิลปะภาพถ่ายจึงมีความเกี่ยวข้องกับศิลปะกับ ลัทธิป๊อป อาร์ต เมื่อระหว่างปี ค.ศ.1947-1957 โดยลัทธิป๊อป อาร์ต มีจุดกำเนิดที่ประเทศอังกฤษ ที่มีการพัฒนามาตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ.1940 โดยได้รับอิทธิพลการดำเนินชีวิตแบบอเมริกัน (จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, 2545) ซึ่งงานศิลปะของฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon) และเปาลอซซี (Eduardo Paolozzi) เป็นแรงบันดาลใจเริ่มต้นของศิลปินสมัยนั้น ในช่วงเดียวกันนี้ อิทธิพลของการสื่อสารยุคใหม่ในสมัยนั้น คือ โทรทัศน์ ที่ครอบครองในสหรัฐอเมริกาจากเดิมมีโทรทัศน์เพียงแค่จำนวน หมื่น เครื่อง กลายเป็น สี่สิบล้านเครื่องในเวลาต่อมาไม่ถึง 10 ปี และ นิตยสารที่มีคุณภาพการพิมพ์สูงขึ้น ยอดจำหน่ายที่เพิ่มมากขึ้น กลายเป็นปัจจัยที่ทำให้สหรัฐอเมริกากลายเป็นสังคมที่มีการสื่อสารทันสมัยกว้างขวางขึ้น เป็นอันดับต้นๆของโลก จนได้รับการขนานนามว่า สังคมซูปเปอร์มาเก็ต ที่มีความหมายว่า ทุกสิ่งทุกอย่างสามารถหาได้ง่ายในสหรัฐอเมริกา (Warhol, 1964 อ้างถึงใน Hoy, 2005) สื่อเทคโนโลยีต่างๆที่ใช้ในวงการโฆษณาเชิงพาณิชย์ เป็นที่เห็นคุณค่าในสังคมสมัยนั้น และเป็นที่สนใจในการใช้สื่อภาพถ่าย ซึ่งสมัยนั้นยังจัดว่าเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่นำมาใช้สร้างงานศิลปะ (จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, 2545)

เริ่มจากแนวความคิดในช่วงปีค.ศ.1956 ศิลปิน ริชาร์ด ฮัมมิลตัน (Richard Hamilton) ผลงานศิลปะภาพ อะไรทำให้บ้านปัจจุบันเปลี่ยนไปและมีเสน่ห์จับใจ (Just What Is It the Makes Today's Home so Different, So Appealing?) ได้นำภาพถ่ายทำการตัดปะ (Collage) มาผสมรวมกันกับวัตถุศิลปะการพิมพ์สมัยใหม่ เช่น โปสเตอร์โฆษณาสินค้า ไบปลิว หรือเรียกว่า วัสดุสำเร็จรูป (Ready made) ออกมาเป็นงานศิลปะที่เนื้อหาถ่ายทอดวัฒนธรรมทางสังคมตามที่ตัวศิลปินเองรู้สึก ผ่านสื่อสมัยใหม่ทั้งภาพถ่ายและภาพสิ่งพิมพ์และในปี ค.ศ.1965 ศิลปินที่เป็นที่รู้จักและมีอิทธิพลต่อศิลปะภาพถ่ายในช่วงลัทธิป๊อป อาร์ต อย่างมาก คือ แอนดี้ วอร์โฮล (Andy Warhol) ได้นำเอาวัสดุทางพาณิชย์ศิลป์ มาใช้เพื่อทำงานทางด้านทัศนศิลป์ เช่น ขวดโคคาโคล่า กระป๋องซูปแคมเบล และภาพของบุคคลที่มีชื่อเสียง เอลวิส มารีลิน มอนโร และสิ่งที่เป็นที่คุ้นเคยกันในการสื่อสาร (Mass media) ผ่านกระบวนการแปลงรูป (Transformed) โดยที่ศิลปินไม่ได้ทำวัสดุตั้งต้นนั้นเอง ให้กลายเป็นงานศิลปะเฉพาะตน และได้ใช้ภาพถ่ายเป็นต้นแบบเพื่อใช้ในการพิมพ์ภาพซิลค์สกรีน (Silk screen) ที่ใช้ในวงการพาณิชย์พิมพ์ภาพที่ซ้ำๆกันจำนวนหลายภาพในหนึ่งชิ้นงาน

ศิลปะ โดยแอนดี้ วอร์โฮล เชื่อว่า ทุกคนมีความ สามารถในการทำงานศิลปะที่เปรียบเสมือนทุกคน เป็นเครื่องจักรชนิดหนึ่งที่สามารถสร้างงานศิลปะได้ (Andy Warhol อ้างถึงใน จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, 2545)

ภาพที่ 17 **Richard Hamilton**. Just what is it that makes today's homes so different, so appealing? 1956.

ศิลปภาพถ่ายที่ปรากฏในศิลปะลัทธิป๊อป อาร์ต บทบาทที่เปลี่ยนไปของภาพถ่ายจะอยู่ในฐานะของสื่อชนิดหนึ่ง (Photography as Medias) ที่ศิลปะจะเกิดขึ้นได้ จากการหยิบยืมไปใช้เป็นส่วนประกอบในผลงานศิลปะ โดยผ่านกระบวนการปะติด (Collage) หรือนำไปใช้ในการพิมพ์ภาพซิลค์สกรีน ดังนั้น สุนทรียภาพที่เกิดขึ้นในงานศิลปะ จะอยู่ที่ความน่าสนใจของวิธีการผสมผสานกันระหว่างชนิดของสื่อ ที่กระตุ้นให้เกิดความน่าสนใจในแนวคิดที่แฝงอยู่ในภาพที่ศิลปินต้องการสื่อสาร บทบาทเรื่องความงามภายในจะลดลง ไม่กระตุ้นให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกมากนัก เหลือไว้แต่ความงามภายนอก ในส่วนขององค์ประกอบศิลป์ ความงามของรูปทรง พื้นผิว ในแต่ละวัสดุที่ดูน่าประหลาดใจเพียงเท่านั้น (Stuart, 2007)

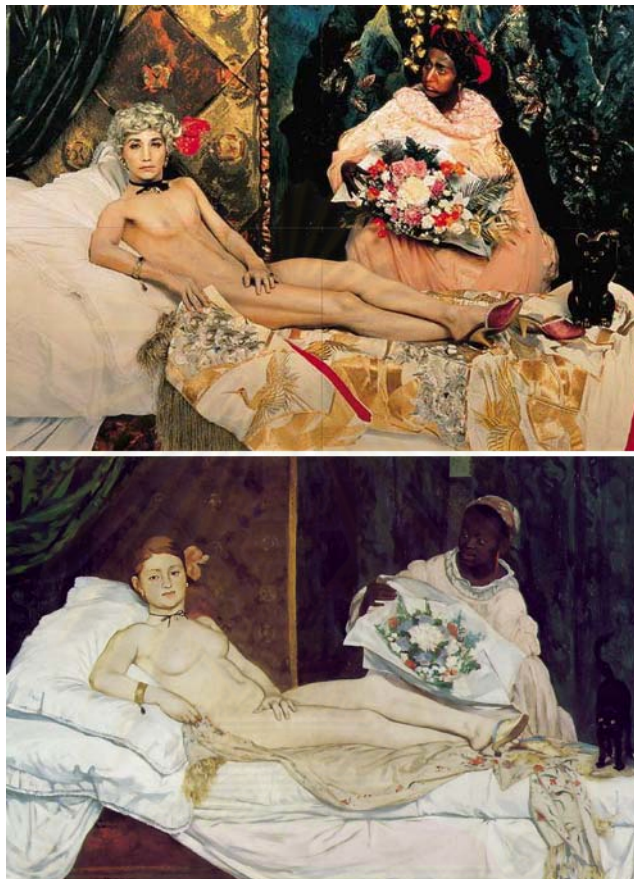
5) ศิลปภาพถ่ายร่วมสมัย (Contemporary Artistic Photography)

ศิลปภาพถ่ายในหัวข้อนี้ยังอยู่ในบริบทของศิลปภาพถ่ายหลังสมัยใหม่ (Post Modern Photography) ซึ่งหลายคนเกิดความสับสนของคำจำกัดความที่ใช้แทนกันอย่างสม่ำเสมอ ในวงการศิลปะ โดยคำว่า ร่วมสมัย (Contemporary) มีความหมายว่า คำที่แสดงว่าอยู่ในยุคสมัยเดียวกัน เช่น ปอล โกแอก เป็นศิลปินร่วมสมัยเดียวกันกับ ปอล เซซาน เป็นต้น (อลงกต เพชรศรีสุก

,2544) ซึ่งตั้งแต่ประมาณปี ค.ศ. 1960 - ปัจจุบัน โดยเฉพาะในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 สามารถสังเกตถึงความเปลี่ยนแปลงอันมีผลมาจากเทคโนโลยี สังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมได้ว่า จากเดิมแนวความคิดในการสร้างงานศิลปะคือ ลักษณะแบบเอกนิยม (Monism) ที่นิยมใช้สื่อในแนวทางเดียวไม่หลากหลายหรือผสมกันเพียงแต่น้อยของวัสดุในการนำเสนอ เปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบผสมผสาน (Pluralism or Hybrid) ทางรูปแบบ และแนวความคิดที่มีความหลากหลายมากขึ้น ยกต่อการจำกัดความให้เข้าใจโดยง่าย (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2545) จนเกิดวิธีการแสดง ออกนำเสนอในทางใหม่ๆ ยกตัวอย่างเช่น มโนทัศน์ศิลป์ (Conceptual Arts) วีดีโอ อาร์ต (Video Arts) ศิลปะภาพถ่าย (Artistic Photography) เพอร์ฟอร์แมนซ์ อาร์ต (Performance Arts) เป็นต้น เป็นการนำเสนอรูปแบบที่ออกนอกกรอบสี่เหลี่ยมเหมือนศิลปะแต่ก่อน จากภาพแบบ 2 มิติเป็น 3 มิติ โดยมีปฏิสัมพันธ์กับพื้นที่จริงอย่างไม่มีข้อจำกัดทั้งด้านรูปแบบและแนวความคิด ด้วยความเป็นอิสระเช่นนี้ จึงเป็นการแบ่งยุคสมัยได้ยาก จึงมีการเรียกรวมว่า ศิลปะร่วมสมัย ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 21 จนถึงปัจจุบันและยังไม่มีที่สิ้นสุด ในบริบทของศิลปะหลังสมัยใหม่ แนวทางความคิดนี้อาจยังไม่เป็นข้อสรุปที่ถูกต้อง แต่เพื่อเป็นการง่ายต่อความเข้าใจในยุคสมัยของศิลปะ (จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, 2545)

คำว่า ศิลปะร่วมสมัยนั้นอาจมีความหมายไปถึง การร่วมสมัยระหว่างรูปแบบ แนวความคิดของลัทธิศิลปะในอดีตเป็นประโยชน์ในการนำมาใช้สร้างผลงานศิลปะในปัจจุบัน (ภูมิกมล ผดุงรัตน์, 2553) ยกตัวอย่างเช่น ศิลปะภาพถ่ายโอลิมเปีย (Olympia) ในปี ค.ศ.1988 โดย ยาสุมาซะ โมริมูระ (Yasumasa Morimura) เป็นผลงานภาพถ่ายที่ถึงเอาการจัดวางท่าทางของคนในภาพได้ใกล้เคียงมากกับ ภาพจิตรกรรม โอลิมเปีย (Olympia) ในปี ค.ศ.1863 ของ มาเน่ (Eduard manet) ศิลปินลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ แต่มีความต่างกันตรงที่ ภาพถ่ายมีความคมชัดมากกว่าลักษณะของภาพวาด ในเรื่องของรูปแบบภายนอก และแนวคิดภายในต้องการเสียดสีภาพนี้อย่างตั้งใจด้วยการเปลี่ยนหญิงสาวในภาพจิตรกรรม เป็นสาวประเภทสอง อย่างมีนัยสำคัญบางอย่าง เป็นต้น หรือการนำเพียงแนวความคิดของลัทธิศิลปะในอดีตมาใช้ เช่น ผลงานศิลปะภาพถ่าย ผุ่งแมวที่มาจากคลื่นสัญญาณ (Radioactive Cats) ของศิลปิน แซนดี้ สค็อกlund (Sandy Skoglund) ที่นำเอาความเหนือจริงของลัทธิเซอร์เรียลลิสม์มาใช้ ถ่ายทอดอารมณ์ความเลวร้ายผ่านสื่อภาพถ่าย หรือ ผลงานศิลปะภาพถ่ายความปรารถนาที่ถูกเป็นไฟ (Burning Desire) ของศิลปิน มาริโกะ มอริ (Mariko Mori) ที่นำความเชื่อของชาวตะวันออกในเรื่องเทพเจ้าโดยตัวศิลปินเองสวมบทบาทเป็นเทพเจ้าในภาพ โดยกระบวนการ โฟโตมอลตาจ (Photomontage) ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สมัยใหม่ หรือ ผลงานศิลปะภาพถ่าย ไครซ์เทล (Krystle) ของศิลปิน สเปนเซอร์ ทุนิค (Spencer Tunick) เป็นภาพถ่ายคนเปลือยกายนับพันคนริมหาดทราย โดยนำเอาแนวความคิดของศิลปะประเภทมโนทัศน์ศิลป์ มาใช้เพื่อสื่อความหมายว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งที่กลมกลืนกับธรรมชาติ เป็นต้น (จิระพัฒน์ พิตรปรีชา

,2545) ตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ศิลปะร่วมสมัย โดยเฉพาะศิลปภาพถ่าย ศิลปินมีความอิสระในการสร้างสรรค์ การแสดงออกได้อย่างไม่มีขีดจำกัดมากขึ้นจนถึงในปัจจุบัน

ภาพที่ 18 (บน) Yasumasa Morimura. Olympia 1990. (ล่าง) **Eduard Manet**. Olympia 1863.

ดังนั้น สุนทรียภาพของศิลปภาพถ่ายร่วมสมัย เมื่อสังเกตอย่างละเอียดจะพบว่า การแสดงถึงความงามของศิลปภาพถ่ายจะแสดงออกจากลักษณะภายนอกเป็นเพียงความสวยงาม (Beauty) ของรูปร่าง รูปทรง เส้น สี พื้นผิว และองค์ประกอบภายในภาพ เกิดความน่าสนใจในลักษณะของแนวความคิดเป็นหลัก และปฏิเสธคุณค่าของความงามภายใน ศิลปภาพถ่ายจะเป็นการถ่ายทอดศิลปะแนวคิด เมื่อผู้ชมรับรู้ถึงแนวความคิดของศิลปิน ก็อาจส่งผลให้เกิดความรู้สึก มีอารมณ์ร่วมไปกับงานศิลปภาพถ่ายนั้นได้ แต่ยังคงผ่านกระบวนการคิดไตร่ตรองก่อนเสมอ (Friday, 2002)

ภาพที่ 19 **Mariko Mori**. Burning Desire 1998.

ภาพที่ 20 **Spencer Tunick**. The Base 2010.

ถึงแม้ว่า ศิลปะภาพถ่ายสมัยใหม่ส่วนมากจะเป็นศิลปะแบบแนวความคิด แต่ด้วยคุณลักษณะของภาพถ่ายที่สัมพันธ์กับความเป็นจริง (Truth) ตามแนวของลัทธิสังนิยม (Realism) เสมอ ก็ยังมีศิลปะภาพถ่ายอีกกระแสหนึ่ง ที่แสดงออกอย่างตรงไปตรงมา เหมือนกับศิลปินภาพถ่ายในอดีต อย่างเช่น แอนเซล อัดัม (Ansel Adams) อิมโมเจน คันนิงแฮม (Imogen Cunningham) ไดแอน อาร์บัส (Diana Arbus) ลิวลิส ไฮน์ (Lewis W. Hines) อองรี คาทिए เบรซง (Henri Catier Bresson) ซึ่งเป็นสังขรณ์ของสภาพความเป็นจริง และสะท้อนถึงสังขรณ์ของมนุษย์ เช่นกัน (ประมวลญ บุรุษพัฒน์, 2535)

2.9 ความงามกับชนิดของกล้องถ่ายภาพและเลนส์

กล้องถ่ายภาพในปัจจุบัน มีหลายชนิด หลายขนาด รวมทั้งขนาดทางยาวโฟกัสของเลนส์ที่มีความแตกต่างกัน ซึ่ง อัยฉา โปราณานนท์ (2553) กล่าวว่า กล้องถ่ายภาพ และเลนส์ แต่ละขนาด จะแสดงความงามที่มีลักษณะที่เฉพาะตัว ออกมาได้แตกต่างกัน ดังนั้นการเลือกใช้กล้องและเลนส์จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยสนับสนุนให้ศิลปินถ่ายภาพ สร้างผลงานศิลปภาพถ่ายได้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยรายละเอียดต่อไปนี้ (ภาพประกอบจะปรากฏอยู่ในภาคผนวก ก)

1. ชนิดของกล้องถ่ายภาพ

1) กล้องถ่ายภาพขนาดเล็ก (Digital Compact Camera) โดยส่วนใหญ่กล้องชนิดนี้จะให้ความละเอียดของภาพที่ต่ำ ไม่สามารถอัดขยายได้ใหญ่มากนัก อาจแสดงรายละเอียดของความเป็นจริงที่ปรากฏไม่ได้ชัดเจน ด้วยขนาดของเซ็นเซอร์ภาพ (Cmos) มีขนาดเล็กมากเมื่อเทียบกับกล้องประเภทอื่นๆ (สมาน เถระการ, 2549) แต่ภาพถ่ายที่ได้จากกล้องชนิดนี้ จะให้สีที่สมจริงเหมือนกับที่ตาเห็น กล้องชนิดนี้มีกรอบของภาพ (Frame) เป็นสี่เหลี่ยมในอัตราส่วน 4:3 ซึ่งมีผลต่อการจัดองค์ประกอบศิลป์ภายในภาพ จุดเด่นของกล้องถ่ายภาพชนิดนี้จะอยู่ที่ ขนาดที่เล็ก พกพาสะดวก เหมาะสำหรับการถ่ายทอดเหตุการณ์จริง ไม่สร้างความแตกตื่นให้ผู้ที่ถูกบันทึกภาพตกใจ ซึ่งจะทำให้ความจริงบางอย่างขาดหายไป ยกตัวอย่างเช่น การบันทึกภาพรอยยิ้ม เหตุการณ์จริง เป็นต้น ซึ่งความจริงนี้ก็สามารถเป็นความงามได้อย่างหนึ่ง

2) กล้องถ่ายภาพแบบสะท้อนเลนส์เดี่ยว (Digital Single Lens Reflex) เป็นกล้องที่จะให้ความละเอียดของภาพที่เหมาะสม สามารถอัดขยายได้ใหญ่พอประมาณ แสดงรายละเอียดของความจริงได้ชัดเจนขึ้นกว่ากล้องถ่ายภาพขนาดเล็ก ภาพถ่ายที่ได้จากกล้องถ่ายภาพชนิดนี้จะให้สีที่สมจริงเหมือนกับตาเห็น กล้องชนิดนี้มีกรอบของภาพ เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าในอัตราส่วน 2:3 ซึ่งมีผลต่อการจัดองค์ประกอบศิลป์ภายในภาพ จุดเด่นของกล้องถ่ายภาพชนิดนี้คือ สามารถถอดเปลี่ยนเลนส์ได้หลากหลาย การโฟกัสภาพทำได้รวดเร็วจึงทำให้ไม่พลาดจังหวะในการถ่ายภาพซึ่ง จังหวะนี้อาจจะเป็นสิ่งที่สร้างความงามให้เกิดขึ้นได้ (Osterman, 2007)

3) กล้องถ่ายภาพขนาดกลาง (Medium Format Camera) เป็นกล้องที่ให้ความละเอียดของภาพสูง สามารถอัดขยายภาพได้ดี แสดงรายละเอียดของภาพได้มาก สามารถสะท้อนความจริงออกมาได้อย่างชัดเจน ความงามจะปรากฏชัดเจนจากรายละเอียดที่เหมือนจริง ตื่นตาตื่นใจกล้องชนิดนี้มีกรอบของภาพ เป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส ซึ่งมีผลต่อการจัดองค์ประกอบศิลป์ภายในภาพ จุดเด่นของกล้องถ่ายภาพชนิดนี้คือ สามารถถอดเปลี่ยนเลนส์ได้หลากหลาย สีสมจริงเหมือนตาเห็น แต่มีจุดด้อยที่ชัดเจนคือ กล้องมีขนาดใหญ่ อาจสร้างความตกใจให้กับผู้ที่ถูกบันทึกภาพได้ ในบางกรณีจึงไม่เหมาะกับการสร้างผลงานศิลปภาพถ่ายแบบสารคดี เพราะจะทำให้ความจริง ณ จังหวะเวลานั้นหายไป (สุภาณี กอสุวรรณศิริ และ สุมิตรา ชันตยาภรณ์, 2531)

4) กล้องถ่ายภาพขนาดใหญ่ (Large Format Camera) เป็นกล้องที่ให้ความละเอียดของภาพสูงมาก สามารถถ่ายภาพได้ดี แสดงรายละเอียดของภาพได้มาก สามารถสะท้อนความจริงออกมาได้ชัดเจนมากที่สุด เมื่อเทียบกับกล้องทุกขนาด ความงามปรากฏชัดเจนจากรายละเอียดที่เหมือนจริง แม้รายละเอียดเล็กๆ ทำให้ผู้ชมตื่นตาตื่นใจ (กันต์ สุสังกรกาญจน์, 2553) กล้องชนิดนี้มีกรอบของภาพ เป็นสี่เหลี่ยมในอัตราส่วน 4:3 ซึ่งมีผลต่อการจัดองค์ประกอบศิลป์ภายในภาพ แต่จุดด้อยของกล้องถ่ายภาพประเภทนี้ คือ กล้องมีขนาดใหญ่มาก เคลื่อนย้ายลำบาก ไม่คล่องตัว ไม่เหมาะสำหรับถ่ายภาพสารคดี เพื่อบันทึกเรื่องราวความจริง เพราะกล้องประเภทนี้ดึงดูดสายตาผู้คนเกินไป

5) กล้องถ่ายภาพโพลารอยด์ (Polaroid Camera) เป็นกล้องที่ให้ภาพถ่ายได้ทันทีหลังบันทึกภาพ สามารถสะท้อนความจริงออกมาได้ชัดเจน โดยที่ไม่ได้ผ่านการปรับแก้สี เป็นภาพที่เกิดจากกระบวนการทางเคมีอย่างทันทีทันใด สีสมจริง เหมือนกับตาเห็น ภาพถ่ายที่ได้จากกล้องถ่ายภาพชนิดนี้จะให้อารมณ์ตื่นตาตื่นใจ ของภาพถ่ายที่ไม่ต้องรอการอัดภาพเหมือนกล้องชนิดอื่นๆ (ธนนัท ชนากรกานต์, 2553)

6) กล้องถ่ายภาพแบบของเล่น (Toy Camera) ยกตัวอย่างกล้องชนิดนี้ เช่น Lomo Holga ฯลฯ เป็นกล้องที่บันทึกภาพด้วยการใช้ฟิล์มได้หลายขนาด ภาพถ่ายที่ได้จากกล้องชนิดนี้จะมีลักษณะเฉพาะที่ไม่คมชัด มีขอบภาพดำ สีไม่ตรงกับความเป็นจริง คล้ายภาพวาดจิตรกรรม สร้างความตื่นตาตื่นใจได้ ศิลปินจึงสามารถสร้างความงามได้จากลักษณะเฉพาะของกล้องถ่ายภาพชนิดนี้ได้ตามความเหมาะสมกับแนวความคิดของศิลปิน ซึ่งในปัจจุบัน กล้องถ่ายภาพดิจิทัล หรือ กล้องโทรศัพท์มือถือ ได้สร้างโปรแกรมจำลองให้ภาพถ่ายนั้นออกมาในลักษณะกล้องถ่ายภาพแบบของเล่นได้เช่นกัน (Monheim, 2007)

7) กล้องถ่ายภาพรูเข็ม (Pinhole Camera) เป็นกล้องถ่ายภาพซึ่งไม่มีเลนส์ โดยอาศัยเพียงแค่อ่างมืดในกล้อง มีรูที่ให้แสงผ่านได้ขนาดเทียบเท่ารูเข็ม ภาพถ่ายที่ได้จะต้องอาศัยเวลาในการรับแสงที่มากกว่าปรกติ จึงทำให้ภาพที่ออกมาไม่คมชัด สิ่งที่เคลื่อนไหวภายในภาพจะกลายเป็นภาพที่เบลอสีเพี้ยนไปจากความเป็นจริง ให้ภาพถ่ายที่มีลักษณะความงามที่แปลกตา สร้างความตื่นตาตื่นใจได้ (Krummel, 2010)

2. ชนิดของเลนส์

เลนส์สำหรับกล้องถ่ายภาพจัดเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่ใช้สำหรับการบันทึกภาพ ซึ่งเลนส์แต่ละขนาดนั้น สามารถบันทึกภาพถ่ายได้หลากหลายถึงแม้ว่า ในสถานที่เดียวกันแต่ศิลปินภาพถ่ายเลือกใช้เลนส์ที่มีขนาดแตกต่างกัน ก็จะทำให้ภาพถ่ายที่ออกมามีลักษณะที่ไม่เหมือนกัน โดยทั่วไปสามารถจัดประเภทของเลนส์ได้ 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้ (สมาน เจริญการ, 2549)

1) เลนส์มุมกว้าง (Wide Angle Lens) เป็นเลนส์ที่ให้องศารับภาพกว้างกว่าสายตามนุษย์ปกติ สามารถบันทึกภาพได้กว้าง เลนส์มุมกว้างสำหรับกล้องถ่ายภาพแบบสะท้อนเลนส์เดี่ยว จะมีทางยาวโฟกัสขนาด 50 มม. ลงมาเช่น 8 มม. 14 มม. หรือ 28 มม. เป็นต้น ภาพที่ได้จากเลนส์ชนิดนี้จะมีทัศนมิติ (Perspective) ที่รุนแรง แปลกตา สามารถส่งเสริมอารมณ์ได้รุนแรง ด้วยความบิดเบี้ยว (Distortion) ของภาพถ่าย เช่น ยิ่งใหญ่ อลังการ หือหาวไม่อยู่นิ่งได้ เป็นต้น

2) เลนส์มุมปกติ (Normal or Standard Lens) เป็นเลนส์ที่มีองศารับภาพที่ใกล้เคียงกับมุมมองสายตาศาปกรติของมนุษย์ เลนส์มุมปกติสำหรับกล้องถ่ายภาพแบบสะท้อนเลนส์เดี่ยว จะมีทางยาวโฟกัสขนาดประมาณ 50 มม. ภาพที่ได้จากเลนส์ชนิดนี้ จะมีทัศนมิติที่ใกล้เคียงกับสายตาศาปกรติของมนุษย์ ทำให้ภาพถ่ายที่ได้จากเลนส์ชนิดนี้ แสดงความเป็นปรกติ ใกล้เคียงความเป็นจริง ส่งเสริมเรื่องของอารมณ์ที่เป็นธรรมชาติ ไม่หือหาวมากนัก ยกตัวอย่างเช่น การถ่ายทอดความงามตามธรรมชาติ ให้เห็นถึงความเป็นจริง ความสงบ เป็นต้น

3) เลนส์มุมแคบ (Tele Photo Lens) เป็นเลนส์ที่มีองศารับภาพแคบกว่าสายตาศาปกรติของมนุษย์ เลนส์มุมกว้างสำหรับกล้องถ่ายภาพแบบสะท้อนเลนส์เดี่ยว จะมีทางยาวโฟกัสขนาด 50 มม. ขึ้นไป เช่น 80 มม. 135 มม. หรือ 200 มม. เป็นต้น ภาพที่ได้จากเลนส์ชนิดนี้จะมีทัศนมิติที่ไม่รุนแรง ใกล้เคียงสายตาศาปกรติของมนุษย์ ศิลปินสามารถใช้เลนส์ชนิดนี้เพื่เน้นบางสิ่งบางอย่างที่ปรากฏให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นได้ ยกตัวอย่างเช่น สีหน้าแววตาของหญิงชรา การจับจังหวะของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระยะไกล เป็นต้น

2.10 คุณค่าของศิลปภาพถ่าย

การทำงานศิลปะไม่ว่าจะประเภทใดก็ตาม รวมทั้งศิลปภาพถ่ายจำเป็นต้องมีคุณค่าในตัวของตัวเอง เพื่อประโยชน์และมีคุณค่าในด้านต่างๆ ที่นำเสนอไว้ดังต่อไปนี้

1. คุณค่าทางความจริง คือ ศิลปภาพถ่ายเป็นผลที่เกิดจากกระบวนการถ่ายภาพจากสภาพความเป็นจริง เป็นการหยุดเวลา ณ เสี้ยววินาที ที่เหตุการณ์ต่างๆเกิดขึ้น ซึ่งศิลปะประเภทอื่นๆไม่สามารถทำได้ เป็นประโยชน์เพื่อ เก็บบันทึกเป็นข้อมูล หลักฐาน ที่สามารถยืนยันความเป็นจริงได้ชัดเจน และทุกเวลาที่ผ่านไปไม่สามารถหวนกลับคืนได้ จึงทำให้ศิลปภาพถ่ายนั้น กลายเป็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในที่สุด (สุชีพ วรรณสูตร, 2553)

2. คุณค่าทางศิลปะ คือ ผลงานศิลปภาพถ่ายที่มีคุณค่าทางศิลปะ ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น ต้องปรากฏความแท้จริงทางศิลปะ ประกอบด้วย ความเป็นปัจเจกภาพ (Individual) ที่ต้องแสดงความเป็นตัวของตัวเอง ความชัดเจน (Clearness) ที่ต้องสร้างสรรค์ผลงานขึ้นด้วยความชัดเจนของแนวคิด ปราศจากความคลุมเครือ และความจริงใจ (Sincerity) ที่ศิลปินต้องสร้างสรรค์

ผลงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตรงไปตรงมา ในการนำเสนอผลงานศิลปะภาพถ่าย (Feldman, 1992 อ้างถึงใน ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2554) ทั้งนี้ผลงานศิลปะภาพถ่ายจะเพิ่มคุณค่าในตัวเองได้โดยที่อาจรวมคุณค่าด้านอื่นๆ เข้าร่วมในผลงานได้ เช่น คุณค่าทางความจริง คุณค่าทางความงาม คุณค่าทางความดี เป็นต้น (คุลย์พิชัย โกมลวานิช, 2554)

3. คุณค่าทางความงาม คือ ผลงานศิลปะภาพถ่ายสามารถถ่ายทอดความงามตามธรรมชาติ ที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อม ความงามจากสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น และความงามทางศิลปะด้วยฝีมือมนุษย์ สร้างสรรค์ โดยการเลือกและการจัดองค์ประกอบศิลป์ มีการประสานกันอย่างมีเอกภาพ (ประสพ ลีเหมือดภัย, 2543) ในผลงานศิลปะภาพถ่าย ที่ส่งผลให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึกต่างๆ ของมนุษย์ ผลงานศิลปะภาพถ่ายที่ดี จะต้องมีความงามของรูปทรง กับความงามของเนื้อหาที่สัมพันธ์กัน (กันต์ สุสังกรกาญจน์, 2553)

นอกจากนี้ คุลย์พิชัย โกมลวานิช (2554) กล่าวว่า การจะวิเคราะห์ถึงคุณค่าทางด้านความงามนั้น ต้องวิเคราะห์ตามทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ ในด้านคุณวิทยา คือ ความจริง ความงาม และความดี ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ตามหลักต่อไปนี้

1) วิเคราะห์ความจริง คือ ความจริงที่ปรากฏอยู่ในผลงานทางด้านกายภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่รับรู้สามารถมองเห็นได้ทางสายตา และ ความจริงที่อยู่ในลักษณะของนามธรรม เป็นเรื่องที่อยู่ภายใน ซึ่งต้องวิเคราะห์โดยอาศัยจิตใจ ซึ่งในแต่ละบุคคลมีระดับความจริงที่ไม่เท่ากัน การวิเคราะห์จึงต้องขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ

2) วิเคราะห์ความงาม คือ ความงามที่ปรากฏอยู่ในผลงานทางด้านกายภาพ ที่เกี่ยวข้องกับ ทัศนธาตุ การจัดองค์ประกอบศิลป์ และ ความงามที่เกิดจากการสื่อสารที่ลึกซึ้ง ซึ่งเนื้อหา เรื่องราว จากแทรกอยู่ภายในผลงาน ที่ต้องวิเคราะห์ด้วยจิตใจ ซึ่งในแต่ละบุคคลมีระดับความงามที่ไม่เท่ากัน การวิเคราะห์จึงต้องขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ

3) วิเคราะห์ความดี คือ ความดีที่ปรากฏอยู่ในผลงานด้วยประโยชน์ทางกายภาพ และ ประโยชน์ทางด้านจิตใจ ซึ่งการรู้สึกถึงความดีนั้น ในแต่ละบุคคลมีระดับที่ไม่เท่ากัน การวิเคราะห์จึงต้องขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ

4. คุณค่าทางความดี คือ ผลงานศิลปะภาพถ่าย สามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดในเรื่องของความดีได้ และ รู้สึกถึงความดีนั้นแล้วนำไปไปคิดพัฒนาจิตของตน และนำความดีนั้นส่งต่อไปให้กับผู้อื่น ซึ่ง ผลงานศิลปะภาพถ่ายบางภาพก็สามารถเห็นได้ถึงความดีด้วย จากเนื้อหาของภาพนั้นจากเจตนาของศิลปิน เช่น ศิลปินสร้างผลงานศิลปะภาพถ่ายเพื่อรับใช้ศาสนา หรือ แนะนำแนวทางที่ดีให้ผู้ที่ได้ชมผลงาน นำไปต่อยอดพัฒนาความคิดและจิตใจ ที่รับรู้ได้ด้วยกระบวนการของจิต และเมื่อคนสร้างผลงานศิลปะ ผลงานศิลปะนั้นควรต้องสร้างคนด้วย (สันสนีย์ เสถียรสุต, 2554)

5. คุณค่าทางวัฒนธรรมและเชื้อชาติ คือ ผลงานศิลปะภาพถ่าย สามารถสะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ วิถีของสังคม ค่านิยม และวัฒนธรรมได้ดี ด้วยคุณสมบัติเฉพาะของศิลปะภาพถ่าย จนบางครั้งเกิดเป็นศิลปะในรูปแบบประจำชาติ ด้วยความพึงพอใจและยอมรับในศิลปะนั้น เช่น ศิลปะแบบตะวันตก ศิลปะแบบตะวันออก ศิลปะไทย ฯลฯ (ประสพ ลิ้มหมือดภัย, 2543) สิ่งเหล่านี้จะแสดงออกมาจากผลงานศิลปะภาพถ่ายได้ชัดเจนด้านคุณค่าทางวัฒนธรรมและเชื้อชาติ

6. คุณค่าทางการศึกษา คือ ผลงานศิลปะภาพถ่าย สามารถใช้เป็นกรณีศึกษาจากรุ่นสู่รุ่น เป็นแบบอย่างสำหรับพัฒนาตนเองในการสร้างงานศิลปะภาพถ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลงานศิลปะภาพถ่ายที่สร้างขึ้นในชั้นเรียนรายวิชาศิลปะภาพถ่าย จะเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงพัฒนาการ ความรู้ ทักษะ ความสามารถและจิตใจของผู้เรียน ซึ่งผู้สอนสามารถประเมินผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ต่อไป (วราวรรณ สุวรรณชาติ, 2553)

3. ด้านกระบวนการสอน

เมื่อได้ทราบเกี่ยวกับเนื้อหาและบริบทของศิลปะภาพถ่ายแล้ว ในขั้นต่อไปผู้สอนจะต้องศึกษากระบวนการสอน โดยการเรียนการสอนเป็นเสมือนเป้าหมายหลักสำคัญ เป็นแนวทางในการดำเนินการสอน ซึ่งเป็นปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอนศิลปะภาพถ่าย ที่ผู้สอน สถาบัน หรือ บุคลากรที่เกี่ยวข้อง กำหนดไว้ตามมาตรฐาน โดยมีการจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่จะส่งเสริมนำไปสู่ความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นปัจจัยที่ช่วยผลักดันให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

จากการรวบรวมข้อมูลในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพนั้น ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และกระบวนการสอนของผู้สอน ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญ สามารถสรุปได้ว่าจะต้องดำเนินการสอนประกอบด้วย องค์ประกอบของการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ดังต่อไปนี้

3.1 วัตถุประสงค์การเรียนการสอน

วัตถุประสงค์การเรียนการสอน คือ สิ่งที่เราคาดหวังไว้ในการเรียนการสอนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่คาดหวังไว้ในหลักสูตร ดังนั้น วัตถุประสงค์การเรียนจึงต้องมีความชัดเจนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ไปถึงยังเป้าหมายทางการศึกษา ในวัตถุประสงค์นั้นจะระบุไว้ว่า ผู้เรียนจะต้องทำอย่างไรถึงระดับไหน จึงจะบรรลุถึงวัตถุประสงค์การเรียนนั้น เพื่อที่จะสามารถนำมาประเมินได้ว่าการจัดการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามเป้าหมายมากน้อยเพียงใด (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2539) ยกตัวอย่าง

เช่น วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนศิลปะถ่ายนั้น เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในการใช้เครื่องมือเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญต่างๆ ในการสร้างผลงานภาพถ่ายอย่างมีศิลปะ ให้ผู้เรียนเข้าใจในเรื่อง การวางแผนงาน เตรียมการทดลอง และการฝึกทักษะ พัฒนาความสามารถในการสังเกต รวบรวม วิเคราะห์ ตีความข้อความรู้ที่ได้จากการฝึกปฏิบัติ ผู้เรียนจะให้เห็นปัญหาและสามารถใช้ปัญญาในการแก้ไขอย่างเหมาะสม ส่งเสริมผู้เรียนพิจารณาถึงเรื่องของความงาม เป็นการพัฒนาในเรื่องของทัศนคติที่ดีและความภูมิใจในการสร้างผลงานของตนเอง (พงษ์ศักดิ์ ตั้งติวาจา, 2553) เป็นต้น

ไพศาล สุวรรณน้อย (2547) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนการสอนในแต่ละครั้งนั้นจะต้องมีการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนเพื่อให้สามารถเลือกใช้วิธีการสอนและสื่อการเรียนการสอนได้เหมาะสม และในการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนการสอนในแต่ละครั้ง ควรกำหนดให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ทางการศึกษาทั้ง 3 ด้านคือ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive) ด้านจิตพิสัย (Affective) และด้านทักษะพิสัย (Psychomotor) โดยการเน้นในด้านใดในแต่ละครั้งของการจัดการสอนก็ขึ้นอยู่กับความสอดคล้องในเรื่องเนื้อหา และวัตถุประสงค์ที่กำหนดในแต่ละครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับ บลูม (Bloom, 1956 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2545) กล่าวไว้ว่า วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนมุ่ง เปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของผู้เรียน 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ที่อ้างอิงในแวดวงการศึกษาเสมอมา ซึ่งสามารถสังเกตได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นพฤติกรรมทางด้านความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ การจดจำ ความสามารถในด้านของสติปัญญา 6 ด้านคือ ความจำ ความเข้าใจ การประยุกต์ใช้ การวิเคราะห์ การประเมินค่า และการคิดสร้างสรรค์ โดยพฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นว่า ผู้เรียนมีการเรียนรู้ทางด้านพุทธิพิสัย ได้แก่ การอธิบาย การตอบคำถาม การนำเสนอแนวคิด การแก้ปัญหา การจัดการ และการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ เป็นต้น

2. จิตพิสัย (Affective Domain) เป็นพฤติกรรมทางการรับรู้ (Receiving or Attending) อารมณ์และความรู้สึก ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม เป็นกระบวนการภายในมีหลายระดับซึ่งในแต่ละผู้เรียนมีการแสดงออกที่แตกต่างกัน โดยพฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนมีการเรียนรู้ทางด้านจิตพิสัย ได้แก่ ผู้เรียนมีการแสดงอารมณ์ ความรู้สึกออกมาผ่านผลงานศิลปะ หรือ การแสดงอารมณ์ ความรู้สึกในสถานการณ์ต่างๆในการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงเรื่องความเหมาะสมตามบรรทัดฐานทางสังคม และมีความสามารถในการตัดสินใจเชิงศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้

3. ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นพฤติกรรมแสดงออกทางกาย (Physical) ในเรื่องทักษะการปฏิบัติงาน เป็นการกระทำทางร่างกาย การเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อส่วนต่างๆและสมอง

อย่างสัมพันธ์กัน การฝึกฝนที่สามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจความรู้พื้นฐาน ความชำนาญ และ ประสบการณ์ที่ลึกซึ้งได้มากขึ้น

อากรณ ใจเที่ยง (2550) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้จะพิจารณาได้จากพฤติกรรมที่เกิดขึ้น 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจากเดิม คือ พฤติกรรมก่อนการเรียนรู้ของผู้เรียน ที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นพฤติกรรมหลังการเรียนรู้ เช่น ไม่รู้ ไม่เข้าใจในสิ่งที่กำลังจะเรียน กลายมาเป็น รู้ เข้าใจกับสิ่งที่ได้เรียนไปแล้ว และทำดีขึ้นเรื่อยๆ เป็นต้น รวมถึงพฤติกรรมการเข้าสังคมด้วย ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอาจเปลี่ยนได้ทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

2. พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปต้องมีลักษณะถาวร คือ พฤติกรรมนั้นต้องเป็นสิ่งติดตัวของ ผู้เรียนต่อไป หลังจากการเรียนรู้ที่เกิดในชั้นเรียน เช่น การเรียนว่ายน้ำ เมื่อผู้เรียนเรียนรู้แล้ว เกิดการ ว่ายน้ำเป็น ถือเป็นพฤติกรรมที่ถาวร เพราะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เป็นต้น

3. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจะต้องมาจากประสบการณ์ คือ ถ้าผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงเนื่องมาจากสาเหตุอื่นๆ เช่น วุฒิภาวะ ความเคยชิน ความพิการ ซึ่งถึงแม้ว่าจะเป็นการ เปลี่ยนแปลงที่ถาวร จะไม่นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากการเรียนรู้

นอกจากนี้ จอยส์และวีล (Joyce and Weil, 1996 อ้างถึงใน ทิศนา ขัมมณี, 2552) กล่าวว่า ผู้สอนสามารถใช้รูปแบบการเรียนการสอน ด้วยการนำเสนอโน้ตส์กว้างล่วงหน้า (Advance Organizer Model) ที่ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยของผู้เรียน ใช้สำหรับ กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนการสอน เพื่อการเรียนรู้ที่มีความหมาย เมื่อสิ่งที่เรียนรู้สามารถ เชื่อมโยงกับความรู้เดิมของผู้เรียน ดังนั้นในการสอนสาระความรู้ใหม่ ผู้สอนควรวิเคราะห์หา ความคิดรวบยอดย่อยๆ ของสาระที่จะนำเสนอ มาวิเคราะห์หา โน้ตส์ หรือความคิดรวบยอดที่ กว้างครอบคลุมความคิดรวบยอดย่อยๆ เหล่านั้น หากผู้สอนนำเสนอโน้ตส์ที่กว้างดังกล่าวแก่ ผู้เรียน ก่อนสอนเนื้อหาสาระใหม่ ขณะที่ผู้เรียนกำลังเรียนรู้สิ่ง ผู้เรียนจะสามารถนำสาระใหม่นั้น เชื่อมโยงกับมโนทัศน์กว้างที่ให้ไว้ล่วงหน้าแล้ว ทำให้การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน

แครทโวล บลูม และมาเซีย (Bloom, 1956 อ้างถึงใน ทิศนา ขัมมณี, 2552) กล่าวว่า ผู้สอนสามารถใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาจิตพิสัยของ แครทโวล บลูม และมาเซีย (Instructional Model Based on Affective Domain by Krathwohl, Bloom and Masia) ที่ ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านจิตพิสัยของผู้เรียน ใช้สำหรับกำหนดวัตถุประสงค์การเรียน การสอน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ โดยได้จัดลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้ไว้ 5 ขั้น ดังต่อไปนี้

1. **ขั้นการรับรู้ (Receiving or Attending)** คือ การที่ผู้เรียนได้รับรู้ค่านิยมที่ต้องการจะปลูกฝังในตัวผู้เรียน
2. **ขั้นการตอบสนอง (Responding)** คือ การที่ผู้เรียนได้รับรู้ และเกิดความสนใจ แล้วมีโอกาสตอบสนองในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง
3. **ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing)** คือ ผู้เรียนได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับค่านิยมนั้น แล้วเห็นคุณค่า ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อค่านิยมนั้น
4. **ขั้นการจัดระบบ (Organization)** คือ ผู้เรียนรับค่านิยมที่ตนเองเห็นว่ามีความสำคัญ เข้ามาอยู่ในระบบค่านิยมของตน และสร้างเป็นลักษณะนิสัย
5. **ขั้นการสร้างลักษณะนิสัย (Characterization)** คือ ผู้เรียนปฏิบัติตนตามค่านิยมที่ได้รับมาอย่างสม่ำเสมอ จนกระทั่งกลายเป็นลักษณะนิสัย

แฮร์โรว์ (Harrow, 1972 อ้างถึงใน ทิศนา แขมมณี, 2552) กล่าวว่า ผู้สอนสามารถใช้รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ (Harrow's Instructional Model for Psychomotor Domain) ที่ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านทักษะพิสัยของผู้เรียน ใช้สำหรับกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสามารถทางด้านทักษะปฏิบัติ และกระทำได้ด้วยความชำนาญ ถูกต้องและสมบูรณ์ โดยจัดลำดับขั้นของการเรียนรู้ทางด้านทักษะปฏิบัติไว้ โดยเริ่มจากความซับซ้อนน้อยไปจนถึงระดับซับซ้อนมาก ดังนั้น การกระทำจะเริ่มจากการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ไปจนถึงกล้ามเนื้อย่อย ลำดับขั้นดังกล่าวได้แก่ การเลียนแบบ การลงมือกระทำตามคำสั่ง การกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ การแสดงออก และการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า วัตถุประสงค์การเรียนการสอน เป็นส่วนประกอบที่สำคัญสิ่งหนึ่งของการดำเนินการสอน เป็นเหมือนการกำหนดทิศทางของการเรียนการสอนว่าจะให้เกิดความสำเร็จถึงเป้าหมายที่คาดคะเนไว้อย่างไร สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย เป็นแนวความคิดเริ่มต้นในการดำเนินการสอน การกำหนดเนื้อหา การเลือกวิธีการสอน การใช้สื่อ และการเลือกสภาพแวดล้อมทางการศึกษา ฯลฯ เพื่อให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์การเรียนการสอนที่ตั้งไว้ อย่างไรก็ตาม ความชัดเจนของการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนการสอนถือเป็นเรื่องที่สำคัญ ที่ผู้สอนและผู้เรียนต้องทำความเข้าใจร่วมกัน จึงจะทำให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

3.2 เนื้อหารายวิชา

เนื้อหารายวิชา คือ ข้อมูล ทฤษฎี ความรู้ที่ได้ถูกเลือกขึ้นอย่างเหมาะสมในรายวิชาต่างๆซึ่งนำมาใช้ในการสอนส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงในการจัดเตรียมเนื้อหาวิชา คือ เนื้อหาต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ให้ใหม่อยู่เสมอ เหมาะสมกับผู้เรียน สังคม และสภาพแวดล้อม เป็นความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้สามารถประกอบอาชีพ ได้อย่างประสบความสำเร็จในอนาคต

(วิชัย วงษ์ใหญ่, 2543)

การกำหนดเนื้อหาการสอนต้องเป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้ได้ไม่ยากมากนัก เหมาะสมกับ วิทยุติและความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะป็นหลักสูตรของประถม มัธยม หรืออุดมศึกษา ก็ตาม จะต้องสอดคล้องกับความต้องการ ความคาดหวังของผู้เรียนและสภาพจริง ของสังคม และในการได้มาซึ่งเนื้อหาวิชาที่เหมาะสมนั้นสามารถได้มาจากการเก็บรวบรวม ความคิดเห็นจากสังคมหรือจากศิษย์เก่า ประชาชนในสังคมข้างเคียง และการประชุมร่วมกันของ อาจารย์ผู้สอนหลายๆท่านด้วย (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2553)

เนื้อหาวิชา เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ และต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ การเรียนการสอน เนื้อหาสาระ การกำหนดวัตถุประสงค์มีความจำเป็นต้องดำเนินการให้เป็นไปตาม เนื้อหาวิชาเป็นหลัก ในบางกรณีอาจกำหนดวัตถุประสงค์ขึ้นก่อนเพื่อเป็นแนวทาง ในการบรรจุ เนื้อหาสาระเข้ามาได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ต้องยึดหลักความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์และเนื้อหา สาระด้วย และเนื้อหาวิชาต้องเหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อกำหนดความลึกของเนื้อหา โดยพิจารณา จากความสามารถในการรับรู้ของผู้เรียน วิทยุติ และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน เนื้อหาวิชานั้น ต้องเป็นสาระสำคัญ มีแก่นสาร และมีประโยชน์สำหรับการใช้ชีวิตประจำวัน (สุภณิดา ปุสุรินทร์คำ , 2551) ลักษณะเนื้อหาเป็นสิ่งที่รายวิชา เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องทำความเข้าใจเพื่อใช้ในการเลือก วิธีการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ ความรู้ เจตคติ และทักษะ การสอนด้านความรู้ เป็นส่วนส่งเสริมให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมพัฒนาสมอง การสอนด้านเจตคติเป็นการส่งเสริมให้ ผู้เรียนได้รับค่านิยมที่ดี ส่งผลต่อพฤติกรรมที่ดี และการสอนด้านทักษะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียน เกิดความชำนาญในการใช้กล้ามเนื้อ และความคิด การแก้ปัญหาที่ว่องไว (กิตติ รัตนราษฎร์, 2550)

พันธุศักดิ์ พลสารมย์ (2547) กล่าวว่า ลักษณะของเนื้อหาต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ ที่มีความสมบูรณ์ ทันสมัย มีการค้นคว้าแนวความคิดทฤษฎี หรืองานวิจัยสนับสนุน และผู้สอนต้องทำการวิเคราะห์ ทดสอบเนื้อหา ก่อนนำไปใช้ดำเนินการสอนว่า สามารถนำไปใช้ได้ จริง และมีความเหมาะสมในระดับใด ทั้งนี้ แหล่งที่มาของเนื้อหา จะได้มาจากตำราทั้งเก่าและใหม่ ในสาขาวิชานั้น วารสารทางวิชาการ การประชุมสัมมนาทางวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผู้สอนจะเป็นผู้ วิเคราะห์ และเลือกใช้ความรู้ จากแหล่งความรู้ดังที่ได้กล่าวข้างต้น

ดังนั้น เนื้อหารายวิชา โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา จะต้องมีความน่าเชื่อถือเป็นที่ยอมรับในวงกว้างในแต่ละรายวิชา สอดคล้องกับสภาพสังคม ยุคสมัยกับสาระความรู้ทางวิชาการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนนำเอาความรู้และความสามารถนำไปวิเคราะห์ถึงปัญหาทางสังคมได้ เนื้อหาวิชาที่ดีควรมีลักษณะของความสมดุล ยึดหยุ่นในความกว้างขวางของวิชาและความลึกซึ้งของวิชา เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจถึงหลักการของเนื้อหา นั้น และเนื้อหาวิชาจะต้องตอบสนองถึงจุดประสงค์ในการสอนได้ชัดเจน จนเกิดเป็นผลสำเร็จในกระบวนการจัดการเรียนการสอนต่อไป

3.3 วิธีการสอน

วิธีการสอน คือ แนวทางในการถ่ายทอดความรู้ มีมากมายหลายวิธี และแต่ละวิธีจะมีความเหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหารายวิชา มากน้อยแตกต่างกัน ผู้สอนจึงควรจะต้องมีความสามารถในการเลือกใช้วิธีการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและความสามารถของผู้เรียน การเรียนการสอนจึงจะเกิดประสิทธิภาพ (กิตติ รัตนราช, 2550) ผู้สอนนั้นต้องคำนึงถึงว่า วิธีการสอนนั้นเหมาะสมกับผู้สอนมากน้อยเพียงใด ผู้สอนมีความรู้ความสามารถ และถนัดในวิธีการสอนแบบใดก็ใช้แบบนั้น แต่อาจต้องมีการประเมินตัวเองด้วยว่า วิธีการสอนที่ผู้สอนถนัดนั้นเหมาะสมกับเนื้อหา จุดประสงค์การเรียน โดยเฉพาะความเข้าใจของผู้เรียนต่อเนื้อหาวิชานั้นหรือไม่ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงและเป็นสิ่งที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนได้อีกทางหนึ่ง (ทิสนา เขมมณี, 2547) นอกจากนี้ วุฒิ วัฒนสิน (2541) ได้กล่าวถึง ลักษณะของวิธีการสอนในปัจจุบันสามารถแยกออกเป็นหลายประเภท คือ

1. วิธีการสอนแบบบรรยาย (Lecture) เป็นการสอนที่มีผู้สอนเป็นคนบรรยายเนื้อหาองค์ความรู้ในแต่ละส่วนตั้งแต่ต้นจนจบบทบาทของผู้สอนในวิธีการสอนนี้คือ ผู้ชี้แนะความรู้
2. วิธีการสอนแบบให้ผู้เรียนแสดงออก (Self Expression) เป็นการสอนที่ผู้สอนจะทำหน้าที่เป็นเพียงผู้เสนอแนะ ผู้เรียนจะเป็นผู้ที่แสดงออกตามความถนัดและประสบการณ์ของตนเอง
3. วิธีการสอนแบบสาธิต (Demonstration) เป็นการสอนที่ผู้สอนจะทำกิจกรรมเป็นตัวอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากการสาธิตนั้นได้ โดยผู้สอนอาจมีการสาธิตที่มีความหลากหลายวิธีการ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ และไม่ยึดติดกับวิธีการใดวิธีการหนึ่ง
4. วิธีการสอนแบบการอภิปราย (Discussion) เป็นการสอน โดยผู้สอนแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ไปค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อตอบสมมุติฐานที่ผู้สอนตั้งขึ้น แล้วนำมาอภิปรายหาข้อสรุป วิธีการสอนแบบนี้จะเหมาะสมกับการพิสูจน์ทฤษฎีและข้อความรู้

5. วิธีการสอนแบบวิเคราะห้วิจารณ์ (Critique) เป็นวิธีการสอนที่ให้ผู้เรียนนำหลักการ ทฤษฎี องค์ความรู้ มาวิเคราะห้โดยผ่านกระบวนการคิดมาวิเคราะห้ผลงานตนเองแล้ผู้อื่นได้โดย ผู้สอนจำเป็นต้องถ้อยทอดหลักการวิเคราะห้วิจารณ์ให้ถูกต้องให้แก่ผู้เรียน

6. วิธีการสอนแบบปฏิบัติ (Practicum) เป็นการสอนที่ผู้สอนจะให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง เพื่อได้รับประสบการณ์ตรงในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ การใช้แนวความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การ แสดงออกการแก้ปัญหา ซึ่งในวิธีการสอนนี้นิยมใช้กันในรายวิชาที่เกี่ยวกับการสอนศิลปะ

7. วิธีการสอนแบบเอกัตศึกษา (Individual Study) เป็นการสอนโดยให้ผู้เรียนกำหนดหัวข้อ ในการศึกษาที่ผู้เรียนสนใจ เมื่อมีการศึกษาให้กลับมารายงานความคืบหน้ากับผู้สอนเป็นครั้งคราว และเขียนจัดทำสรุปรายงานข้อมูลเมื่อสิ้นปีการศึกษา

8. วิธีการสอนแบบคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Assisted instruction) เป็นการสอน แบบให้คอมพิวเตอร์เป็นวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา เป็นห้องสมุด เป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์ ผลงาน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่รวดเร็วและทันสมัย

9. วิธีการสอนแบบศึกษานอกสถานที่ (Field Trip) เป็นวิธีการสอนที่ผู้เรียนจะได้รับ ประสบการณ์จริงจากการศึกษาดูงานนอกสถานที่ จะทำให้เกิดการกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความสนใจ ในการรับความรู้นั้น ยังช่วยไม่ให้เกิดความน่าเบื่อหน่ายทางการเรียนได้

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2547) กล่าวว่า วิธีการสอนที่เน้นการศึกษาด้วยตนเอง คือ การสอนที่ตอบสนองความแตกต่างหลากหลายของผู้เรียนแต่ละบุคคล สามารถเรียนรู้ได้ตามความ สนใจ สติปัญญา และความสามารถ ของตนเองได้ โดยวิธีการสอนเน้นการศึกษาด้วยตนเอง ผู้สอน สามารถทำได้ตามวิธีการ ดังต่อไปนี้

1. วิธีการสอนแบบโครงการ คือ ผู้สอนและผู้เรียน จะร่วมกันวางแผน โครงการเรียน และ ผู้เรียนไปค้นคว้าหาองค์ความรู้ตามขั้นตอนของโครงการ โดยมีผู้สอนเป็นผู้ดูแลแนะนำ

2. วิธีการสอนแบบโปรแกรม คือ ผู้สอนจะทำโปรแกรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเป็นเอกสาร สิ่งพิมพ์ และผู้เรียนจะได้ศึกษาตามขั้นตอน และประเมินผลตามขั้นตอนที่ผู้สอนได้ทำไว้

3. วิธีการสอนแบบเอกัตศึกษา คือ ผู้สอนจะกำหนดให้ผู้เรียนศึกษาปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง กับองค์ความรู้ที่ผู้เรียนสนใจ และมีการเข้าพบผู้สอนเป็นครั้งคราว และมีรายงานหรือผลงาน สมบูรณ์เมื่อสิ้นการศึกษา

4. วิธีการสอนแบบสาธิต คือ ผู้สอนสาธิตวิธีการ และให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนด้วยการปฏิบัติจริง ด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนเป็นผู้ดูแลแนะนำ

5. วิธีการสอนโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ คือ ผู้สอนอาจทำบทเรียนเป็นบางหน่วยสำหรับเรียน เสริม หรือบทเรียนที่ไม่สามารถพูดถึงได้ครบถ้วน เนื่องจากเวลาในการเรียนในชั้นเรียนไม่เพียงพอ

โดยผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ผู้สอนและผู้เรียนยังคงมีปฏิสัมพันธ์กันได้ ผ่านการโต้ตอบ และอภิปรายกันได้ผ่านทางเว็บบอร์ด หรือช่องทางอื่นๆเช่น Facebook MSN เป็นต้น

6. วิธีการสอนแผนเซลล์เลอร์ (Keller, 1947 อ้างถึงใน วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2547)

คือ วิธีการสอนส่วนบุคคล (Personalized System of Instruction) ส่งเสริมให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยความพึงพอใจ เพราะบทเรียนมีเนื้อหาที่ครบถ้วนตามหลักสูตร มีหนังสือประกอบการเรียน มีคำแนะนำในการเรียน ผู้เรียนจะเรียนไปตามหน่วยแต่ละหน่วยอย่างเป็นขั้นตอน ก่อนจะขึ้นหน่วยต่อไป ผู้เรียนต้องผ่านข้อทดสอบไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 จึงจะสามารถเรียนต่อไปได้ ผู้เรียนจะสอบก่อนหรือหลังเพื่อนคนอื่น ก็สามารถทำได้ แต่ต้องอยู่ในกำหนดของภาคการศึกษา ผู้เรียนที่สอบไม่ผ่านในครั้งแรก ก็สามารถศึกษาหน่วยนั้นซ้ำ และสอบใหม่ได้ วิธีการสอนนี้ ผู้เรียนได้ให้ผลสะท้อนกลับว่า เกิดความพึงพอใจและจดจำเนื้อหาได้นานขึ้น

นอกจากนี้ จาร์วิส (อ้างถึงใน สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2547) ได้มีการจำแนกวิธีการสอนผู้ใหญ่ (Teaching Adult Methods) ซึ่งจำกับการสอนผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาโดย แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ วิธีการสอนโดยใช้ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง วิธีการสอนโดยใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และวิธีการสอนโดยใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางรายบุคคล โดยอธิบายรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. วิธีการสอน โดยใช้ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง (Teacher Centered Methods) เป็นวิธีการสอนที่อาศัยการบรรยายของผู้สอนถึงเนื้อหา ความรู้ ทฤษฎีแก่ผู้เรียน โดยอาจจะมีการตั้งคำถามตอบโต้ได้ ในบางโอกาสเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการตอบโต้ในการเรียน แต่อย่างไรก็ดีในการเรียนการสอนบางครั้งไม่สามารถทำสิ่งเหล่านี้ได้ด้วยข้อบ่งคับของเวลากับเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งจำนวนผู้เรียนมีปริมาณมากจนไม่สามารถซักถามได้ทั่วถึงกันได้

2. วิธีการสอน โดยใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student Centered Methods) เป็นวิธีการสอนที่มีลักษณะที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ร่วมกันในหมู่ของผู้เรียนเองเป็นส่วนใหญ่เป็นการแบ่งปันประสบการณ์ระหว่างผู้เรียนเป็นแบบการเรียนการสอนด้วยเพื่อน (Peer Teaching) แต่ในบางกรณีอาจมีการโต้แย้งได้ว่า การเรียนการสอนแบบนี้อาจทำให้เกิดความสับสน ไร้ทิศทางเปรียบเทียบคนตาบอดงูตาบอดด้วยกัน อาจเกิดความเข้าใจผิดหรือไม่มีความชัดเจนในองค์ความรู้ได้ แต่อย่างไรก็ตามความรู้ที่เกิดขึ้นหลายสิ่งหลายอย่าง ข้อความที่คิด อาจเกิดขึ้นมาจากการสอนโดยใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังนั้น การเลือกใช้วิธีการสอนแบบนี้จำเป็นต้องอาศัยผู้สอนเป็นผู้แนะนำอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) เพื่อควบคุมทิศทางในการเรียนรู้ได้อย่างไม่เกิดการหลงทางหรือสับสน

3. วิธีการสอน โดยใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางรายบุคคล (Individual Student Centered Methods) เป็นวิธีการที่มีส่วนคล้ายคลึงกับวิธีการสอนแบบที่ 2 แต่แตกต่างกันตรงที่ วิธีการสอนนี้

จะเน้นเฉพาะผู้เรียนในแต่ละบุคคลเท่านั้น เพื่อผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองมากที่สุด โดยมีความหลากหลายในวิธีการเรียน อย่างเช่น การเลือกเรียนด้วยตนเอง (Self selected Learning) การปรึกษาผู้สอนถึงการกำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมต่อผู้เรียน เป็นต้น ดังนั้น วิธีการสอนสามารถเลือกใช้หลายวิธีการสอน ตามความเหมาะสมของเนื้อหา รายวิชา จุดประสงค์ เวลา และผู้เรียน ในบางครั้งไม่จำเป็นต้องเลือกวิธีการสอนอันใดอันหนึ่ง สามารถที่จะบูรณาการวิธีการสอนในรายวิชาให้มีความหลากหลายวิธีการก็ย่อมสามารถผสมผสานตามความเหมาะสมของเนื้อหาช่วงนั้นๆ จึงจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจได้ดี และเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน ผู้เรียน และผู้สอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.4 กิจกรรมการเรียนการสอน

การดำเนินการสอนในแต่ละครั้งผู้สอนย่อมมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์การเรียนการสอนที่กำหนดไว้ ผู้เรียนจะประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอนเป็นสำคัญ ผู้สอนจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งทั้งหมดนี้จะส่งผลให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนมากที่สุด การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญ เพราะ จะทำให้ผู้สอนทราบว่าสอนอย่างไร และใช้วิธีการสอนใดในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ซึ่งต้องใช้วิธีการสอนที่เหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะเนื้อหา รายวิชา ผู้เรียน สภาพห้องเรียน และวัตถุประสงค์การเรียนที่กำหนดไว้ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2550)

พันซ์ศักดิ์ พลสารมย์ (2547) กล่าวว่า การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้สอนควรต้องคำนึงถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การเลือกวิธีการสอน คือ เป็นขั้นตอนที่ดำเนินการต่อจากการกำหนดวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมาย และการคัดเลือกเนื้อหา รายวิชา โดยสิ่งที่ผู้สอนต้องพิจารณา เป็นเรื่องความเหมาะสมกับจำนวนและลักษณะของผู้เรียน เนื้อหา รายวิชา บทบาทของผู้เรียนและผู้สอน และบุคลิกลักษณะของผู้สอน
2. การกำหนดงานให้ผู้เรียน คือ ใช้วิธีการพิจารณาเหมือนกับการเลือกวิธีสอน เช่น จุดมุ่งหมายของรายวิชา ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งใด อย่างไร เป็นต้น ซึ่งการกำหนดงานให้ผู้เรียน ต้องดูความสอดคล้อง เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของรายวิชานั้น
3. การจัดเวลาเรียน คือ ต้องมีการจัดเวลาให้แน่นอน โดยคำนึงถึงกำหนดเวลาในการเรียนของมหาวิทยาลัยโดยทั่วไปจะมีระยะเวลาประมาณ 15-16 สัปดาห์ในภาคเรียนปกติ วันหยุดต่างๆ และกิจกรรมของมหาวิทยาลัย เพื่อประโยชน์ในการเตรียมตัวของผู้เรียน และการเตรียมตัวของ

ผู้สอน ในการแบ่งเนื้อหาวิชาที่เหมาะสม กับกำหนดเวลาของมหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตาม บางครั้งระยะเวลาอาจมีการปรับเปลี่ยน ยืดหยุ่นได้ในระหว่างที่ดำเนินการเรียนการสอน

จอยส์และวีล (Joyce and Weil, 1996 อ้างถึงใน ทิศนา แจมมณี, 2552) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามรูปแบบการสอน โดยการนำเสนอโน้ตส์กว้างล่วงหน้า (Advance Organizer Model) ที่ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยของผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเตรียมมโนทัศน์กว้าง ผู้สอนจะจัดเตรียมมโนทัศน์กว้าง โดยการวิเคราะห์หามโนทัศน์กว้าง และครอบคลุมความคิดรวบยอดของเนื้อหาสาระใหม่ทั้งหมด มโนทัศน์กว้างนี้ จะไม่ใช่สิ่งเดียวกับมโนทัศน์ของสาระใหม่ที่จะสอน แต่จะเป็นมโนทัศน์ในระดับเหนือขึ้นไป ซึ่งจะมีลักษณะที่กว้าง ครอบคลุม และมีความเป็นนามธรรมอยู่ในระดับเหนือกว่าสิ่งที่จะสอน (Higher Level of Abstraction)

ขั้นตอนที่ 2 การนำเสนอโน้ตส์กว้าง ผู้สอนจะชี้แจงวัตถุประสงค์ของบทเรียน และนำเสนอโน้ตส์กว้างด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การบรรยายสั้นๆ แสดงแผนผังโน้ตส์ ยกตัวอย่าง หรือใช้การเปรียบเทียบ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 การนำเสนอเนื้อหาสาระใหม่ของบทเรียน ผู้สอนจะนำเสนอเนื้อหาสาระที่จะสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ แต่ในการนำเสนอผู้สอนควรกล่าวเชื่อมโยง หรือกระตุ้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงกับมโนทัศน์ที่ให้ล่วงหน้าไว้อย่างเป็นระยะๆ

ขั้นตอนที่ 4 การจัดโครงสร้างความรู้ ผู้สอนจะส่งเสริมกระบวนการจัดโครงสร้างความรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ส่งเสริมการผสมผสานความรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัวในการเรียนรู้ และทำความเข้าใจ เช่น อธิบายภาพรวมของเรื่องที่จะเรียน สรุปลักษณะสำคัญของเรื่อง อธิบายความเชื่อมโยงเนื้อหาสาระใหม่ กับมโนทัศน์กว้างที่ให้ไว้ล่วงหน้า ยกตัวอย่างเพิ่มเติมจากสิ่งที่เรียน อธิบายแก่นสาระสำคัญ และวิเคราะห์สาระในแง่มุมต่าง เป็นต้น

แครทวอล บลูม และมาเซีย (Bloom, 1956 อ้างถึงใน ทิศนา แจมมณี, 2552) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของ แครทวอล บลูม และมาเซีย (Instructional Model Based on Affective Domain by Krathwohl, Bloom and Masia) ที่ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านจิตพิสัยของผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรับรู้ค่านิยม (Receiving or Attending) ผู้สอนจะจัดประสบการณ์ที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับค่านิยมนั้นอย่างใส่ใจ เช่น เสนอกรณีตัวอย่างในประเด็นปัญหาขัดแย้งเกี่ยวกับ

ค่านิยมนั้น คำถามที่ท้าทายความคิดเกี่ยวกับค่านิยมนั้น เป็นต้น ผู้สอนจึงควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียน รู้ตัว เต็มใจรับรู้ และควบคุมการรับรู้ ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 2 การตอบสนองต่อค่านิยม (Responding) ผู้สอนจะจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีโอกาสในการตอบสนองต่อค่านิยมนั้น เช่น ให้อภิปรายแสดงความคิดเห็นต่อค่านิยมนั้น ให้ลองทำตามค่านิยมนั้น เป็นต้น ผู้สอนจึงควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียน เกิดการยินยอมตอบสนอง เต็มใจตอบสนอง และพึงพอใจที่จะตอบสนอง ให้เกิดขึ้นในตัวของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 3 การเห็นคุณค่าของค่านิยม (Valuing) ผู้สอนจะจัดประสบการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของค่านิยมนั้น เช่น เมื่อผู้เรียนลองปฏิบัติตามค่านิยมแล้วได้รับการตอบสนองที่ดี เห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เป็นต้น ผู้สอนจึงควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการยอมรับ การชื่นชม และความผูกพันในคุณค่านั้น

ขั้นตอนที่ 4 การจัดระบบค่านิยม (Organization) เมื่อผู้เรียนเห็นถึงคุณค่าของค่านิยม และเกิดเจตคติที่ดีต่อค่านิยมนั้น และมีแนวโน้มที่จะรับค่านิยมนั้นมาใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิด การสร้างมโนทัศน์ และการจัดระบบในคุณค่านั้น

ขั้นตอนที่ 5 การสร้างลักษณะนิสัย (Characterization by Value) ผู้สอนจะส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติตามค่านิยมนั้นอย่างสม่ำเสมอ โดยการติดตามผล การให้ข้อมูลป้อนกลับ และการเสริมแรง เป็นระยะ จนผู้เรียนสามารถปฏิบัติจนเป็นนิสัย ผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนมีหลักยึดในการตัดสินใจ และปฏิบัติตามหลักยึดนั้นจนเป็นนิสัย ซึ่งในขั้นนี้ ต้องอาศัยเวลาและประสบการณ์ ซึ่งจะมากน้อยแตกต่างกันไปตามผู้เรียนแต่ละคน

แฮร์โรว์ (Harrow, 1972 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, 2552) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามรูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ (Harrow's Instructional Model for Psychomotor Domain) ที่ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านทักษะพิสัยของผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเลียนแบบ เป็นขั้นที่ผู้สอนกระทำเป็นอย่าง หรือ กรณีศึกษาตัวอย่างจากข้อมูล ผลงาน ความรู้ ซึ่งผู้เรียนย่อมมีการรับรู้ หรือสังเกตรายละเอียดต่างๆ ได้ไม่ครบถ้วน แต่อย่างน้อยผู้เรียนจะสามารถบอกได้ว่า ขั้นตอนหลักๆ ของสิ่งเหล่านั้นมีอะไรบ้าง

ขั้นตอนที่ 2 การลงมือกระทำตามคำสั่ง เมื่อผู้เรียนได้เห็น และสามารถบอกขั้นตอนของการกระทำที่ต้องการเรียนรู้ได้แล้ว ผู้เรียนจะลงมือปฏิบัติ อาจกระทำตามคำสั่งของผู้สอน หรือทำตามคู่มือที่ผู้สอนเขียนไว้ ถึงแม้ว่า ผู้เรียนจะยังไม่สามารถทำได้อย่างสมบูรณ์ แต่อย่างน้อยผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์จากการลงมือทำ

ขั้นตอนที่ 3 การกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนจนทำสิ่งๆนั้นได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ด้วยความชำนาญ โดยไม่จำเป็นต้องมีแบบอย่าง หรือคำสั่งของผู้สอนในการกระทำ

ขั้นตอนที่ 4 การแสดงออก เป็นขั้นที่ผู้เรียนมีโอกาสในการฝึกฝนมากขึ้น จนกระทั่งสามารถทำสิ่งๆนั้นได้ถูกต้องสมบูรณ์ ด้วยความคล่องแคล่ว รวดเร็ว ชำนาญ และมีความมั่นใจในการกระทำ

ขั้นตอนที่ 5 การกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถทำสิ่งๆนั้นอย่างเป็นอัตโนมัติ โดยไม่รู้สึกรู้ว่าต้องใช้ความพยายามเป็นพิเศษ ซึ่งต้องอาศัยเวลา และการปฏิบัติซ้ำบ่อยๆ ในสถานการณ์ที่หลากหลาย

นอกจากนี้ อารมณ์ ใจเที่ยง (2550) กล่าวว่า หลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น ผู้สอนควรคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้

1. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร คือ ถ้าหลักสูตรนั้น มีความมุ่งหวังให้ผู้เรียนเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เป็นคนดี มีความสุข อยู่บนพื้นฐานของความเป็นไทย สามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และสามารถแสวงหาความรู้ต่อไปได้ด้วยตนเอง ผู้สอนควรดำเนินการสอนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ และใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะตามที่หลักสูตรมุ่งหวังได้

2. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน คือ ผู้สอนต้องพิจารณาว่า จุดประสงค์การสอนรายวิชานั้น จะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านใด เช่น การสอนภาษาไทย มีจุดประสงค์การสอนเพื่อให้ผู้เรียน เรียนรู้เกี่ยวกับการอ่านออกเสียงภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง การสอนครั้งนี้จึงเป็นการสอนที่มุ่งเน้นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านทักษะ ดังนั้น ผู้สอนต้องจัดกิจกรรมการสอน ที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะ

3. จัดกิจกรรมให้สอดคล้อง เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน คือ ผู้สอนจำเป็นต้องรู้ว่าผู้เรียนอยู่ในวัยใด มีความรู้พื้นฐานเป็นอย่างไร มีความสามารถอยู่ในระดับไหน และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้น สนใจอะไร ผู้สอนควรจะต้องพิจารณาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

4. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหาวิชา คือ เนื้อหารายวิชา มีหลายประเภท เช่น ประเภทข้อเท็จจริง ทฤษฎีต่างๆ การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะ เจตคติ ฯลฯ ซึ่งแต่ละประเภทต้องอาศัยเทคนิค วิธีการสอน หรือการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกัน จึงต้องอาศัยการพิจารณาของผู้สอนว่าสิ่งใดเหมาะสมที่สุด ที่จะนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชานั้นๆ

5. จัดกิจกรรมให้มีลำดับขั้นตอน คือ ผู้สอนควรจัดลำดับขั้นตอนจากสิ่งที่ยาก ไปหาสิ่งที่ ยากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจที่เป็นลำดับต่อเนื่อง ไม่เกิดความสับสน ซึ่งจะ ทำให้ผู้เรียนสามารถโยงความสัมพันธ์ของเนื้อหาได้ และทำให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ดีขึ้นต่อไป

6. จัดกิจกรรมให้น่าสนใจ โดยใช้สื่อการสอน คือ ถ้าผู้สอนเลือกใช้สื่อการสอนที่ เหมาะสม จะช่วยให้กิจกรรมการเรียนการสอนนี้น่าสนใจยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างเช่น สื่อบุคคลและของจริง อาทิเช่น ผู้สอน ผู้ช่วยสอน วิทยากรพิเศษ เป็นต้น และสื่อวัสดุ อุปกรณ์เครื่องฉาย เครื่องเสียง สิ่งพิมพ์ เป็นต้น

7. จัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรม คือ ผู้สอนควรเป็นผู้อำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่วนในเรื่องของความรู้ จะเป็นผลที่ได้มาจากการกระทำ กิจกรรม เพราะในระหว่างที่ผู้เรียนทำกิจกรรม ผู้เรียนจะได้รับความรู้จากการลงมือทำ จะเกิดการ พัฒนาตนเองจากการคิด การปฏิบัติ การแก้ปัญหา การวางแผนจัดการ และเทคนิควิธีการในการ รับมือกับสิ่งที่จะเกิดขึ้น ซึ่งมีคุณค่ามากกว่าตัวความรู้เอง

8. จัดกิจกรรมโดยใช้วิธีการที่ท้าทายความคิด ความสามารถของผู้เรียน คือ ผู้สอนควรทำ ท้าทายความคิดและความสามารถของผู้เรียนด้วยกิจกรรม อาทิเช่น การจัดกิจกรรมค้นคว้าข้อมูลจาก การสัมภาษณ์ การศึกษานอกสถานที่ การเข้าร่วมฟังบรรยาย การสัมมนา เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียน ฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้ และแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง จะทำให้ผู้เรียนเห็นถึงคุณค่าของสิ่งที่ เรียนรู้จากการเผชิญความจริง และความรู้ที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ ซึ่งเป็นประโยชน์จากการเรียน อย่างแท้จริง

9. จัดกิจกรรมโดยใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย คือ ผู้สอนไม่ควรใช้วิธีการเดียวกัน ตลอด ควรคิดกิจกรรมการเรียนการสอนให้น่าสนใจเสมอ และเลือกใช้เทคนิควิธีการสอนที่ สอดคล้องเหมาะสมกับลักษณะรายวิชา เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมกับ สถานการณ์ ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน และเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

10. จัดกิจกรรมโดยให้มีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนาน และเป็นกันเอง คือ บรรยากาศที่ดี จะทำให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยความสุข สบายใจ ไม่ตึงเครียด ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อรายวิชา ซึ่ง บรรยากาศในการเรียนขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของผู้สอนเป็นสำคัญ ถ้าผู้สอนเป็นคนเข้มงวด เคร่ง ขรึม บรรยากาศจะตึงเครียด ทำให้ผู้เรียนอึดอัดและไม่สบายใจในการเรียน ซึ่งในทางกลับกัน ผู้สอนเข้าใจผู้เรียน บุคลิกภาพแจ่มใส ให้อิสระผู้เรียนในการซักถาม และปรึกษากันในระหว่างทำ กิจกรรม ก็เป็นการส่งเสริมบรรยากาศที่ดีได้ทางหนึ่ง

11. จัดกิจกรรมแล้วต้องมีการวัดผลการใช้กิจกรรมนั้นทุกครั้ง คือ ผู้สอนควรจะต้องวัดผล ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น เพื่อค้นหาข้อดี ข้อบกพร่องแล้วนำมา

ปรับปรุงแก้ไขเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครั้งต่อไป ผู้สอนอาจใช้วิธีการสังเกต ซักถาม ตรวจที่ผลงาน หรือทำการทดสอบผู้เรียน ขึ้นอยู่กับทางเลือกใช้วิธีการของผู้สอนเป็นสำคัญ

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า ผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อประโยชน์กับผู้เรียน อย่างแท้จริง โดยมุ่งพัฒนาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน ได้อย่างถาวร ส่งเสริมความเจริญ ในทุกๆด้านให้แก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียน ได้แสดงออกในแนวทางที่ดี ด้วยความเป็นตัวของตัวเอง และมีส่วนร่วมกับการฝึกฝน แสวงหาความรู้ มีวิธีการแก้ปัญหาด้วยตัวเอง และทำให้การเรียนการสอน นั้นดำเนินไปด้วยบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนาน ส่งผลให้ผู้เรียน เรียนรู้อย่างมีความสุข ซึ่งผู้สอน เป็นปัจจัยที่สำคัญ ที่ต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3.5 สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอน หมายถึง อุปกรณ์ต่างๆที่มีส่วนช่วยในการเข้าใจของผู้เรียน สร้างพัฒนาการทางความคิด และช่วยการสอนของผู้สอนเป็นระเบียบและดีขึ้น โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (1) สื่อที่เป็นสิ่งพิมพ์ เอกสารที่ถูกจัดพิมพ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนเช่น หนังสือ วารสาร (2) สื่อที่ไม่เป็นสิ่งพิมพ์ เป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการศึกษาต่างๆ เช่น วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องฉาย สไลด์ เป็นต้น (กิดานันท์ มลิทอง, 2548) หรือ หมายถึง เครื่องที่ช่วยในการขยายความหมายใดๆที่ จัดโดยผู้สอนและผู้เรียน เพิ่มเสริมการเรียนรู้ อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนได้ดี (ไพศาล สุวรรณน้อย, 2547) สื่อการเรียนการสอนมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจในเนื้อหาที่ชัดเจน ถูกต้อง และจะช่วยให้การจัดเรียนการสอน บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

เพื่อให้การใช้สื่อสำหรับการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง มีประสิทธิภาพต่อการเรียนการสอนจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยในการใช้สื่อการเรียนการสอนว่า ไม่มีสื่อการเรียนการสอนชนิดใดที่เหมาะสมกับทุกจุดประสงค์การเรียนการสอน จึงต้องมีการเลือก การใช้เหตุผล โดยให้เกิดความเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ในแต่ละจุดประสงค์อาจมีการใช้สื่อมากกว่าหนึ่งประเภทได้เพื่อสอดคล้องกับวิธีการสอน กิจกรรม ทฤษฎีเนื้อหานั้นๆ ทำให้เกิดความเข้าใจเป็นรูปธรรม และควรที่จะต้องทำการทดลองสื่อการเรียนการสอนขึ้นนั้นก่อนใช้สอนจริง เพื่อพิสูจน์ความเหมาะสมว่าสามารถทำให้เกิดความเข้าใจในผู้เรียนมากน้อยเพียงใด (ไพศาล สุวรรณน้อย, 2547) การเลือกอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนควรเลือกให้เหมาะสมกับเนื้อหา กิจกรรม และความสามารถในการจัดหาอุปกรณ์ของหน่วยงาน ซึ่งประโยชน์ของสื่อการสอน คือ ช่วยให้ผู้เรียน เรียนรู้ได้ดีขึ้น และทำให้การเรียนมีความสุข สนุกสนานมากขึ้น (พันธ์ศักดิ์ พลสารรัมย์, 2547)

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2550) กล่าวว่า สื่อการสอนสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท ตามลักษณะเฉพาะได้แก่

1. สื่อบุคคลและของจริง คือ ผู้สอน ผู้ช่วยสอน วิทยากรพิเศษ และของจริงต่างๆที่ใช้ในการประกอบการสอน เป็นต้น
2. วัสดุอุปกรณ์เครื่องฉาย เช่น ภาพยนตร์ แผ่นโปร่งแสง สไลด์ फिल्म เป็นต้น
3. วัสดุและอุปกรณ์เครื่องเสียง เช่น วิทยุ เครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น
4. สิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ ตำรา วารสาร รูปภาพ เป็นต้น
5. วัสดุที่ใช้แสดง เช่น แผนที่ ลูกโลก และของจำลองต่างๆ เป็นต้น

การใช้สื่อการสอนต้องคำนึงถึง ความเหมาะสมกับระดับความรู้ ความสามารถและประสบการณ์เดิมของผู้เรียน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนการสอนที่ตั้งไว้ ความเหมาะสมของชนิดของสื่อ กับกิจกรรมการเรียนการสอน มีความสะดวกในการใช้ และ สื่อนั้นสามารถหาได้ในแหล่งวิชาการหรือท้องถิ่นนั้น

ดังนั้น ในการใช้สื่อที่เกี่ยวข้องการเรียนการสอน อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องมีความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนมากขึ้น กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและไม่เกิดความเบื่อหน่าย และสื่อในการเรียนการสอนต้องมีความพร้อมอยู่เสมอ เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน ที่สามารถอธิบายได้อย่างทั่วถึง สามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจในเนื้อหา บทเรียนนั้นได้เป็นอย่างดี

3.6 สิ่งแวดล้อมทางการเรียน

สิ่งแวดล้อมทางการเรียน เป็นสิ่งหนึ่งที่ต้องคำนึงอย่างมองข้ามไม่ได้ ผู้เรียนนั้นจะต้องสัมผัสสภาพแวดล้อมที่ต้องเจอในทุกวัน ผู้เรียนบางคนอาจเรียนในสถาบันการศึกษาที่หนึ่งแล้วเกิดความไม่สบายใจ ไม่สามารถเข้าใจธรรมชาติของสภาพแวดล้อมได้ และส่งผลให้การเรียนตกต่ำไม่เป็นที่ไปตามที่ผู้เรียนคาดหวังไว้ แต่อาจเรียนในสถาบันอีกที่หนึ่งแล้วผลการเรียนออกมาเป็นที่น่าประทับใจทั้งๆที่ ผู้เรียนมีความพยายามและบทเรียน เนื้อหา ผู้สอน ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน สิ่งแวดล้อมทางการเรียนมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียนอย่างไม่คาดคิด นักวิชาการศึกษา จึงได้ความสนใจในสภาพแวดล้อมไม่น้อยไปกว่าองค์ประกอบอื่นในการจัดการเรียนการสอน เพื่อที่จะส่งผลให้เกิดประโยชน์ มีความสุขทั้งการใช้ชีวิต การเรียนรู้ และการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ได้อย่างมีความสุข ความสำเร็จ (จิระพันธ์ พูลพัฒน์ และ นฤมล เนียนหอม, 2553)

ผดุง พรหมมูล (2538) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอน (Educational environment) เป็นการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นไป

ตาม จุดมุ่งหมายของการศึกษา สามารถจัดสภาพแวดล้อมได้ 2 ด้าน คือ (1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เป็นสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ขนาดและรูปร่างของห้องเรียน การถ่ายเทของอากาศ ความปลอดภัยของอาคาร ถ้าเป็นห้องปฏิบัติงานศิลปะ ต้องมีขนาดกว้างขวางเหมาะสมกับการใช้อุปกรณ์ ในการปฏิบัติงานศิลปะ แตกต่างจากห้องเรียนโดยปรกติ และมีบรรยากาศที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดอารมณ์อยากทำงานสร้างสรรค์ศิลปะ และไม่จำเป็นที่ห้องปฏิบัติงานศิลปะจะต้องอยู่แต่เพียงในสถาบันการศึกษา อาจเป็นในชุมชน หมู่บ้าน แหล่งสำคัญทางโบราณคดี หรือ ภูมิประเทศทางธรรมชาติ ก็สามารรถทำได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์การปฏิบัติงานในแต่ละครั้ง และ (2) สิ่งแวดล้อมทางสังคม เป็นการสร้างบรรยากาศทางการเรียนการสอน ความสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนกับเพื่อนในชั้นเรียน ผู้เรียนกับผู้สอน และผู้สอนกับเพื่อนร่วมงาน คณะกรรมการบริหาร การศึกษาด้วย (ปรววรรณ ดวงรัตน์, 2541)

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553) กล่าวว่า ถึงแม้ว่าสื่อการเรียนการสอนและวัสดุการเรียนการสอน จะเหมาะสมกับการสร้างความรู้ที่ดีแล้วก็ตาม บรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดี ก็เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งไม่ควรมองข้าม โดยบรรยากาศที่ดีและสภาพแวดล้อมที่ดีมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นบรรยากาศที่มีทางเลือกหลากหลาย คือ ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียน เลือกได้ตามความสนใจ เพราะ ผู้เรียนแต่ละคนมีความชอบ และความสนใจที่แตกต่างกัน ดังนั้นการมีทางเลือกที่หลากหลายเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียน มีแรงจูงใจในการคิด การเรียนรู้
2. เป็นสภาพแวดล้อมที่มีความแตกต่างกัน คือ ความแตกต่างนี้จะสร้างความรู้ที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน เช่น ผู้สอนและผู้เรียนมีประสบการณ์ วิทยุติที่แตกต่างกัน หรือ ผู้เรียนกับวิทยากรรับเชิญ ที่มีความถนัดและความสามารถแตกต่างกัน ซึ่งความแตกต่างนี้จะเอื้อให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นประโยชน์ในการพัฒนาทักษะทางสังคมได้ในอีกแนวทางหนึ่ง
3. เป็นบรรยากาศที่มีความเป็นมิตรและเป็นกันเอง คือ บรรยากาศที่จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกถึงความปลอดภัย อบอุ่นและสบายใจ ด้วยอาคารสถานที่ หรือด้วยความเป็นมิตรระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน สิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า สิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอน มีความสำคัญไม่เพียงประกอบอื่นๆ ในการดำเนินการสอน สภาพแวดล้อมที่ดีนั้นเกิดขึ้นได้โดยผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็น คณะบริหารการศึกษา ครูผู้สอน หรือความร่วมมือของผู้เรียน ต้องให้ความสำคัญทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคม แล้วจะทำให้เกิดการเสริมสร้างบรรยากาศที่ดี ส่งผลให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางความรู้ความสามารถที่ดี ควบคุม

กับสภาพจิตใจที่ผู้เรียนสามารถเรียนได้อย่างมีความสุข โดยเฉพาะกับการเรียนการสอน ระดับอุดมศึกษา

3.7 ผู้สอน

ผู้สอน เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนที่สำคัญ เพราะผู้สอนเป็นผู้ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมสามารถทำให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จอย่างมีคุณภาพ ผู้สอนยังต้องเป็นผู้ที่อบรมบ่มนิสัย ตักเตือน สั่งสอนผู้เรียน ให้เป็นคนดีมีศีลธรรมเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม (กิจจา เวสประชุม, 2540) ลักษณะของผู้สอนที่ดีนั้น คือเป็นผู้ที่สนใจใฝ่หาความรู้ใหม่อยู่เสมอ พยายามที่จะให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ ทักษะที่ดี ด้วยการใช่วิธีการสอนและสื่อการสอนที่มีความยืดหยุ่น เหมาะสมตามความสามารถของผู้เรียน มีความสุขกับการสอน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียนรายบุคคลและสามารถสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนที่ดีในห้องเรียนได้ (Kilgo, 1970) ในบทบาทของผู้สอนนั้น ควรมีพื้นฐานทางด้านของหลักการทฤษฎี มีความเข้าใจ และมีความชำนาญ มีประสบการณ์ในการทำงาน มีวิธีการสอนที่เหมาะสม (อุบล ตูจินดา, 2532) ประกอบทั้งควรที่มีรูปร่างหน้าตาดี สะอาด สุขภาพดี พูดเสียงดังฟังชัด สุภาพ มีอารมณ์ขัน ไหวพริบดี รู้จักการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เข้าใจในความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน มีสติปัญญาที่จะประเมินผลงานอย่างยุติธรรม (สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2530) นอกจากนี้ ผู้สอนจำเป็นที่จะต้องให้ความรัก ความปรารถนาที่ดี ให้อิสระและให้การยอมรับในตัวของผู้เรียน รวมทั้งต้องคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เอาใจใส่ในบทเรียนเนื้อหา สามารถเป็นผู้แนะนำคอยอธิบายสิ่งต่างๆ ด้วยเหตุผลและ ผู้สอนยังต้องปรับปรุงตนเองอยู่เสมอเพื่อไปสู่ความเป็นมืออาชีพในการจัดการเรียนรู้ เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เรียน ทั้งในด้านความรู้ ความประพฤติ และศีลธรรมอันดีงาม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2547) กล่าวว่า ผู้สอน มีบทบาทสำคัญในการวางแผนการสอนจากเนื้อหา สาระ สู่วิธีการในการอธิบายให้ผู้เรียนให้เข้าใจถึงองค์ความรู้ นั้น โดยสามารถสรุปสาระสำคัญในบทบาทของผู้สอนได้ ดังต่อไปนี้

1. ผู้สอน ต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนกลายเป็นผู้จัดการ เนื้อหาสาระบางตอนผู้เรียนอาจได้เรียนจากการอ่าน บางตอนจะได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง บางตอนได้เรียนรู้จากการทดลอง ค้นคว้าด้วยตัวของผู้เรียนเอง หรือบางตอนจะได้เรียนรู้จากกลุ่มเพื่อนที่มีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ ดังนั้น ผู้สอนจึงมีบทบาทในการดูแล ลำดับสาระความรู้ที่ผู้เรียนได้มา ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การเรียนการสอน

2. ผู้เรียนสำคัญที่สุด ในการดำเนินการสอน ผู้สอนจำเป็นต้องพยายามให้ผู้เรียนได้พัฒนาทั้งสติปัญญา การคิดแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน สามารถอยู่ได้ในสังคมด้วยความสุข ซึ่งผู้สอนจะต้องดูแลผู้เรียนด้วยความใกล้ชิด เหมือนลูกหลานของตน
3. ผู้สอนต้องมีการวางแผนที่ชัดเจนว่า ผู้เรียนจะได้เรียนรู้สิ่งใด พัฒนาด้านใด แผนการสอนจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดความเหมาะสมเสมอ จะเป็นการวางแผนเพื่อการพัฒนาผู้เรียนได้รอบด้านมากยิ่งขึ้น
4. ผู้สอนจะต้องมีการบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมเข้ากับการดำเนินการสอน ถึงแม้ว่าสาระความรู้จะเป็นสิ่งสำคัญ แต่คุณธรรมจริยธรรมก็เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องส่งเสริมผู้เรียนเช่นกัน เพราะคุณธรรมเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ชีวิต การมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ เป็นสิ่งที่ผู้สอนต้องส่งเสริมผู้เรียน เพื่อทำให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง คนดีและมีคุณภาพ
5. ผู้สอนควรลงทุนทำสื่อการสอนประกอบบทเรียนต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนสนใจและเข้าใจในบทเรียนมากขึ้น สื่อการสอน เช่น เอกสารประกอบการสอน การนำเสนอจากคอมพิวเตอร์ แผ่นใส วิกิทัศน์ เป็นต้น
6. ผู้สอนต้องจัดเตรียมคำถาม เพื่อให้ผู้เรียน ได้มีการคิดแก้ปัญหา เป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิด และหาคำตอบด้วยตัวเองจากแหล่งความรู้ที่ผู้สอนแนะนำในชั้นเรียนได้
7. การประเมินผลการเรียนรู้ ผู้สอนควรมีวิธีการประเมินผลที่หลากหลาย ตามวิธีการเรียนที่แตกต่างกันไป เช่น การนำเสนอหน้าชั้น การอภิปราย การทำงานกลุ่ม การสร้างผลงาน เป็นต้น เนื่องจาก การสอนไม่เน้นการท่องจำในสาระต่างๆจากการบรรยาย เป็นการเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจ ผู้สอนจำเป็นต้องร่วมกันกำหนดกับผู้เรียนว่า จะมีการประเมินแบบใดบ้างนอกจาก การสอบ
8. ผู้สอนควรต้องบรรยายให้น้อยลง เพราะ ในบางครั้งการบรรยายทำให้ผู้เรียนไม่สามารถพัฒนาด้านอื่นๆ ได้ นอกจากการฟัง การจดบันทึกจากคำบรรยายของผู้สอน จนผู้เรียนขาดการคิดตามและทำความเข้าใจในสาระนั้นได้

นอกจากนี้ ชาลซ์ อัจฉริยะ (2537) กล่าวว่า ผู้สอนควรมีความรู้และคุณสมบัติที่เหมาะสม ดังต่อไปนี้

1. การสอนที่ชัดเจน (Clarity of Instruction) ผู้สอนควรมีการวางแผนการสอนที่เหมาะสมกับรายวิชานั้นๆ เป็นผู้รู้และเข้าใจเนื้อหาวิชาที่ตนเองจะดำเนินการสอน ทบทวนกระบวนการวางแผนการสอนอยู่เสมอ รวมทั้ง เทคนิคการสอนที่เป็นเหตุเป็นผล มีการกำหนดจุดมุ่งหมายในการสอน มีการอภิปราย และดำเนินสอนเนื้อหา ที่สอดคล้องเพื่อการวัดและประเมินผลที่ดี
2. มีความกระตือรือร้น (Enthusiasm during Instruction) ผู้สอนควรต้องสนุกกับการสอน จะก่อให้เกิดผลดีต่อผู้เรียน เมื่อผู้สอนมีแรงจูงใจในการสอนย่อมส่งผลให้เกิดแรงจูงใจกับผู้เรียนให้

สนใจการเรียน ได้มากขึ้นด้วย และ เสริมสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้เกิดความเป็นกันเอง ด้วยการยิ้มและทักทายกับนักเรียน

3. การเน้นในเรื่องงาน (Task Orientation) ผู้สอนจะต้องปฏิบัติตัวเสมือนนักธุรกิจเวลาทำการสอน มีการจัดเวลาสำหรับการฝึกทักษะใหม่ๆ ด้วยการกำหนดเวลาที่จำกัด จะสามารถส่งเสริมให้นักเรียนกระตือรือร้นในการส่งรายงาน ผลงาน หรืองานที่ผู้สอนสั่งให้ปฏิบัติอื่นๆ เป็นการให้นักเรียน เรียนรู้การแก้ปัญหา และการจัดระเบียบเรื่องของการใช้เวลาได้ดียิ่งขึ้น

4. กลยุทธ์การสอน (Instructional Strategies) ผู้สอนควรมีกกลยุทธ์ในการสอนที่เหมาะสม ทั้งกับความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียน และความเหมาะสมกับบุคลิก ความเฉพาะตัวของ ผู้สอน เพื่อให้เกิดเป็นวิธีการสอนที่เป็นธรรมชาติได้ ซึ่ง เรื่องนี้เป็นสิ่งที่ไม่มียุทธวิธีตายตัว ผู้สอน อาจต้องค้นหา กลยุทธ์การสอนด้วยตัวของตนเอง

5. มีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน (Interaction with Student) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและนักเรียนเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม ความสัมพันธ์นี้ควรเกิดขึ้นด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ เปิดเผย และตรงไปตรงมา โดยผู้สอนต้องสื่อความหมายให้นักเรียนเข้าใจว่า นักเรียนมีคุณค่า มีศักดิ์ศรีในตัวเอง และผู้สอนจะเป็นผู้ที่ดูแล ให้กำลังใจ และคำแนะนำที่ดีต่อนักเรียนเสมอ

6. ใช้คำถามที่น่าสนใจ (Use of Interesting Questions) ผู้สอนควรสอบถามนักเรียนด้วยคำถามที่เป็นประเด็นที่น่าสนใจ จากเนื้อหาที่นักเรียนได้เรียนรู้ กระตุ้นให้นักเรียนได้จดจำความรู้นั้น และ คิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา ด้วยความสามารถของนักเรียนเอง การใช้คำถามที่น่าสนใจของผู้สอน เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศการเรียนที่ดีได้แนวทางหนึ่ง

ดังนั้น จากแนวความคิดด้านผู้สอนนี้สามารถสรุปได้ว่า การจะเป็นผู้สอนที่ดีได้นั้น จำเป็นจะต้องเข้าใจพื้นฐานความรู้ในด้านที่สอนนั้นอย่างชัดเจน สามารถตอบทุกปัญหาที่นักเรียนสงสัยเกี่ยวกับบทเรียนได้ และสามารถถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียนได้อย่างสมบูรณ์ด้วย วิธีการสอนที่เหมาะสม การใช้สื่อการสอนที่สามารถทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น มีการวางแผนการสอน และเตรียมการมาอย่างดี มีความคิดสร้างสรรค์ มองโลกในแง่ดีและพร้อมที่จะเข้าใจในข้อจำกัดหรือความสามารถในผู้เรียนแต่ละคน รู้จักสอนให้นักเรียนประเมินตนเอง และผู้สอนสามารถประเมินตนเองได้เช่นกัน ซึ่งผู้สอนควรจะต้องดูแล ให้คำปรึกษาถึงแนวทางที่ดี และให้กำลังใจนักเรียนเสมอ เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนนั้นจะผ่านไปได้อย่างดี ดังนั้น ผู้สอนจึงเป็นกลไกสำคัญที่จะนำไปสู่การเรียนการสอนที่ประสบความสำเร็จ

3.8 ผู้เรียน

ผู้เรียน ในระดับอุดมศึกษาจะมีลักษณะที่มีความสามารถทางพุทธิปัญญา (Cognitive or Mental Ability) มีความรับผิดชอบ กระตือรือร้นมากกว่าวัยเด็ก ผู้เรียนระดับอุดมศึกษาจะมีอายุประมาณ 18-22 ปี ซึ่งถือว่าอยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น (Early Adult) เริ่มที่จะเป็นผู้ใหญ่เต็มตัว เป็นวัยที่มีความสามารถที่จะเข้าใจกับบทเรียนที่ยากและซับซ้อนได้เป็นอย่างดี คุณสมบัติที่สำคัญของผู้เรียนนั้นจะต้องเป็นผู้ที่แสวงหาความรู้และทำความเข้าใจถึงความสอดคล้องของศาสตร์ที่เรียน กับศาสตร์ด้านอื่นๆ ด้วยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ด้วยความเป็นตัวของตัวเอง มีความสามารถในการคิดรวบยอดมากกว่าการคิดแต่รายละเอียด และรู้จักการหยิบเอาประเด็นสำคัญมาทำการวิเคราะห์ห้อย่างเป็นระบบ ผู้เรียนที่ดีต้องสามารถจะนำเอาภาคทฤษฎีความรู้ นำมาใช้ในการปฏิบัติได้ (ผดุง พรหมมุล, 2538)

ผู้เรียนที่ดีนั้น ต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้จากผู้ที่เป็นคนรับมาเป็นผู้ที่จะต้องสร้างความรู้ขึ้นด้วยตนเอง เพราะความเข้าใจในองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากตนเองนั้นจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเข้าใจ และความรู้จะอยู่ได้ยาวนานกว่าการรับฟังการบรรยายจากผู้สอนที่อาจเข้าใจหรือไม่เข้าใจในบางเรื่องด้วยความรู้ที่ไม่ได้เกิดจากความเข้าใจของผู้เรียนเอง บางเรื่องจึงยากที่จะทำความเข้าใจ และผู้เรียนจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง และตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาว่ามีความหมายและมีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณภาพสังคมในอนาคต (กรมวิชาการ, 2543)

Michael (1975) กล่าวว่า ลักษณะของผู้เรียนศิลปะ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะคือ

1. ผู้เรียนแบบปฏิบัติเชิงกล (Mechanical Orientation) เป็นการเรียนรู้จากการทำงานด้วยมือมากกว่ากระบวนการทางความคิดจะมีการทำงานศิลปะอย่างเป็นขั้นตอน ทุกอย่างจึงมีที่มาที่ไปอย่างเป็น ระบบระเบียบ จนบางครั้งอาจทำให้ผลงานที่ออกมาขาดความงามทางสุนทรียะ เป็นเพียงผลงานที่ผลิตขึ้นเพื่อการเรียนรู้ทางด้านเทคนิค
2. ผู้เรียนแบบปฏิบัติอย่างอิสระ (Primitive Orientation) เป็นการเรียนรู้ของผู้เรียนแบบอิสระไม่ยึดติดกับความถูกต้องทางกฎเกณฑ์ เป็นประสบการณ์แบบลองผิดลองถูก และไม่คำนึงถึงความถูกต้องของสัดส่วนในผลงานศิลปะถ่าย
3. ผู้เรียนด้วยปัญญา (Intellectual Orientation) ผู้เรียนจะทำงานออกมาโดยคำนึงถึงความสมบูรณ์ สอดคล้องในวิธีคิด ทักษะ และองค์ความรู้แสดงให้เห็นถึงความสามารถทางด้านทักษะแต่ไม่เน้นการแสดงผลออกทาง ด้านของความรู้สึก
4. ผู้เรียนปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์ (Intuitive Emotional Orientation) ผู้เรียนในลักษณะนี้จะสร้างผลงาน โดยแสดงออกจากความรู้สึก อารมณ์ของตัวเองด้วยความเชื่อมั่นสูง โดย

ไม่ต้องอาศัยคำแนะนำของผู้สอนในบางกรณี อาจทำให้ผู้สอนควบคุมดูแลความเรียบร้อยในการปฏิบัติงานได้ยาก

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2547) กล่าวว่า ผู้เรียนควรปรับเปลี่ยนวิธีการเรียน ซึ่งผู้สอนควรจะอธิบายวิธีการเรียนให้ผู้เรียนได้ทราบก่อนจะเริ่มดำเนินการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เตรียมตัวปรับเปลี่ยนการเรียน ซึ่งสรุปเป็นสาระสำคัญได้ ดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียนจะต้องปรับเปลี่ยนจากการนั่งฟังบรรยายอย่างเดียว เป็นการหาวิธีการเรียนจากแหล่งต่างๆ ตามที่ผู้สอนได้แนะนำ และผู้เรียนควรทำความเข้าใจว่า การเรียนรู้ที่แท้จริงไม่ได้เกิดจากการฟังบรรยายของผู้สอนแต่เพียงอย่างเดียว ผู้เรียนยังสามารถเรียนรู้ได้จาก เพื่อน เอกสารตำรา เครื่อง่ายคอมพิวเตอร์ และแหล่งอื่นๆอีกมากมาย
2. ผู้เรียนจะต้องปรับตนเองสู่การเรียนรู้ที่มีประโยชน์ต่อตนเองมากขึ้น ด้วยการคิดต่อยอดจากเนื้อหาสาระตามหลักสูตรที่ผู้สอนได้ชี้แจงในเอกสารประมวลการสอนรายวิชา ตั้งแต่วันแรกของการทำการสอน
3. ผู้เรียนจะต้องพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันกับเพื่อนในชั้นเรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะปรับตัว รับฟังความคิดเห็น ยอมรับความแตกต่างและสามารถทำงานที่เป็นส่วนรวมได้สำเร็จ
4. ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน และช่วยกันประเมินร่วมกับผู้สอน และเพื่อนๆในชั้นเรียน ช่วยกันทำให้การเรียนรู้ในทุกชั่วโมงนั้นคุ้มค่า ได้สาระครบถ้วน และได้พัฒนาศักยภาพของตนเองในด้านต่างๆได้
5. ผู้เรียนควรมีความสุขในการเลือกหัวข้อที่ตนเองสนใจ และเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง มีอิสระในการเลือกวิธีการเรียน ด้วยแรงจูงใจที่จะพัฒนาองค์ความรู้ด้วยตนเองมากขึ้น

ดังนั้นจากข้อความรู้ในเรื่องลักษณะผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา สามารถสรุปได้ว่า ผู้เรียนนั้นได้ก้าวเข้าสู่ความเป็นวัยผู้ใหญ่ ความรับผิดชอบ การมีสติ รู้คิด และเข้าใจในสิ่งที่ซับซ้อนได้ดีขึ้น ผู้เรียนจึงต้องพร้อมที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตัวเอง แก้ปัญหาต่างๆ ได้ดีขึ้นกว่าวัยเด็ก ถึงแม้ว่าลักษณะของผู้เรียนศิลปะจะแบ่งออกเป็นลักษณะต่างๆ ไม่เหมือนกัน ในแต่ละลักษณะก็จะมีข้อดีและข้อเสียในแต่ละลักษณะ ผู้สอนจึงควรทำความเข้าใจในลักษณะที่แตกต่างของผู้เรียนนี้เพื่อเลือกใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละลักษณะเพื่อให้ผู้เรียนได้ประโยชน์ทางการศึกษา

3.9 การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผล เป็นกิจกรรมสุดท้ายของการจัดการเรียนการสอนที่จะบ่งบอกถึงความสำเร็จของหลักสูตร กิจกรรมการสอน ผู้สอน และที่สำคัญคือผู้เรียน ที่จะสะท้อนให้เห็นถึง

ความเข้าใจในองค์ความรู้ ทักษะการปฏิบัติ ความก้าวหน้าของผู้เรียนในการเรียนรู้ว่าสำเร็จตามจุดประสงค์ของหลักสูตรและการเรียนการสอนหรือไม่ อย่างไร

การวัดและประเมินผล ประกอบด้วย ความหมายของคำ 2 คำดังนี้ (1) การวัดผล หมายถึง การเปรียบเทียบระหว่างผลที่ได้จากการเรียน กับมาตรฐานที่กำหนดขึ้นใช้ในการวัด (2) การประเมินผล หมายถึง การนำเอาข้อมูล ข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการวัดผล มาประเมินหรือตีคุณค่าอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งต้องใช้วิจารณญาณในการตัดสิน (Judgment) ของผู้สอนนั้นว่าดีหรือไม่ดี และนำมาประเมินเป็นคะแนนเพื่อใช้จัดลำดับความสามารถของผู้เรียนว่าอยู่ในระดับใด ผู้เรียนมีความสำเร็จมากน้อยเพียงใดในการศึกษา (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2545) ความหมายของการวัดและประเมินผล จากหลายทัศนะของนักวิชาการศึกษา ดังต่อไปนี้

การวัด คือ การกำหนดกระบวนการ เพื่อการตีค่า คุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นค่าตัวเลข หรือ ชีวัดความถูกต้อง ดีหรือไม่ดี โดยใช้เครื่องมือที่กำหนดขึ้นในการวัดเป็นหลัก (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

การวัด คือ กระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับวัตถุ สิ่งของ หรือบุคคล ตามการคาดคะเนและเปรียบเทียบความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะทำการวัดนั้นอย่างมีเหตุผล (ปรียากร วงษ์อนุตร โรจน์, 2535)

การวัด คือ การตรวจสอบผู้เรียนมีพัฒนาการด้านความรู้ ด้านทักษะ เปลี่ยนไปในทิศทาง การพัฒนาตามวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยใช้เครื่องมือต่างๆ ในการสำรวจ และการวัดผลความสำเร็จของผู้เรียน (วิฒนาพร ระงับทุกซ์, 2542)

การประเมินผล คือ การนำเอาข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการวัดมาสรุป หรือตีคุณค่า ตีราคา เพื่อเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆต่อไป (ภัทรา นิคมานนท์, 2534)

การประเมินผล คือ กระบวนการในการตัดสิน ตีราคา สรุป เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับคุณภาพคุณค่าโดยอาศัยข้อมูลจากการวัด ถึงการหาคุณลักษณะที่เหมาะสมในพฤติกรรมของผู้เรียน (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2547)

ดังนั้น การวัดและการประเมินผล มีความสอดคล้องกันในความหมายที่ส่งเสริมซึ่งกันและกันอย่างเป็นขั้นตอน คือ กระบวนการวัดจะเกิดขึ้นก่อน เป็นการใช้เครื่องมือเพื่อหาคุณค่า ความเหมาะสมของคุณลักษณะที่ดีหรือไม่ดี โดยอาจชี้วัดเป็นตัวเลข หรือการกำหนดค่า สองระดับเป็นคำว่า ดี หรือ ไม่ดี การวัดเป็นการวิเคราะห์ตัดสินในแนวภาพกว้าง และการประเมินผลจึงเกิดตามมา เป็นการเอาข้อมูลการวิเคราะห์ในกระบวนการวัดทั้งหมด มาขยายเป็นลำดับของความดี ไม่ดี ว่ามี

ระดับที่ดีมาก ดี ปานกลาง พอใช้ ไม่ดี หรือควรปรับปรุงแก้ไข โดยอาศัยประเมินผลจากการ กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในเรื่องนั้นๆขึ้นมา การประเมินผลเป็นการสรุปรวบยอดในเชิงลึก ซึ่งทั้ง การวัดและการประเมินผลมีความสำคัญต่อกัน โดยไม่สามารถขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ เพราะจะทำให้ การสรุปผลนั้นไม่สมบูรณ์ ส่งผลทั้งผู้วัดและประเมินผล รวมทั้งผู้เรียนได้

การวัดและประเมินผล การเรียนการสอน อย่างมีประสิทธิภาพ กับกระบวนการทางการ ศึกษา ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ (Francesco, 1958)

1. การวัดและประเมินผล ควรกำหนดวัตถุประสงค์ในการประเมินให้ชัดเจนว่าต้องการให้ ผู้เรียนบรรลุผลไปในทิศทางใด เมื่อผู้สอนสามารถเข้าใจจุดประสงค์ที่จะประเมินผล ชัดเจนแล้ว การจัดการเรียนการสอน การประเมินผล ก็จะเกิดความสอดคล้องกัน

2. การวัดและประเมินผล ควรครอบคลุมในพัฒนาการทุกด้านของผู้เรียน เช่น การ ประยุกต์ใช้องค์ความรู้กับการปฏิบัติทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ การรับรู้ด้านสุนทรียภาพ ด้าน อารมณ์ ร่างกายและสังคม

3. การวัดและประเมินผล ควรสอดคล้องกับนโยบายของผู้บริหารสถาบันการศึกษา โดย ผู้สอน นำแนวนโยบายมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน เช่น นโยบายรณรงค์ลดภาวะ โลกร้อนในโรงเรียน ผู้สอน จะต้องเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของภาวะ โลกร้อนใน โรงเรียน ด้วยกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อจุดประสงค์รณรงค์ให้เห็นความสำคัญของภาวะ โลก ร้อน เป็นต้น

4. การวัดและประเมินผล ควรจะต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระเบียบรอบคอบ และ ดำเนินการอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีความยืดหยุ่นต่อสภาพที่เกิดขึ้นจริง พร้อมทั้งมีการปรับปรุงวิธี และเครื่องมือในการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เหมาะสม

5. การวัดและประเมินผล ควรเปิดกว้างให้บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องมาร่วมประเมินผลด้วย เช่น ผู้เรียน ผู้ปกครอง ผู้สอนวิชาอื่นๆ เป็นต้น ผู้สอนไม่ควรปิดโอกาสโดยการประเมินผลเพียงผู้ เดียว ซึ่งจะทำให้สามารถประเมินผลผู้เรียนได้อย่างกว้างขวาง เป็นที่ยอมรับ และนำผลของการวัด และประเมินผลไปใช้ในการพิจารณาความรู้ ความสามารถได้อย่างเที่ยงตรงมากขึ้น

6. เครื่องมือการวัดและประเมินผล มีหลายประเภทที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลพัฒนาการ ของผู้เรียน เช่น ภาพผลงานศิลปะของผู้เรียน แบบประเมินตนเอง แบบสอบถาม การอภิปราย ซึ่ง การเก็บรวบรวมข้อมูล ควรดำเนินการเก็บอย่างเหมาะสมเพื่อสื่อสารกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ชัดเจนขึ้น

7. การวัดและประเมินผล ในส่วนของกระบวนการประเมิน ต้องดำเนินการอย่างรอบคอบ สุขุม และสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างใกล้ชิด ไม่ควรนำความคิดเห็นของครูในรายวิชาอื่นมา

เป็นปัจจัยหนึ่งในการประเมิน ยกเว้นข้อความคิดเห็นที่เป็นเหตุเป็นผลตรงกันกับผู้ประเมิน จะทำให้การประเมินผลชัดเจน และมีหลักการรองรับ ช่วยให้ผู้สอนปรับปรุงพฤติกรรมและพัฒนาทางด้านศิลปะให้กับผู้เรียนต่อไปได้อย่างเหมาะสม

8. การวัดและประเมินผล ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถปรับปรุงตนเองเพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ ผู้สอนจำเป็นต้องช่วยสังเกต บันทึก วิเคราะห์จากข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับกลุ่มเพื่อนว่า มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น สามารถเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีของสังคมหรือไม่

9. การวัดและประเมินผลเพื่อสนับสนุนการวิจัย ทดลอง และความก้าวหน้าทางการเรียนการสอน เป็นส่วนที่ผู้สอนต้องดำเนินการวิจัย และทดลอง เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาปรับปรุงการเรียนการสอนให้เหมาะสม และทันสมัยอยู่เสมอ

การวัดและประเมินผลเป็นขั้นตอนในการสรุปของกระบวนการเรียนการสอนซึ่งมีความสำคัญต่อผู้เรียนและผู้สอน โดยจุดมุ่งหมายการวัดและประเมินผลเพื่อการพัฒนาผู้เรียนโดยการนำข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ระหว่างการเรียนการสอน บันทึก และวิเคราะห์ เป็นการวัดและประเมินผลย่อย (Formative assessment) ที่จะเกิดในห้องเรียนทุกวันที่มีการเรียนการสอนเพื่อให้รู้ถึงจุดดี และจุดที่ควรแก้ไข ทั้งของผู้เรียนและผู้สอนเองก็ตาม ผู้สอนต้องมีวิธีการประเมินที่หลากหลาย เช่น การซักถาม การสังเกต การระดมความคิดเห็น การใช้แฟ้มสะสมงาน และอีกหลากหลายวิธีการ และจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการวัดและประเมินผลอีกประการหนึ่ง คือ เพื่อตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนแบบเป็นการประเมินสรุปผลการเรียนรู้ (Summative assessment) ซึ่งมีหลายระดับผลการเรียน เป็นการให้ความรับรองความรู้ความสามารถของผู้เรียนเพียงพอต่อการผ่านรายวิชานั้นหรือไม่ สามารถจบหลักสูตรได้หรือไม่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) การประเมินผลที่ค้ำจุนจำเป็นต้องให้โอกาสผู้เรียนในการแสดงความรู้ความสามารถ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย และผู้สอนเองต้องตัดสินผู้เรียนบนพื้นฐานของเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษามากกว่าใช้การเปรียบเทียบระหว่างผู้เรียนกันเอง และสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2551) ที่ได้กล่าวเพิ่มเติมไว้ว่า การประเมินผลผู้เรียนจะมีอยู่ 3 ลักษณะ คือ ประเมินผลก่อนเรียน (Pre Evaluation) เป็นการประเมิน เพื่อดูพื้นฐานแรกเริ่มก่อนการศึกษา ส่วนประเมินผลความคืบหน้า (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลในระหว่างการเรียนการสอน ยังดำเนินอยู่เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนและการสอน ด้วยการสอบย่อยหรือสอบกลางภาค และการประเมินผลรวมการเรียนรู้ และ (Summative Evaluation) เป็นการประเมินตัดสินคุณค่าผลสำเร็จในการเรียนรู้เมื่อการเรียนการสอนจบสิ้นลง เช่น การสอบไล่ประจำภาคเรียน การส่งผลงานท้ายภาคการศึกษาเพื่อจัดอันดับความสามารถของผู้เรียนได้ ในการจะประเมินผลให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในการจัดการเรียนการสอน จำเป็นต้องมีการประเมินผลผู้เรียน 3 ช่วงการศึกษา ดังต่อไปนี้ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2551)

ช่วงที่ 1 การประเมินผลก่อนเรียน (Pre Evaluation) คือ การประเมินผลเพื่อดูในเรื่องของพื้นฐานในตัวผู้เรียนว่ามีอยู่มากน้อยเพียงใด เพียงพอต่อการเรียนขั้นต่อไปหรือไม่ ในขั้นตอนนี้อาจทำเป็นแบบการประเมินที่เป็นข้อเขียน สัมภาษณ์ หรือสอบถาม โดยปรกติแล้วในระดับอุดมศึกษาจะไม่นิยมใช้ในการเรียนการสอนเนื่องจาก หลักสูตรมีการวางความต่อเนื่องของรายวิชา เช่นถ้าไม่ผ่านรายวิชาพื้นฐาน ก็จะไม่สามารถลงเรียนในรายวิชาขั้นสูงได้ เป็นต้น จึงถือเป็นการประเมินผลก่อนเรียนได้โดยปริยาย

ช่วงที่ 2 การประเมินผลความก้าวหน้า (Formative Evaluation) คือ การประเมินผลระหว่างภาคเรียน ระหว่างที่การสอนยังคงดำเนินอยู่ เพื่อการปรับปรุงวิธีการสอนของผู้สอน และพัฒนาการเรียนการสอนของผู้เรียนว่ามีความก้าวหน้าอย่างไร สิ่งใดที่ควรแก้ไขให้เกิดความเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยสามารถประเมินผลได้โดย การสอบย่อย การสอบกลางภาค หรือนำเสนอผลงาน (Portfolios) เป็นช่วงๆเป็นข้อมูลให้ผู้สอนและส่งผลข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้เรียน

ช่วงที่ 3 การประเมินผลรวม (Summative Evaluation) คือ การประเมินผลที่ตัดสินคุณค่าระดับความสำเร็จของผู้เรียน หลังจากการสอบหรือการส่งผลงานศิลปะถ่ายขั้นสุดท้ายสิ้นสุดลง โดยสามารถประเมินผลได้จาก การสอบปลายภาคเรียน การส่งผลงานศิลปะถ่ายปลายภาคเรียน โดยสิ่งเหล่านี้จะเป็นข้อมูลที่จะนำไปจัดอันดับคะแนนของผู้เรียนเพื่อวัดระดับความสำเร็จของผู้เรียนในวิชาเรียนนั้นๆ

วัตถุประสงค์ของการประเมินผล เพื่อบ่งบอกถึงความสำเร็จของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ผู้สอน และที่สำคัญคือ การพัฒนา การวัดระดับความสามารถ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของ ผู้เรียน ในด้านต่างๆโดยอ้างอิงกับทฤษฎีระบบวัตถุประสงค์การศึกษาของบลูม (Bloom, 1956 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2545) คือ (1) พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นพฤติกรรมทางด้านความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ การจดจำ ความสามารถในด้านของสติปัญญา (2) จิตพิสัย (Affective Domain) เป็นพฤติกรรมทางด้านกรรับรู้ (Receiving or Attending) อารมณ์ และความรู้สึก ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม (3) ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นพฤติกรรมแสดงออกทางกาย (Physical) ในเรื่องทักษะการปฏิบัติงาน การฝึกฝนที่สามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจความรู้พื้นฐาน ความชำนาญ และประสบการณ์ที่ลึกซึ้งได้มากขึ้น

นอกจากนี้ แนวทางการวัดและประเมินผลงานศิลปะ โดยสามารถแบ่งตามจำนวนนักเรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้ (Conrad, 1964 อ้างถึงใน อัญชลีพล คงพัฒน์, 2545)

1. การประเมินผลกลุ่ม (Group Evaluation) การประเมินผลนี้ทำได้โดย การนำผลงานศิลปะของผู้เรียนไปจัดแสดงบนผนังหรือที่สามารถติดผลงานได้ภายในห้องเรียน หรือสถานที่

เหมาะสมและมีการอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้สอน ผู้เรียน และเพื่อนผู้เรียนในชั้น เพื่อให้ผู้เรียน ตั้งเกตผลงานทั้งของตนเองและผู้เรียนคนอื่น แล้วนำมาเปรียบเทียบซึ่งกันและกัน

2. การประเมินผลรายบุคคล (Individual Evaluation) การประเมินผลนี้ทำได้โดยการส่งผลงานศิลปะเป็นรายบุคคล เพื่อกำหนดแนวทางในการปรับปรุง แก้ไขในการทำผลงานศิลปะภาพถ่าย ในครั้งต่อไปโดยใช้เกณฑ์ของผู้สอนประเมินผลงานผู้เรียน อาจมีการอภิปรายผลระหว่างผู้สอน และผู้เรียน ร่วมด้วย โดยไม่ได้นำผลงานศิลปะมาเปรียบเทียบกันเหมือนลักษณะประเมินผลกลุ่ม

โวลฟ์ (Dennie Palmer Wolf อ้างถึงใน สุวรรณิ ยะหะกร, 2548) ได้นำเสนอการประเมินผลทางศิลปะไว้ดังนี้

1. การทำงานศิลปะเป็นรายบุคคล (Project) โดยผู้สอนมีการแนะนำให้ผู้เรียนใช้ความคิดสร้างสรรค์ของตนเองถ่ายทอดลงมาสู่ผลงานศิลปะ ผู้สอนจะสังเกตและติดตามการปฏิบัติงานของผู้เรียนตั้งแต่เริ่มจนจบ ซึ่งแต่ละขั้นตอนผู้เรียนจะเป็นคนแสดงความสามารถออกมาให้ผู้สอนเห็น
2. แฟ้มสะสมงานศิลปะ (Portfolios) เป็นการนำผลงานศิลปะทุกชิ้นที่ผู้เรียนทำโดยลงวันที่ และเก็บเข้าแฟ้มผลงาน ที่ผู้เรียนสร้างขึ้นตลอดปี หรือภาคการศึกษา เพื่อผู้สอนจะเห็นเรื่องของแนวคิดและพัฒนาการของผู้เรียนในระหว่างที่ได้ศึกษาอยู่ระหว่างภาคการศึกษาจนจบ ผู้สอนสามารถเห็นความสนใจและทักษะของผู้เรียนเฉพาะแต่ละบุคคลอีกด้วย
3. การสัมภาษณ์ (Reflective Interview) เมื่อสิ้นภาคการศึกษา ผู้เรียนนำแฟ้มผลงานศิลปะของตนเองมาอธิบาย บรรยายให้ผู้สอนฟังว่าผลงานศิลปะชิ้นนี้เป็นอย่างไร สร้างสรรค์ด้วยเทคนิคชนิดใด ปัญหาที่พบและการแก้ปัญหา ในการสัมภาษณ์นี้มีประโยชน์ในการที่จะทำให้ผู้เรียนมีการย้อนความคิดให้เห็นถึงการทำงานศิลปะของตนว่ามีจุดไหนเป็นจุดดี และจุดที่ผิดพลาด ควรแก้ไข อีกทั้งยังทำให้ผู้เรียนเห็นรูปแบบศิลปะของตนเองเป็นอย่างไร

การวัดและประเมินผลจากแฟ้มสะสมงานศิลปะ (Evaluation of Portfolios) เป็นการวัดและประเมินผล ที่ช่วยส่งเสริมให้การประเมินผลในการเรียนการสอนมีความสมบูรณ์และต่อเนื่องมากขึ้น โดยการให้ผู้เรียนเก็บรวบรวมผลงานศิลปะ จากการปฏิบัติจริง เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความรู้ ความสามารถ ความพยายาม แรงจูงใจ ความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียนในระหว่างเรียนได้ด้วยวิธีที่เป็นกระบวนการที่เป็นขั้นเป็นตอนการวัดและประเมินผลของผู้สอน (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2545) ซึ่งสอดคล้องกับ สมประสงค์ เสนารัตน์ (2553) ผลงานศิลปะในช่วงต่าง ๆ นั้นแสดงถึงความก้าวหน้าของผู้เรียน โดยในแฟ้มสะสมผลงานจะต้องจัดทำโดยมีเนื้อหาสำคัญดังต่อไปนี้

1. มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของเพิ่มสะสมงานอย่างชัดเจนว่า ผลงานในแฟ้มนั้นจะบอกถึงความก้าวหน้าในเรื่องใด ทั้งนี้อาจต้องพิจารณาจากการเรียนการสอนของผู้สอน มีวัตถุประสงค์เช่นใด ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. การวางแผนจัดทำเพิ่มสะสมงาน ในเรื่องของจำนวนชิ้นงาน ระยะเวลาการจัดทำผลงาน และกำหนดการส่งเพิ่มสะสมงานแบบการส่งทุกท่ายชั่วโมง ส่งกลางภาค หรือส่งปลายภาค ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมตามวิธีการจัดการเรียนการสอนของผู้สอนนั้น เป็นอย่างไร

3. ให้ผู้เรียนคัดเลือกชิ้นงาน ตามกำหนดที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันกำหนด เช่น ผลงานชิ้นไหนชอบที่สุด ชิ้นไหนยากที่สุด ชิ้นไหนปัญหามากและผู้เรียนต้องแก้ปัญหาอย่างไร โดยอาจมีผู้ประเมินผลภายนอกเช่น เพื่อน ผู้ปกครอง หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ร่วมประเมินด้วยก็สามารถทำได้

4. ให้ผู้เรียนนำชิ้นงานที่คัดเลือกไว้แล้ว นำมาจัดทำเป็นเพิ่มสะสมงานให้สมบูรณ์ ซึ่งควรจะไปประกอบด้วย หน้าปก คำนำ สารบัญ ชิ้นงาน แบบการประเมินเพิ่มสะสมงานและเตรียมการอภิปรายให้เหมาะสม

การวัดและประเมินผลจากเพิ่มสะสมงานศิลปะ นั้นเหมาะสมมากกับการใช้ในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะโดยเฉพาะในทุกระดับของการเรียนการสอน โดยสิ่งที่ต้องอยู่ในเพิ่มสะสมผลงานศิลปะ (สันติ คุณประเสริฐ, 2543) คือ

1. ตัวผลงาน (Production) สามารถถ่ายทอดถึง ทักษะ ประสิทธิภาพทางความคิด ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ อารมณ์ ทักษะคิด และกระบวนการทำงานของผู้เรียน โดยผ่านการนำเสนอในรูปแบบของผลงานที่เสร็จสมบูรณ์

2. ตัวการรับรู้ (Perception) ในที่นี้จะเกี่ยวกับความรู้สึทางสุนทรียภาพ (Aesthetics) ที่นำเสนอออกมาให้อยู่ในรูปธรรม เช่น แบบร่าง ดินแบบ รูปภาพ รูปประกอบ ที่ออกมาจากแรงบันดาลใจ หรือต้นเหตุแห่งความคิด เป็นการแสดงออกถึงการรับรู้ ความเข้าใจตั้งแต่แรกเริ่มการเรียนการสอนจนถึงการสร้างผลงานศิลปะที่เสร็จสมบูรณ์

3. ตัวสะท้อนความคิด (Reflection) จะเป็นการสะท้อนความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลที่ได้จากศิลปวิจารณ์ และประวัติศาสตร์ศิลป์ ซึ่งจะอยู่ในข้อมูลที่เป็นรูปแบบของลายลักษณ์อักษร ผู้เรียนต้องศึกษาและทำความเข้าใจก่อนลงมือทำตัวผลงาน เช่น บทความทางวิชาการ เอกสารอ้างอิง ข้อคิดเห็น ประวัติความเป็นมา รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับอุปกรณ์ และขั้นตอนการทำผลงานศิลปะอย่างจริงจัง

ในกระบวนการจัดทำเพิ่มสะสมงานศิลปะนั้นจะออกมาดีหรือไม่ จำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือของผู้สอนและผู้เรียนที่ต้องมีความเข้าใจร่วมกันในการทำเพิ่มสะสมงานเพื่อกระตุ้น

ให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็น อยากรู้อะไรที่จะแสดงออกซึ่งความคิด และพร้อมที่จะนำเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน

กระบวนการวัดและประเมินผลนั้นจะเกี่ยวข้องกับผู้สอน โดยตรงในการประเมิน ในทางปฏิบัตินั้นอาจเกิดปัญหาในการประเมินผลได้ เนื่องจากผู้สอนที่เป็น อาจารย์ประจำ และอาจารย์พิเศษ ส่วนใหญ่จบการศึกษาเฉพาะทาง ไม่มีความรู้ทางการจัดการเรียนการสอนมากนัก (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2547) และวิธีการสอนที่เกิดจากประสบการณ์ที่เคยเรียนของผู้สอน ความถนัดในการสอนที่แตกต่างกัน และ ทักษะคิดในการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกัน ส่งผลทำให้ไม่มีการวัดและประเมินผลที่ชัดเจน และสร้างความคลุมเครือ โดยเฉพาะการตัดสินผลงาน ศิลปภาพถ่าย ซึ่งเกิดก่อนการวัดและประเมินผลทางศิลปภาพถ่าย

ดังนั้น การวัดและประเมินผล ควรกำหนดวัตถุประสงค์ในการประเมินให้ชัดเจน ครอบคลุมพัฒนาการด้านต่างๆของผู้เรียน สอดคล้องกับนโยบายหรือหลักสูตร ด้วยการวางแผนที่รอบคอบ และในการประเมินต้องสุชมรอบคอบ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถปรับปรุงตัวเองไปในทางที่ดีขึ้นได้ และควรจะต้องมีการวัดผลเป็น 3 ช่วงของภาคการศึกษา คือ ช่วงที่ 1 การประเมินผลก่อนเรียน โดยสอบข้อเขียน สัมภาษณ์ หรือ การวางหลักสูตร ให้มีความต่อเนื่องกัน ช่วงที่ 2 การประเมินผลความก้าวหน้า โดยการสอบกลางภาค หรือการส่งเพิ่มสะสมผลงาน เพื่อดูพัฒนาการของผู้เรียน และช่วงที่ 3 การประเมินผลรวม เป็นการระดับความสำเร็จของผู้เรียน โดยการสอบปลายภาค หรือการส่งผลงานปลายภาคเรียน ทั้งนี้ในการประเมินผลในแต่ละช่วงนั้น ผู้สอนจะต้องดูความเหมาะสม ในการเลือกที่จะสอบข้อเขียน หรือส่งผลงาน ตามวัตถุประสงค์ของรายวิชานั้นๆ สิ่งเหล่านี้จะเป็นข้อมูลสำหรับการจัดลำดับความสำเร็จของผู้เรียน นอกจากนี้ จุดประสงค์ในการวัดและประเมินผลในระดับอุดมศึกษานั้น เพื่อบอกถึงความสำเร็จของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ผู้สอน และที่สำคัญคือ การพัฒนา และวัดระดับความสามารถของ ผู้เรียน ในด้านต่างๆ และจำเป็นต้องสะท้อนความเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของผู้เรียน 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และ ทักษะพิสัย ซึ่งในแต่ละด้านนั้น ก็จะใช้วัดความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนได้เฉพาะด้าน ซึ่งแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กัน เพื่อการวัดและประเมินผลอย่างมีคุณภาพนั้น จำเป็นต้องวัดทั้งสามด้าน แต่สามารถให้ความสำคัญในแต่ละด้านมากขึ้นได้ ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ ของรายวิชา หรือหลักสูตร

4. ด้านการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย

การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย จะกล่าวถึงโดยทั่วไปใน 2 ประเภท คือ การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายในการประกวด และการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายในการเรียนการสอน โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

4.1 การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายในการประกวด

การประกวดศิลปภาพถ่ายในปัจจุบัน มีการจัดประกวดเกิดขึ้นมากมายทั้งภาครัฐ และเอกชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีผู้สนใจมากมายในการส่งภาพเข้าประกวดจำนวนมาก โดยในงานวิจัยชิ้นนี้ จะขอนำเสนอตัวอย่างของการจัดการประกวด ดังต่อไปนี้

1. การประกวดศิลปภาพถ่าย Sony Photography Awards Global Tour 2009/2010 ซึ่งการจัดประกวดนี้เป็นการจัดประกวดระดับโลก ภาพที่ได้รับรางวัลจากการประกวดครั้งนี้ ได้รับการคัดเลือกจากภาพที่ส่งเข้าประกวดจาก 139 ประเทศทั่วโลก จำนวนกว่า 60,000 ภาพ โดยการคัดสรรจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจาก Sony World Photography Award ซึ่งประกอบไปด้วยศิลปินช่างภาพอาชีพ และกรรมการบริหารระดับสูงของบริษัทโซนี่ ประเทศญี่ปุ่น (ถาวร โกอุดมวิทย์, 2553)

โดยผู้ส่งผลงานศิลปภาพถ่ายไม่จำกัดอายุ ไม่จำกัดว่าจะเป็นมืออาชีพหรือสมัครเล่น ไม่จำกัดวิธีการ แต่มีข้อแม้สำคัญคือ ศิลปะภาพถ่ายจะต้องผลิตมาจากกล้องถ่ายภาพ Sony เท่านั้น ซึ่งสามารถแสดงออกทางศิลปะ ได้อย่างอิสระไม่ว่าจะเป็น ศิลปะภาพถ่ายแฟชั่น ข่าว ธรรมชาติ หุ่นนิ่ง รวมไปถึง ศิลปะภาพถ่ายสถาปัตยกรรม ที่แสดงถึงประสบการณ์ ความสามารถในการถ่ายทอดผลงานภาพถ่ายอย่างมีศิลปะของผู้ส่งเข้าประกวด จุดเด่นของการจัดประกวดครั้งนี้คือ ศิลปะภาพถ่ายนั้น จะมาจากหลากหลายประเทศ หลายวัฒนธรรมท้องถิ่น และความสนใจของศิลปินนั้นๆ การส่งผลงานทั้งหมดจะใช้วิธีการส่งผลงานผ่านเว็บไซต์ ด้วยการสื่อสารสากลนี้ คณะกรรมการจึงสามารถพิจารณาผลงานที่ส่งเข้าประกวดได้จากทั่วโลกสะดวกขึ้น

2. ประกวดศิลปถ่ายน่านาชาติครั้งที่ 7 หัวข้อ “เคลื่อนไหว” เนื่องในงานวันนริศ ประจำปี 2554 มหาวิทยาลัยศิลปากร ร่วมกับสมาคมถ่ายภาพแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์และมูลนิธินริศรานุวัดติวงศ์ กำหนดจัดการประกวดภาพถ่ายน่านาชาติ ครั้งที่ 7 ในหัวข้อ "เคลื่อนไหว" เนื่องในงานวันนริศ ประจำปี 2554 เพื่อน้อมรำลึกถึงพระปรีชาสามารถของสมเด็จพระ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ นายช่างใหญ่แห่งกรุงสยามและเพื่อส่งเสริมเผยแพร่ทางด้านศิลปวัฒนธรรมแก่ สาธารณชน

1) คุณสมบัติและกติกาการส่งภาพเข้าประกวด

นักเรียน นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศส่งผลงานภาพถ่ายที่สร้างสรรค์ ในหัวข้อ "เคลื่อนไหว" โดยส่งเป็นภาพสี หรือขาวดำก็ได้ ขนาดของภาพ 16 X 20 นิ้ว หรือ 16 X 24 นิ้ว เป็นภาพถ่ายที่สร้างสรรค์โดยใช้เทคนิคอิสระไม่จำกัดรูปแบบ และส่งภาพถ่ายได้คนละไม่น้อยกว่า 2 ภาพ แต่ไม่เกิน 4 ภาพ พร้อมทั้งไฟล์ภาพที่บันทึกลงในแผ่นซีดี โดยสามารถถ่ายภาพได้ทั้งกล้องบรรจุฟิล์มสีฟิล์มขาวดำ และกล้องดิจิทัล (Digital)

2) คณะกรรมการคัดเลือกและตัดสิน

ตัดสินโดยไม่มีการแบ่งประเภท โดยพิจารณาจากคุณค่าของผลงานเป็นหลัก

3. โครงการประกวดศิลปภาพถ่ายเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา ปวงประชาเป็นสุขสานต์ ในหัวข้อ “หนึ่งในน้ำพระหฤทัย จอดยอคนเขาสูงทะเลอ่าวคุ้งกระเบน จังหวัดจันทบุรี” ซึ่งผู้ที่สามารถส่งประกวดศิลปภาพถ่าย คือ นักเรียน นักศึกษา ประชาชนชาวไทย และประชาชนชาวต่างประเทศ ที่พำนักอยู่ในประเทศไทย โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทประชาชนทั่วไป และประเภทนักเรียน นักศึกษา

1) กติกาการส่งศิลปภาพถ่ายเข้าประกวด คือ

(1) ภาพที่ส่งเข้าประกวด ต้องเป็นภาพถ่ายในพื้นที่โครงการพระราชดำริที่แสดงถึงน้ำพระหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีต่อชาวจันทบุรี ซึ่งอาจเป็นสถานที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเชิงนิเวศน์ เชิงประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต พอเพียง หรือทิวทัศน์ที่สวยงามในพื้นที่โครงการพระราชดำริ ทุกแนวของภาพที่เป็นเอกลักษณ์ แสดงถึงความงาม การรักโลก ความเป็นอยู่ที่พอเพียงตามแนวพระราชดำริ

(2) ภาพที่ส่งเข้าประกวด ต้องเป็นภาพสีหรือขาวดำ ขนาดของภาพ 12x18 นิ้ว ถ่ายจากกล้องฟิล์มสามารถล้างอัดขยายจากต้นฉบับของฟิล์มได้ เป็นฟิล์มขาวดำ สี หรือฟิล์มสไลด์ หรือถ่ายจากกล้องดิจิทัลที่มีความละเอียดไม่ต่ำกว่า 10 ล้านพิกเซล โดยผู้ส่งประกวดห้ามตัดต่อภาพ แต่สามารถตกแต่งได้บ้างโดยไม่ผิดไปจากความเป็นจริงมากนัก

(3) ภาพที่ส่งเข้าประกวดต้องเป็นภาพที่มาจากฝีมือของตนเองเท่านั้น ต้องไม่เคยเผยแพร่ หรือรับรางวัลมาจากที่ใด

(4) คณะกรรมการตัดสินมีสิทธิ์กำหนดวิธีการตัดสิน โดยยึดปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานสากล และผลของการตัดสินของกรรมการถือเป็นที่สุด และคณะกรรมการไม่มีสิทธิ์ส่งภาพเข้าประกวดในครั้งนี้

4. การประกวดศิลปภาพถ่ายบริเวณหน้าศูนย์การค้าสยามเซ็นเตอร์ ในหัวข้อ “Center of Fun and Fashion” จัดโดย ศูนย์การค้าสยามเซ็นเตอร์ เป็นศูนย์การค้าที่อยู่ใจกลางเมือง และเป็นแหล่งรวมแฟชั่นชั้นนำ อีกทั้งยังเป็นแหล่งรวมกลุ่มคนมีสไตล์ที่มีความทันสมัย และในปี 2554 ทางศูนย์การค้าสยามเซ็นเตอร์ได้มีปรับปรุง และตกแต่งสถานที่บริเวณหน้าห้างให้มีจุดเด่น และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวมากขึ้น เพื่อเป็นการต่อยอดจุดเด่นที่มี ทางฝ่ายส่งเสริมการตลาดจึงได้กำหนดการจัดงานการประกวดภาพถ่าย “Siam Center Photo Contest” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสื่อสารกับกลุ่มคนที่มีความทันสมัยรุ่นใหม่ และประชาชนทั่วไป เพื่อสร้างกระแสนิยมให้กับศูนย์การค้าสยามเซ็นเตอร์ และร้านค้าที่มีเฉพาะ ศูนย์การค้าสยามเซ็นเตอร์เท่านั้น ผ่านจากภาพถ่ายในมุมมองเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล

1) วิธีการส่งภาพเข้าประกวด

- (1) ภาพที่ส่งเข้าประกวดสามารถส่งได้ทั้งภาพที่ถ่ายโดยการใช้อุปกรณ์ดิจิทัล และกล้องดิจิทัล
- (2) ภาพที่ส่งเข้าประกวดผู้ส่งจะต้องระบุ ชื่อ นามสกุล ที่อยู่ และหมายเลขโทรศัพท์ของผู้ส่งภาพเข้าประกวด อย่างครบถ้วนในใบสมัครที่กำหนด และผู้ส่งเข้าประกวดจะต้องเป็นผู้ถ่ายภาพที่ส่งเข้าประกวดด้วยตนเองโดยแนบ สำเนาบัตรประชาชนหลังภาพถ่าย หากภาพถ่ายใดข้อมูลไม่ครบถ้วนจะถูกตัดสิทธิ์การส่งเข้าประกวด
- (3) ภาพถ่ายที่ส่งเข้าประกวดเป็นภาพสี โดยขนาดของภาพให้มีด้านยาวที่สุดเท่ากับ 20 นิ้ว เช่น 12x20 นิ้ว, 16x20 นิ้ว หรือ 20x20 นิ้ว พร้อมทั้งส่งฟิล์ม หรือ Digital File ที่มีคุณสมบัติ High Resolution ไม่ต่ำกว่า 300 dpi โดยต้องบันทึกไฟล์ภาพถ่ายลงแผ่นซีดี 1 ภาพ ต่อ 1 แผ่นซีดี
- (4) ภาพถ่ายผลงานที่เข้าร่วมประกวดและฟิล์ม หรือแผ่นซีดีตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้จัดงาน
- (5) กรณีถ่ายภาพโดยใช้ฟิล์ม จะต้องสแกนไฟล์ มาให้ทางศูนย์การค้าสยามเซ็นเตอร์ หรือไฟล์งานดิจิทัลฉบับลงในซีดีพร้อม
- (6) ผู้เข้าประกวดจะต้องส่งภาพทั้ง 2 หัวข้อ โดยมีรายละเอียดดังนี้ หัวข้อที่ 1 “Center of Fun and Fashion” โดยถ่ายภาพมุมมองบริเวณด้านหน้าตึกท่านละไม่เกิน 3 ภาพ หัวข้อที่ 2 “มองสยามผ่านสิ่ง” บอก ความรู้สึกใดๆที่ไม่มีวันเลือนหายของ “สยามและสิ่ง” หรือสื่อความหมายอันเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่ง อย่างไรก็ดี ทำให้ผู้พบเห็นเข้าใจถึงความหมายในเบื้องต้นของ “สยามและสิ่ง” โดยในภาพจะมีตราสัญลักษณ์ หรือผลิตภัณฑ์ของสยามและสิ่งหรือไม่ก็ได้ ท่านละ 2 ภาพ
- (7) ภาพที่ส่งเข้าประกวดต้องไม่เคยได้รับรางวัลจากการประกวดที่ใดมาก่อน

(8) ภาพถ่ายที่ส่งเข้าประกวดชนะเลิศผู้จัดงาน มีสิทธิ์คัดเลือกนำไปจัดแสดงในที่ต่างๆ และมีสิทธิในการจัดพิมพ์เผยแพร่ผลงาน และเอกสารสิ่งพิมพ์ รวมทั้งสารสนเทศทุกประเภท

(9) บริษัท สยามพิวรรธน์ จำกัด, บริษัท สิงห์ คอร์เปอเรชั่น จำกัด และกลุ่มในเครือมีสิทธิในการใช้ประโยชน์ และเผยแพร่ภาพถ่าย และชิ้นงานเพื่อ ประชาสัมพันธ์อาคาร และประชาสัมพันธ์งานด้านการตลาดได้โดยไม่เสียค่าลิขสิทธิ์แก่เจ้าของภาพ ทั้งนี้บริษัทจะระบุชื่อเจ้าของผลงานให้ทุกครั้งที่น่าภาพถ่ายไปใช้

(10) การตัดสินของคณะกรรมการถือเป็นสิ้นสุด

2) คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

หัวข้อ “Center of Fun and Fashion“

(1) คุณนิติกร กรีวิเชียร อุปนายกสมาคมถ่ายภาพแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

(2) คุณดาว วาสิกศิริ อุปนายกสมาคมถ่ายภาพแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

(3) คุณตุลย์ หิรัญญุตาวลัย อาจารย์พิเศษคณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

(4) คุณอมตย์ นิมิตภักย์ ช่างภาพอิสระชื่อดัง

(5) คุณพันธ์ศิริ สิริเวชชะพันธ์ ช่างภาพแฟชั่นชื่อดัง

หัวข้อ “มองสยามผ่านสิงห์”

(1) คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากบริษัท สิงห์ คอร์เปอเรชั่น จำกัด

5. การประกวด UAL – MENTOR Photo Contest 2011 เป็นการประกวดศิลปถ่ายภาพสำหรับนักศึกษาไทย และบุคคลทั่วไป ภายใต้หัวข้อ Inspiration for Education เพื่อได้แสดงออกความคิดสร้างสรรค์ในเชิงการศึกษา และเปิดประสบการณ์การเรียนรู้ศิลปะด้านการถ่ายภาพในต่างแดน ณ University of the Arts London

1) เจือใจในการประกวด

การประกวดถ่ายภาพสำหรับนักศึกษาไทยและบุคคลทั่วไป ภายใต้หัวข้อ Inspiration for Education

2) วัตถุประสงค์การจัดกิจกรรมและกติกาการส่งภาพเข้าประกวด

(1) ส่งเสริมให้นักศึกษาไทยและบุคคลทั่วไปได้ค้นหาความสามารถของตนเองด้านการถ่ายภาพ

(2) เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ในเมืองไทย โดยเฉพาะด้านการถ่ายภาพ

(3) เป็นเวทีให้นักศึกษาและบุคคลทั่วไปได้แสดงความคิดสร้างสรรค์ในเชิง

การศึกษา และเปิดประสบการณ์การเรียนรู้ศิลปะด้านการถ่ายภาพในต่างแดน ณ University of the Arts London มหาวิทยาลัยศิลปะชื่อดัง แห่งมหานครลอนดอน ประเทศอังกฤษ รับสมัครผู้เข้าประกวดเป็นรายบุคคล ผู้สมัครต้องส่งภาพ 1 ภาพ โดยแปะภาพบนกระดาษฟิวเจอร์บอร์ดขนาด A4 พร้อมทั้งเขียนบรรยายความเป็นมาของภาพที่ส่งเข้าประกวด (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) มาด้านหลังภาพเพื่อประกอบการตัดสินของคณะกรรมการ

(4) ส่งผลงานเป็นไฟล์มาตรฐาน .TIFF หรือ .JPEG เท่านั้น

(5) ผู้เข้าประกวดต้องส่งภาพในรูปแบบซีดี 1 แผ่น ที่มีความละเอียดอย่างน้อย 6 ล้านพิกเซลเพื่อประกอบการตัดสินของคณะกรรมการ

(6) การตัดสินของคณะกรรมการตัดสินถือเป็นเด็ดขาด

(7) ผลงานที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ รางวัลชนะเลิศอันดับ 1 และรางวัลชนะเลิศอันดับ 2 จากการประกวด จะถือเป็นกรรมสิทธิ์ของ ศูนย์แนะแนวการศึกษาต่อต่างประเทศ เมานเทอร์ อินเตอร์เนชันแนล

(8) ผู้เข้าร่วมการประกวดทุกท่านต้องปฏิบัติตามกติกาของการประกวดในครั้งนี้อย่างเคร่งครัด การละเว้นไม่ปฏิบัติตามกติกา คณะกรรมการจัดงานอาจพิจารณาตัดสิทธิ์การร่วมประกวด

(9) รางวัลสำหรับผู้ชนะเลิศการประกวดอาจมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อความเหมาะสม โดยต้องมีกรแจ้งให้ทราบล่วงหน้า

3) กรรมการตัดสิน

(1) ตัวแทนจาก University of the Arts London จำนวน 1 ท่าน

(2) กรรมการตัดสินจาก Panasonic จำนวน 1 ท่าน

(3) กรรมการตัดสินจาก Mander Portmand Woodward จำนวน 1 ท่าน

4) วิธีการตัดสิน

(1) คณะกรรมการพิจารณาผลงานทั้งหมด และคัดเลือกให้เหลือ 5 ผลงานที่ดีที่สุด เพื่อเข้ารอบสุดท้าย ทั้งนี้คณะกรรมการตัดสินจะให้คะแนน ตลอดจนข้อแนะนำกำกับไว้

(2) การตัดสินรอบสุดท้าย ผู้เข้ารอบทั้ง 5 ท่านจะต้องนำเสนอผลงาน และตอบข้อซักถามของคณะกรรมการด้วยตัวเอง

ดังนั้น จากตัวอย่างของการจัดการประกวดศิลปะภาพถ่ายนั้น มีข้อสังเกตว่า ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย จะกล่าวถึงเกณฑ์การตัดสินโดยทั่วไปเท่านั้น จะไม่ได้กล่าวถึงวิธีการขั้นตอน และเกณฑ์การตัดสินที่แสดงออกมาชัดเจน ยังคงอยู่ที่การพิจารณาจากคณะกรรมการตัดสินเป็นหลัก ซึ่งไม่สามารถรู้ได้ เพราะ การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่ายในการประกวดเป็น

เรื่องที่เป็นความลับ ที่คาดว่าจะต้องเป็นการตกลงกันระหว่างคณะกรรมการด้วยกันเอง

4.2 การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่ายในการเรียนการสอน

การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย จะอยู่ในขั้นตอนของผู้สอนในการวัดและประเมินผล ทั้งผลงาน และ ความสำเร็จของผู้เรียนในการเรียนรู้ เนื่องจาก การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ยังมีหลักเกณฑ์ที่ไม่แน่นอนตายตัว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคาดการณ์ว่าน่าจะ นำทฤษฎีความรู้ เรื่องศิลปะวิจารณ์ และการตัดสินผลงานศิลปะภาพถ่าย มานำเสนอเพื่อผู้สอนจะ ประยุกต์ใช้ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่ายได้ เพราะ ศิลปะภาพถ่ายก็จัดเป็นศิลปะประเภท หนึ่ง สิ่งสำคัญในการวิเคราะห์ วิจารณ์ และการประเมินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย คือ เกณฑ์การ วิเคราะห์วิจารณ์ ในที่นี้หมายถึง บรรทัดฐานที่ช่วยในการศึกษาอย่างมีลำดับขั้นตอนที่น่าเชื่อถือ ถ้า ผู้สอน หรือนักวิจารณ์ศิลปะไม่มีทฤษฎีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนแล้ว บทความของสิ่งที่วิจารณ์อาจ หมดความเชื่อถือ เพราะตั้งอยู่บนพื้นฐานส่วนตัวมากเกินไป โดยตัวอย่างของทฤษฎีเกี่ยวกับการ วิวิจารณ์ โดยมีรายละเอียดซึ่งเป็นตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีศิลปะวิเคราะห์ (Critical Theory) ของเอ็ดมันด์ เบิร์ก เฟลด์แมน (Feldman, 1992) เฟลด์แมนได้แบ่งขั้นตอนการวิเคราะห์ผลงานศิลปะออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การบรรยาย (Description) ผู้วิเคราะห์จะสำรวจดูสิ่งต่างๆที่ปรากฏแก่สายตาผู้ดู ในทันที ทันใด ได้แก่ เส้น สี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว แสงเงา และวิเคราะห์ถึงเทคนิควิธีการที่ผู้คิด ว่าเป็นวิธีการหรือเทคนิคที่ใช้การสร้างงานศิลปะชิ้นนั้น

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์โครงสร้าง (Formal analysis) ผู้วิเคราะห์จะเชื่อมโยงสัมพันธ์สิ่งๆที่ ผู้วิเคราะห์ได้สำรวจไว้ในขั้นแรก คุณภาพของเส้น สี รูปร่าง รูปทรง เพื่อให้เกิดการรับรู้ถึง องค์ประกอบทางศิลปะของผลงานนั้น ซึ่งจะเป็ ข้อมูล ใ้กับการตีความและตัดสินผลงานต่อไป

ขั้นที่ 3 การตีความ (Interpretation) ผู้วิเคราะห์จะกล่าวหรือแถลงถึงความหมายของ ผลงานศิลปะที่มีต่อตน ความหมายของศิลปะในที่นี้หมายถึงความหมายของศิลปะที่มีต่อชีวิต ความ เป็นอยู่ของมนุษย์โดยทั่วไป ในขั้นตอนนี้ผู้วิเคราะห์อาจหาข้อสันนิษฐานที่เกี่ยวกับความคิด หรือ หลักการที่สามารถช่วยยืนยันว่า ทำไมผลงานศิลปะชิ้นนั้นจึงมีผลต่อความคิดเห็นของตนเช่นนั้น

ขั้นที่ 4 การประเมินหรือตัดสิน (Evaluation or Judgment) การประเมินหรือตัดสินงาน ศิลปะนั้นเป็นขั้นตอนที่จำเป็นต้องมีการสืบสวนตรวจสอบถึงเจตนา และมีผลที่เกิดของงานศิลปะ ชิ้นนั้น โดยการเปรียบเทียบกับงานศิลปะชิ้นอื่นที่คล้ายคลึงกัน พิจารณาวามันเหมือนหรือต่างกับ งานศิลปะชิ้นอื่นในยุคสมัยเดียวกันเช่นไร เฟลด์แมนเน้นว่า การที่จะตัดสินงานศิลปะอย่างมี สุนทรียภาพนั้นจะต้องมีเหตุและมีผล และใช้หลักเกณฑ์อย่างมีคุณธรรม เพราะการตัดสินนั้นเป็น ปฏิบัติการที่สูงส่ง

2. ทฤษฎีการวิจารณ์อย่างสุนทรีย์ (Aesthetic Criticism) ของราล์ฟ เอ.สมิธ (Smith, 1968 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2545) ได้แบ่งขั้นตอนออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การบรรยาย เป็นการสำรวจในขั้นพื้นฐานว่าผลงานนั้นเป็นผลงานประเภทใด กล่าวถึงวัสดุและวิธีที่ถ่ายทอดให้ถึงความงาม หรืออะไรก็ตามที่สังเกตเห็นได้

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์ เป็นการพิจารณาถึง ส่วนประกอบต่างๆที่เห็น และรายละเอียดของ ผลงานศิลปะอย่างใกล้ชิด คว้าองค์ประกอบเป็นอย่างไร สังเกตถึงคุณสมบัติที่เห็นได้ชัดเจน แม้จะ สังเกตโดยผิวเผิน เช่น สีหม่น รูปร่างเลขาคณิต หรือรูปร่างที่เหมือนจริง ซึ่งเป็นรูปธรรม และ คุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับสุนทรียภาพ เช่น สง่างาม อ่อนบาง เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การตีความ เป็นการกล่าวถึงความหมายของผลงานศิลปะที่ทำการวิเคราะห์วิจารณ์ การตีความหมายและเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ตีความกับผลงานศิลปะ เป็นทั้งการตีความที่เป็นกระบวนการที่เกิดภายในใจ และอยู่ที่ผู้วิจารณ์ว่าควรพูดถึงในประเด็นไหน เพราะในบาง ประเด็นอาจไม่จำเป็นต้องเอ่ยถึงจะเป็นการดีกว่า

ขั้นที่ 4 การประเมินผล เป็นขั้นตอนของการสรุปถึงความดี ความงามที่ปรากฏอยู่ในผลงาน ศิลปะนั้นว่า ดีหรือไม่ งามหรือไม่ ที่มีรากฐานมาจากทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์

3. ทฤษฎีกระบวนการรับรู้- ประเมินผล (Perception Evaluation Process) ของฮิน เอ. มิทเลอว์ (Mittler, 1983 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2545) ได้เสนอขั้นตอนในงานวิจารณ์ ผลงานศิลปะ เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การพรรณนา (Description) เป็นการพิจารณาคคุณค่าทางเรื่องราว เป็นขั้นตอนที่ กล่าวถึง รายละเอียดต่าง ของเรื่องราว เนื้อหาสาระที่ปรากฏอยู่ในผลงานศิลปะ รวมทั้งรายละเอียด ของ เส้น สี น้ำหนัก พื้นผิว รูปร่าง รูปทรง พื้นผิวว่าง ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นทัศนธาตุในงานศิลปะ

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นขั้นตอนของการพิจารณาคคุณค่าทางการออกแบบการ ทำผลงานศิลปะว่าศิลปิน ได้จัดระเบียบในทัศนธาตุผสมผสานกับหลักการทางศิลปะอย่างไรมีความ เป็นเอกภาพเกิดขึ้นในผลงานศิลปะอย่างไร

ขั้นที่ 3 การตีความ (Interpretation) เป็นการพิจารณาถึงคุณค่าในเรื่องของการแสดงออก และการหาความหมายจากสิ่งต่างๆที่ปรากฏอยู่บนตัวงานศิลปะว่า มุ่งให้เห็นความคิด หรือ อารมณ์ ความรู้สึก ในการสื่อสารอย่างไร

ขั้นที่ 4 การตัดสิน (Judgment) เป็นขั้นตอนสุดท้ายในกระบวนการวิจารณ์ ที่จะพิจารณาถึง ผลงานศิลปะว่า ประสบความสำเร็จหรือไม่ อย่างไร ซึ่งต้องอาศัยเกณฑ์ในการตัดสินความสำเร็จใน คุณค่าทางศิลปะ และคุณค่าเชิงสุนทรียภาพ

4. ทฤษฎีหนทางเชิงปรากฏการณ์แบบอัตถิภาวะของสุนทรียศึกษา (An Existential-Phenomenological Account of Aesthetic Education) ของเคลิน (Kaelin, 1968 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2545) ได้เสนอขั้นตอนการพิจารณาผลงานศิลปะ โดยให้ความสำคัญไปที่ คุณสมบัติของผลงานเพียงอย่างเดียว ไม่คำนึงถึงสิ่งอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับผลงาน เช่น ผู้สร้างผลงาน แรงบันดาลใจ ปรชญา หรืออิทธิพลแวดล้อมอื่นๆ โดยลำดับขั้นดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 เป็นขั้นของการพิจารณาผลงานศิลปะด้วยจิตสำนึกฉบับล้วน โดยสัญชาตญาณจากประสบการณ์ทางสุนทรียะ หรือภูมิหลังของผู้ตัดสินเป็นสำคัญ ถึงคุณภาพของผลงานนั้น โดยตรง ซึ่งเป็นการพิจารณาที่มีลักษณะเฉพาะตัวของผู้ทำการตัดสิน

ขั้นที่ 2 เป็นขั้นที่ประยุกต์ใช้มโนทัศน์ทางสุนทรีย์ คู่อุณหภูมิสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาเรื่องราว และรูปทรงของผลงาน รวมทั้งคุณสมบัติของการสร้างงาน หรือคุณสมบัติต่างๆที่แท้จริง ซึ่งปรากฏในผลงานศิลปะนั้น

ขั้นที่ 3 เป็นขั้นภายหลังจากที่วิเคราะห์ถึงคุณสมบัติต่างๆ จะเป็นการวิเคราะห์ถึงคุณค่าหรือคุณภาพว่า ผลงานที่ออกมา นั้น ได้มอบประสบการณ์อะไรแก่ผู้สร้างผลงานและผู้ชมงาน ถ้าได้ให้ในสิ่งที่กล่าวมาข้างต้น ก็แสดงว่าผลงานนั้นมีคุณภาพที่ดี แต่ถ้าปราศจากความชัดเจนถึงสิ่งที่ได้กล่าวมาข้างต้น ก็แสดงว่าผลงานนั้นไม่มีคุณภาพ ซึ่งผู้ตัดสินสามารถประเมินสรุปในขั้นที่ 3 ได้ อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ยังมีทฤษฎีที่เกี่ยวกับการตัดสินผลงานศิลปภาพถ่าย คาดว่าจะนำมาใช้ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายในการเรียนการสอนได้ ดังต่อไปนี้

4. ทฤษฎีการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายของบิวเจ (Jay, 2001) นักประวัติศาสตร์ศิลป์ และ เดวิด เฮิร์น (Hurn, 2001) ช่างภาพกลุ่มแมกนัม โดยมีหลักเกณฑ์พิจารณา 4 ส่วน คือ

1) แบบ (Subject) คือ พิจารณาจากความเข้าใจในตัวแบบ ที่ผู้สร้างงานนำเสนอ เพราะ การจะถ่ายภาพสิ่งใดต้องอาศัยความรู้ และการหาข้อมูลที่ลึกซึ้ง

2) เวลา (Time) คือ พิจารณาถึงจังหวะในการบันทึกภาพว่ามีความสามารถในการจับจังหวะสำคัญได้ดีเพียงใด ทิศทางของแสง และเทคนิคการควบคุมกล้องของผู้สร้างงาน มีทักษะมากน้อยเพียงใด

3) กรอบภาพ (Frame) คือ พิจารณาจากการเลือกมุมภาพ การเลือกสิ่งใดเข้ามาไว้ในภาพถ่าย และนำสิ่งที่ไม่ส่งเสริมกับการนำเสนอผลงานออกจากภาพ การจัดองค์ประกอบศิลป์ที่ต้องสอดคล้องกับเนื้อหา เรื่องราวที่จะบอกเล่า และสอดคล้องกับแบบ

4) ความชัดเจน (Clarity) คือ พิจารณาจากเทคนิคการโฟกัสภาพ และ ความชัดเจนจากความเข้าใจในตัวแบบที่สามารถสื่อสารเรื่องราวที่มีความลึกซึ้ง และมีความชัดเจนได้

5. ทฤษฎีการวิจารณ์ศิลปภาพถ่าย (A Guide for Critiquing Photographic Images) ของ Cabuche (2004) โดยพิจารณาส่วนประกอบ 3 ส่วน คือ

1) ความสมบูรณ์ทางด้านเทคนิค (Technical Quality) ศิลปะภาพถ่ายที่ดีจำเป็นต้องแสดงออกถึงเทคนิคและคุณภาพที่ดี โดยพิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

(1) การโฟกัส (Focus) คือ พิจารณาทางด้านเทคนิคการโฟกัส ผู้สร้างงานสามารถทำให้ศิลปภาพถ่ายนั้นชัดหรือไม่ หรือตั้งใจให้ภาพไม่มีความชัดต้องมีสาเหตุในการนำเสนอด้วย

(2) ความกระจ่าง (Cleanliness) คือ พิจารณาทางด้านความสมบูรณ์ของคุณภาพว่าศิลปภาพถ่ายมีรอยเปื้อนหรือไม่ หรือมีแสงแฟลชที่ไม่พึงประสงค์ปรากฏในศิลปภาพถ่าย ซึ่งเป็นสิ่งแสดงความบกพร่องออกมาในภาพถ่ายหรือไม่

(3) การรับแสง (Exposure) คือ พิจารณาจากผลงานศิลปภาพถ่ายนั้น ค่าแสงพอดีเหมาะสม ไม่มีมืดหรือสว่างเกินไป ทั้งนี้ ถ้าค่าของแสงส่งเสริมให้ศิลปภาพถ่ายนั้นสื่อสารได้ชัดเจนขึ้น ก็ถือว่าเป็นค่าของแสงมีความเหมาะสมได้

(4) การถ่ายทอคสี (Colours) คือ พิจารณาจากผลงานศิลปภาพถ่ายว่า สีมีความเที่ยงตรงตามสิ่งที่เห็น หรือสีที่มีความผิดปกติไปจากธรรมชาติอย่างตั้งใจหรือว่าเกิดจากความผิดพลาด

2) องค์ประกอบศิลป์ (Composition) ศิลปะภาพถ่ายที่ดีจำเป็นที่จะต้องมีการจัดวางองค์ประกอบศิลป์ที่เหมาะสมอย่างตั้งใจของผู้สร้างผลงาน โดยพิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

(1) ความสมดุล (Balance) คือ เมื่อพิจารณาจากผลงานศิลปภาพถ่ายแล้ว ผู้ตัดสินจะต้องรู้สึกถึงความสมดุล การวางตำแหน่งของจุดเด่น จุดรอง และส่วนประกอบที่ส่งเสริมกับจุดเด่น มีความเหมาะสม

(2) ความเป็นเหตุผล (Logic) คือ พิจารณาจากผลงานศิลปภาพถ่ายที่ต้องนำเสนอออกมาด้วยความราบรื่น เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งจะไม่ขัดต่อสายตา และอารมณ์ความรู้สึก

(3) จุดมุ่งหมาย (Purpose) คือ พิจารณาจากจุดมุ่งหมายของผลงานศิลปภาพถ่ายว่าจะนำเสนออะไร แล้วผลงานนั้นสามารถถ่ายทอดถึงจุดประสงค์ที่แท้จริงของผู้สร้างงานได้หรือไม่

(4) ความชัดเจน (Clarity) คือ พิจารณาจากผลงานศิลปะภาพถ่ายว่า มีความชัดเจนเหมาะสมในการจัดองค์ประกอบศิลป์หรือไม่ และมีความน่าสนใจที่ใด หรือมีสิ่งใดที่พิจารณาแล้วเห็นว่ายังไม่สมบูรณ์

3) การดึงดูดทางอารมณ์ (Emotional Appeal) นอกจากผลงานศิลปะภาพถ่ายนั้นจะมีความสมบูรณ์ทางด้านเทคนิค การจัดองค์ประกอบศิลป์แล้ว การดึงดูดทางอารมณ์ก็เป็นส่วนที่มีความสำคัญ เพื่อให้ผลงานศิลปะภาพถ่ายนั้น เป็นที่จดจำ และให้คุณค่าต่อผู้สร้างผลงานและผู้อื่นรอบตัวโดยพิจารณาถึงสิ่งต่างๆต่อไปนี้

(1) ความน่าสนใจ (Dynamic) คือ พิจารณาจากผลงานศิลปะภาพถ่ายว่า สามารถสร้างให้ผู้ชมรู้สึกตื่นเต้น ประทับใจหรือมีอารมณ์ร่วมไปกับผลงานได้มากน้อยเพียงใด เป็นสิ่งที่ดึงดูดให้ผู้ชมสนใจในผลงานนั้นๆ

(2) การกระตุ้น (Provocative) คือ พิจารณาจากผลงานศิลปะภาพถ่ายว่า สามารถทำให้ผู้ชมเกิดจินตนาการ การคิดต่อยอด หรืออารมณ์คล้อยตามได้หรือไม่

(3) ความสร้างสรรค์ (Creative) คือ พิจารณาจากผลงานศิลปะภาพถ่ายว่า มีความโดดเด่นในเชิงแนวคิด และรูปแบบนำเสนอ เกิดผลงานศิลปะภาพถ่ายที่ไม่ใช่เพียงผลงานที่พบเห็นโดยทั่วไปหรือธรรมดาเกินไป

(4) ความแปลกตา (Unusual) คือ พิจารณาจากผลงานศิลปะภาพถ่ายว่า มีความพิเศษแปลกตาไปจากสิ่งที่คุ้นเคย หรือสิ่งที่เห็นในชีวิตประจำวันหรือไม่ โดยอาจนำเสนอจากมุมมองที่แตกต่าง หรือ มุมที่สะท้อนแนวความคิดที่ผู้คนมองข้าม

6. ทฤษฎีหลักการสำหรับการตัดสินคุณค่าศิลปะภาพถ่าย (Principles for Judgment Photographs) ของ เทอร์รี บาร์เรต (Barrett, 2006) ในเรื่องของหลักการสำหรับการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย โดยในการตัดสินจะประเมินค่า หาเหตุผลและหลักการสนับสนุน ทั้งหมดนี้จึงเกิดเป็นการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย และได้นำเสนอประเด็นจุดสำคัญในการแบ่งเป็นประเภทของศิลปะภาพถ่าย โดยแบ่งเป็นประเภท ดังต่อไปนี้

1) ศิลปะภาพถ่ายประเภท สัจนิยม (Realism) คือ พิจารณาจากการนำเสนอศิลปะภาพถ่าย ที่ต้องเป็นไปตามนิยามของศิลปะประเภทสัจนิยม ที่แสดงถึง ความจริง และความงาม โดยใช้เทคนิคทางภาพถ่าย และการจัดองค์ประกอบศิลป์เป็นส่วนสนับสนุน

2) ศิลปะภาพถ่ายประเภท รูปทรงนิยม (Formalism) คือ พิจารณาจากการนำเสนอศิลปะภาพถ่าย ที่ต้องเป็นไปตามนิยามของศิลปะประเภทรูปทรงนิยม ที่คำนึงถึง ความงาม เป็นหลักสำคัญ โดยใช้เทคนิคทางภาพถ่าย และการจัดองค์ประกอบศิลป์เป็นส่วนสนับสนุน

3) ศิลปะภาพถ่ายประเภท สำแดงพลังอารมณ์ (Expressionism) คือ พิจารณาจากการนำเสนอศิลปะภาพถ่าย ที่ต้องเป็นไปตามนิยามของศิลปะประเภทสำแดงพลังอารมณ์ ที่คำนึงถึง การแสดงออกทางความรู้สึก เป็นหลักสำคัญ โดยใช้เทคนิคทางภาพถ่าย และการจัดองค์ประกอบศิลป์เป็นส่วนสนับสนุน

4) ศิลปะภาพถ่ายประเภท มโนทัศน์ศิลป์ (Conceptual Arts) คือ พิจารณาจากการนำเสนอศิลปะภาพถ่าย ที่ต้องเป็นไปตามนิยามของศิลปะประเภทมโนทัศน์ศิลป์ ที่คำนึงถึง ความชัดเจนของแนวความคิด เป็นหลักสำคัญ และรวมทั้งการนำเอาแนวความคิดจากลัทธิทางศิลปะมาปรับใช้ เช่น ศิลปะประเภทเหนือจริง (Surrealism) หรือ ศิลปะประเภทจินตนาการ (Fantasy Arts) เป็นต้น โดยใช้เทคนิคทางภาพถ่าย และการจัดองค์ประกอบศิลป์เป็นส่วนสนับสนุน

5) ศิลปะภาพถ่ายประเภทเครื่องมือนิยม (Instrumentalism) คือ พิจารณาจากการนำเสนอศิลปะภาพถ่าย ที่ต้องเป็นไปตามนิยามของศิลปะประเภทเครื่องมือนิยม ที่คำนึงถึง ความชัดเจนของเนื้อหา เรื่องราวที่จะนำไปใช้เป็นหลักสำคัญ เพื่อจูงใจคน หรือ เพื่อการพาณิชย์ หรือเพื่อรับใช้ศาสนา เป็นต้น โดยใช้เทคนิคทางภาพถ่าย และการจัดองค์ประกอบศิลป์เป็นส่วนสนับสนุน

การนำทฤษฎีหลักการสำหรับการตัดสินคุณค่าศิลปะภาพถ่ายไปใช้งานจริง จะขึ้นอยู่กับความรู้ ประสบการณ์ ภูมิหลัง และความชอบผู้ตัดสินเป็นสำคัญ เนื่องจาก ศิลปะภาพถ่ายหนึ่งชิ้นสามารถอยู่ในหลายประเภท ในเวลาเดียวกัน ด้วยความอิสระของศิลปะภาพถ่าย ซึ่งจัดว่าเป็นลักษณะเฉพาะของศิลปะภาพถ่าย ดังนั้น ผู้ตัดสินต้องทำการพิจารณาด้วยความรอบคอบเสมอ

ดังนั้น ในการวิจารณ์และประเมินผลงานศิลปะภาพถ่าย ผู้สอนจำเป็นจะต้องศึกษาขั้นตอนของทฤษฎีที่นำเสนอข้างต้น และเลือกใช้ตามความเหมาะสม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งในแต่ละทฤษฎีการวิจารณ์มีรายละเอียดและจุดเด่นที่แตกต่างกันไปก็ตาม แต่จุดมุ่งหมายของแต่ละทฤษฎีนั้นมีจุดมุ่งหมายที่คล้ายคลึงกัน คือ การพิจารณาถึงผลงาน โดยการวิเคราะห์ ตีความ และการตัดสินประเมินคุณค่าของผลงานศิลปะหรือคุณค่าทางความงามที่ปรากฏนั้น ว่ามีคุณค่าหรือไม่ ประสบความสำเร็จในการทำผลงานศิลปะภาพถ่ายในระดับใด และหลักการวิจารณ์ผลงานศิลปะนั้นสามารถที่จะช่วยให้การวิจารณ์ การประเมินผลงาน มีหลักการ มีมาตรฐาน ส่งเสริมให้เกิดความน่าเชื่อถือในการวิจารณ์ศิลปะ และการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่ายได้

4.3 สรุปความแตกต่างการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่ายระหว่างในการประกวด และในการเรียนการสอน

จากข้อมูลที่น่าเสนอข้างต้นในเรื่อง การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่ายในการประกวด และการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่ายในการเรียนการสอน สามารถสรุปความแตกต่าง ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปความแตกต่างการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายระหว่างในการประกวด และในการเรียนการสอน

ลำดับ	รายละเอียดกติกา และข้อกำหนด	การประกวด	การเรียนการสอน
1.	การกำหนดหัวข้อ	กำหนดจากการจัดงานประกวด	กำหนดจากผู้เรียน
2.	คุณสมบัติของผู้สมัคร	นักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไป	ผู้เรียน
3.	ประเภทของกล้องถ่ายภาพที่ใช้	มีการกำหนดขนาด และประเภทของกล้อง	ไม่กำหนด
4.	ประเภทของภาพสี และภาพขาวดำ	มีการกำหนด	ไม่กำหนด
5.	ประเภทของศิลปภาพถ่าย	มีการกำหนดประเภท	ไม่กำหนด
6.	การส่งผลงาน	สื่อดิจิทัล (File) หรือการอัดภาพ (Print)	การอัดภาพ (Print)
7.	กำหนดเวลาการส่งผลงาน	กำหนดแน่นอน	กำหนดแน่นอน
8.	สิ่งตอบแทนจากการส่งผลงาน	รางวัลเงินสด / ประกาศนียบัตร (ถ้าได้รับการคัดเลือก)	ผ่านการทดสอบในรายวิชา
9.	วิธีการตัดสินผลงาน	กำหนดตามมาตรฐาน และตรวจแบบไม่เปิดเผย	กำหนดตามมาตรฐาน และตรวจแบบเปิดเผย
10.	ผู้ตัดสิน	ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับเชิญ	ผู้สอน
11.	จำนวนของผู้ตัดสิน	3 ท่านขึ้นไป	1 ท่าน
12.	สังเกตพัฒนาการจากตัวผลงาน	ไม่พิจารณา	พิจารณาถึงพัฒนาการต่อเนื่อง

จากตารางสามารถสรุปได้ว่า การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายในการประกวด จะมีการกำหนดหัวข้อขึ้นจากคณะผู้จัดการประกวด ผู้ส่งผลงานไม่สามารถกำหนดหัวข้อการประกวดขึ้นเองได้ คุณสมบัติของผู้ส่งผลงานเข้าประกวด จะมีการกำหนดเป็นประเภทของนักเรียน นักศึกษา และประเภทของบุคคลทั่วไป ทั้งมือสมัครเล่น และมืออาชีพ อย่างชัดเจน โดยประเภทของกล้องถ่ายภาพ ในบางการประกวดจะบังคับให้ใช้กล้องที่มีขนาด หรือยี่ห้อของกล้องนั้น โดยเฉพาะ ถ้าไม่ใช่ศิลปภาพถ่ายที่มาจากกล้องถ่ายภาพที่ระบุไว้ ถือว่าไม่เข้าเกณฑ์การส่งผลงาน และในการ

ประกวด มีการกำหนดของประเภทของภาพสี และภาพขาวดำ และการกำหนดประเภทของศิลปภาพถ่าย เช่น ศิลปภาพถ่ายทิวทัศน์ บุคคล หรือสิ่งของ เป็นต้น การส่งผลงานในการประกวดปัจจุบัน สามารถส่งผลงานได้ทั้งสื่อดิจิทัล (File) โดยผ่านเว็บไซต์ หรือ การอัดภาพ (Print) ตามขนาดที่การประกวดกำหนด ส่งได้ด้วยตัวเองและไปรษณีย์ การกำหนดเวลาส่งผลงานจะมีระบุไว้อย่างชัดเจน สิ่งตอบแทนที่ได้จากการส่งผลงานเข้าประกวด คือ รางวัลเงินสด และประกาศนียบัตร ถ้าผลงานนั้นได้รับการคัดเลือก โดยการคัดเลือกนั้น จะขึ้นอยู่กับคณะกรรมการ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่กองประกวดเชิญมาทำการคัดเลือก เป็นสำคัญโดยส่วนใหญ่วิธีการคัดเลือกและตัดสินนั้น จะกระทำตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้แบบภาพรวมเบื้องต้น ส่วนเกณฑ์การตัดสินที่ลงลึกถึงรายละเอียดนั้น จะเป็นความลับที่ไม่เปิดเผย ซึ่งคำตัดสินของคณะกรรมการถือเป็นอันสิ้นสุด โดยจำนวนของกรรมการ ในคณะกรรมการนั้นจะอยู่ที่ 3 ท่านขึ้นไป ทั้งนี้ การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายในการประกวดจะไม่พิจารณา เรื่องของพัฒนาการ การสร้างผลงานศิลปภาพถ่ายของศิลปิน แต่จะพิจารณาที่ผลงานสำเร็จที่ส่งเข้าประกวดเท่านั้น

การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายในการเรียนการสอน จะเกิดขึ้นในระหว่างท่ายปีการศึกษา โดย ผู้เรียนมีอิสระ สามารถกำหนดหัวข้อที่ผู้เรียนสนใจขึ้นเอง ตั้งแต่ต้นภาคการศึกษา ในรายวิชาศิลปภาพถ่าย คุณสมบัติของผู้เรียนนั้น จะเป็นผู้ที่มีพื้นฐานทางศิลปะ สุนทรียศาสตร์ และการถ่ายภาพมาพอสมควร โดยไม่กำหนดอายุ และในการสร้างผลงานศิลปภาพถ่ายจะไม่กำหนดประเภทของกล้องถ่ายภาพ ไม่กำหนดประเภทของภาพสี และภาพขาวดำ และไม่กำหนดประเภทของศิลปภาพถ่าย แต่จะกำหนดให้ต้องส่งผลงานที่เป็นการอัดภาพ ไม่อนุญาตให้ส่งเป็นสื่อดิจิทัล และมีระยะเวลาการส่งผลงานที่กำหนดไว้ ตามปฏิทินการศึกษา สิ่งตอบแทนที่ได้รับจากการส่งผลงาน คือ ผ่านการทดสอบในการเรียนรู้รายวิชาศิลปภาพถ่าย โดยผลงานจะถูกคัดเลือกและตัดสินโดย ผู้สอน 1 ท่าน ด้วยเกณฑ์ และวิธีการที่ได้กำหนดไว้เป็นมาตรฐาน และในบางครั้งจะตัดสินอย่างเปิดเผย ผู้เรียนและผู้สอนจะได้ตัดสินร่วมกัน ถึงความสำเร็จของผู้เรียนและตัวผลงาน ทั้งนี้ การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายในการเรียนการสอนจะพิจารณาถึงเรื่องพัฒนาการของผู้เรียนเป็นสำคัญ มากกว่า การพิจารณาที่ผลงานแต่เพียงอย่างเดียว

ดังนั้น เมื่อพิจารณาโดยรวม การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายในการประกวด และในการเรียนการสอนจะมีบางอย่างที่เหมือนกัน คือ การตัดสินถึงความสำเร็จที่ผลงานศิลปภาพถ่ายว่าศิลปิน หรือผู้เรียนนั้น มีความสามารถในการถ่ายทอการถ่ายภาพอย่างมีศิลปะได้มากน้อยเพียงใด แต่ปัจจัยที่มีความแตกต่างอย่างชัดเจน คือ การตัดสินในการประกวดจะไม่พิจารณาถึงพัฒนาการของศิลปิน หรือผู้สร้างงาน จะตัดสินชี้ขาดที่ผลงานเป็นหลัก ซึ่งแตกต่างจากการตัดสินในการเรียนการสอนจะพิจารณาถึงพัฒนาการของผู้เรียน ร่วมในการพิจารณาถึงความสำเร็จของผลงาน และผลสำเร็จของการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique)

ชานินท์ ศิลปจารุ (2548) ได้กล่าวไว้ว่า เทคนิคเดลฟาย เป็นเทคนิคการวิจัยที่ได้รับการยอมรับในด้านธุรกิจ เศรษฐกิจ และการศึกษา สำหรับทางเทคโนโลยีทางการศึกษาได้มีการนำมาใช้อย่างแพร่หลาย เช่น การวิจัยแนวโน้มของเทคโนโลยีการศึกษาในอีก 5 ปี ซึ่งเทคนิคเดลฟายเป็นวิธีการวินิจฉัย อย่างเป็นระบบ โดยไม่มีการเผชิญหน้ากันโดยตรงของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ทำให้สามารถแสดงความคิดเห็นออกมาได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของคนอื่น นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญยังมีโอกาสถกเถียงความคิดเห็นของตนอย่างรอบคอบ ทำให้ข้อมูลน่าเชื่อถือ และนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจในด้านต่างๆได้

1. คุณลักษณะของเทคนิคเดลฟาย

1) เป็นเทคนิคที่มุ่งแสวงหาข้อมูลจากความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ด้วยการตอบแบบสอบถาม ดังนั้นผู้เชี่ยวชาญจึงจำเป็นต้องตอบคำถามที่ผู้วิจัยได้กำหนดขึ้น ในแต่ละขั้นตอนการตัดสินใจของผู้เชี่ยวชาญจะมีความถูกต้องและความตรงสูง เมื่อผู้เชี่ยวชาญนั้นเป็นผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในเรื่องที่จะศึกษา

2) เป็นเทคนิคที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนร่วมในการวิจัยจะไม่ทราบว่าเป็นใครบ้าง ที่ออกความเห็น และไม่ทราบว่าแต่ละคนมีความคิดเห็นอย่างไร ซึ่งนับว่าเป็นการขจัดอิทธิพลของกลุ่มที่ส่งผลต่อความคิดเห็นของตน

3) เทคนิคเดลฟายนี้ได้ข้อมูลมาจากแบบสอบถาม หรือรูปแบบอย่างอื่นที่ไม่ต้องการให้ผู้เชี่ยวชาญมาพบกัน โดยผู้เชี่ยวชาญจะตอบแบบสอบถามทุกขั้นตอน เพื่อให้ได้ความเห็นที่ถูกต้องเชื่อถือได้ จึงต้องมีการใช้แบบสอบถามหลายรอบ ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด ในรอบที่ 1 และในรอบต่อไปจะเป็นแบบสอบถามปลายปิด แบบมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale)

4) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนได้ตอบแบบสอบถามโดยกลั่นกรองละเอียด รอบคอบและให้คำตอบได้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น ผู้วิจัยจะแสดงความคิดเห็นที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องกันในแต่ละข้อของแบบสอบถามที่ตอบลงไป ในครั้งก่อนแสดงในรูปสถิติ คือ ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ แล้วส่งกลับให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนพิจารณาว่าจะคงคำตอบเดิมหรือเปลี่ยนแปลงใหม่

5) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์จะเป็นสถิติเบื้องต้น คือ การวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง ได้แก่ ฐานนิยม (Mode) มัธยฐาน (Median) ค่าเฉลี่ย (Mean) และการวัดการกระจายของข้อมูล คือค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range)

2. ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยของเทคนิคเดลฟาย

1) กำหนดปัญหาที่จะศึกษา ปัญหาที่จะวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟายควรเป็นปัญหาที่ยังไม่มีคำตอบที่ถูกต้องแน่นอนและสามารถวิจัยปัญหาได้จากการให้ผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้นเป็นผู้ตัดสินประเด็นปัญหาควรจะนำไปสู่การวางแผนนโยบายหรือการคาดการณ์ในอนาคต

2) การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญเนื่องจากคุณลักษณะเฉพาะ ของการวิจัยแบบเดลฟาย คือ การอาศัยข้อคิดเห็นจากการตอบของผู้เชี่ยวชาญ ผลของการวิจัยจะน่าเชื่อถือหรือไม่ ขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เลือกมา สามารถให้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือเพียงใด ดังนั้นสิ่ง ที่ผู้วิจัยจะต้องคำนึงถึงในการเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ คือ ความสามารถของผู้เชี่ยวชาญ ความร่วมมือของผู้เชี่ยวชาญ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น

3) การทำแบบสอบถาม ในกระบวนการวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟายนี้ จะให้ผู้เชี่ยวชาญตอบคำถามจำนวน 3 รอบ ดังนี้

(1) การสร้างแบบสอบถามรอบที่ 1 โดยทั่วไปจะเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด กว้างๆ ครอบคลุมประเด็นปัญหาเพื่อระดมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ สำหรับการวิเคราะห์คำตอบแบบสอบถามรอบแรก ผู้วิจัยจะต้องรวบรวมความคิดเห็นและวิเคราะห์โดยละเอียดและนำมาสังเคราะห์เป็นประเด็น โดยตัดข้อมูลซ้ำซ้อนออกเพื่อนำไปสร้างคำถามในรอบต่อไป

(2) การสร้างแบบสอบถามรอบที่ 2 โดยการนำคำตอบที่วิเคราะห์ได้ในรอบแรก สร้างเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ สำหรับการวิเคราะห์คำตอบจากแบบสอบถามรอบ 2 โดยการนำคำตอบแต่ละข้อมาหาค่ามัธยฐาน (Median) ฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range)

(3) การสร้างแบบสอบถามรอบที่ 3 นำคำตอบแต่ละข้อมาวิเคราะห์รอบที่ 2 ถ้าค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) แคบ แสดงว่า คำตอบที่วิเคราะห์ได้นั้นมีความสอดคล้องกัน ถ้าผู้วิจัยได้ข้อมูลเพียงพออาจสรุปผลได้เลย แต่ถ้าค่าพิสัยควอไทล์มีค่ามาก อาจสร้างแบบสอบถามขึ้นมาใหม่เหมือนแบบสอบถามในรอบที่ 2 แต่เพิ่มตำแหน่งค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยควอไทล์ และเครื่องหมายแสดงตำแหน่งของผู้เชี่ยวชาญนั้นๆ

3. เครื่องมือที่ใช้ในเทคนิคเดลฟาย

การเก็บข้อมูลโดยใช้เทคนิคเดลฟาย จะใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำคัญ รูปแบบของแบบสอบถามใช้ได้ทั้งสองประเภท คือ แบบสอบถามปลายเปิดและแบบสอบถามปลายปิดชนิดมาตราประมาณค่า เทคนิคเดลฟายที่พัฒนามาจากแบบดั้งเดิม จะเก็บข้อมูลในรอบแรกโดยใช้แบบสอบถามปลายเปิดมีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมความคิดเห็นกว้างๆ จากผู้เชี่ยวชาญ สำหรับแบบสอบถามในรอบที่สองพัฒนามาจากคำตอบของแบบสอบถามในรอบแรก โดยนำความคิดเห็นทั้งหมดจากผู้เชี่ยวชาญมาสังเคราะห์สร้างเป็นแบบสอบถามปลายปิด ชนิดมาตรฐานประมาณค่า

จัดทำแบบสอบถามในรอบที่ 3 นั้น จะมีการนำคำตอบของแต่ละข้อที่ได้รับจากแบบสอบถามรอบที่ 2 ทั้งหมดมาคำนวณค่าสถิติ ประเด็นที่ต้องพิจารณาในการจัดทำแบบสอบถาม คือการเลือกค่าสถิติที่ใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ ได้แก่ ค่ามัธยฐาน (Median) ฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) หรือความถี่ร้อยละ เป็นต้น

การเก็บข้อมูลโดยใช้เทคนิคเดลฟาย สามารถดำเนินการได้หลายรอบจนกว่าจะได้คำตอบที่สอดคล้องกันของสมาชิกทั้งกลุ่ม จำนวนรอบที่เหมาะสมของเทคนิคเดลฟาย ขึ้นอยู่กับการได้ข้อสรุปที่มีฉันทามติ หรือจนกว่าสามารถให้เหตุผลได้ว่าทำไมจึงไม่สามารถได้ข้อสรุปที่มีฉันทามติ โดยปรกติ การรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิคเดลฟายอย่างน้อยสุดต้องใช้เวลา 2 รอบ ไม่ควรเกิน 4 รอบ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยภายในประเทศ

ธีระพงษ์ พิศาลบุรณะ (2543) ได้ทำวิจัยเรื่อง “ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการวิจารณ์ผลงานทัศนศิลป์ของอาจารย์และนักศึกษาชั้นปีสุดท้ายในหลักสูตรศิลปะของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปวิจารณ์จำนวน 9 คนและนักศึกษาชั้นปีสุดท้ายในหลักสูตรศิลปะ ภาคการศึกษาปลาย ประจำปีการศึกษา 2543 จำนวน 197 คน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ม.ศิลปากร ม.เชียงใหม่ ม.ขอนแก่น ม.สงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี และ ม.บูรพา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย แบบตรวจสอบรายการ แบบประเมินค่า และแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป (SPSS) ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปวิจารณ์และนักศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการวิจารณ์ผลงานทัศนศิลป์ด้านความรู้ในเนื้อหาของศิลปวิจารณ์ ได้แก่ เนื้อหาทฤษฎีศิลปวิจารณ์ กระบวนการวิจารณ์ สื่อและวิธีการเรียนการสอน และการประเมินผล โดยส่วนรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยสำหรับด้านแนวคิดในการประเมินคุณค่าของผลงานตามแนวทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ของอาเธอร์ เอฟแลนค์ ได้แก่ ทฤษฎีออบเจกทีฟ ทฤษฎีเอ็กเพรสซิฟ และทฤษฎีแพรกเมติก โดยส่วนรวมอยู่ในระดับไม่เห็นด้วย ส่วนทฤษฎีมีเมติกนั้น อาจารย์และนักศึกษา มีความคิดเห็นโดยส่วนรวมอยู่ในระดับไม่เห็นด้วย และไม่เห็นใจ ตามลำดับ

สาระสำคัญของข้อเสนอแนะสรุปได้ว่า ควรมีการนำทฤษฎีการวิจารณ์ต่างๆ มาใช้ในการเรียนการสอนวิชาศิลปวิจารณ์และไม่จำเป็นต้องยึดแนวทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง ซึ่งสามารถนำหลาย

ทฤษฎีมาผสมผสานในการวิจารณ์ได้ นอกจากนี้ในการวิจารณ์และประเมินคุณค่าของผลงานนั้นผู้วิจารณ์จำเป็นต้องศึกษาทฤษฎีต่างๆให้ละเอียดและควรมีความรู้ประสบการณ์อื่นๆที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งไม่ควรมือคดต่อผลงานศิลปะหรือศิลปินผู้สร้างผลงาน

บรรลือ ขอรวมเดช (2533) วิจัยเรื่อง ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติสาขาทัศนศิลป์ ในด้านการวางแผนการสอน สื่อการสอน การดำเนินการสอน วิธีการสอน การประเมินผล และเกณฑ์ที่ใช้วัดและประเมินผล นอกจากนี้ยังศึกษาถึงปัญหาการสอนภาคปฏิบัติที่เนื่องมาจาก ผู้เรียน ผู้สอน การบริหาร หลักสูตร สถานที่ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยทำการสอบถาม อาจารย์ผู้สอนในสถาบันนั้นๆ ผลการวิจัย ทำให้ทราบว่า การวางแผนการสอน ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงพื้นฐาน ความถนัด ความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญการปฏิบัติการสอนที่ทำบ่อยครั้งคือ การติชม แนะนำ แก้ไข เกณฑ์การประเมินที่ใช้บ่อย คือ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความขยันเอาใจใส่ และส่งงานตรงเวลาส่วนที่เป็นปัญหาและวิธีแก้ไขมีดังนี้ ผู้เรียน ขาดความตั้งใจจริง ผู้สอนมีหน้าที่หลายด้าน ต้องสอนหลายวิชา งบประมาณไม่เพียงพอ ขาดตำราเรียน พื้นฐานของผู้เรียนไม่ดีพอ การแก้ไข คือ ควรมีผู้ช่วยสอน ขอความอนุเคราะห์จากเอกชน รู้จักการแก้ปัญหา และควรชี้แจงวิธีการประเมินผลและผลการประเมิน

วิวัฒน์ ขันติยะมาน (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำเสนอปฏิบัติการทางเลือกของการเรียนการสอนตามสภาพจริง ในวิชาหลักสูตรและการสอนทั่วไป สำหรับนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า 1) นิสิตศึกษาศาสตร์กลุ่มทดลองทั้งสามกลุ่ม มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องหลักสูตร และการสอน คะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านการวางแผนการสอน และคะแนนเฉลี่ยลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง หลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 2) นิสิตศึกษาศาสตร์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติในระดับมากทุกข้อ 3) การศึกษาของการสังเกตบรรยากาศของการเรียนการสอนตามสภาพจริง พบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนของกลุ่มทดลองทั้งสามกลุ่มมีความเป็นสภาพจริงตั้งแต่ระดับปานกลาง ถึงมากที่สุด 4) การศึกษาวิธีปฏิบัติของผู้สอน ความสำเร็จ และอุปสรรคของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า นิสิตมีความกระตือรือร้น และให้ความสนใจกับกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้ประสบการณ์การเรียนรู้ตามสภาพจริงมากที่สุด รองลงมา คือ ประสบการณ์การเรียนรู้สมมติ และอันดับสุดท้ายคือ ประสบการณ์การเรียนรู้ทางวิชาการ

ศุภชัย นทีตานนท์ (2549) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการเรียนการสอนศิลปะไทย ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา โดยศึกษาความคิดเห็นของ อาจารย์ และนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอนศิลปะไทย ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษา ในด้าน ผู้เรียน ผู้สอน วัตถุประสงค์ การเรียนการสอน เนื้อหา สิ่งแวดล้อม การดำเนินการสอน กิจกรรมเสริมทักษะ การวัดและประเมินผล การวิเคราะห์ผล และการวิพากษ์วิจารณ์ การดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากร คือ อาจารย์ผู้สอน จำนวน 17 คน และ นักศึกษา จำนวน 248 คน ในหลักสูตรศิลปะไทย ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ในปีการศึกษา 2549 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบแสดงความคิดเห็น และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณหา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้เรียนควรเห็นความสำคัญและคุณค่า ในงานศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ และต้องมีใจรัก และมีความประณีตในเรื่องเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมไทย 2) ผู้สอนควรมีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางเกี่ยวกับ ศิลปะไทยโดยตรง 3) วัตถุประสงค์การเรียนของการสอน เพื่อให้เกิดความตระหนัก เห็นคุณค่าและความสำคัญของศิลปะไทย 4) เนื้อหาควรเกี่ยวกับการอนุรักษ์ การสืบทอดและทำนุบำรุงศิลปะไทย 5) สิ่งแวดล้อมควรมีหอศิลป์หรือพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะอยู่ในสถาบัน หรือ บริเวณใกล้เคียง และมีแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตไทยภายในสถาบันที่เอื้อต่อการเรียนการสอน 6) การดำเนินการสอน ควรมีการสาธิต ขั้นตอนการปฏิบัติงานพร้อมตัวอย่างผลงาน และควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนการสอน 7) กิจกรรมเสริมทักษะควรให้ผู้เรียนฝึกออกแบบ โครงการ เพื่อสามารถคิดทำงานในโครงการของตนเอง และควรมีการวางแผนการจัดกิจกรรมเสริมความรู้ 8) การวัดและประเมินผล ด้านความรู้ ผู้เรียนควรมีความรู้และความสามารถ ที่จะวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยผลงานศิลปะไทยและความรู้ความเข้าใจในกระบวนการปฏิบัติงานด้านศิลปะไทยอย่างเชี่ยวชาญ 9) การวัดและประเมินผล ด้านทักษะ ผู้เรียนควรมีประสิทธิภาพในการทำงานที่บรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย 10) ด้านการวัดและประเมินผล ด้านทัศนคติ ผู้เรียนควรเห็นคุณค่าในศิลปะไทย มีความเชื่อมั่นในการทำงานอย่างมีพัฒนา 11) ด้านการวิเคราะห์ผล ควรมีการแจ้งเกณฑ์การประเมินให้ผู้เรียนได้ทราบล่วงหน้าและมีการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนด้านผู้สอน 12) ด้านการวิพากษ์วิจารณ์ควรมีการวิเคราะห์วิจารณ์ผลงานของผู้เรียนเพื่อปรับปรุง ให้เกิดการพัฒนามากขึ้น ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับหัวหน้าสาขาวิชา พบว่า มีผู้สนใจเข้ามาศึกษาต่อน้อย ผู้สอนมีเอกสารประกอบการสอนน้อยและขาดการประชุมสัมมนาบุคลากร ควรเพิ่มจำนวนผู้สอนให้มากขึ้น ด้านสิ่งแวดล้อมควรปรับปรุงห้องปฏิบัติให้มีคุณภาพ และเพียงพอต่อการใช้งานและควรมีสถานที่จัดแสดงผลงานของนักศึกษา

สลัก โฉม สุพงษ์กร (2549) วิจัยเรื่อง การศึกษาแนวคิดโพสต์โมเดิร์นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดโพสต์โมเดิร์นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานครเขต 2 และศึกษาความแตกต่างของความคิดเห็นของผู้สอนและผู้เรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานครเขต 2 กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 70 คน และผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 373 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะสาระทัศนศิลป์ ศ1.1 และ ศ1.2 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 แบบชนิดมาตราส่วนประมาณค่า ซึ่งมีโครงสร้างการจดลำดับข้อคำถามตามกรอบความคิดการบูรณาการแนวคิดโพสต์โมเดิร์น 4 ด้าน ดังนี้ 1) แนวคิดโพสต์โมเดิร์นที่ 1: เน้นการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิดที่สร้างสรรค์การให้เสรีภาพ ทางความคิด 2) แนวคิดโพสต์โมเดิร์นที่ 2: เน้นการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นความเป็นไปของกระบวนการทดลอง สื่อ อุปกรณ์ใหม่ๆ หรือแม้แต่การใช้เพียงแค่อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายตนเอง สร้างงานศิลปะหรืองานศิลปะแบบสื่อประสม เป็นต้น 3) แนวคิดโพสต์โมเดิร์นที่ 3: เน้นกิจกรรมที่มีรูปแบบการเรียนรู้ที่แปลกใหม่ เปิดกว้างให้ผู้เรียนมีทางเลือกที่หลากหลาย และแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองได้เต็มที่ 4) แนวคิดโพสต์โมเดิร์นที่ 4: เน้นการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมและความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของชาติอื่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสุนทรียะ และแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ แบบกึ่งมีโครงสร้างเป็นคำถามปลายเปิด สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบผู้สอนและผู้เรียนด้วยค่าที่ (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้สอนมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะ จำแนกตามแนวคิดโพสต์โมเดิร์นที่ 1 ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.36) แนวคิดโพสต์โมเดิร์นที่ 2 ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.92) แนวคิดโพสต์โมเดิร์นที่ 3 ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.82) และแนวคิดโพสต์โมเดิร์นที่ 4 ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.79) และผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะ จำแนกตามแนวคิดโพสต์โมเดิร์นที่ 1 ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.70) แนวคิดโพสต์โมเดิร์นที่ 2 ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.64) แนวคิดโพสต์โมเดิร์นที่ 3 ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.33) และแนวคิดโพสต์โมเดิร์นที่ 4 ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.59) 2. ผู้สอนศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีความคิดเห็นในเรื่องของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะ (ทัศนศิลป์) แตกต่างกับผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3. ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ให้ทรรศนะที่น่าสนใจใน 2 ประเด็นมากที่สุด คือ 1) หลักสูตร:

ควรจะมีการนำแนวคิดโพสต์โมเดิร์นมาปรับให้สอดคล้องกับปัจจุบันและท้องถิ่น และ มีความทันสมัย คิดเป็นร้อยละ 80 และ 2) การวัดและประเมินผล: ควรประเมินจากภาพรวมของพัฒนาการของผู้เรียน มากกว่าชิ้นงานที่สำเร็จ คิดเป็นร้อยละ 80

อารียา คลังชำนาญ (2536) วิจัยเรื่อง การนำเสนอรูปแบบการประเมินผลศิลปนิพนธ์ สาขาออกแบบนิเทศศิลป์ ระดับปริญญาตรี การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาของการประเมินผลศิลปนิพนธ์สาขาออกแบบนิเทศศิลป์ ในด้านกระบวนการและเกณฑ์การประเมิน และ 2) เพื่อนำเสนอรูปแบบการประเมินผลศิลปนิพนธ์สาขาออกแบบนิเทศศิลป์ ระดับปริญญาตรี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) อาจารย์ที่ทำหน้าที่เป็นกรรมการประเมินผลศิลปนิพนธ์ จำนวน 28 คน 2) นักศึกษาที่ผ่านการสอบศิลปนิพนธ์สาขาออกแบบนิเทศศิลป์ ในปีการศึกษา 2535 จำนวน 32 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย อาจารย์ผู้ปฏิบัติงาน 7 ท่าน นักวิชาการศิลปศึกษา 2 ท่าน และผู้บริหาร 1 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ 1) แบบสัมภาษณ์ 2) รูปแบบการประเมินผลสาขาออกแบบนิเทศศิลป์ (รูปแบบร่าง) และ 3) แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์หาค่าความถี่

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการประเมินผลศิลปนิพนธ์ ในด้านกระบวนการจะใช้คณะกรรมการเป็นผู้ประเมิน โดยมีทั้งแบบมีอาจารย์ที่ปรึกษา ร่วมในคณะกรรมการ และแบบไม่มีอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมในคณะกรรมการ การให้คะแนนเป็นแบบให้คะแนนสะสม คะแนนรวมยอด หรือ ใช้มติส่วนรวม ส่วนเกณฑ์การประเมินใช้เกณฑ์การพิจารณาตัดสินจากตัวผลงาน ซึ่งกำหนดกำหนดเกณฑ์การประเมินผล เป็นรายการอย่างละเอียด และอย่างที่กำหนดเพียงบางรายการ นอกจากนั้นยังใช้เกณฑ์การพิจารณาตัดสินจากภาพรวมทั้งหมด ซึ่งครอบคลุมทั้งวิธีการทำงาน ลักษณะการทำงาน และตัวผลงาน ส่วนปัญหาของการประเมินผล เมื่อพิจารณาโดยรวมพบว่า ด้านกระบวนการประเมินมีวิธีการให้คะแนนและตัดสินที่ยังไม่เหมาะสม และมีปัญหาความลำเอียงของผู้ประเมินที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ด้านเกณฑ์การประเมินมีปัญหาว่า เกณฑ์ที่ใช้แล้วยังไม่มีความชัดเจน และครอบคลุมเพียงพอ 2) รูปแบบการประเมินผลศิลปนิพนธ์ที่นำเสนอที่นำเสนอประกอบด้วย กระบวนการและเกณฑ์การประเมิน ในส่วนของกระบวนการประเมินมีขั้นตอนการประเมิน 5 ขั้นตอน คือ ก) ประเมินหัวข้อโครงการศิลปนิพนธ์ ข) ประเมินการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ค) ประเมินแบบร่างและการปรับปรุงพัฒนา ง) ประเมินลักษณะการทำงาน จ) ประเมินผลงาน ผู้ประเมินเป็นแบบมีอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมในคณะกรรมการประเมินผล สำหรับเกณฑ์การประเมินใช้แบบประเมินภาพรวม ซึ่งกำหนดรายการประเมินอย่างละเอียดครบทุกด้าน โดยใช้คะแนนสะสม และมติส่วนรวมเป็นเครื่องตัดสิน

งานวิจัยในต่างประเทศ

Barrett (1991) ได้ทำการศึกษาผลงานเขียนของนักวิจารณ์ศิลปะมืออาชีพ จำนวน 3 คน ที่ทำการวิจารณ์งานในนิทรรศการภาพถ่ายของ ริชาร์ด อาวิคอน ชื่อภาพ ตะวันตกของอเมริกา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ค้นหาหาความรู้เกี่ยวกับการวิจารณ์และการวิเคราะห์ผลงานของนักวิจารณ์ศิลปะมืออาชีพ เพื่อพิสูจน์ข้อค้นพบว่า นักวิจารณ์จำนวน 3 คน มีกระบวนการวิเคราะห์ วิจารณ์งานอย่างไร และมีวัตถุประสงค์อย่างไรในการวิจารณ์ผลงานภาพถ่าย ในแง่ของการแสดงออกซึ่งความซาบซึ้งและการใช้ภาษา

ผลการวิจัยได้พบว่า นักวิจารณ์มืออาชีพ จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ไม่ได้วิเคราะห์ วิจารณ์ตามทฤษฎี แต่จะเรียบเรียงในลักษณะผสมผสาน การบรรยาย การตีความ และการประเมินผลงานสลับกันไปอย่างอิสระ เพื่อให้ผู้อ่านยอมรับความเข้าใจ และความซาบซึ้งในผลงานภาพถ่ายที่มีความแตกต่างเฉพาะตัว

Johansen (1978) ได้ทำการศึกษา รูปแบบการสอนความซาบซึ้งในศิลปะ ในการศึกษาสุนทรียภาพทางทัศนศิลป์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอรูปแบบ วิธีการสอนความซาบซึ้งในศิลปะ สำหรับการเรียนการสอนสุนทรียภาพทางทัศนศิลป์ ใช้กรอบทฤษฎี การกำหนดจุดมุ่งหมายทางการรู้คิด ทัศนะเกี่ยวกับประสบการณ์ทางสุนทรียภาพของ Kaelin รูปแบบการสอนตามทัศนะ ของ R.Ingarden และทฤษฎีทางด้านศิลปวิจารณ์ของ Feldman และ Mittler ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสอนความซาบซึ้งในศิลปะที่เหมาะสมมีสามกระบวนการคือ 1) การนำเสนอ โครงสร้างรูปแบบ และเทคนิควิธีการของงานทัศนศิลป์ 2) การนำเสนอวิธีการวิเคราะห์งานทัศนศิลป์ 3) มีสามขั้นตอน คือ การสร้างความประทับใจ การแสดงออก และการมอบหมายงาน เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถวิเคราะห์และเรียนรู้คุณค่าของงานทัศนศิลป์ได้

Seabolt (1995) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการเลือกวิธีการวิจารณ์ผลงานศิลปะที่มีต่อทัศนคติความซาบซึ้ง ในงานศิลปะของนักเรียน วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้วิธีการวิจารณ์ตามโครงสร้างของ Tom Anderson ซึ่งเน้นทางด้านจิตวิสัย (Subjective) และการวิจารณ์ตามทฤษฎีของ เอ็ดมันด์ เบิร์ก เฟลด์แมน ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติความซาบซึ้งในงานศิลปะ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือ นักเรียนของ Southern Collage of Teachnology หลังจากได้รับการอบรมเรื่อง ความซาบซึ้งในศิลปะ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1. ได้สอนตามโครงสร้างการวิจารณ์ศิลปะของ Tom Anderson 2. สอนตามทฤษฎีการวิจารณ์ศิลปะของเอ็ดมันด์ เบิร์ก เฟลด์แมน และกลุ่ม 3. ไม่ได้สอนตามแนวทฤษฎีใดๆ โดยทำการทดสอบผู้เรียนก่อนและหลังทำการทดลอง จากเครื่องมือวัดทัศนคติความ

ชาวซึ่งในศิลปะ ซึ่งสร้างขึ้นโดยผู้วิจัยเอง โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับความชาวซึ่งในศิลปะ ศิลปะทั่วไป และศิลปวิจารณ์

ผลการวิจัยพบว่า แม้ว่าการวิเคราะห์ข้อมูล ไม่ได้แสดงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ อย่างชัดเจน แต่นักเรียนที่ได้รับการสอนตามแนวทฤษฎีการวิจารณ์ของเอ็ดมันด์ เบิร์ก เฟลด์แมน จะมีทัศนคติในการชาวซึ่งศิลปะสูงกว่ากลุ่มของผู้เรียนตามทฤษฎีวิจารณ์ของ Tom Anderson และกลุ่มผู้เรียนที่ไม่ได้เรียนตามทฤษฎีการวิจารณ์ใดๆ ตามลำดับ นอกจากนี้ทฤษฎีของเฟลด์แมนยังเป็นที่สนใจต่อผู้เรียนและส่งเสริมทัศนคติในทางบวกต่องานศิลปะอีกด้วย

Venable (1997) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนการสอนสุนทรียศาสตร์ : คุณภาพของการนำเอาสุนทรียศาสตร์มาใช้ในการเรียนการสอนวิชาศิลปะ ในระดับมัธยมศึกษา วิทยาลัย โรงเรียนรัฐบาล งานวิจัยนี้ศึกษาถึงการนำสุนทรียศาสตร์มาใช้ประกอบในการสอนวิชาศิลปะ เนื่องจากปัจจุบันยังขาดแคลนงานวิจัยที่จะสามารถทำให้ผู้สอน มีความรู้ ความเข้าใจถึงแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ และการประยุกต์ใช้ในการสอนศิลปะให้มีประสิทธิภาพ งานวิจัยชิ้นนี้จะกล่าวถึงประวัติของการศึกษาสุนทรียศาสตร์ในวิชาศิลปะ แนวความคิดทางสุนทรียศาสตร์ และ การวิจารณ์ผลงานศิลปะในชั้นเรียน โดยได้อาศัยแบบจำลองจากการสร้างสรรค์ของผู้วิจัย หลักปรัชญา และการเน้นการโต้ตอบ ผู้วิจัยได้นำเอาการเรียนการสอนในแต่ละวันมาวิเคราะห์จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ผลวิจัยสรุปได้ว่าผู้เรียนจะทำความเข้าใจถึงสุนทรียศาสตร์ได้มากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับ ความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างการเรียนสุนทรียศาสตร์ และ หลักสูตรการเรียนการสอนแบบเน้นการฝึกปฏิบัติ รวมทั้ง ในการเรียนการสอนวิชาศิลปะ ซึ่งสิ่งแวดล้อม บรรยากาศในห้องเรียนที่ดี จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาถึงคุณค่าของสุนทรียศาสตร์ และศิลปะ

สรุปผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากงานวิจัยที่ได้นำเสนอข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนนั้น จะต้องเกิดจากความรู้ ความเข้าใจ ของผู้สอน โดยเฉพาะกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะ ผู้สอนต้องมีความรู้ในด้านของเนื้อหาที่ลึกซึ้ง ก่อนที่จะนำไปถ่ายทอดให้กับผู้เรียน ให้มีความรู้ ความสามารถ รู้จักกับคุณค่าการเรียนรู้ศิลปะ โดยผู้สอนจะต้องเป็นผู้วางแผนเพื่อดำเนินการสอน ด้วยการวางองค์ประกอบ ด้านวัตถุประสงค์ ต้องมีความชัดเจนว่าผู้สอนมุ่งหมายให้ผู้เรียน เรียนรู้อะไร ด้านเนื้อหา ต้องเรียงลำดับจากสิ่งที่ไม่ซับซ้อน ไปจนถึงเนื้อหาที่มีความซับซ้อน อย่างเป็นลำดับ และเหมาะสมกับระดับสติปัญญา ความสามารถของผู้เรียน ด้านวิธีการสอน ผู้สอนต้องมีวิธีการสอนที่หลากหลาย ที่จะส่งผลให้ผู้เรียนเข้าใจได้โดยง่าย ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนการสอนว่า จะให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านใด และ

ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าถึงสิ่งที่ผู้สอนถ่ายทอดมากที่สุด ควรมีกิจกรรมเสริมทักษะเพิ่มเติมให้ผู้เรียนด้วย ด้านสื่อการสอน ต้องเป็นสื่อที่ทันสมัยสนับสนุนการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน บรรยากาศในห้องเรียนที่ดีเป็นสิ่งหนึ่งที่สำคัญที่จะทำให้ผู้เรียน เรียนรู้ อย่างมีความสุข ด้านผู้สอน ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เปิดใจกว้างและยินดีรับฟังผู้เรียนเสมอ ด้านผู้เรียน จะต้องมีความรู้พื้นฐานทางด้านศิลปะ สุนทรียศาสตร์ และการถ่ายภาพพอสมควร รวมทั้งมีความสนใจ ตั้งใจ รับผิดชอบ และ ด้านการวัดและประเมินผล ผู้สอนจะต้องมีการกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล ถึงความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้ง 3 ด้านของผู้เรียนว่า ผู้เรียนและผลงานของผู้เรียน ประสบความสำเร็จเพียงใด ด้วยความยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติด้วยการวางตัวเป็นกลาง ทั้งนี้ การพิจารณาในเรื่องของพัฒนาการของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ในการจัดการเรียนการสอนโดยผู้สอนควรต้องกระตุ้นส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อรายวิชา ศิลปะ ความงาม และการใช้ชีวิตต่อไปในอนาคต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอนวิชา ศิลปะภาพถ่าย ในด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปะภาพถ่าย ด้านกระบวนการสอน และด้านการตัดสินใจคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนวิชาศิลปะภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา

การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม ดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นอาจารย์ผู้สอน ในหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาภาพถ่าย และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยการหาค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ดังมีรายละเอียดของวิธีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

1. ศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอนวิชา ศิลปะภาพถ่าย ในด้านเนื้อหา บริบทของศิลปะภาพถ่าย ด้านกระบวนการสอน และด้านการตัดสินใจคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย ในเอกสารด้านการศึกษา หนังสือ วารสาร เอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย และกำหนดตัวแปรต่างๆที่ต้องการศึกษา ซึ่งจะปรากฏตามหัวข้อกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย ที่จะกล่าวในลำดับต่อไป

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้จากการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 17 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ผู้สอน ซึ่งเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านของศิลปะภาพถ่าย หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาการถ่ายภาพ ในระดับอุดมศึกษา และศิลปินหรือช่างภาพอาชีพ ซึ่งคัดเลือกจากเกณฑ์ของกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

1. สำหรับผู้เชี่ยวชาญที่เป็นอาจารย์ผู้สอน จะต้องมีประสบการณ์การสอน ในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับ ศิลปะภาพถ่าย เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี มีประสบการณ์ในการถ่ายภาพ และมีประสบการณ์ในการตรวจศิลปนิพนธ์ ในหลักสูตร ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาการถ่ายภาพ

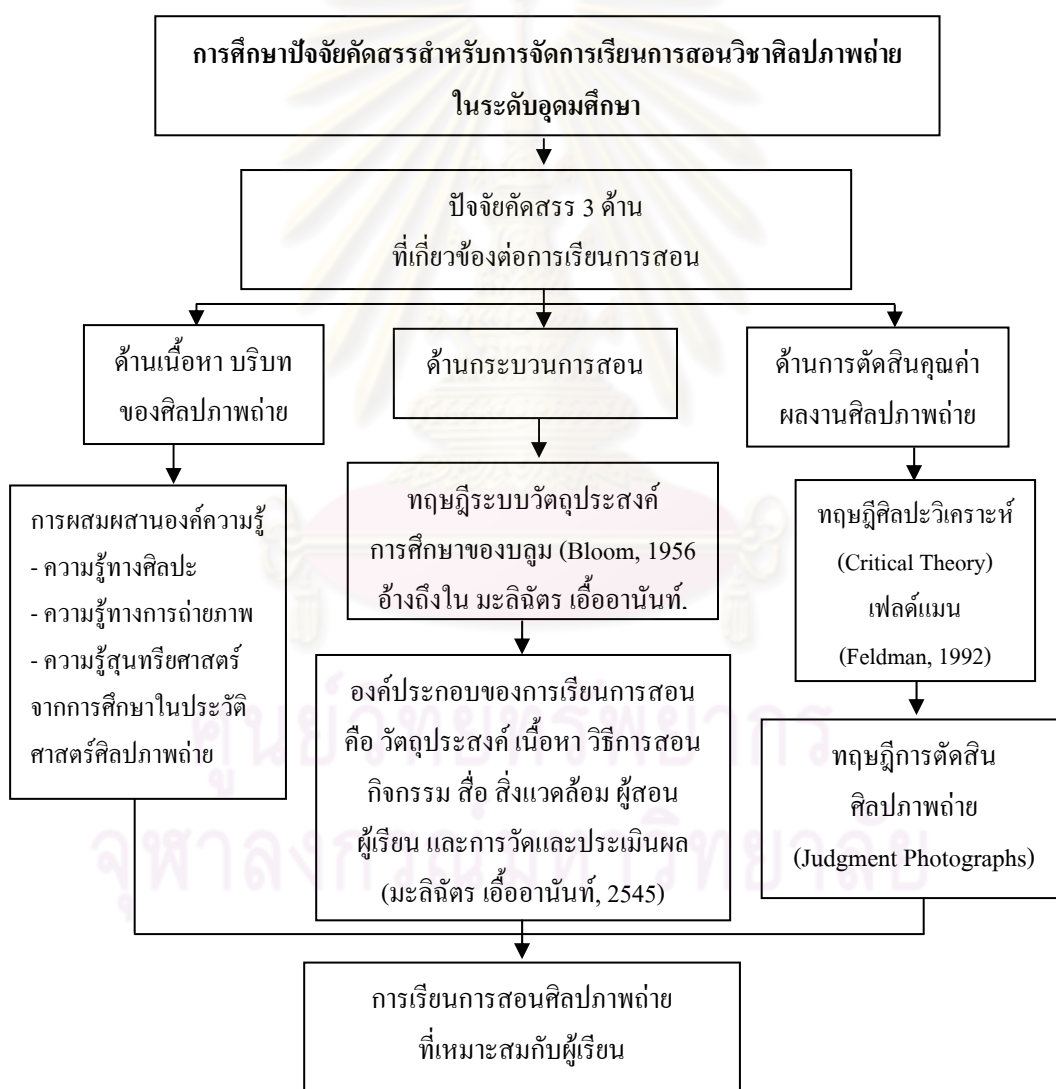
2. สำหรับผู้เชี่ยวชาญที่เป็นศิลปินหรือช่างภาพอาชีพ จะต้องมีประสบการณ์ในการถ่ายภาพ เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีการเผยแพร่ผลงานศิลปภาพถ่าย ต่อสาธารณชน

กลุ่มตัวอย่างจึงประกอบด้วย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นอาจารย์ผู้สอน จำนวน 12 ท่าน

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นศิลปิน ช่างภาพ จำนวน 5 ท่าน

(รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ ปรากฏอยู่ในภาคผนวก)

กรอบแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการวิจัย ด้วยเทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi Technique) เพื่อสรุปความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ ในการศึกษาปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอน วิชาศิลปภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา จำนวน 3 รอบ โดยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 17 ท่าน โดยคัดเลือกจากคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่กำหนดไว้ ในหัวข้อกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยมีลำดับขั้นตอนการสร้าง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สร้างแบบสัมภาษณ์ จากข้อมูลที่ได้ศึกษา ค้นคว้า และเก็บรวบรวมมาจาก ตำรา เอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคการวิจัยแบบเดลฟายรอบที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งสอบถามแบบมีโครงสร้าง เป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์ที่เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอน วิชาศิลปภาพถ่าย ในด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปภาพถ่าย ด้านกระบวนการสอน และด้านการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย

2. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้สร้างขึ้น ตรวจสอบ แก้ไข โดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในเรื่องความครอบคลุมของเนื้อหา ความถูกต้องชัดเจนของภาษา การใช้ถ้อยคำ ตลอดจนความน่าสนใจของแบบสัมภาษณ์ เพื่อปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข จากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน (รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ ปรากฏอยู่ในภาคผนวก) เพื่อตรวจแก้ไข ความตรงของเนื้อหา ความครอบคลุมของเนื้อหา และการใช้ภาษาในแต่ละหัวข้อสัมภาษณ์ แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น นำไปใช้ดำเนินการ เก็บข้อมูลจริง รอบที่ 1

4. สร้างแบบสอบถาม จากการสัมภาษณ์ด้วยเทคนิคการวิจัยแบบเดลฟายรอบที่ 1 ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลข้อมูลด้วยเทคนิคการวิจัยแบบเดลฟายรอบที่ 2 เป็นแบบสอบถามปลายปิด แบบประมาณค่า 5 ระดับ นำแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้น ไปตรวจสอบแก้ไข โดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน แล้วนำไปดำเนินการเก็บข้อมูลในรอบที่ 2 ต่อไป

5. จากการเก็บข้อมูลในแบบสอบถาม ด้วยเทคนิควิธีการวิจัยแบบเดลฟาย รอบที่ 2 นำคำตอบของแต่ละข้อมาหาค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ นำไปแสดงเพิ่มเติมในการเก็บข้อมูลในรอบที่ 3 ต่อไป

6. แบบสอบถาม ที่ใช้ในเทคนิควิธีการวิจัยแบบเดลฟายรอบที่ 3 จะเหมือนกับแบบสอบถามในรอบที่ 2 ทุกประการ และได้เพิ่มเติมในส่วนของการแสดงค่าสถิติ คือ ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ที่คำนวณได้จากคำตอบของกลุ่มตัวอย่างในรอบที่ 2 พร้อมทั้ง แสดง

ตำแหน่งคำตอบของผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์แต่ละคน เพื่อส่งกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญยืนยันคำตอบ เพื่อนำไปใช้วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัย และอภิปรายผล ของผู้วิจัยต่อไป

7. การนำเสนอผลงานวิจัย สรุปการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง และการอภิปรายเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ผู้สอน ที่เป็นอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษ ซึ่งเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในด้านของศิลปภาพถ่าย หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาการถ่ายภาพ ในระดับอุดมศึกษา จำนวน 17 ท่าน โดยผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลด้วยเทคนิควิธีการแบบเดลฟาย ด้วยแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม จำนวน 3 รอบ โดยรอบที่ 1 จะใช้การเก็บข้อมูลจาก แบบสัมภาษณ์ และรอบที่ 2-3 จะใช้การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสรุปช่วงเวลาของการเก็บข้อมูล ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลในรอบที่ 1	วันที่ 1 พฤศจิกายน – 31 ธันวาคม 2553
การเก็บรวบรวมข้อมูลในรอบที่ 2	วันที่ 10 มกราคม – 10 กุมภาพันธ์ 2554
การเก็บรวบรวมข้อมูลในรอบที่ 3	วันที่ 20 กุมภาพันธ์ – 5 มีนาคม 2554

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

รอบที่ 1 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ซึ่งใช้คำถามปลายเปิด ผู้วิจัยนำคำตอบมาจัดเป็นข้อย่อย ถ้าข้อใดมีผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ มีความคิดเห็นเหมือนกันมากกว่าร้อยละ 60 จะนำมาสร้างข้อคำถามรอบที่ 2

รอบที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เปรียบเทียบค่าที่ได้กับเกณฑ์ เพื่อสรุปความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ที่ได้ ไปแสดงในแบบสอบถามรอบที่ 3 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาอีกครั้ง

รอบที่ 3 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่ามัธยฐาน และ ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เหมือนรอบที่ 2 ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ครั้งนี้ เสนอในผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในบทที่ 4

โดยสูตรที่ใช้ในการคำนวณค่าทางสถิติ ได้แก่

1. สูตรในการคำนวณค่ามัธยฐาน

$$Mdn = L + [n/2 - F/f]i$$

เมื่อ	Mdn.	คือ ค่ามัธยฐาน
	L	คือ ขีดจำกัดล่างที่แท้จริงของช่วงที่มีมัธยฐานตกอยู่
	F	คือ ความถี่สะสมของช่วงคะแนนที่อยู่ได้ช่วงที่มีมัธยฐานตกอยู่
	i	คือ ค่าอัตรภาคชั้น
	n	คือ จำนวนของข้อมูลหรือจำนวนผู้เชี่ยวชาญ
	f	คือ ความถี่ช่วงคะแนนที่มีมัธยฐานตกอยู่

2. สูตรคำนวณค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ที่ใช้วิเคราะห์หาค่าความสอดคล้องของคำตอบ

$$I.R. = Q_3 - Q_1$$

Q_3 และ Q_1 หาค่าจากสูตร

$$Q_x = L + [N(x/4) - F/f]i$$

เมื่อ	Q_x	เป็นค่าควอไทล์ที่ตำแหน่ง X
	L	เป็นขีดจำกัดล่างที่แท้จริงของชั้นคะแนนที่ควอไทล์นั้นอยู่
	i	เป็นอัตรภาคชั้น
	N	เป็นจำนวนของข้อมูลหรือจำนวนผู้เชี่ยวชาญ
	X	เป็นตำแหน่งที่ควอไทล์นั้น
	F	เป็นความถี่สะสมก่อนถึงชั้นคะแนนที่ควอไทล์นั้นอยู่
	f	เป็นความถี่ของชั้นคะแนนที่ควอไทล์นั้นอยู่

เกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. เกณฑ์ในการพิจารณาความเหมาะสมของประเด็นที่นำมาเป็นข้อคำถาม คือ
  - ค่ามัธยฐาน 4.51-5.00 ถือว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า เห็นด้วยอย่างยิ่ง
  - ค่ามัธยฐาน 3.51-4.50 ถือว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า เห็นด้วยมาก
  - ค่ามัธยฐาน 2.51-3.50 ถือว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า เห็นด้วยปานกลาง
  - ค่ามัธยฐาน 1.51-2.50 ถือว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า ไม่เห็นด้วย
  - ค่ามัธยฐาน 1.00-1.50 ถือว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2. เกณฑ์การพิจารณาค่าความสอดคล้องกันของคำตอบกำหนดไว้ดังนี้
  - ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 0.00-0.49 ถือว่าคำตอบมีความสอดคล้องกันมากที่สุด
  - ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 0.50-0.99 ถือว่าคำตอบมีความสอดคล้องกันมาก
  - ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.00-1.49 ถือว่าคำตอบมีความสอดคล้องกันปานกลาง
  - ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.50 ขึ้นไป ถือว่าคำตอบไม่มีความสอดคล้องกัน

คำตอบในรอบสุดท้ายที่ผู้เชี่ยวชาญมีระดับความคิดเห็น เห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นด้วยมาก (ค่ามัธยฐาน 3.5 ขึ้นไป) และ มีความสอดคล้องกันมากถึงมากที่สุด (ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ น้อยกว่า หรือเทียบเท่า 0.99) นำมาสังเคราะห์กับข้อมูลเบื้องต้นซึ่งได้ศึกษาในขั้นตอนแรกและ ทำการปรับปรุง เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษาได้ ส่วนคำตอบของผู้เชี่ยวชาญที่มีระดับความคิดเห็น เห็นด้วยปานกลาง ถึงไม่เห็นด้วย (ค่ามัธยฐานน้อยกว่า 3.51) และ ค่าความสอดคล้องกันของคำตอบอยู่ในระดับต่ำถึงไม่มีความสอดคล้องกัน (ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์มากกว่า 1.5 ขึ้นไป) จะไม่นำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่ายในระดับอุดมศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามรายละเอียดดังนี้

1. ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปภาพถ่าย
2. ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย
3. ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านกระบวนการสอนศิลปภาพถ่าย

1. ด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปภาพถ่าย

ตารางที่ 2 แสดงค่ามัธยฐาน (Median) และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile) ข้อความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญฯ ในด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปภาพถ่าย

ลำดับ	ข้อความคิดเห็น	มัธยฐาน	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ความ สอดคล้อง ผู้เชี่ยวชาญ
1	ศิลปะ คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยสติปัญญา จากแนวความคิดหรือความรู้สึก โดยสร้างสรรค์ให้เกิดความงาม ส่งผลต่ออารมณ์ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง หรือสะท้อนวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม อย่างเป็นรูปธรรม	4	0.5	มาก
2	ภาพถ่าย คือ สื่อที่เป็นผลผลิตจากเทคโนโลยี การถ่ายภาพ ใช้บันทึกเหตุการณ์ ความเป็นจริง ณ เวลาหนึ่ง เพื่อเป็นความทรงจำ ข้อมูล หรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์	4	0.5	มาก

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับ	ข้อความคิดเห็น	มาตรฐาน	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ความ สอดคล้อง ผู้เชี่ยวชาญ
3	การสร้างภาพถ่ายทั่วไป ให้กลายเป็นศิลปะ ภาพถ่ายนั้น จะต้องมิลักษณะที่เป็นไปตามค่านิยม ความหมายของคำว่า “ศิลปะ”	4	1	ปานกลาง
4	โดยทั่วไป แรงบันดาลใจในการสร้างผลงาน ศิลปภาพถ่าย จะเริ่มมาจาก การต้องการบอก เล่าเรื่องราว หรือในบางกรณี ต้องการ ถ่ายทอดความรู้สึกบางอย่างของศิลปิน	4	0.5	มาก
5	ผลงานศิลปภาพถ่าย ควรประกอบไปด้วย แนวความคิด เนื้อหา องค์ประกอบศิลป์ เทคนิค อารมณ์ และสร้างขึ้นให้เกิดความ น่าสนใจ ด้วยความเป็นตัวของตัวเอง (Originality)	5	0.5	มาก
6	ศิลปภาพถ่าย เหมือนกับศิลปกรรมประเภท อื่น ตรงที่ จุดประสงค์เพื่อการถ่ายทอดงาน ศิลปะ และกระบวนการทางความคิดที่ คล้ายคลึงกัน	5	0.5	มาก
7	ศิลปภาพถ่าย แตกต่างกับศิลปกรรมอื่นๆ ใน ประเด็นต่อไปนี้ - กระบวนการผลิต - รูปแบบ - วิธีการนำเสนอของสื่อ - ศิลปภาพถ่ายสร้างจากภาพจริง แต่ศิลปกรรม ประเภทอื่น ต้องสร้างภาพขึ้นใหม่ทั้งหมด - ศิลปภาพถ่ายจัดองค์ประกอบ จากการเลือก มุมมองภาพจริง แต่ศิลปกรรมอื่นๆ จัด องค์ประกอบได้อิสระมากกว่า	4	0	มากที่สุด

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับ	ข้อความคิดเห็น	มาตรฐาน	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ความ สอดคล้อง ผู้เชี่ยวชาญ
8	การซาบซึ้งในผลงานศิลปภาพถ่าย จะให้ ความสำคัญกับ ความงาม อารมณ์ หรือ เรื่องราว เป็นอันดับแรก สิ่งใดสำคัญนั้น จะขึ้นอยู่กับประเภทของศิลปภาพถ่าย	4	0.5	มาก
9	ความงามของศิลปภาพถ่าย เกิดขึ้นได้จาก การ จัดองค์ประกอบศิลป์ การสื่อสารให้ผู้ชม ผลงานได้เข้าใจลึกซึ้ง และ การถ่ายทอด อารมณ์	4	0.5	มาก
10	ความงามของศิลปภาพถ่าย เป็นสิ่งที่ช่วย ยกระดับจิตใจ และยกระดับความเป็นมนุษย์ ได้	5	0.5	มาก
11	โดยทั่วไป ความงามแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ความสวยงาม ความตรงตาตรงใจ และความ เลอเลิศบริสุทธิ แต่ความเป็นจริง ในการ ตัดสินผลงาน พิจารณาแค่ งาม กับ ไม่งาม ก็ เพียงพอ	3	0.5	มาก
12	ระดับความสวยงาม ของศิลปภาพถ่าย จะอยู่ที่ ความสวยงาม ความน่าสนใจของแบบ (Subject) เทคนิค และ การจัดองค์ประกอบ ศิลป์	3	0.5	มาก
13	ระดับความตรงตาตรงใจ (โดดเด่น) ของศิลป ภาพถ่าย อยู่ที่ผลงานสามารถกระตุ้นให้ผู้ชม เกิด การคิดและจินตนาการต่อได้ โดย พิจารณาจากเรื่องราว แนวความคิด อารมณ์ ที่ ซ่อนอยู่ภายใน เป็นระดับที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ	4	0.5	มาก
14	ระดับความเลอเลิศบริสุทธิ ของศิลปภาพถ่าย คือ ความงามตามอุดมคติขั้นสูง ซึ่งเป็นการ ยาก ที่จะสร้างให้ผลงานสามารถถึงในขั้นนี้	4	0.5	มาก

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับ	ข้อความความคิดเห็น	มัธยฐาน	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ความ สอดคล้อง ผู้เชี่ยวชาญ
15	ถึงแม้ว่า ภาพถ่ายจะไม่ปรากฏ อารมณ์ อยู่ในผลงาน ก็สามารถเป็นศิลปภาพถ่ายได้ โดยดูที่จุดประสงค์การสร้างงานเป็นหลัก	4	0.5	มาก
16	สิ่งสำคัญในการใช้เทคนิค คือ ต้องคำนึงถึงความสอดคล้อง และส่งเสริมกับแนวความคิดเป็นหลัก ไม่ควรนำเทคนิคขึ้นมาเป็นตัวตั้งในการสร้างผลงานศิลปภาพถ่าย	5	0.5	มาก
17	ปัจจุบันถึงแม้ว่า นิยมสร้างงานโดยใช้แนวคิดแบบ ศิลปะหลังสมัยใหม่ (Postmodern Art) แต่ความงามก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นเสมอ ในการสร้างผลงาน และในการตัดสินผลงานศิลปภาพถ่าย	5	0.5	มาก

จากตารางแสดงข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ^๑ มีความคิดเห็นในด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปภาพถ่ายว่า มีระดับความคิดเห็น เห็นด้วยอย่างยิ่ง แต่ไม่ปรากฏความสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด มีระดับความคิดเห็น เห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมาก 5 ข้อ มีระดับความคิดเห็น เห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมากที่สุด 1 ข้อ มีระดับความคิดเห็น เห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมาก 8 ข้อ มีระดับความคิดเห็น เห็นด้วยปานกลาง แต่ไม่ปรากฏความสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด และมีระดับความคิดเห็น เห็นด้วยปานกลาง และเห็นสอดคล้องกันมาก 2 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ^๑ มีความเห็นด้วยอย่างยิ่ง และมีความสอดคล้องกันมาก

(Median = 5, Interquartile = 0.5) คือ

ข้อที่ 5 ผลงานศิลปภาพถ่าย ควรประกอบไปด้วย แนวความคิด เนื้อหา องค์ประกอบศิลป์ เทคนิค อารมณ์ และสร้างขึ้นมาให้เกิดความน่าสนใจ ด้วยความเป็นตัวของตัวเอง (Originality)

ข้อที่ 6 ศิลปภาพถ่าย เหมือนกับศิลปกรรมประเภทอื่น ตรงที่ จุดประสงค์เพื่อการถ่ายทอดงานศิลปะ และกระบวนการทางความคิดที่คล้ายคลึงกัน

ข้อที่ 10 ความงามของศิลปภาพถ่าย เป็นสิ่งที่ช่วย ยกย่องจิตใจ และยกระดับความเป็นมนุษย์ได้

ข้อที่ 16 สิ่งสำคัญในการใช้เทคนิค คือ ต้องคำนึงถึงความสอดคล้อง และส่งเสริมกับแนวความคิดเป็นหลัก ไม่ควรนำเทคนิคขึ้นมาเป็นตัวตั้งในการสร้างผลงานศิลปภาพถ่าย

ข้อที่ 17 ปัจจุบันถึงแม้ว่า นิยมสร้างงานโดยใช้แนวคิดแบบ ศิลปะหลัง -สมัยใหม่ (Postmodern Art) แต่ความงามก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นเสมอ ในการสร้างผลงาน และในการตัดสินผลงานศิลปภาพถ่าย

2. ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญฯ มีความเห็นด้วยมาก และมีความสอดคล้องกันมากที่สุด (Median = 4, Interquartile = 0) คือ

ข้อที่ 7 ศิลปะภาพถ่าย แตกต่างกับศิลปกรรมอื่นๆ ในประเด็นต่อไปนี้

- กระบวนการผลิต
- รูปแบบ
- วิธีการนำเสนอของสื่อ
- ศิลปะภาพถ่ายสร้างจากภาพจริง แต่ศิลปกรรมประเภทอื่น ต้องสร้างภาพขึ้นใหม่ทั้งหมด
- ศิลปะภาพถ่ายจัดองค์ประกอบ จากการเลือกมุมมองภาพจริง แต่

ศิลปกรรมอื่นๆ จัดองค์ประกอบได้อิสระมากกว่า

3. ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญฯ มีความเห็นด้วยมาก และมีความสอดคล้องกันมากที่สุด (Median = 4, Interquartile = 0.5) คือ

ข้อที่ 1 ศิลปะ คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยสติปัญญา จากแนวความคิดหรือความรู้สึก โดยสร้างสรรค์ให้เกิดความงาม ส่งผลต่ออารมณ์ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง หรือสะท้อนวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อที่ 2 ภาพถ่าย คือ สื่อที่เป็นผลผลิตจากเทคโนโลยีการถ่ายภาพ ใช้บันทึกเหตุการณ์ ความเป็นจริง ณ เวลาหนึ่ง เพื่อเป็นความทรงจำ ข้อมูล หรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์

ข้อที่ 4 โดยทั่วไป แรงบันดาลใจในการสร้างผลงานศิลปภาพถ่าย จะเริ่มมาจากการต้องการบอกเล่าเรื่องราว หรือในบางกรณี ต้องการถ่ายทอดความรู้สึกบางอย่างของศิลปิน

ข้อที่ 8 การซาบซึ้งในผลงานศิลปภาพถ่าย จะให้ความสำคัญกับ ความงาม อารมณ์ หรือ เรื่องราว เป็นอันดับแรก สิ่งใดสำคัญนั้น จะขึ้นอยู่กับประเภทของศิลปภาพถ่าย

ข้อที่ 9 ความงามของศิลปภาพถ่าย เกิดขึ้นได้จาก การจัดองค์ประกอบ-ศิลป์ การสื่อสารให้ผู้ชมผลงาน ได้เข้าใจลึกซึ้ง และ การถ่ายทอดอารมณ์

ข้อที่ 13 ระดับความตึงตาดตึงใจ (โดดเด่น) ของศิลปภาพถ่าย อยู่ที่ผลงานสามารถกระตุ้นให้ผู้ชมเกิด การคิดและจินตนาการต่อได้ โดย พิจารณาจากเรื่องราว แนวความคิด อารมณ์ ที่ซ่อนอยู่ภายใน เป็นระดับที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ

ข้อที่ 14 ระดับความเลอเลิศวิสุทธ์ ของศิลปภาพถ่าย คือ ความงามตามอุดมคติ ขั้นสูง ซึ่งเป็นการยาก ที่จะสร้างให้ผลงานสามารถไปถึงในขั้นนี้

ข้อที่ 15 ถึงแม้ว่า ภาพถ่ายจะไม่ปรากฏ อารมณ์ อยู่ในผลงาน ก็สามารถเป็นศิลป ภาพถ่ายได้ โดยดูที่จุดประสงค์การสร้างงานเป็นหลัก

4. ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นด้วยปานกลาง และมีความสอดคล้องกันมาก (Median = 3, Interquartile = 0.5) คือ

ข้อที่ 11 โดยทั่วไป ความงามแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ความสวยงาม ความตึงตาดตึงใจ และความเลอเลิศวิสุทธ์ แต่ความเป็นจริง ในการตัดสินผลงาน พิจารณาแค่ งาม กับ ไม่งาม ก็เพียงพอ

ข้อที่ 12 ระดับความสวยงาม ของศิลปภาพถ่าย จะอยู่ที่ ความสวยงาม ความ น่าสนใจของแบบ (Subject) เทคนิค และ การจัดองค์ประกอบศิลป์

2. ด้านการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย

ตารางที่ 3 แสดงค่ามัธยฐาน (Median) และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile) ข้อความความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ในด้านการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย

ลำดับ	ข้อความความคิดเห็น	มัธยฐาน	พิสัยระหว่างควอไทล์	ความสอดคล้องผู้เชี่ยวชาญ
18	เกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ประกอบด้วย (1) จุดประสงค์การสร้างงาน (แนวความคิด) (2) การจัดองค์ประกอบศิลป์ (ความงาม) (3) กระบวนการทางเทคนิค (4) การถ่ายทอดอารมณ์ (5) ความน่าสนใจของผลงานศิลปภาพถ่าย	4	0.75	มาก

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลำดับ	ข้อความคิดเห็น	มาตรฐาน	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ความ สอดคล้อง ผู้เชี่ยวชาญ
19	เกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินคุณค่าผลงาน ศิลปภาพถ่าย จะให้น้ำหนัก ความสำคัญไปที่ การตอบ โจทย์แนวความคิดของผู้เรียนว่า ชัดเจน ถูกต้อง เป็นไปตามจุดประสงค์การ สร้างผลงาน	4	0.5	มาก
20	ทฤษฎี หลักการ ที่ใช้ในการตัดสินคุณค่า ผลงานศิลปภาพถ่าย จะต้องมีความ หลากหลาย หลีกเลียงการยึดติดทฤษฎี หลักการของคนใดคนหนึ่ง และประยุกต์ใช้ ให้เหมาะสมกับการตัดสิน	5	0.5	มาก
21	<u>ขั้นตอนแรก</u> ของการตัดสินคุณค่าผลงาน ศิลปภาพถ่าย เริ่มจาก ดูความประทับใจแรก พบ (First Impression) ความน่าสนใจ โดยการ มองภาพรวมของผลงาน	4	0.5	มาก
22	<u>ขั้นตอนที่สอง</u> ของการตัดสินคุณค่าผลงาน ศิลปภาพถ่าย จะพิจารณาถึงส่วนประกอบของ ผลงานนั้น เช่น เรื่องราว ความงาม เทคนิค อารมณ์ ถึงความเหมาะสมตามประเภท ศิลปภาพถ่าย	4	0.5	มาก
23	<u>ขั้นตอนที่สาม</u> ของการตัดสินคุณค่าผลงาน ศิลปภาพถ่าย จะพิจารณา การสร้างผลงานที่ สอดคล้องตามจุดประสงค์ของผู้สร้างงาน การ ตีความถึงนัยที่ซ่อนอยู่ และความหมายของ ผลงานศิลปะที่มีต่อผู้ตัดสิน	4	0	มากที่สุด

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลำดับ	ข้อความคิดเห็น	มาตรฐาน	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ความ สอดคล้อง ผู้เชี่ยวชาญ
24	<u>ขั้นตอนสุดท้าย</u> ของการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย จะเป็นการตัดสิน และประเมินผลความสอดคล้องระหว่างรูปแบบกับแนวความคิดหลัก พร้อมการวัดคุณค่าทางศิลปะ ความงาม ศิลธรรม และหาข้อสรุป เพื่อแก้ไขพัฒนาผู้สร้างงาน	4	0.5	มาก
25	โดยทั่วไป ในขั้นตอนการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย จะทำการเรียงเป็นลำดับ จากข้อ 21 – 24	4	1.0	ปานกลาง
26	การดูความประทับใจแรกพบ (First Impression) หรือความน่าสนใจของผลงานในขั้นตอนข้อที่ 21 ต้องอาศัยสัญชาตญาณ ประสบการณ์ และรสนิยม ของผู้ตัดสิน เป็นสำคัญ	4	0.5	มาก
27	การมองภาพรวมของผลงานในข้อที่ 23 ว่าเป็นไปตามจุดประสงค์ในการสร้างงานของผู้สร้าง จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ทฤษฎีหลักการ ของผู้ตัดสิน เป็นสำคัญ	4	0.5	มาก
28	การพิจารณา ศิลปะภาพถ่ายประเภท สัจนิยม (Realism) จะเน้นความสำคัญที่ ความงามรองลงมาคือ เทคนิค เรื่องราว และอารมณ์ตามลำดับ	3	0.5	มาก
29	การพิจารณา ศิลปะภาพถ่ายประเภท รูปทรงนิยม (Formalism) จะเน้นความสำคัญที่ความงามทางองค์ประกอบศิลป์ รองลงมาคือ เทคนิค ส่วนอารมณ์ และเรื่องราวจะยกเว้นในการพิจารณา	4	0	มากที่สุด

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลำดับ	ข้อความคิดเห็น	มาตรฐาน	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ความ สอดคล้อง ผู้เชี่ยวชาญ
30	การพิจารณา ศิลปะภาพถ่ายประเภท สำแดง พลังอารมณ์ (Expressionism) จะเน้นความ ชัดเจนในการแสดงออกทางอารมณ์ รองลงมา คือ ความงามและเทคนิค ตามลำดับ ส่วนเรื่องราว จะยกเว้นในการพิจารณา	4	0.5	มาก
31	การพิจารณา ศิลปะภาพถ่ายประเภท มโนทัศน์ศิลป์ (Conceptual Art) จะเน้น ความสำคัญของแนวความคิด เรื่องราว รองลงมาคือ ความงาม อารมณ์ และเทคนิค ตามลำดับ	4	0.5	มาก
32	การพิจารณา ศิลปะภาพถ่ายประเภท เครื่องมือ นิยม (Instrumentalism) จะเน้นที่ความชัดเจน ของเรื่องราว รองลงมาคือ ความงาม เทคนิค และอารมณ์ ตามลำดับ	3	0.5	มาก
33	การจัดองค์ประกอบศิลป์ ถึงแม้ว่าจะไม่ ถูกต้องตามหลักการ ทฤษฎี แต่ถ้าดูโดยรวม แล้วส่งเสริมกับ แนวความคิด หรือ การ ถ่ายทอดอารมณ์ ก็จัดว่าเหมาะสม ในการจัด องค์ประกอบศิลป์	5	0.5	มาก
34	การเลือกใช้เทคนิค ถึงแม้ว่า จะไม่ถูกต้องตาม หลักการ ทฤษฎี แต่ถ้าดูโดยรวมแล้วส่งเสริม กับแนวความคิด หรือการถ่ายทอดอารมณ์ ก็ จัดว่าเหมาะสม ในการเลือกใช้เทคนิค	5	0.5	มาก
35	การวัดคุณค่าทางศิลปะของผลงาน ศิลปะภาพถ่าย อยู่ที่ความสอดคล้อง ส่งเสริม กันระหว่าง แนวความคิด กับ รูปแบบ กระบวนการสร้างผลงาน และสามารถสื่อสาร ให้ผู้ชมผลงานเข้าใจสิ่งที่ผู้สร้างงาน นำเสนอ	5	0.5	มาก

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลำดับ	ข้อความคิดเห็น	มัธยฐาน	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ความ สอดคล้อง ผู้เชี่ยวชาญ
36	การวัดคุณค่าความงาม ของผลงาน ศิลปภาพถ่าย อยู่ที่ความสอดคล้องตาม จุดประสงค์การสร้างผลงาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ ความรู้ ประสบการณ์ ภูมิหลัง รสนิยมของ ผู้ตัดสิน เป็นสำคัญ	4	0.5	มาก
37	การวัดคุณค่าทางศิลปะ ของผลงาน ศิลปภาพถ่าย จะดูที่ เจตนา การแสดงออกใน ผลงานของผู้สร้างงาน	4	0.5	มาก
38	ศิลปะ เป็นสิ่งจำเป็น ที่ต้องเกี่ยวข้องกับ ศิลปภาพถ่ายเสมอ	4	1	ปานกลาง
39	การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย จำเป็นต้องใช้ ความรู้ ทฤษฎี หลักการ ร่วมกับ ประสบการณ์ รสนิยมของผู้สอน เพื่อช่วยใน การตัดสินผลงานศิลปะ เสมอ	4	0.5	มาก
40	ผู้ที่ตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ต้องมี ความรู้ วางตัวเป็นกลาง เปิดใจกว้าง และ ใช้ รสนิยมให้สอดคล้องกับหลักการ ตามบทบาท ผู้ตัดสิน	5	0.5	มาก

จากตารางแสดงข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นในด้านการตัดสินคุณค่าผลงาน
ศิลปภาพถ่ายว่า มีระดับความคิดเห็น เห็นด้วยอย่างยิ่ง แต่ไม่ปรากฏความสอดคล้องกันในระดับ
มากที่สุด มีระดับความคิดเห็น เห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมาก 5 ข้อ มีระดับความ
คิดเห็น เห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมากที่สุด 2 ข้อ มีระดับความคิดเห็น เห็นด้วยมาก และ
เห็นสอดคล้องกันมาก 12 ข้อ และมีระดับความคิดเห็น เห็นด้วยปานกลาง และเห็นสอดคล้องกัน
มาก 2 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นด้วยอย่างยิ่ง และมีความสอดคล้องกันมาก
(Median = 5, Interquartile = 0.5) คือ

ข้อที่ 20 ทฤษฎี หลักการ ที่ใช้ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย จะต้องมีความหลากหลาย หลีกเลี่ยงการยึดติดทฤษฎี หลักการของคนใดคนหนึ่ง และประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการตัดสิน

ข้อที่ 33 การจัดองค์ประกอบศิลป์ ถึงแม้ว่าจะไม่ถูกต้องตามหลักการ ทฤษฎี แต่ถ้าดูโดยรวมแล้วส่งเสริมกับ แนวความคิด หรือ การถ่ายทอดอารมณ์ ก็จัดว่าเหมาะสม ในการจัดองค์ประกอบศิลป์

ข้อที่ 34 การเลือกใช้เทคนิค ถึงแม้ว่า จะไม่ถูกต้องตามหลักการ ทฤษฎี แต่ถ้าดูโดยรวมแล้วส่งเสริมกับแนวความคิด หรือการถ่ายทอดอารมณ์ ก็จัดว่าเหมาะสม ในการเลือกใช้เทคนิค

ข้อที่ 35 การวัดคุณค่าทางศิลปะ ของผลงานศิลปภาพถ่าย อยู่ที่ความสอดคล้อง ส่งเสริมกันระหว่าง แนวความคิด กับ รูปแบบกระบวนการสร้างผลงาน และสามารถสื่อสารให้ผู้ชมผลงานเข้าใจสิ่งที่ผู้สร้างงาน นำเสนอ

ข้อที่ 40 ผู้ที่ตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ต้องมีความรู้ วางตัวเป็นกลาง เปิดใจกว้าง และ ใช้ระสนิยมให้สอดคล้องกับหลักการ ตามบทบาทของผู้ตัดสิน

2. ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญฯ มีความเห็นด้วยมาก และมีความสอดคล้องกันมากที่สุด (Median = 4, Interquartile = 0) คือ

ข้อที่ 23 ขั้นตอนที่สาม ของการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย จะพิจารณาการสร้างผลงานที่สอดคล้องตามจุดประสงค์ของผู้สร้างผลงาน การตีความถึงนัยที่ซ่อนอยู่ และความหมายของผลงานศิลปะที่มีต่อผู้ตัดสิน

ข้อที่ 29 การพิจารณา ศิลปภาพถ่ายประเภท รูปทรงนิยม (Formalism) จะเน้นความสำคัญที่ความงามทางองค์ประกอบศิลป์ รองลงมาคือ เทคนิค ส่วนอารมณ์ และเรื่องราวจะยกเว้นในการพิจารณา

3. ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญฯ มีความเห็นด้วยมาก และมีความสอดคล้องกันมากที่สุด (Median = 4, Interquartile = 0.5) คือ

ข้อที่ 18 เกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ประกอบด้วย

- (1) จุดประสงค์การสร้างงาน (แนวความคิด)
- (2) การจัดองค์ประกอบศิลป์ (ความงาม)
- (3) กระบวนการทางเทคนิค
- (4) การถ่ายทอดอารมณ์
- (5) ความน่าสนใจของผลงานศิลปภาพถ่าย

ข้อที่ 19 เกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย จะให้น้ำหนัก ความสำคัญไปที่ การตอบ โจทย์แนวความคิดของผู้เรียนว่า ชัดเจน ถูกต้อง เป็นไปตามจุดประสงค์ การสร้างผลงาน

ข้อที่ 21 ขั้นตอนแรก ของการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย เริ่มจาก ดูความ ประทับใจแรกพบ (First Impression) ความน่าสนใจ โดยการมองภาพรวมของผลงาน

ข้อที่ 22 ขั้นตอนที่สอง ของการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย จะพิจารณาถึง ส่วนประกอบของผลงานนั้น เช่น เรื่องราว ความงาม เทคนิค อารมณ์ ถึงความเหมาะสมตาม ประเภทศิลปะภาพถ่าย

ข้อที่ 24 ขั้นตอนสุดท้าย ของการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย จะเป็นการ ตัดสิน และประเมินผลความสอดคล้องระหว่างรูปแบบ กับแนวความคิดหลัก พร้อมการวัดคุณค่า ทางศิลปะ ความงาม ศิลธรรม และหาข้อสรุป เพื่อแก้ไขพัฒนาผู้สร้างงาน

ข้อที่ 26 การดูความประทับใจแรกพบ (First Impression) หรือความน่าสนใจของ ผลงาน ในขั้นตอนข้อที่ 21 ต้องอาศัยสัญชาตญาณ ประสบการณ์ และรสนิยม ของผู้ตัดสิน เป็น สำคัญ

ข้อที่ 27 การมองภาพรวมของผลงานในข้อที่ 23 ว่า เป็นไปตามจุดประสงค์ในการ สร้างงานของผู้สร้าง จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ทฤษฎี หลักการ ของผู้ตัดสิน เป็นสำคัญ

ข้อที่ 30 การพิจารณา ศิลปะภาพถ่ายประเภท สำแดงพลังอารมณ์ (Expressionism) จะเน้นความชัดเจนในการแสดงออกทางอารมณ์ รองลงมาคือ ความงามและเทคนิค ตามลำดับ ส่วนเรื่องราว จะยกเว้นในการพิจารณา

ข้อที่ 31 การพิจารณา ศิลปะภาพถ่ายประเภท มโนทัศน์ศิลป์ (Conceptual Art) จะ เน้นความสำคัญของแนวความคิด เรื่องราว รองลงมาคือ ความงาม อารมณ์ และเทคนิค ตามลำดับ

ข้อที่ 36 การวัดคุณค่าความงาม ของผลงานศิลปะภาพถ่าย อยู่ที่ความสอดคล้องตาม จุดประสงค์การสร้างผลงาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ ประสบการณ์ ภูมิหลัง รสนิยมของผู้ตัดสิน เป็น สำคัญ

ข้อที่ 37 การวัดคุณค่าทางศิลปะธรรม ของผลงานศิลปะภาพถ่าย จะดูที่ เจตนา การ แสดงออกในผลงานของผู้สร้างงาน

ข้อที่ 39 การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย จำเป็นต้องใช้ ความรู้ ทฤษฎี หลักการ ร่วมกับ ประสบการณ์ รสนิยมของผู้สอน เพื่อช่วยในการตัดสินผลงานศิลปะ เสมอ

4. ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นด้วยปานกลาง และมีความสอดคล้องกันมาก (Median = 3, Interquartile = 0.5) คือ

ข้อที่ 28 การพิจารณา ศิลปะภาพถ่ายประเภท สัจนิยม (Realism) จะเน้น
ความสำคัญที่ ความงาม รองลงมาคือ เทคนิค เรื่องราว และอารมณ์ ตามลำดับ

ข้อที่ 32 การพิจารณา ศิลปะภาพถ่ายประเภท เครื่องมือนิยม (Instrumentalism) จะ
เน้นที่ความชัดเจนของเรื่องราว รองลงมาคือ ความงาม เทคนิค และอารมณ์ ตามลำดับ

3. ด้านกระบวนการสอนศิลปะถ่ายภาพ

ตารางที่ 4 แสดงค่ามัธยฐาน (Median) และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile) ข้อความความคิดเห็น
ของผู้เชี่ยวชาญฯ ในด้านกระบวนการสอนศิลปะถ่ายภาพ

ลำดับ	ข้อความความคิดเห็น	มัธยฐาน	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ความ สอดคล้อง ผู้เชี่ยวชาญ
41	จุดประสงค์รายวิชาศิลปะถ่ายภาพ สอนเพื่อ การเรียนรู้ศิลปะ ความงาม และส่งเสริมการ ค้นหาอัตลักษณ์ (ตัวตน) ทางศิลปะ ของ ผู้เรียน	5	0.5	มาก
42	การค้นหาอัตลักษณ์ทางศิลปะของผู้เรียน ทำ ได้โดยเรียนรู้จาก การวิเคราะห์แนวความคิด ความงาม การสร้างงานของศิลปิน จาก ประวัติศาสตร์ศิลปะถ่ายภาพ แล้วนำ ประยุกต์ใช้สร้างผลงาน ในแนวทางของ ตนเอง	4	0.5	มาก
43	ธรรมชาติของรายวิชานี้ มีลักษณะที่อิสระและ เปิดกว้างในการสร้างผลงานศิลปะถ่ายภาพ อย่างเป็นขั้นตอน แต่ยังคงอยู่ในกรอบของ จุดประสงค์รายวิชา	4	0.5	มาก
44	ความรู้ที่ผู้สอนศิลปะถ่ายภาพควรมี คือ ความรู้ ด้านการถ่ายภาพ และด้านศิลปะอย่างลึกซึ้ง เพียงพอ ความรู้รอบตัวที่กว้าง ทันสมัย และมี ความรู้ด้านการเรียนการสอน	5	0.5	มาก

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลำดับ	ข้อความคิดเห็น	มาตรฐาน	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ความ สอดคล้องขอ ผู้เชี่ยวชาญ
45	คุณสมบัติของผู้สอนศิลปภาพถ่าย คือ เป็นผู้ที่เปิดกว้าง วางตัวเป็นกลาง สามารถสาธิตแนะนำ วิจารณ์ผลงาน ได้ดี และพัฒนาความสามารถของตนเองอยู่เสมอ	5	0	มากที่สุด
46	ผู้เรียนศิลปภาพถ่าย ควรมีพื้นฐานทางด้านการถ่ายภาพ แนวคิดทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ศิลปะ ประวัติศาสตร์ภาพถ่าย และความรู้รอบตัว	5	0.5	มาก
47	การวัดและประเมินผลรายวิชาศิลปภาพถ่าย ไม่จำเป็นต้องสอบภาคทฤษฎี แต่จะเก็บคะแนนจากผลงานระหว่างเรียน และคะแนนจากผลงานศิลปภาพถ่าย สรุปรายเทอม (รวบยอด) เป็นอัตราส่วน 60 : 40 (ผลงานระหว่างเรียน : ผลงานรวบยอด)	4	0.5	มาก
48	ถ้ามีการสอบภาคทฤษฎี ข้อสอบควรเป็นการถามความเข้าใจ การประยุกต์ใช้ มากกว่า การจดจำเนื้อหาความรู้	5	0.5	มาก
49	วิธีการวัดผลด้านพุทธิพิสัย (ความรู้) ของผู้เรียน สังกัดได้จาก การซักถามในชั้นเรียน และสังเกตจาก ความเข้าใจ การประยุกต์ใช้ ความรู้ ที่ปรากฏอยู่ในผลงาน	4	0	มากที่สุด
50	ผลงานศิลปภาพถ่ายที่คืบนั้น ย่อมมาจากความรู้ ความเข้าใจ และประยุกต์ใช้ที่ดี ทำให้ผลงานมีแก่นสาร และมีศิลปะที่ชัดเจน	5	0.5	มาก
51	วิธีการวัดผลด้านจิตพิสัย (พฤติกรรม ทักษะ) ของผู้เรียน สังกัดจาก การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน การตรงต่อเวลาในการส่งงาน และสังเกตเพิ่มเติมได้จากผลงาน	4	0.5	มาก

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลำดับ	ข้อความคิดเห็น	มาตรฐาน	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ความ สอดคล้อง ผู้เชี่ยวชาญ
52	ผลงานศิลปภาพถ่าย สามารถสะท้อนทัศนคติ การมองโลก (ความรัก สังคม ปรัชญา ฯลฯ) และอารมณ์ ความรู้สึก รสนิยม ความเป็น อัตลักษณ์ทางศิลปะของผู้เรียนได้	5	0.5	มาก
53	วิธีการวัดผล ด้านทักษะพิสัย (ทักษะ ความ ชำนาญ) ของผู้เรียน สังเกตพัฒนาการด้าน ฝีมือ การควบคุมกล้อง การใช้เทคนิคที่ เหมาะสมกับแนวความคิด จากผลงานเป็น หลัก	4	0.5	มาก
54	ผลงานศิลปภาพถ่าย สามารถสะท้อนทักษะ ความชำนาญ ในการควบคุมกล้อง การ เลือกใช้เทคนิค ที่สอดคล้อง เหมาะสม กับ แนวความคิดของผู้เรียนได้	5	0.5	มาก
55	การเรียนการสอนศิลปภาพถ่าย ใน ระดับอุดมศึกษา ควรจะส่งเสริมทางด้านจิต พิสัย (พฤติกรรม ทัศนคติ) เป็นพิเศษ เนื่องจากทัศนคติที่ดีย่อมนำไปสู่การ สร้างสรรค์ผลงานที่ดี	5	0.5	มาก
56	การทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อศิลปะ ความงาม รายวิชาและตัวเองของผู้เรียน ผู้สอนควร ส่งเสริมโดยมีการจัดทัศนศึกษานอกสถานที่ เช่น หอศิลป์ ชุมชน แหล่งธรรมชาติ เป็นต้น	5	0.5	มาก
57	การกำหนดเกณฑ์การตัดสินคุณค่า ศิลปภาพถ่าย ในการเรียนการสอนให้มีความ ชัดเจน เป็นสิ่งจำเป็น และสามารถช่วยให้ ผู้สอนประเมินผลงานได้ดีขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียน ปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาดได้ถูกต้อง ตรงจุด	5	0.5	มาก

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลำดับ	ข้อความความคิดเห็น	มัธยฐาน	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ความ สอดคล้อง ผู้เชี่ยวชาญ
58	การตัดสินผลงานศิลปะภาพถ่ายสรุปรายเทอม (รวบยอด) โดยผู้สอนเพียง 1 คน อาจทำให้เกิดปัญหาในการตัดสิน ดังนั้น ควรจะต้องเชิญผู้สอนท่านอื่นๆ หรือฟังความคิดเห็นของผู้เรียนในชั้น ร่วมในการพิจารณาคำ	5	0.5	มาก
59	การเรียนการสอนศิลปะภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา ควรให้ความสำคัญกับ กระบวนการเรียนรู้ มากกว่า ผลงานสำเร็จรายเทอม (รวบยอด) ของผู้เรียน	3	0.75	มาก

จากตารางแสดงข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นในด้านกระบวนการสอนศิลปะภาพถ่ายว่า มีระดับความคิดเห็น เห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมากที่สุด 1 ข้อ มีระดับความคิดเห็น เห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมาก 11 ข้อ มีระดับความคิดเห็น เห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมากที่สุด 1 ข้อ มีระดับความคิดเห็น เห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมาก 5 ข้อ และมีระดับความคิดเห็น เห็นด้วยปานกลาง และความคิดเห็นสอดคล้องกันมาก 1 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นด้วยอย่างยิ่ง และมีความสอดคล้องกันมากที่สุด (Median = 5, Interquartile = 0) คือ

ข้อที่ 45 คุณสมบัติของผู้สอนศิลปะภาพถ่าย คือ เป็นผู้ที่เปิดกว้าง วางตัวเป็นกลาง สามารถซาบซึ้ง แนะนำ วิเคราะห์ผลงานได้ดี และพัฒนาความสามารถของตนเองอยู่เสมอ

2. ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นด้วยอย่างยิ่ง และมีความสอดคล้องกันมาก (Median = 5, Interquartile = 0.5) คือ

ข้อที่ 41 จุดประสงค์รายวิชาศิลปะภาพถ่าย สอนเพื่อ การเรียนรู้ศิลปะ ความงาม และส่งเสริมการค้นหาดัตถลักษณ์ (ตัวตน) ทางศิลปะ ของผู้เรียน

ข้อที่ 44 ความรู้ที่ผู้สอนศิลปภาพถ่ายควรมี คือ ความรู้ด้านการถ่ายภาพ และด้านศิลปะอย่างลึกซึ้งเพียงพอ ความรู้รอบตัวที่กว้าง ทันสมัย และมีความรู้ด้านการเรียนการสอน

ข้อที่ 46 ผู้เรียนศิลปภาพถ่าย ควรมีพื้นฐานทางด้านการถ่ายภาพ แนวคิดทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ศิลปะ ประวัติศาสตร์ภาพถ่าย และความรอบตัว

ข้อที่ 48 ถ้ามีการสอบภาคทฤษฎี ข้อสอบควรเป็นการถามความเข้าใจ การประยุกต์ใช้ มากกว่า การจดจำเนื้อหาความรู้

ข้อที่ 50 ผลงานศิลปภาพถ่ายที่ดีนั้น ย่อมมาจากความรู้ ความเข้าใจ และประยุกต์ใช้ที่ดี ทำให้ผลงานมีแก่นสาร และมีศิลปะที่ชัดเจน

ข้อที่ 52 ผลงานศิลปภาพถ่าย สามารถสะท้อนทัศนคติการมองโลก (ความรัก สังคม ประชาชน ฯลฯ) และอารมณ์ ความรู้สึก รสนิยม ความเป็นอัตลักษณ์ทางศิลปะของผู้เรียนได้

ข้อที่ 54 ผลงานศิลปภาพถ่าย สามารถสะท้อนทักษะ ความชำนาญ ในการควบคุมกล้อง การเลือกใช้เทคนิค ที่สอดคล้อง เหมาะสม กับแนวความคิดของผู้เรียนได้

ข้อที่ 55 การเรียนการสอนศิลปภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา ควรจะส่งเสริมทางด้านจิตพิสัย (พฤติกรรม ทัศนคติ) เป็นพิเศษ เนื่องจากทัศนคติที่ดีย่อมนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานที่ดี

ข้อที่ 56 การทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อศิลปะ ความงาม ราชวิชาและตัวเองของผู้เรียน ผู้สอนควรส่งเสริมโดยมีการจัดทัศนศึกษานอกสถานที่ เช่น หอศิลป์ ชุมชน แหล่งธรรมชาติ เป็นต้น

ข้อที่ 57 การกำหนดเกณฑ์การตัดสินคุณค่าศิลปภาพถ่าย ในการเรียนการสอนให้มีความชัดเจน เป็นสิ่งจำเป็น และสามารถช่วยให้ผู้สอนประเมินผลงานได้ดีขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาดได้ถูกต้อง ตรงจุด

ข้อที่ 58 การตัดสินผลงานศิลปภาพถ่ายสรุปท้ายทอม (รวบยอด) โดยผู้สอนเพียง 1 คน อาจทำให้เกิดปัญหาในการตัดสิน ดังนั้น ควรจะต้องเชิญผู้สอนท่านอื่นๆ หรือฟังความคิดเห็นของผู้เรียนในชั้น ร่วมในการพิจารณาด้วย

3. ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญฯ มีความเห็นด้วยมาก และมีความสอดคล้องกันมากที่สุด (Median = 4, Interquartile = 0) คือ

ข้อที่ 49 วิธีการวัดผลด้านพุทธิพิสัย (ความรู้) ของผู้เรียน สังเกตได้จาก การซักถามในชั้นเรียน และสังเกตจาก ความเข้าใจ การประยุกต์ ใช้ความรู้ ที่ปรากฏอยู่ในผลงาน

4. ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญฯ มีความเห็นด้วยมาก และมีความสอดคล้องกันมากที่สุด (Median = 4, Interquartile = 0.5) คือ

ข้อที่ 42 การค้นหาอัตลักษณ์ทางศิลปะของผู้เรียน ทำได้โดยเรียนรู้จาก การวิเคราะห์แนวความคิด ความงาม การสร้างงานของศิลปิน จากประวัติศาสตร์ศิลปะภาพถ่าย แล้วนำประยุกต์ใช้สร้างผลงาน ในแนวทางของตนเอง

ข้อที่ 43 ธรรมชาติของรายวิชานี้ มีลักษณะที่อิสระและเปิดกว้างในการสร้างผลงานศิลปะภาพถ่าย อย่างเป็นขั้นตอน แต่ยังคงอยู่ในกรอบของจุดประสงค์รายวิชา

ข้อที่ 47 การวัดและประเมินผลรายวิชาศิลปะภาพถ่าย ไม่จำเป็นต้องสอบภาคทฤษฎี แต่จะเก็บคะแนนจากผลงานระหว่างเรียน และคะแนนจากผลงานศิลปะภาพถ่าย สรุปท้ายเทอม (รวบยอด) เป็นอัตราส่วน 60:40 (ผลงานระหว่างเรียน: ผลงานรวบยอด)

ข้อที่ 51 วิธีการวัดผลด้านจิตพิสัย (พฤติกรรม ทักษะ) ของผู้เรียน สังกัดจาก การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน การตรงต่อเวลาในการส่งงาน และสังเกตเพิ่มเติมได้จากผลงาน

ข้อที่ 53 วิธีการวัดผล ด้านทักษะพิสัย (ทักษะ ความชำนาญ) ของผู้เรียน สังกัด พัฒนาการด้านฝีมือ การควบคุมกล้อง การใช้เทคนิคที่ เหมาะสมกับแนวความคิด จากผลงานเป็นหลัก

5. ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญฯ มีความเห็นด้วยปานกลาง และมีความสอดคล้องกันมาก (Median = 3, Interquartile = 0.5) คือ

ข้อที่ 59 การเรียนการสอนศิลปะภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา ควรให้ความสำคัญกับ กระบวนการเรียนรู้ มากกว่า ผลงานสำเร็จท้ายเทอม (รวบยอด) ของผู้เรียน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปะภาพถ่าย
ในระดับอุดมศึกษา สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ได้ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปะภาพถ่าย
ในด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปะภาพถ่าย ด้านกระบวนการสอน และด้านการตัดสินคุณค่าผลงาน
ศิลปะภาพถ่าย ซึ่งเป็นองค์ความรู้เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนวิชาศิลปะภาพถ่ายในระดับอุดมศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้เชี่ยวชาญ ที่ได้มาจากการสืบค้นข้อมูล และวิธีการสุ่ม
แบบบอกต่อ (Snowball Sampling) โดยผ่านการคัดสรรคุณสมบัติที่กำหนดไว้ จำนวนทั้งหมด 17
ท่าน ประกอบด้วย อาจารย์ผู้สอน ซึ่งเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านของศิลปะภาพถ่ายในหลักสูตร
ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาการถ่ายภาพ ในระดับอุดมศึกษา จำนวน 12 ท่าน และ ศิลปิน หรือ
ช่างภาพอาชีพ จำนวน 5 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา บทความ และ
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาสร้างเครื่องมือตามหลักเทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi Technique)
ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ จัดทำจำนวน 3 รอบ คือ รอบที่ 1 ใช้เครื่องมือแบบ
สัมภาษณ์แบบปลายเปิด (Open-Ended) และรอบที่ 2-3 ใช้เครื่องมือแบบสอบถามชนิดมาตราส่วน
ประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งในแบบสอบถามจะแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปะภาพถ่าย

ตอนที่ 2 ด้านการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย

ตอนที่ 3 ด้านกระบวนการสอนศิลปะภาพถ่าย

โดยแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในรอบแรก และแบบสอบถามที่ใช้ในรอบที่ 2 ได้ผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ในเรื่องของความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และการใช้ภาษาของแต่ละข้อคำถามนำมาปรับปรุงแก้ไข โดยอยู่ภายใต้การให้คำปรึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกันกับกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือให้มีประสิทธิภาพ แล้วจึงนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เชี่ยวชาญซึ่งประกอบด้วย อาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับศิลปภาพถ่าย จำนวน 12 ท่าน และ ศิลปินหรือช่างภาพอาชีพ จำนวน 5 ท่าน โดยในรอบแรก ผู้วิจัยได้เดินทางไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 100 และในรอบที่ 2 ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามส่งทางไปรษณีย์ด่วนพิเศษจำนวน 4 ท่าน และเดินทางไปให้แบบสอบถามและรับคืนด้วยตนเอง จำนวน 13 ท่าน ครบทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 และในรอบที่ 3 ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามส่งทางไปรษณีย์ด่วนพิเศษจำนวน 4 ท่าน และเดินทางไปให้แบบสอบถามและรับคืนด้วยตนเอง จำนวน 13 ท่าน ครบทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำแบบสอบถามที่ใช้เก็บข้อมูลในรอบที่ 2 และในรอบที่ 3 มาวิเคราะห์ในตอนต้นที่ 1-3 เพื่อหาค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) นำมาวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง ตามลำดับ

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยคัดสรรสำหรับการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา ทั้ง 3 ด้าน จากความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยขอจัดเรียงหัวข้อใหม่ โดยกล่าวถึงปัจจัยคัดสรร (1) ด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปภาพถ่าย เป็นอันดับแรก เพราะจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจเนื้อหาที่จะทำการสอนก่อน แล้วจึงกล่าวถึง (2) ด้านกระบวนการสอนศิลปภาพถ่าย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงในส่วนของรายละเอียดองค์ประกอบในการเรียน

การสอน และ (3) ด้านการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ตามลำดับ ซึ่งสามารถชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอน และผู้เรียน โดยนำมาสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปภาพถ่าย

1.1 ประเด็นด้านศิลปภาพถ่ายคืออะไร

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมากในเรื่อง ศิลปภาพถ่าย คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นผลผลิตจากกระบวนการถ่ายภาพ ด้วยสติปัญญา จากแนวความคิดหรือความรู้สึก โดยสร้างสรรค์ด้วยทักษะและความชำนาญ ทำให้เกิดสุนทรียภาพ ส่งผลต่ออารมณ์ เพื่อตอบสนองความต้องการของตัวเอง หรือเพื่อสะท้อนวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม อย่างเป็นรูปธรรม

กระบวนการถ่ายภาพ นอกจากจะหมายถึงกระบวนการที่ใช้บันทึกเหตุการณ์ ความเป็นจริง ณ เวลาหนึ่ง เพื่อเป็นความทรงจำ ข้อมูล หรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แล้วยังหมายความรวมถึง กระบวนการฉายแสง (Photogram) ผ่านวัตถุที่วางบนกระดาษอัดรูป ด้วย

1.2 ประเด็นด้านจุดเด่นของศิลปภาพถ่าย

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีระดับความคิดเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมากที่สุดในเรื่อง ผลงานศิลปภาพถ่าย มีจุดเด่นที่แตกต่างกับศิลปกรรมประเภทอื่นๆ ในประเด็นต่อไปนี้

- 1) กระบวนการผลิตงานศิลปะ
- 2) รูปแบบ และวิธีนำเสนอของสื่อศิลปะ
- 3) ศิลปภาพถ่ายสร้างจาก สภาพเหตุการณ์ และวัตถุจริง แต่ศิลปกรรมประเภทอื่นๆสร้างสรรค์ขึ้นจากจินตนาการที่ต้องสร้างขึ้นใหม่ทั้งหมด
- 4) ศิลปภาพถ่าย มีข้อจำกัดในแง่ของการจัดองค์ประกอบศิลป์ ในผลงานศิลปภาพถ่าย โดยเลือกจัดองค์ประกอบศิลป์ ด้วยปัจจัยมุมกล้อง จังหวะ และเวลา ปรับเปลี่ยนเคลื่อนย้ายไม่ได้อย่างอิสระนัก เมื่อเทียบกับศิลปกรรมประเภทอื่นๆ ยกเว้นการตกแต่งภาพถ่ายด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และการตัดแต่งภาพด้วยวิธีการตัดแปะ

1.3 ประเด็นด้านสาระของศิลปภาพถ่าย

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมากที่สุดในเรื่อง ผลงานศิลปภาพถ่าย ควรประกอบไปด้วย แนวความคิด เนื้อหา องค์ประกอบศิลป์ เทคนิค อารมณ์ และสร้างขึ้นให้เกิดความน่าสนใจด้วยความเป็นตัวของตัวเอง (Originality) โดยศิลปภาพถ่าย เหมือนกับ

ศิลปกรรมประเภทอื่นๆ ตรงที่ ผลงานสร้างสรรค์นั้น มีจุดประสงค์เพื่อถ่ายทอดงานศิลปะ และมีกระบวนการความคิดทางศิลปะที่คล้ายคลึงกัน

สิ่งสำคัญในการเลือกใช้เทคนิคเพื่อสร้างงานศิลปะ คือ ต้องคำนึงถึงความสอดคล้อง และส่งเสริมกับแนวความคิด (Concept) เป็นหลัก ไม่ควรนำเทคนิคขึ้นมาเป็นตัวตั้งในการสร้างผลงาน ศิลปะภาพถ่าย

1.4 ประเด็นด้านการสร้างผลงานศิลปะภาพถ่าย

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมากในเรื่อง แรงบันดาลใจ ในการสร้างผลงานศิลปะภาพถ่าย จะเริ่มมาจากการต้องการบอกเล่าเรื่องราว หรือในบางกรณี ต้องการถ่ายทอดความรู้สึกบางอย่างของศิลปินให้กับผู้ดูงาน นอกจากนี้การช่างซึ่งผลงานศิลปะภาพถ่าย จะให้ความสำคัญเรื่อง ความงาม อารมณ์ เรื่องราว สิ่งใดจะเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกนั้น จะขึ้นอยู่กับประเภทของศิลปะภาพถ่าย

ถึงแม้ว่า ภาพถ่ายจะไม่ปรากฏอารมณ์ อยู่ในผลงาน แต่ก็สามารถเป็นศิลปะภาพถ่ายที่ดีได้ โดยดูที่จุดประสงค์ของการสร้างผลงานเป็นหลัก แต่ถ้าผลงานศิลปะภาพถ่ายนั้นมีจุดประสงค์เพื่อ ถ่ายทอดอารมณ์ แล้วไม่สามารถถ่ายทอดออกมาได้ อาจทำให้ศิลปะภาพถ่ายนั้นด้อยคุณค่าลง

1.5 ประเด็นด้านศิลปะภาพถ่ายกับความงาม

1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมากที่สุดในเรื่อง ความงามของศิลปะภาพถ่าย เป็นสิ่งที่ช่วยในการยกระดับจิตใจ และยกระดับความเป็นมนุษย์ได้ และปัจจุบันถึงแม้ว่า ส่วนใหญ่ศิลปิน นิยมสร้างงานโดยใช้แนวคิด แบบศิลปะหลังสมัยใหม่ (Postmodern Art) ที่ให้ความสำคัญกับแนวความคิด แต่ ความงามยังเป็นสิ่งจำเป็นทั้งในการสร้างผลงาน และในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย เสมอ

2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยปานกลาง และเห็นสอดคล้องกันมากในเรื่อง ความงามจะแบ่งโดยทั่วไปออกเป็น 3 ระดับ คือ ความสวยงาม ความตรงตรงใจ และความเลอเลิศวิเศษ ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นด้วยในหลักการนี้ แต่สภาพความเป็นจริง ในการตัดสินคุณค่าผลงาน พิจารณาแค่ งาม กับ ไม่งาม ก็เพียงพอ

นอกจากนี้ การทำให้เกิดความงามในระดับความสวยงามของศิลปะภาพถ่าย จะอยู่เพียงแค่ ความน่าสนใจของแบบ (Subject) เทคนิค และความถูกต้องของการจัดองค์ประกอบศิลป์เท่านั้น

3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมากในเรื่อง ความงามของศิลปภาพถ่าย จะเกิดขึ้นได้จาก การจัดองค์ประกอบศิลป์ การสื่อสารให้ผู้ชมผลงาน เข้าใจลึกซึ้ง หรือการถ่ายทอดอารมณ์ อันใดอันหนึ่งหรือผสมผสานกันก็ได้

นอกจากนี้ การทำให้เกิดความงามระดับความตรึงตราตรึงใจของศิลปภาพถ่ายนั้น อยู่ที่ผลงานสามารถกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดการคิด และจินตนาการต่อได้ โดยพิจารณาจากแนวความคิด เนื้อหา อารมณ์ ที่ซ่อนอยู่ภายใน เป็นระดับที่เกี่ยวข้องกับจิตใจโดยตรง แต่การทำให้เกิดความงามระดับความเลอเลิศบริสุทธิ ของศิลปภาพถ่าย ซึ่ง เป็นความงามตามอุดมคติขั้นสูงนั้น เป็นการยากที่จะสร้างผลงานให้สามารถไปถึงขั้นนี้ได้

2. ด้านกระบวนการสอนศิลปภาพถ่าย

2.1 ประเด็นด้านธรรมชาติของรายวิชาศิลปภาพถ่าย

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมากในเรื่อง ธรรมชาติของรายวิชาศิลปภาพถ่าย มีลักษณะที่อิสระและเปิดกว้าง ในการสร้างผลงานศิลปภาพถ่าย อย่างเป็นขั้นเป็นตอนของผู้เรียน แต่ยังคงอยู่ในกรอบของจุดประสงค์รายวิชา โดยมีผู้สอนเป็นผู้แนะนำติดตามผลความก้าวหน้าในแต่ละขั้นตอน

2.2 ประเด็นด้านจุดประสงค์รายวิชาศิลปภาพถ่าย

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมากในเรื่อง จุดประสงค์รายวิชาศิลปภาพถ่าย ควรสอนเพื่อ การเรียนรู้ในเรื่องของ ศิลปะ ความงาม และส่งเสริมการค้นหาอัตลักษณ์ (ตัวตน) ทางศิลปะของผู้เรียน และในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา ผู้สอนควรส่งเสริมผู้เรียนทางด้านจิตพิสัย (พฤติกรรม ทักษะ) เป็นพิเศษ เนื่องจากทัศนคติที่ดีย่อมนำไปสู่การสร้างสรรคผลงานที่ดีได้

2.3 ประเด็นด้านเนื้อหาวิชาศิลปภาพถ่าย

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมากในเรื่อง เนื้อหาของรายวิชาศิลปภาพถ่าย จะถูกกำหนดให้สัมพันธ์กับจุดประสงค์ของรายวิชา คือการเรียนรู้ในเรื่องของศิลปะ ความงาม และส่งเสริมการค้นหาอัตลักษณ์ทางศิลปะของผู้เรียน ทำได้โดยการเรียนรู้จากการวิเคราะห์แนวความคิด ความงาม การสร้างสรรค์งานของศิลปิน จากเนื้อหาประวัติศาสตร์ศิลปภาพถ่าย แล้วนำมาประยุกต์ใช้สร้างผลงาน ในแนวทางของตนเองได้

2.4 ประเด็นด้านคุณสมบัติของผู้สอน

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมากที่สุดในเรื่อง บุคลิกของศิลปินภาพถ่าย ในการสร้างผลงานศิลปภาพถ่าย ควรจะเป็นคนช่างสังเกตละเอียดรอบคอบ มีสุนทรียภาพ และมีเอกลักษณ์ทางศิลปะส่วนตัว แต่เมื่อเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้สอนศิลปภาพถ่ายแล้ว ในการปฏิบัติหน้าที่ ก็ควรเป็นผู้ที่เปิดใจกว้าง วางตัวเป็นกลาง สามารถสาธิต แนะนำ วิเคราะห์ผลงานได้ดี และพัฒนาความสามารถของตนเองทั้งการสอน และสร้างผลงานอยู่เสมอ

2.5 ประเด็นด้านบทบาทผู้สอนรายวิชาศิลปภาพถ่าย

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมากในเรื่อง ผู้สอนศิลปภาพถ่าย ควรมีความรู้ ด้านการถ่ายภาพ และด้านศิลปะอย่างลึกซึ้งเพียงพอ มีความรู้รอบตัวที่กว้าง ทันสมัย และมีความรู้ทางด้านรูปแบบการเรียนการสอนประกอบด้วย และการที่ผู้สอนจะทำให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อ ศิลปะ ความงาม รายวิชา และตนเอง เป็นไปตามจุดประสงค์รายวิชาที่กำหนดไว้ ผู้สอนควรมีการส่งเสริมโดยมีการจัดทัศนศึกษานอกสถานที่ เช่น หอศิลป์ ชุมชน แหล่งธรรมชาติ เป็นต้น

2.6 ประเด็นด้านความรู้ของผู้เรียนศิลปภาพถ่าย

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมากในเรื่อง ผู้เรียนศิลปภาพถ่าย ควรมีพื้นฐานด้านการถ่ายภาพ แนวคิดทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ศิลป์ ประวัติศาสตร์ศิลปภาพถ่าย และความรู้รอบตัว เป็นความรู้เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างผลงานศิลปภาพถ่าย

2.7 ประเด็นด้านผลงานศิลปภาพถ่ายของผู้เรียน

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมากในเรื่อง ผลงานศิลปภาพถ่ายที่ดีนั้น ย่อมมาจากความรู้ ความเข้าใจ และประยุกต์ใช้ที่ดี ทำให้ผลงานมีแก่นสาร และมีมิติเชิงลึกที่ชัดเจน นอกจากนี้ ผลงานศิลปภาพถ่ายสามารถสะท้อนทัศนคติการมองโลก (ความรัก สังคม ปรัชญา ฯลฯ) และอารมณ์ความรู้สึก รสนิยม และความเป็นเอกลักษณ์ทางศิลปะของผู้เรียน รวมทั้ง สามารถสะท้อนทักษะ ความชำนาญ ในการควบคุมกล้อง การเลือกใช้เทคนิค ที่สอดคล้องเหมาะสม กับแนวความคิดการสร้างผลงานของผู้เรียนได้

2.8 ประเด็นด้านการวัดและประเมินผล

1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมาก ในเรื่อง การวัดและประเมินผล ถ้ามีการสอบภาคทฤษฎี ข้อสอบควรเป็นการถามความเข้าใจ การ

ประยุกต์ใช้ มากกว่า การจดจำเนื้อหาความรู้ ส่วนภาคปฏิบัติสามารถวัดได้จากผลงานศิลปะภาพถ่าย ระหว่างการเรียน และผลงานศิลปะภาพถ่ายสรุปท้ายเทอม (รวบยอด)

นอกจากนี้ การกำหนดเกณฑ์การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย ในการเรียนการสอนให้ มีความชัดเจน เป็นสิ่งจำเป็น เพราะ สามารถช่วยให้ผู้สอนประเมินผลผู้เรียนผ่านผลงาน ศิลปะภาพถ่าย ได้ดีขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียน ปรับปรุง แก้ไข ข้อผิดพลาด ได้ถูกต้อง ตรงจุด

ถึงแม้ว่าจะมีการกำหนดเกณฑ์การตัดสินไว้ชัดเจนแล้ว แต่การตัดสินผลงานศิลปะภาพถ่าย สรุปท้ายเทอม (รวบยอด) โดยผู้สอนเพียง 1 คน อาจทำให้เกิดปัญหาในการตัดสินคุณค่าได้ ดังนั้น ควรจะต้องเชิญผู้สอนท่านอื่นๆ หรือ ฟังความคิดเห็นของผู้เรียนในชั้น ร่วมในการพิจารณา

2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมากที่สุด ในเรื่อง วิธีการวัดและประเมินผลด้านพุทธิพิสัยของผู้เรียน โดยผู้สอนสามารถสังเกตได้จาก การซักถามใน ห้องเรียน และสังเกตเพิ่มเติม ในเรื่องของความเข้าใจ การประยุกต์ใช้ความรู้ ซึ่งจะปรากฏอยู่ใน ผลงานศิลปะภาพถ่ายของผู้เรียน

3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมาก ในเรื่อง วิธีการวัดและประเมินผลด้านจิตพิสัยของผู้เรียน ผู้สอนสามารถสังเกตได้จากการมีส่วนร่วมในชั้น เรียน การตรงต่อเวลาทั้งในการเข้าเรียนและการส่งงาน รวมทั้งความรับผิดชอบต่อตัวเองและสังคม และสามารถสังเกตเพิ่มเติมได้จากผลงาน และวิธีการวัดผลด้านทักษะพิสัยของผู้เรียน โดยผู้สอน สามารถสังเกตพัฒนาการทางด้านฝีมือ การควบคุมกล้อง การใช้เทคนิคที่เหมาะสมกับแนวความคิด ได้จากตัวผลงานศิลปะภาพถ่าย เป็นหลัก

การวัดและประเมินผลรายวิชาศิลปะภาพถ่าย ไม่จำเป็นต้องมีการสอบภาคทฤษฎี แต่จะเก็บ คะแนนจากผลงานระหว่างเรียน และคะแนนจากผลงานสรุปท้ายเทอม(รวบยอด) อัตราส่วน 60 : 40 (ผลงานระหว่างเรียน : ผลงานรวบยอด)

2.9 ประเด็นด้านการให้ความสำคัญในการเรียนการสอน

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยปานกลาง และเห็นสอดคล้องกันมากในเรื่อง การเรียน การสอนวิชาศิลปะภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา ควรให้ความสำคัญกับ กระบวนการเรียนรู้ มากกว่า ผลงานสำเร็จท้ายเทอม(รวบยอด) ของผู้เรียน

3. ด้านการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย

3.1 ประเด็นด้านเกณฑ์การตัดสินคุณค่าศิลปภาพถ่าย

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมากในเรื่อง เกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ที่ผู้ตัดสินต้องใช้ประกอบการพิจารณาโดยส่วนใหญ่ประกอบด้วย

- 1) จุดประสงค์การสร้างงาน (แนวความคิด)
- 2) การจัดองค์ประกอบศิลป์ (ความงาม)
- 3) กระบวนการทางเทคนิค
- 4) การถ่ายทอดอารมณ์
- 5) ความน่าสนใจของผลงานศิลปภาพถ่าย

โดยเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย จะให้น้ำหนักความสำคัญไปที่ การตอบโจทย์จุดประสงค์ แนวความคิดของผู้สร้างผลงานว่า ชัดเจน ถูกต้อง เป็นไปตามจุดประสงค์การสร้างผลงานหรือไม่ ทั้งนี้ การพิจารณาภาพรวมของผลงานว่า เป็นไปตามจุดประสงค์ในการสร้างงานของผู้สร้างหรือไม่ จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ทฤษฎี หลักการ ของผู้ตัดสินเป็นสำคัญ นอกจากนี้ การพิจารณาความประทับใจแรกพบ (First Impression) หรือ ความน่าสนใจของผลงาน ก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีความจำเป็นไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน โดยต้องอาศัยสัญชาตญาณ ประสบการณ์ และรสนิยมของผู้ตัดสินเป็นสำคัญ เนื่องจาก การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายนั้น จำเป็นต้องใช้ ความรู้ ทฤษฎี หลักการ ร่วมกับ ประสบการณ์ และรสนิยมของผู้ตัดสิน เพื่อช่วยในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายเสมอ

3.2 ประเด็นด้านหลักการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีระดับความคิดเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมากในเรื่อง ทฤษฎี หลักการ ที่ใช้ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย จะต้องมีความหลากหลาย หลีกเลียงการยึดติดทฤษฎี หลักการของคนใดคนหนึ่ง และควรประยุกต์ใช้ให้เกิดความเหมาะสมกับการตัดสินในแต่ละครั้ง โดยผู้ที่มีบทบาทในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ต้องมีความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง วางตัวเป็นกลาง เปิดใจกว้าง และใช้รสนิยมส่วนตัวให้สอดคล้องกับหลักการ ตามบทบาทของผู้ตัดสินได้

การพิจารณาตัดสินในเรื่อง การจัดองค์ประกอบศิลป์ของศิลปภาพถ่าย ถึงแม้ว่าผู้สร้างงานจะจัดองค์ประกอบศิลป์ไม่ถูกต้องตามทฤษฎี แต่ถ้าผู้ตัดสินพิจารณาโดยรวมแล้วเห็นว่า ส่งเสริมกับแนวความคิดหรือการถ่ายทอดอารมณ์ ก็จัดว่าผู้สร้างงานทำได้เหมาะสม และในขณะเดียวกัน การ

พิจารณา การเลือกใช้เทคนิค ถึงแม้ว่าผู้สร้างงานจะไม่ถูกต้องตามทฤษฎี แต่ถ้าผู้ตัดสินพิจารณาโดยรวมแล้วส่งเสริมกับแนวความคิด หรือการถ่ายทอดอารมณ์ ก็จัดว่าผู้สร้างงานทำได้เหมาะสมในการเลือกใช้เทคนิค

3.3 ประเด็นด้านประเภทของศิลปะภาพถ่าย

1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมากที่สุดในเรื่อง การพิจารณาศิลปะภาพถ่ายประเภท รูปทรงนิยม (Formalism) จะเน้นความสำคัญไปที่ ความงามทางองค์ประกอบศิลป์ ก่อนเป็นอันดับแรก และอันดับต่อมา คือ เทคนิค แต่ส่วนอารมณ์และเรื่องราว จะยกเว้นในการพิจารณา

2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมากในเรื่อง การพิจารณาศิลปะภาพถ่ายประเภท สำแดงพลังอารมณ์ (Expressionism) จะเน้นที่ความชัดเจนในการแสดงออกทางอารมณ์ ก่อนเป็นอันดับแรก และอันดับต่อมา คือ ความงาม และเทคนิค ตามลำดับ ส่วนเรื่องราว จะยกเว้นในการพิจารณา

การพิจารณา ศิลปะภาพถ่ายประเภท มโนทัศน์ศิลป์ (Conceptual Arts) จะเน้นความสำคัญอยู่ที่แนวความคิด เรื่องราว ก่อนเป็นอันดับแรก และอันดับต่อมา คือ ความงาม อารมณ์ และเทคนิค ตามลำดับ

3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยปานกลาง และเห็นสอดคล้องกันมากในเรื่อง การพิจารณาศิลปะภาพถ่ายประเภท สัจนิยม (Realism) จะเน้นความสำคัญที่ ความงาม ก่อนเป็นอันดับแรก และอันดับต่อมา คือ เทคนิค เรื่องราว และอารมณ์ตามลำดับ

การพิจารณาศิลปะภาพถ่ายประเภท เครื่องมือนิยม (Instrumentalism) จะเน้นที่ความชัดเจนของเรื่องราว ก่อนเป็นอันดับแรก และอันดับต่อมา คือ ความงาม เทคนิค และอารมณ์ ตามลำดับ

3.4 ประเด็นด้านขั้นตอนการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมากในเรื่อง ขั้นตอนการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนแรก ของการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย เริ่มจาก พิจารณาถึงความประทับใจแรกพบ (First Impression) หรือความน่าสนใจ โดยการพิจารณาภาพรวมที่ผลงานศิลปะภาพถ่าย

ขั้นตอนที่สอง ของการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย จะพิจารณาส่วนประกอบของผลงานนั้น เช่น เรื่องราว ความงาม เทคนิค อารมณ์ โดยอาศัยหลักการ ทฤษฎีทางศิลปะ สุนทรียศาสตร์ และภาพถ่าย ตามความเหมาะสมของประเภทศิลปะภาพถ่าย

ขั้นตอนที่สาม ของการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมากที่สุด จะการพิจารณาโดยผู้ตัดสินจะให้ความสำคัญในเรื่อง การสร้างผลงานที่สอดคล้องตามจุดประสงค์ แนวความคิดของผู้สร้างงาน การตีความถึงนัยที่ซ่อนอยู่ และความหมายของผลงานศิลปภาพถ่ายที่มีต่อผู้ตัดสิน

ขั้นตอนสุดท้าย ของการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย จะเป็นการตัดสิน และประเมินผลความสอดคล้องกัน ระหว่างรูปแบบนำเสนอ กับแนวความคิดหลัก พร้อมการวัดคุณค่าทางศิลปะ ความงาม ศิลธรรม ประกอบการพิจารณา และหาข้อสรุป เพื่อแก้ไขพัฒนาผู้สร้างงาน ได้ถูกต้อง

3.5 ประเด็นด้านการวัดคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย

1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีระดับความคิดเห็นอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมากในเรื่อง การวัดคุณค่าทางศิลปะของผลงานศิลปภาพถ่าย จะอยู่ที่ความสอดคล้อง ส่งเสริมกันระหว่าง แนวความคิด กับรูปแบบกระบวนการสร้างผลงาน และผลงานนั้นสามารถสื่อสารให้ผู้ชมเข้าใจสิ่งที่ผู้สร้างงาน ต้องการนำเสนอได้ชัดเจน ปราศจากความคลุมเครือ

2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมากในเรื่อง การวัดคุณค่า ความงามของผลงานศิลปภาพถ่าย อยู่ที่ความงามต้องสอดคล้องกัน เหมาะสมตามจุดประสงค์ของการสร้างผลงาน ทั้งนี้ในการตัดสินคุณค่าผลงานขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ภูมิหลัง และรสนิยมของผู้ตัดสินเป็นสำคัญ

การวัดคุณค่าทางศิลปะของผลงานศิลปภาพถ่ายจะดูที่ เจตนา การแสดงออกในผลงานของผู้สร้างผลงานศิลปภาพถ่าย ทั้งนี้ในการตัดสินคุณค่าผลงานขึ้นอยู่กับ พื้นฐานทางศิลปะ ทัศนะ และความเชื่อในบรรทัดฐานของสังคมปัจจุบัน

อภิปรายผลการวิจัย

ด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปภาพถ่าย

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับศิลปภาพถ่ายคืออะไร

เมื่อพิจารณาโดยรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมาก ในประเด็นด้านศิลปภาพถ่ายกับความงามว่า ศิลปะภาพถ่าย คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นผลผลิตของกระบวนการ

ถ่ายภาพ ด้วยสติปัญญา จากแนวความคิดหรือความรู้สึก โดยสร้างสรรค์ด้วยทักษะ และความชำนาญ ทำให้เกิดสุนทรียภาพ ส่งผลต่ออารมณ์ เพื่อตอบสนองความต้องการของตัวเอง หรือเพื่อสะท้อนวิถีชีวิต สังคม หรือวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับ วิรัตน์ พิชญ์ ไพบูลย์ (2524) ที่ให้ความหมายของคำว่า ศิลปะ คือ ผลงานที่แสดงออกด้วยปัญญาอารมณ์ ความรู้สึก ด้วยความชำนาญด้านงานฝีมือ ก่อให้เกิดแรงสะท้อนทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก จินตนาการ ซึ่งงานศิลปะที่ดีควรมีคุณค่าทางความงาม ซึ่งได้จากการใช้องค์ประกอบทางสุนทรียภาพ และสามารถทำให้ผู้ชมมีประสบการณ์ทางสุนทรียะที่ดีด้วย ดังนั้น ศิลปะภาพถ่าย จึงสามารถเป็นงานศิลปะที่เทียบได้กับงานทัศนศิลป์อื่นๆ ด้วยความสามารถในการถ่าย ทอดอารมณ์ ความรู้สึก ความงาม และมีจุดประสงค์เพื่อถ่ายทอดงานศิลปะเช่นกัน (สุรชาติ ทินานนท์, 2546)

เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในเรื่องของ กระบวนการถ่ายภาพ ซึ่งหมายถึง กระบวนการเขียนภาพด้วยแสงสว่าง ใช้บันทึกเหตุการณ์ ความเป็นจริง ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง เพื่อเป็นความทรงจำ เป็นข้อมูล หรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (สุภานี กอสุวรรณศิริ และสุมิตรา ชันตยาลงกต, 2531) นอกจากนี้ กันต์ สุสังกรกาญจน์ (2553) ศิลปินและอาจารย์พิเศษสาขาการถ่ายภาพ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังกล่าวว่า กระบวนการถ่ายภาพนั้นไม่ได้หมายถึงเฉพาะ การบันทึกเหตุการณ์จริง ด้วยการใช้กล้องถ่ายภาพ เป็นเครื่องมือบันทึกเท่านั้น ยังรวมถึงกระบวนการทางห้องมืด ที่เรียกว่า โฟโตแกรม (Photogram) เป็นการฉายแสงผ่านวัตถุที่วางบนกระดาษอัดรูปด้วย ดังนั้น ตามเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ศิลปะภาพถ่ายที่ดี จำเป็นต้องมีส่วนประกอบต่างๆที่ชัดเจนตามนิยามของศิลปะ และนิยามของกระบวนการถ่ายภาพ ซึ่งถ้าขาดส่วนประกอบใดไป อาจทำให้ผลงานศิลปะภาพถ่ายไม่สมบูรณ์

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดเด่นของศิลปะภาพถ่าย

เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมากที่สุด ในประเด็นด้านจุดเด่นของศิลปะภาพถ่ายว่า ผลงานศิลปะภาพถ่ายมีจุดเด่นที่แตกต่างจากศิลปกรรมดั้งเดิมประเภทอื่นๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ ดังต่อไปนี้

- 1) กระบวนการผลิตผลงานศิลปะ ผลงานศิลปะภาพถ่ายจะเป็นกระบวนการที่อาศัยแสง สี ในธรรมชาติเป็นส่วนสำคัญในการสร้างภาพถ่าย (สมาน เจริญการ, 2549) ซึ่ง ศิลปกรรมดั้งเดิมประเภทอื่นๆ จะอาศัยเนื้อสีสังเคราะห์ในการสร้างผลงานศิลปะ เช่น สีน้ำ สีน้ำมัน สีไม้ เป็นต้น
- 2) รูปแบบและวิธีนำเสนอ ผลงานศิลปะภาพถ่ายสร้างขึ้นจาก สภาพเหตุการณ์และวัตถุจริง ที่จะถ่ายทอดลงบนกระดาษอัดภาพหรือผ้าใบ ในสภาพจริง แต่ศิลปกรรมดั้งเดิมประเภทอื่น สร้างสรรค์ขึ้น จากจินตนาการที่จะต้องสร้างขึ้นใหม่ทั้งหมด ดังที่ พรธษา สุนาวิ (2553) ศิลปินและช่างภาพอาชีพ กล่าวว่า ถึงแม้ว่าศิลปะภาพถ่ายเกิดจากความคิด และจินตนาการเหมือนกัน แต่

ไม่ได้เริ่มจากศูนย์เหมือนศิลปกรรมดั้งเดิมประเภทอื่น ศิลปะภาพถ่ายจะเกิดจากเค้าโครงจริง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า จุดเด่นในข้อนี้ เป็นจุดเด่นที่สำคัญ ในการเป็นหลักฐานยืนยันสภาพจริงได้ อย่างที่ศิลปกรรมประเภทอื่นไม่สามารถทำได้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยเห็นด้วยกับ อัญญา โปราณานนท์ (2553) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขา ศิลปะการถ่ายภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่กล่าวว่า ส่วนหนึ่งที่ทำให้ศิลปะภาพถ่ายแตกต่างจากศิลปกรรมดั้งเดิมประเภทอื่น คือ เวลา (Time) และกรอบภาพ (Frame) ซึ่งทั้งสองสิ่งนี้ทำให้เกิดความแตกต่างโดย เวลา เป็นปัจจัยเกี่ยวข้องที่สำคัญเพราะกล้องถ่ายภาพทำหน้าที่หยุดเวลาในสภาพจริง เพื่อให้ได้ภาพถ่ายเกิดขึ้น และ กรอบภาพ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญเพราะกล้องถ่ายภาพแต่ละขนาด มีขนาดของกรอบภาพไม่เท่ากัน เช่น กล้องขนาด 35 มม. มีกรอบภาพเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า และกล้องขนาดกลาง (Medium Format) เป็นกรอบภาพแบบสี่เหลี่ยมจตุรัสกรอบภาพจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยตรง ในการเลือกวางจุดเด่นว่าจะเลือกวัตถุใดไว้ในภาพ หรือจะเลือกวัตถุใดออกจากภาพ

ถึงแม้ผลงานศิลปะภาพถ่ายจะมีจุดเด่นที่แตกต่างจากศิลปกรรมดั้งเดิมประเภทอื่น แต่ก็ยังมีข้อจำกัดในแง่ของการจัดองค์ประกอบศิลป์ ที่ต้องเลือกจัดองค์ประกอบศิลป์โดยอาศัยปัจจัยเรื่องมุมกล้อง จังหวะ และเวลา ปรับเปลี่ยนเคลื่อนย้ายไม่ได้อย่างอิสระนัก ตามที่ กิตติชัย เกษมสานต์ (2553) อาจารย์ประจำสาขาการถ่ายภาพ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กล่าวว่า จิตรกรรม ประติมากรรม จะจัดองค์ประกอบศิลป์อย่างไรก็ได้ แต่ผลงานศิลปะภาพถ่ายไม่สามารถทำได้สะดวก เช่น ศิลปินถ่ายภาพทิวทัศน์ และต้องการนก 2 ตัวบินผ่าน เพื่อเสริมบรรยากาศ และอารมณ์ ถ้าไม่มีนกบินผ่านมาจริงๆ ก็จะไม่มียกปรากฏอยู่ในภาพถ่าย ยกเว้น การตกแต่งภาพด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ หรือการตัดต่อภาพด้วยวิธีการตัดปะ ซึ่งวิธีการเหล่านี้ อาจต้องจัดให้เป็นศิลปกรรมประเภทดิจิทัลอาร์ต (Digital Arts) เพราะถ้าจัดให้อยู่ในประเภทศิลปะภาพถ่าย อาจทำให้เสียคุณค่าแท้จริงของภาพถ่าย (Originality) ได้

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับสาระของศิลปะภาพถ่าย

เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมากที่สุด ในประเด็นด้านสาระของศิลปะภาพถ่ายว่า ผลงานศิลปะภาพถ่าย ควรประกอบไปด้วย แนวความคิด เนื้อหา องค์ประกอบศิลป์ เทคนิค และอารมณ์ โดยสร้างขึ้นให้เกิดความน่าสนใจ ด้วยความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งเป็นไปตามหลักการทางศิลปะของ วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2524) ที่ได้กล่าวว่า โดยแนวความคิดหรือวัตถุประสงค์การสร้างงาน จะเป็นตัวกำหนดกรอบของทิศทางการสร้างผลงาน มีเนื้อหา เป็นตัวกำหนดสิ่งที่ต้องการสื่อสารหรือบอกเล่าบางสิ่งบางอย่าง มีการจัดองค์ประกอบศิลป์ เพื่อสร้างความงาม ทำให้เกิดความโดดเด่น น่าสนใจและมีการเลือกใช้เทคนิคทางภาพถ่ายซึ่งเป็น

เทคนิคเฉพาะเพื่อให้เหมาะสมกับแนวความคิดที่น่าเสนอ ส่งผลให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึก ทั้งผู้สร้างงานและผู้ชม โดยเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ง่ายขึ้น สามารถจัดเป็น 2 ส่วน (กิริติ บุญเจือ, 2522 อ้างถึงใน วนิตา จำเริญ, 2543) คือ ส่วนของสาระ(Content) ที่กล่าวถึงแนวความคิด และเนื้อหา หรือเรื่องราวที่ศิลปินต้องการนำเสนอ และส่วนของรูปแบบ (Form) ที่กล่าวถึง วิธีการนำเสนอ การจัดองค์ประกอบศิลป์ กระบวนการทางเทคนิค สอดคล้องกับ อัยฎา โปราณานนท์ (2553) และ ภูมิภมล ผดุงรัตน์ (2553) ที่กล่าวว่า การสร้างผลงานศิลปะภาพถ่ายจะต้องมีสองส่วนนี้ และจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมและสอดคล้องกัน มิฉะนั้นอาจส่งผลให้ผลงานขาดความสมบูรณ์ได้

ผู้วิจัยได้พิจารณาส่วนประกอบของศิลปะภาพถ่ายนั้น เห็นว่าไม่มีความแตกต่างกันมากนัก กับศิลปกรรมประเภทอื่นๆ ในส่วนของ จุดประสงค์การสร้างสรรคเพื่อถ่ายทอดงานศิลปะ กระบวนการคิดทางศิลปะมีความเหมือนกัน แต่จะแตกต่างกันเฉพาะ รูปแบบการนำเสนอเท่านั้น ซึ่ง ขงยุทธ คะสาวงศ์ (2553) ศิลปินและช่างภาพอาชีพ กล่าวว่า การสร้างผลงานศิลปะภาพถ่ายจะมี แนวคิดทางศิลปะ จุดประสงค์หรือเรื่องราวเดียวกัน แต่วิธีการนำเสนอทางศิลปะแตกต่างกับ ศิลปกรรมดั้งเดิมประเภทอื่น และพรธชา สุนาวิ (2553) กล่าวเพิ่มเติมว่า ศิลปะภาพถ่ายในขั้นต้นนั้น เข้าถึงกับผู้ดูได้ง่ายกว่า เพราะเป็นภาพที่เคยเห็นกันเป็นปรกติ ถ่ายภาพไปไม่ ก็จะทราบว่าเป็นไปไม่ ด้วยความเหมือนจริงของภาพถ่าย ซึ่งจัดเป็นลักษณะเฉพาะที่ศิลปกรรมดั้งเดิมประเภทอื่นๆ เลียนแบบได้ยาก

จากข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญ เรื่องการเลือกใช้เทคนิคทางภาพถ่ายเพื่อสร้างงานศิลปะนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า สิ่งสำคัญที่สุดคือ ต้องคำนึงถึงความสอดคล้อง และส่งเสริมกับแนวความคิดหลัก ไม่ควรนำเทคนิคขึ้นมาเป็นตัวตั้งในการสร้างผลงานศิลปะภาพถ่าย ซึ่ง สุรพงษ์ เอี่ยมพิชัยฤทธิ์ (2553) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และหัวหน้าภาควิชาศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยรังสิต กล่าวว่า เทคนิคเป็นส่วนที่จะมาสนับสนุนแนวความคิดเท่านั้น ไม่ใช่อิทธิพลแรกที่จะนำมาทำผลงานศิลปะภาพถ่าย ผู้สร้างงานควรจะต้องมีเรื่องที่จะเล่า แล้วจึงนำเทคนิคมาใช้เพื่อเสริมความคิดนั้นให้ออกมาเป็น รูปธรรม แต่ถ้ามีการนำเทคนิคมาใช้ก่อนแนวความคิด ก็อาจจะได้ภาพที่สวยงาม แต่สาระของภาพอาจ ขาดหายไป ถ้านำเทคนิคเป็นตัวตั้งในการสร้างผลงาน ควรจะ ใช้ในรายวิชา ภาพถ่ายเชิงทดลอง ที่มี เนื้อหา เกี่ยวกับการค้นหาเทคนิคทางการถ่ายภาพใหม่ๆเท่านั้น น่าจะเหมาะสมกว่า นอกจากนี้ ศรศักดิ์ ศักดิ์สินธุ์ (2553) ศิลปินและช่างภาพอาชีพ กล่าวว่า เทคนิคเป็นอาวุธชนิดเดียวของช่างภาพ ที่ทำให้ศิลปะภาพถ่ายแตกต่างจากศิลปกรรมอื่นๆ ถ้าเข้าใจการใช้เทคนิคที่เหมาะสมจะทำให้ผลงานเกิดความงามและมีแก่นสารได้ และเมื่อเกิดความงาม ก็จะทำให้ผู้ชมผลงานอยากทราบ สิ่งที่ศิลปินต้องการสื่อสารนั้นคืออะไร

4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างผลงานศิลปะถ่าย

เมื่อพิจารณาโดยรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมาก ในประเด็นด้านการสร้างผลงานศิลปะถ่ายว่า แรงบันดาลใจในการสร้างผลงานศิลปะถ่าย โดยทั่วไป ศิลปินจะเริ่มมาจากการต้องการบอกเล่าเรื่องราว ด้วยสติปัญญา ซึ่งเป็นไปตามคำกล่าวของ ชลูด นิ่มเสมอ (2551) ว่า ศิลปะเป็นผลผลิตของมนุษย์ทางด้านพุทธิปัญญา ผู้สร้างจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างลึกซึ้ง สอดคล้องกับ วิวัฒน์ชัย สุขทัณฑ์ (2553) อดีดาจารย์ประจำสาขาเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวว่า การจะสร้างผลงานศิลปะถ่ายที่ดีนั้น ต้องทำความเข้าใจกับสิ่งที่จะบันทึก (Subject) ต้องมีความรู้ ความเข้าใจว่าสิ่งนั้น มีรายละเอียดเป็นอย่างไร เพราะยังมีความรู้มากจะสามารถบอกเล่าเนื้อหาได้มากขึ้น ซึ่ง สุรพงษ์ เอี่ยมพิชัยฤทธิ์ (2553) กล่าวว่า แรงบันดาลใจจะเริ่มมาจากเรื่องราวที่ต้องการนำเสนอ แล้วเกิดการคิดสร้างสรรค์ด้วยสติปัญญา แล้วจึงค่อยหาเทคนิควิธีการนำเสนอ จัดองค์ประกอบศิลป์ สมดุล แสงเงา ผู้สร้างต้องมีความรู้จริงในแต่ละส่วน หรือในบางกรณี แรงบันดาลใจอาจมาจากการถ่ายทอดความรู้สึก หรือความคิดเห็นบางอย่างของศิลปิน ซึ่ง ปุณณรัตน์ พิชญไพบุลย์ (2554) รองศาสตราจารย์ และหัวหน้าภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวว่า การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ไม่ได้อยู่ที่สติปัญญาหรือความคิดเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการแสดงออกถึงอารมณ์ซึ่งเป็นพื้นฐานของมนุษย์เช่นกัน นอกจากนี้ อัญญา โปราณานนท์ (2553) กล่าวเพิ่มเติมว่า แรงบันดาลใจเริ่มต้นบางครั้งมันอาจแยกออกจากกันไม่ได้ ระหว่าง เรื่องราวหรืออารมณ์ เพราะเป็นเรื่องที่ใกล้ชิดกัน หรืออาจมาพร้อมกัน อาจเรียกสองสิ่งนี้รวมกันได้ว่า แนวความคิด

การซาบซึ้งในผลงานศิลปะถ่าย ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ จะให้ความสำคัญในเรื่องของความงาม อารมณ์ เรื่องราว ทั้งนี้สิ่งใดจะเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกนั้น จะขึ้นอยู่กับ ผลงานสามารถสร้างแรงกระตุ้นด้านใด และขึ้นอยู่กับประเภทของศิลปะถ่ายด้วย ในด้านความงามนั้น ซึ่ง สุรพงษ์ เอี่ยมพิชัยฤทธิ์ (2553) กล่าวว่า แรงกระตุ้นที่เข้ามาอันดับแรก ส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่เรามองเห็น และรู้สึกก่อน คือ ความงาม แล้วจึงค่อยพิจารณาแนวความคิด เนื้อหา ว่าผู้สร้างต้องการนำเสนออะไร สอดคล้องกับ ขงยุทธ คะสาวงศ์ (2553) กล่าวว่า สิ่งที่น่าสนใจส่วนมาก ความงามจะเป็นสิ่งที่สามารถรับรู้ได้ในอันดับแรก แล้วเมื่อพิจารณาแนวความคิด เรื่องราวว่าผู้สร้างงานต้องการนำเสนออะไร ถ้าผลงานนั้นทำให้ผู้ชมเกิดความเพลิดเพลินใจ หรือมีสาระบางอย่างให้ผู้ชมคิดต่อได้ ยิ่งทำให้ศิลปะถ่ายนั้นน่าประทับใจมากยิ่งขึ้น ในด้านของอารมณ์ ศรศักดิ์ ศักดิ์ดินทร (2553) กล่าวว่า โดยส่วนตัวจะให้ความสำคัญกับอารมณ์ เพราะถ้าผลงานศิลปะถ่ายทำให้ผู้ดูเกิดความ รู้สึก มีอารมณ์ร่วมได้ แสดงว่า แนวความคิด เรื่องราว กับ องค์ประกอบศิลป์และเทคนิค ทำงานอย่างสมดุลกัน สอดคล้องกับ พรรษา สุนาวิ (2553) กล่าวว่า ศิลปินส่วนใหญ่สร้างงานจากอารมณ์ ความรู้สึกข้างใน รู้สึกกับสิ่งใด ก็จะทำงานเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ตามที่รู้สึกกับสิ่งนั้น ดังนั้น

ผู้ชมงานก็สามารถรับรู้ได้ด้วยการใช้ความรู้สึกจากข้างในเป็นอันดับแรกเช่นกัน ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องพื้นฐานของมนุษย์ ส่วนด้านเรื่องราว นั้น วราวรรณ สุวรรณผาคี (2553) อาจารย์ และหัวหน้าสาขา ศิลปภาพถ่าย มหาวิทยาลัยรังสิต และเกียรติศักดิ์ วันจรรย์รัตน์ (2553) อาจารย์ประจำสาขา ศิลปภาพถ่าย มหาวิทยาลัยรังสิต กล่าวว่า การมองภาพรวมที่วัตถุประสงค์การสร้างงานก่อน แล้ว ความงาม อารมณ์ ความรู้สึกจะตามมา เทคนิคจะเป็นเรื่องรอง ลงมาหรือแทบจะเป็นอันดับสุดท้าย ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับประเภทของศิลปภาพถ่ายด้วย ซึ่งด้านเทคนิคนั้นจะไม่ได้รับการกล่าวถึงจากผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า เทคนิคเป็นเพียงส่วนที่ส่งเสริมกับแนวความคิดหลักของผู้สร้างงานเท่านั้น ไม่ได้เป็นปัจจัยหลัก แต่ก็ยังมีความสำคัญมากไม่แพ้ด้านอื่นๆ เพราะถ้าแนวความคิดดี แต่ความรู้ ความเข้าใจในด้านเทคนิคไม่ลึกซึ้ง ก็อาจทำให้ผลงานศิลปภาพถ่าย ไม่มีคุณภาพได้

ผู้วิจัยเห็นว่า ถึงแม้ว่า ภาพถ่ายจะไม่ปรากฏอารมณ์อยู่ในผลงาน ก็สามารถเป็นศิลปะที่ดีได้ โดยดูที่จุดประสงค์การสร้างงานเป็นหลัก เป็นไปตามที่ จิระพัฒน์ พิตรปรีชา (2545) กล่าวว่า การสร้างผลงานศิลปภาพถ่ายในสมัยของศิลปะหลังสมัยใหม่ (Post Modern) ศิลปะแบบแนวความคิด (Conceptual Arts) อารมณ์ความรู้สึกได้ถูกลดบทบาทลง และถูกแทนที่ด้วยคุณค่าทางแนวความคิด ซึ่ง ถาวร โกอุดมวิทย์ (2553) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และผู้อำนวยการหอศิลป์ Ardel Gallery กล่าวว่า ศิลปินบางครั้งสร้างงานโดยไม่เน้นอารมณ์ แต่เน้นความคิด ซึ่งบางทีศิลปินอาจไม่ต้องการนำเสนอ อารมณ์ ในศิลปภาพถ่ายเลย แต่เมื่อเข้าใจในแนวความคิด ผู้ชมอาจจะเกิดอารมณ์ความรู้สึกร่วมในภายหลังก็เป็นไปได้ และขึ้นอยู่กับความเชื่อทางศิลปะในสังคมแต่ละยุคสมัยด้วย เช่น ถ้างานศิลปะแนวความคิด ในอดีตอาจจะไม่ใช่ศิลปะก็ได้ แต่ในปัจจุบัน จัดเป็นศิลปะ เป็นต้น ดังนั้น ภาพถ่ายที่ไม่ปรากฏอารมณ์อยู่ในผลงานก็ยังคงเป็นศิลปภาพถ่ายที่ดีได้ แต่ในทางกลับกัน ถ้าผลงานนั้นมีจุดประสงค์เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ แล้วไม่สามารถถ่ายทอดออกมาได้ อาจทำให้ผลงานศิลปถ่ายภูายนั้นด้อยคุณค่าลง

นอกจากนี้ กันต์ สุสังกรกาญจน์ (2553) และ วิวัฒน์ชัย สุขทัณฑ์ (2553) ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า เป็นไปไม่ได้ที่จะ ไม่มีอารมณ์ปรากฏขึ้นในผลงาน เพราะในด้านของรูปแบบภายนอกเกี่ยวข้องกับสี แสงเงา ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อความรู้สึกมนุษย์ จะต้องรู้สึกอะไรบ้างไม่มากก็น้อย ถึงแม้รู้สึกเฉยๆ ก็ยังจัดว่าเป็นอารมณ์ ความรู้สึก อีกทั้งอารมณ์ร่วมจะเกิดขึ้นแน่นอน ไม่ว่าจะระหว่างศิลปินกับภาพถ่าย หรือภาพถ่าย กับผู้ชม ซึ่งจากข้อสังเกตนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นข้อสังเกตที่น่าสนใจ สามารถนำไปใช้ประกอบการพิจารณาสร้างผลงาน หรือชวบซึ่งกับผลงานศิลปภาพถ่ายต่อไปได้

5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับศิลปะภาพถ่ายกับความงาม

1) เมื่อพิจารณาโดยรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมากที่สุดในเรื่องศิลปะภาพถ่ายกับความงามว่า ปัจจุบัน ศิลปินส่วนใหญ่นิยมสร้างผลงานศิลปะภาพถ่ายโดยใช้แนวความคิดแบบหลังสมัยใหม่ (Post Modern Arts) ที่จะให้ความสำคัญ กับแนวความคิดมาก จนไม่ได้คำนึงถึงความงามเหมือนศิลปะในยุคก่อน ผู้วิจัยเห็นว่า ความงามยังเป็นนัยยะสำคัญ ในการสร้างผลงานศิลปะภาพถ่าย และการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่ายเสมอ เนื่องจากว่า ศิลปะเป็นกิจกรรมของมนุษย์ทุกยุคทุกสมัย เป็นสิ่งสร้างความเพลิดเพลินทางอารมณ์ และมีหน้าที่เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ของศิลปิน และที่สำคัญศิลปะช่วยจรโลงโลกได้โดยอาศัยความงาม ถ้าไม่มีความงามแล้ว ศิลปะคงไม่ต่างอะไรกับสิ่งสร้างสรรค์อื่นๆ ในประเด็นนี้ สุชีพ วรรณสุด (2553) อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะภาพถ่าย มหาวิทยาลัยรังสิต กล่าวว่า มีความเป็นไปได้ว่า แนวความคิดแบบหลังสมัยใหม่ ทำลายสุนทรียศาสตร์แบบเดิมลง จึงเป็นสิ่งที่ฉาบฉวย และไม่มั่นคง ในขณะเดียวกัน ถ้าไม่มีแนวความคิดแบบศิลปะสมัยใหม่ ก็จะไม่เกิดแนวความคิดแบบใหม่ๆ เกิดขึ้น ซึ่งความคิดแบบหลังสมัยใหม่นี้ ศิลปะภาพถ่ายไม่จำเป็นต้องเล่าเรื่องไม่ต้องมีเหตุผล สร้างสรรค์ได้อิสระไร้กฎเกณฑ์ ถึงแม้ว่า แนวความคิดแบบหลังสมัยใหม่ มีความเชื่อเรื่องความหลากหลาย ชับซ้อนในนัยของภาพถ่าย ความงามก็ยังจำเป็นในการพิจารณา แต่อาจไม่ใช่ประเด็นสำคัญเหมือนในอดีต ซึ่ง อัยฎา โปราณานนท์ (2553) กล่าวเพิ่มเติมว่า ข้อสังเกตถึง ความแตกต่างระหว่างช่างภาพ กับศิลปินนั้น ศิลปินส่วนใหญ่ จะให้ความสำคัญกับแนวความคิด ไม่ค่อยคำนึงถึงการจัดองค์ประกอบศิลป์มากนัก ศิลปินจึงทำศิลปกรรมประเภท มโนทัศน์ศิลป์ (Conceptual Arts) ไม่สวยงามเท่าที่ควร จึงเกิดปัญหาเรื่องการสื่อสารระหว่างศิลปินกับผู้ชม ส่วนช่างภาพจะยังยึดติดอยู่กับเรื่องของมุกกล้อง องค์ประกอบศิลป์ สี แสงเงา ซึ่งอาจจะไม่มีแนวความคิดที่โดดเด่นนัก ดังนั้น การสร้างผลงานศิลปะภาพถ่าย ควรจะต้องนำเอาคุณสมบัติของศิลปินและช่างภาพรวมกัน เพื่อสร้างผลงานศิลปะภาพถ่ายได้อย่างมีคุณภาพ

นอกจากนี้ เกียรติศักดิ์ วันจรรย์รัตน์ (2553) กล่าวว่า ความงามนั้นคงอยู่ตลอด อาจเป็นเพราะการวางแผนการเรียนการสอนศิลปะในประเทศ จากอดีต สืบต่อมา จนปัจจุบันเป็นสิ่งกำหนดกรอบว่า ความงามเป็นอย่างไร ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน มีการสร้างผลงานศิลปะที่ออกนอกกรอบไปจากเดิม แต่ความงามก็ยังคงอยู่แค่เปลี่ยนที่เปลี่ยนทาง ซึ่งไม่ใช่ความงามที่ภายนอก กลับกลายเป็นที่ แนวความคิด เนื้อหา เทคนิค หรือที่ส่วนอื่นๆ เพราะความเปิดกว้างทางความคิดของศิลปะหลังสมัยใหม่ สอดคล้องกับ กิตติชัย เกษมสานต์ (2553) กล่าวว่า การเปลี่ยนรูปแบบไปจากความงามทางสายตา กลายเป็นความงามทางความคิด อาจเป็นการเปลี่ยนแปลงไปตามค่านิยมทางสังคม วัฒนธรรม จนกลายเป็นแฟชั่นในระยะหนึ่ง ซึ่งคาดว่าเมื่อเวลาผ่านไป ความงามอาจเปลี่ยนแปลงไปตามสังคม และวัฒนธรรมอีกเช่นกัน

ในทางสุนทรียศาสตร์ ผู้วิจัยเห็นว่า ความงามของศิลปภาพถ่าย เป็นสิ่งที่ช่วยยกระดับจิตใจ และยกระดับความเป็นมนุษย์ได้ เนื่องด้วย เมื่อชีวิตรู้จักความงดงาม ก็จะทำให้จิตใจสูงส่งขึ้น ชีวิต จะมีความสุข การสร้างงานศิลปภาพถ่ายก็จะดีขึ้น เมื่อรู้ว่าความงามคืออะไร ซึ่ง ถาวร โกอุดมวิทย์ (2553) ได้ให้นิยามความงามว่า ความบริสุทธิ์ ความตั้งใจดี ที่จะสามารถยกระดับความเป็นมนุษย์ให้ สูงส่งได้ และ ยงยุทธ คะสาวงศ์ (2553) กล่าวเพิ่มเติมว่า ความงาม คือ ความจริง ที่เป็นเรื่องราวของ ชีวิต มีหลากหลายแง่มุมไม่ได้มีด้านเดียว ต่อให้สิ่งนั้นอาจจะไม่สวย แต่ก็อาจมีความงามซ่อนอยู่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยยกระดับจิตใจของมนุษย์ได้

2) เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยปานกลาง และเห็น สอดคล้องกันมาก ในประเด็นด้านระดับความงามในผลงานศิลปภาพถ่ายว่า โดยทั่วไปความงาม แบ่งออก 3 ระดับ คือ ความสวยงาม ความตรงตาตรงใจ และความเฉลียวฉลาด (วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์, 2524) โดยผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นด้วยในทางทฤษฎี แต่สภาพความเป็นจริง ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย อาจพิจารณาเพียงแค่ว่า งาม กับไม่งามก็เพียงพอ ซึ่ง ประสบ ถีเหมือดภัย (2543) กล่าวว่า ผู้ที่สร้างสรรค์งานศิลปะ หรือผู้ชมงานศิลปะล้วนมีอารมณ์ร่วม พื้นฐานในเรื่องความงาม หรือไม่งาม ถึงแม้ว่าความงามทางศิลปะจะไม่สามารถหาข้อสรุปได้ก็ตาม เนื่องจาก ความงามนั้นเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม ทัศนคติ และวัฒนธรรมในแต่ละยุค แต่ ถ้าไม่มีความงามเท่ากับว่าปิดกั้นไม่ให้ผู้ชมเข้าไปค้นหา ความหมายและความงามที่แฝงอยู่ในงาน ผลงานศิลปะ ซึ่ง เกียรติศักดิ์ วันจรรย์รัตน์ (2553) กล่าวว่า ในทางหลักการนั้นเห็นว่าเหมาะสม แต่ สภาพความเป็นจริง อาจไม่สามารถแบ่งแยกได้ชัดเจนเหมือนกันทุกคน เพราะแต่ละคน มีภูมิหลัง ประสบการณ์ทางสุนทรียะที่ไม่เท่ากัน รู้เพียงแค่ว่า งามและไม่งาม แล้วงามในด้านไหน ก็เพียงพอ สอดคล้องกับ สุรพงษ์ เอี่ยมพิชชัยฤทธิ์ (2553) กล่าวว่า สำหรับการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย นั้น หลักการแบ่งความงามออกเป็น 3 ระดับเป็นวิชาการ (Academy) มากจนเกินไป ในสภาพจริง ความงาม จัดอันดับได้ยากมาก อยู่ที่ความรู้สึกของตนเองเป็นส่วนใหญ่ ถ้าถูกจริตของเรา ก็จะมอง ว่างาม ซึ่งมันอาจจะไม่เหมาะสมกับความเห็น โดยส่วนรวมก็ได้ และ วิวัฒน์ชัย สุขทรัพย์ (2553) กล่าวเพิ่มเติมว่า ระดับความงามขึ้นอยู่กับตนเองเป็นสำคัญ โดยส่วนตัวแล้ว จะแบ่งแค่ งาม หรือไม่ งาม เท่านั้น ถ้าผลงานศิลปภาพถ่ายงาม ก็เพียงพอ ไม่จำเป็นต้องแบ่งต่อ แต่ถ้าในสถานการณ์ ที่ จำเป็นต้องแบ่งระดับก็ควรต้องแบ่งโดยละเอียด

นอกจากนี้ การทำให้เกิดความงามในระดับ ความสวยงาม อาจจะอยู่ที่ความน่าสนใจของ แบบ (Subject) ที่ทำการบันทึก วิธีการทางเทคนิค และความถูกต้องของการจัดองค์ประกอบศิลป์ เท่านั้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ความสวยงาม เป็นระดับความงามขั้นต้น ที่เห็นได้โดยง่ายจากสภาพ ภายนอก ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับระดับข้างในจิตใจ ซึ่ง ธนนันท ธานีกรกานต์ (2553) ศิลปินและช่างภาพ

อาชีพ กล่าวว่า ความสวยงาม เป็นความงามที่ผิวเผิน ที่อาจปรากฏในกระบวนการทางเทคนิค หรือ ความสวยงามของตัวแบบ ก็ทำให้เกิดความงามระดับนี้ได้ไม่ยากนัก สอดคล้องกับ สุขเกษม อุยโต (2553) อาจารย์ประจำสาขาศิลปภาพถ่ายมหาวิทยาลัยรังสิต กล่าวว่า ความสวยงามนี้เป็นความงาม ทางกายภาพไม่มีอะไรที่ลึกซึ้ง ซึ่ง ถาวร โกอุดมวิทย์ (2553) ได้ให้ข้อสังเกตว่า ระดับของความงาม นั้น ไม่ได้อยู่ที่ผลงานเพียงอย่างเดียว ผลงานศิลปภาพถ่ายหนึ่งชิ้น กับผู้ชมในแต่ละคน อาจจะ ตอบสนองได้ในทุกระดับ เพราะการพิจารณาระดับความงาม อาจจะไม่เท่ากันในแต่ละบุคคล

จากเหตุผลข้างต้นนั้น เป็นความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับปาน กลางเท่านั้น จึงเป็นข้อค้นพบที่ผู้วิจัยเห็นว่า ยังเป็นข้อค้นพบที่ไม่ชัดเจนนัก จำเป็นต้องทำการศึกษา ต่อไป ซึ่งหากนำไปใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ต้องประเมินความ เหมาะสมในการปรับใช้อีกครั้งหนึ่ง

3) เมื่อพิจารณาโดยรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมากในเรื่อง ความงามของศิลปภาพถ่าย จัดเป็นสุนทรียธาตุ (Aesthetical Elements) ชนิดหนึ่ง เป็นองค์ประกอบ ของสุนทรียภาพในตัวผลงาน (กิริติ บุญเจือ, 2522 อ้างถึงใน วนิดา จำเริญ, 2543) จะเกิดขึ้นได้ ต้องมีการจัดองค์ประกอบศิลป์ การสื่อสารให้ผู้ชมผลงานเข้าใจลึกซึ้ง คล้อยตาม สามารถทำให้ผู้ชม เกิดการจินตนาการต่อได้ และสามารถถ่ายทอดถ่ายทอดอารมณ์ได้ ซึ่งผลงานนั้นจะมีอย่างใดอย่าง หนึ่งหรือผสมผสานกันทั้งหมดก็ได้ เนื่องจากว่า ปัจจุบันศิลปินจะนิยมสร้างผลงานตามแนวความคิด แบบศิลปะหลังสมัยใหม่ ตามที่ วิรุณ ตั้งเจริญ (2545) กล่าวว่า ศิลปะไม่ต้องคำนึงถึงความเป็น เอกภาพ (Unity) อีกต่อไป สามารถผสมผสานหลายสิ่งหลายอย่างได้อย่างเต็มที่ (Hybrid) ศิลปินมี อิสระภาพทางความคิด ไม่ต้องยึดติดอยู่กับศิลปะสมัยใหม่ สอดคล้องกับ สมเกียรติ ตั้งนโม (2543) กล่าวว่า ศิลปะไม่มีการแบ่งชั้นอีกต่อไปในแนวคิดของศิลปะหลังสมัยใหม่ ศิลปะที่เกิดขึ้นจาก ข้างถนนก็มีคุณค่าได้เช่นกัน ดังนั้น ด้วยความอิสระทางความคิดนี้ ความงามจึงไม่ได้อยู่ที่ การจัด องค์ประกอบศิลป์แต่เพียงอย่างเดียว แต่จะมีการปรับเปลี่ยนไปอยู่ที่ การสื่อสารให้ผู้ชมผลงาน เข้าใจลึกซึ้ง หรืออยู่ที่การถ่ายทอดอารมณ์ก็ได้ แต่ความงามยังคงอยู่ในผลงานศิลปภาพถ่ายเสมอ ตามที่ วิวัฒน์ชัย สุขทัณฑ์ (2553) กล่าวว่า ความงามยังปรากฏขึ้นอยู่เสมอในผลงานศิลปภาพถ่าย แต่ขึ้นอยู่กับว่าในแต่ละยุคสมัยจะมองความงามแตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) ผู้หญิงที่งามต้องมีลักษณะท้วมถึงจะงาม แต่ในปัจจุบัน ผู้หญิงต้องผอม มีเอว มี สะโพก จึงจะถือว่างาม เป็นต้น ดังนั้น ความงามตามความเชื่อปัจจุบันอาจเป็นอะไรก็ได้ อาจงาม ข้างในที่เนื้อหา แนวความคิด หรืออาจงามในรูปลักษณะโดยรวมของผลงานศิลปภาพถ่าย หรืออาจ งามจากองค์ประกอบศิลป์ก็ได้ ซึ่งทั้งหมดนี้จะเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา และความเชื่อของสังคม วัฒนธรรมเสมอ

การจะทำให้ผลงานศิลปภาพถ่ายเกิดความงามระดับตรงตาตรงใจได้ จะอยู่ที่ผลงานนั้นสามารถกระตุ้นให้ผู้ชมได้คิด และจินตนาการต่อได้ ด้วยการพิจารณาตีความจากแนวความคิด เนื้อหา อารมณ์ที่ซ่อนอยู่ภายในผลงาน (วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์, 2524) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า เป็นระดับความงามที่เกี่ยวข้องกับจิตใจโดยตรง สอดคล้องกับ เกียรติศักดิ์ วันจรรรัตน์ (2553) กล่าวว่า ความงามระดับตรงตาตรงใจนั้น ศิลปะต้องมีการลดทอนสภาวะวัตถุ (Distortion) เราจะได้ไม่มองความงามเพียงรูปลักษณะภายนอก แต่จะต้องมองให้ลึกถึงความงามที่ซ่อนอยู่ภายในผลงาน และ พรรษา สุนาวี (2553) กล่าวว่า ผลงานศิลปภาพถ่ายต้องสื่อสารให้ผู้ชมรู้สึกตอบสนองได้ ยิ่งชัดเจนมากเท่าไร ก็จะเป็นผลงานศิลปภาพถ่ายที่งามขึ้นเท่านั้น จัดเป็นความงามอย่างมีคุณค่า มากกว่าความงามที่รูปลักษณะเพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้ ผู้วิจัยเห็นด้วยกับ สุชีพ วรรณสูตร (2553) ที่กล่าวว่า การทำให้เกิดความงามระดับตรงตาตรงใจจะต้องประกอบด้วย 2 ส่วนใหญ่ คือ เนื้อหางาม เป็นเนื้อหาเชิงบวกในการนำเสนอ ถ้านำเสนอในรูปแบบเชิงลบแต่สามารถสะท้อนให้ผู้ชมได้คิด และได้รับสาระในเชิงบวกจากรูปแบบเชิงลบได้ ถือว่าเป็นที่สุดแห่งความงาม และอีกส่วนคือ รูปแบบงาม เป็นเรื่องของการจัดองค์ประกอบศิลปภายนอก ชื่นเชิง และจังหวะ ในการนำเสนอ ซึ่งสองส่วนนี้จะสัมพันธ์กัน ถ้านำเสนอแต่เพียงด้านเนื้อหางาม ก็อาจจะทำให้ผู้ชมไม่สนใจที่จะรับรู้ไปถึงเนื้อหาที่ผู้สร้างต้องการนำเสนอ นั้น และถ้านำเสนอแต่เพียงด้านรูปแบบงาม ก็อาจทำให้ผลงานสวยงามแต่ไม่มีแก่นสารได้

ความงามระดับเลอเลิศบริสุทธิ์ของศิลปภาพถ่าย เป็นความงามตามอุดมคติขั้นสูง ซึ่งเพลโต (อ้างถึงใน วนิดา ขำเขียว ,2543) กล่าวว่า ความงามไม่ใช่สิ่งที่จะถูกจำกัดด้วยผัสสะ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นการยากที่จะสร้างผลงานให้สามารถไปถึงขั้นนี้ได้ เนื่องจากศิลปภาพถ่าย ถูกจำกัดด้วยผัสสะ ด้วยการบันทึกภาพจากโลกแห่งความเป็นจริงเสมอ ดังนั้น จึงเป็นการยากที่จะสร้างผลงานโดยไม่เกี่ยวข้องกับโลกแห่งผัสสะซึ่งศิลปกรรมประเภทอื่นสามารถทำได้ เช่น ประติมากรรมวินัส หรือเทพเจ้าต่างๆ ซึ่งเป็นอุดมคติโลกของแบบ (World of idea) ตามความเชื่อของเพลโต เป็นต้น โดย สุชีพ วรรณสูตร (2553) กล่าวว่า ไม่เชื่อกับการจัดระดับความงามเลอเลิศบริสุทธิ์ เนื่องจากว่า เราต้องทราบก่อนว่าทฤษฎีนี้อยู่ในยุคสมัยใด ซึ่งอาจจะเอาทฤษฎีนี้มาใช้ไม่ได้ทั้งหมด ประกอบกับ ปัจจุบันการแบ่งว่าศิลปะมีขั้นสูงและขั้นต่ำหมดไป ส่งผลให้ความงามในระดับนี้ ไม่มีอยู่จริง นอกจากนี้ พรรษา สุนาวี (2553) กล่าวว่า เมื่อมองในทางปรัชญานั้นเป็นการยากที่จะทำให้ถึงความงามระดับนี้ แต่ถ้ามองในประเด็นเชิงเทคนิคของภาพถ่ายแล้วนั้น สามารถทำได้ไม่ยากนัก ด้วยความสามารถของเลนส์ และทางยาวโฟกัสของเลนส์ เช่น การถ่ายภาพโดยโฟกัสที่บุคคลด้วยเลนส์ทางยาวโฟกัส 135 มม. และควบคุมรูรับแสงให้กว้าง จะทำให้บุคคลชัด และฉากหลังเบลอ จะได้ภาพถ่ายที่หลุดออกจากความเป็นจริงได้ เพราะการมองด้วยสายตาปกติของมนุษย์ไม่สามารถทำได้ หรือ การถ่ายภาพด้วยฟิล์มขาวดำซึ่งแตกต่างกับสภาพตามความจริงที่เป็นสี เป็น

ต้น นอกจากนี้ กิตติชัย เกษมสานต์ (2553) กล่าวเพิ่มเติมว่า ความสวยงามที่เกิดจากเทคนิคของภาพถ่าย ถ้าจะให้มีความค่า ผลงานศิลปะภาพถ่ายนั้นควรต้องให้เนื้อหาสาระ ความดี แก่สังคม มากกว่าความสวยงามแต่เพียงอย่างเดียว

ด้านกระบวนการสอนศิลปะภาพถ่าย

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับธรรมชาติของรายวิชาศิลปะภาพถ่าย

เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมาก ในประเด็นธรรมชาติของรายวิชาศิลปะภาพถ่ายว่า รายวิชานี้มีลักษณะที่อิสระและเปิดกว้าง ในการเรียนรู้ และการสร้างผลงานศิลปะภาพถ่าย แต่ยังอยู่ในกรอบของจุดประสงค์รายวิชา โดยมีผู้สอนเป็นผู้แนะนำติดตามผลความก้าวหน้าในแต่ละขั้นตอนของการสร้างผลงาน ผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อศึกษาตามกรอบของจุดประสงค์รายวิชา ผู้สอนจะเน้นให้ผู้เรียน เรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ ความงาม และการค้นหาอัตลักษณ์ทางศิลปะของตนเอง ดังนั้น ลักษณะการเรียนหรือการสร้างผลงานจึงมีความเป็นอิสระ เพื่อใช้ความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มที่ ในการพิจารณาตัวตนว่าจะนำเสนอสิ่งใดในแนวทางที่เป็นของตัวเอง แต่ก็ยังจำเป็นที่จะต้องให้ผู้สอนเป็นผู้แนะนำแนวทาง เพื่อให้ผู้เรียนมีทิศทาง และวิธีการที่ไปถึงวัตถุประสงค์การสร้างผลงานนั้น

ในประเด็นนี้ วรารรรถ สุวรรณชาติ (2553) กล่าวว่า รายวิชานี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการคิดสร้างผลงาน ต้องรับผิดชอบผลงานด้วยตัวเอง เป็นการฝึกที่เป็นขั้นเป็นตอน โดยมีผู้สอนเป็นผู้ช่วยในการแนะนำ และเสนอแนวความคิดบางอย่างเพิ่มเติมให้ สอดคล้องกับ วิวัฒน์ชัย สุขทัณฑ์ (2553) กล่าวว่า รายวิชานี้ผู้เรียนจะต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ ประยุกต์กับองค์ความรู้ทางศิลปะ สุนทรียภาพ และการถ่ายภาพ เป็นหลัก จึงเป็นวิชาที่อิสระในการคิด การสร้างผลงาน การดีใจ และฝึกฝนทำงานจริงให้เกิดเป็นความสามารถขึ้น แต่ก็ยังอยู่ในกรอบของวัตถุประสงค์รายวิชา ที่กำหนดขึ้นด้วย นอกจากนี้ กิตติชัย เกษมสานต์ (2553) กล่าวเพิ่มเติมว่า เป็นรายวิชาที่ผู้เรียนต้องแสดงความคิดเห็นเพราะสิ่งนี้เป็นจุดเริ่มต้นของความคิดสร้างสรรค์ ที่นำมาใช้ในการสร้างผลงานศิลปะภาพถ่าย ผู้สอนสามารถให้ได้แค่ความรู้ และ แนวคิดแบบกว้างๆ จากข้อมูลงานภาพถ่ายของศิลปินในอดีตถึงปัจจุบัน ต่อจากนั้นผู้เรียนควรจะต้องช่วยกันวิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็น ไม่ใช่วิชาที่จะเน้นทางด้านเทคนิคถ่ายภาพ เหมือนในรายวิชาอื่นๆ ในหลักสูตร

ด้วยธรรมชาติของรายวิชาเป็นลักษณะดังที่กล่าวไปแล้วนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ลักษณะการเรียนการสอนต้องมีความใกล้ชิดกันระหว่างผู้เรียน และผู้สอน มีการปรึกษากันเป็นรายบุคคล จะทำให้

การแนะนำแนวทางได้ชัดเจน ตรงเฉพาะเรื่องให้ผู้เรียนแต่ละคนสนใจ และเป็นไปตามจุดประสงค์รายวิชาส่งผลให้การเลือกวิธีการสอน (Method of Teaching) ซึ่งควรต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา และธรรมชาติรายวิชา โดย เสาวลักษณ์ รัตนวิษฐ์ (2551) กล่าวว่า วิธีการสอนมีหลายรูปแบบ สามารถศึกษาได้จากหลักการ ทฤษฎี หรือผลงานทางวิชาการต่างๆ ซึ่งเป็นกรณีตัวอย่างวิธีการสอนที่ประสบความสำเร็จ และนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับรายวิชา ซึ่งกรณีนี้วิธีการสอนที่น่าจะเหมาะสมกับรายวิชาศิลปภาพถ่าย คือ วิธีการสอนที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered approaches) ซึ่งวิธีการสอนนี้อ้างอิงจาก พาเทอราคิส (Paterrakis, 1979 อ้างถึงใน อำไพ ศิรินสาร, 2553) ด้วยเหตุผลที่ว่า จุดประสงค์ของรายวิชา จะเน้นการให้ความรู้แนวความคิด โดยการฝึกฝนและทดลองสร้างผลงานศิลปภาพถ่ายด้วยแนวทางของตัวผู้เรียนเองอย่างอิสระ ผู้เรียนแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกัน ทั้งทาง ด้านความสนใจ ความเป็นอยู่ ความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ ระดับของสติปัญญา การรับรู้ ทักษะ สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ ดังนั้น ผู้สอนจึงควรให้ความสำคัญต่อความแตกต่างเหล่านี้ และวิธีการสอนที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ควรเป็นแบบแนวลึก (In depth Approach) ที่ถึงแม้ว่าจะให้ความสำคัญกับตัวผู้เรียน แต่ในการเรียนการสอน ผู้สอนจะมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ ตั้งแต่การเสนอหัวข้อ การแนะนำแนวทางที่ดี ให้ผู้เรียนสามารถดำเนินการ วิเคราะห์ และประเมินผลการทำงานในแต่ละขั้นตอน มีการแนะนำดูแลอย่างใกล้ชิดจากผู้สอน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับส่วนนี้เป็นพิเศษ ซึ่งเป็นผลดีต่อผู้สอนในการติดตามพัฒนาการความก้าวหน้าของผู้เรียน และเป็นผลดีต่อผู้เรียน ในการเรียนรู้ที่ค่อยเป็นค่อยไปอย่างต่อเนื่อง ลดความสับสนและมีทิศทางในการสร้างผลงานศิลปภาพถ่ายด้วย

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดประสงค์รายวิชาศิลปภาพถ่าย

เมื่อพิจารณาโดยรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมาก ในประเด็นด้านจุดประสงค์รายวิชาศิลปภาพถ่ายว่า จุดประสงค์รายวิชาศิลปภาพถ่าย ควรจะสอนให้ผู้เรียน เรียนรู้ในเรื่องของศิลปะ สุนทรียภาพ และส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นหาอัตลักษณ์ทางศิลปะของตนเอง ซึ่ง อัญญา โปราณานนท์ (2553) ได้กล่าวว่า นักศึกษาวิชาเอกทางศิลปะ อาจเป็นบุคคลที่โชคดี เพราะได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเองว่า ชอบอะไร รู้จักตนเอง โดยใช้ศิลปภาพถ่ายเป็นสื่อในการแสดงออก ซึ่งสอดคล้องกับ ชัยวุฒิ พุ่มทอง (2553) อาจารย์สาขาการถ่ายภาพ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กล่าวว่า วิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด อย่างสร้างสรรค์ แก้ปัญหา เรียนรู้และรู้จักค้นหาตนเอง ซึ่งมีความสำคัญยิ่งกว่าองค์ความรู้รายวิชาศิลปภาพถ่าย

ความความคิดสร้างสรรค์ก็เป็นประเด็นสำคัญของรายวิชา โดย สุรพงษ์ เอี่ยมพิชัยฤทธิ์ (2553) กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า การที่จะทำงานถ่ายภาพทั้งในแนวทางพาณิชย์ศิลป์ หรือสร้างสรรค์ ภาพถ่ายเชิงศิลปะ ต้องนำความรู้ทางศิลปะมาใช้ และคิดอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งถ้าไม่มีแล้วจะไม่สามารถคิดต่อยอดได้ เพราะเราจะไม่เข้าใจความคิดในเชิงปรัชญาศิลปะ และ สุชีพ วรรณสุด (2553) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ปัจจุบันหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต ทางการศึกษา จะเรียน ทฤษฎีทางการถ่ายภาพมากมาย พื้นฐานทางการถ่ายภาพ ทักษะการควบคุมกล้องขนาดต่างๆ ทั้งนี้ ผู้เรียนในหลักสูตรสมควรได้รับความรู้ทั้งทฤษฎี และปฏิบัติ ซึ่งผู้เรียนส่วนใหญ่เรียกร้องโอกาส เพื่อให้ตนเองได้แสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ ผ่านผลงานศิลปภาพถ่ายของตนเอง รายวิชา ศิลปะภาพถ่ายจึงเกิดขึ้น และได้รับการบรรจุอยู่ในหลักสูตร

ผู้วิจัยเห็นว่า จุดประสงค์รายวิชาศิลปะภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา ผู้สอนควรส่งเสริม ผู้เรียนทางด้านของ พฤติกรรม จิตใจ และทัศนคติ เป็นพิเศษ ซึ่งตรงกับทฤษฎีระบบของ วัตถุประสงค์ทางการศึกษา (Taxonomy of Educational Objectives) ของ บลูม และคนอื่นๆ (Bloom, Krathwohl, and Masia, 1956 อ้างถึงใน มะลินันท์ เอื้ออนันท์, 2545) คือ ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) เนื่องจาก จิตใจและทัศนคติที่ดีย่อมนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพถ่ายที่ดีเสมอ ตามที่ ชัยวุฒิ พุฒทอง (2553) กล่าวสนับสนุนว่า ด้านของจิตพิสัย ควรจะต้องให้ความสำคัญมากที่สุด ในรายวิชานี้ ถึงแม้ว่าสัดส่วนคะแนนจะไม่เท่ากับด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) หรือ ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) แต่ด้านของจิตใจเป็นด้านที่ใกล้ชิดกับมนุษย์มากที่สุด ต้องใช้ในชีวิตประจำวัน ทัศนคติที่ดีจะทำให้ผู้เรียนมีความสุข และพร้อมจะสร้างผลงานที่ดีต่อไป สอดคล้องกับ ธนนันท ธนากรกานต์ (2553) กล่าวว่า ผู้สอนในระดับ อุดมศึกษา อันดับแรกควร สอนให้ผู้เรียนมองโลกในแง่บวกต่อ ศิลปะภาพถ่าย การศึกษา และการใช้ชีวิต แล้วจึงค่อยสอน ทฤษฎี ความรู้ และฝึกฝนจนเกิดเป็นทักษะ ความชำนาญ ต่อไป ถ้าไม่มีทัศนคติที่ดีตั้งแต่แรก ผู้เรียน จะไม่ตั้งใจรับรู้ องค์กรความรู้ในรายวิชา และอาจทำให้การเรียนการสอนล้มเหลวในที่สุด นอกจากนี้ ไพศาล สุวรรณน้อย (2547) กล่าวเพิ่มเติมว่า การกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอนรายวิชาศิลปะ ภาพถ่าย ในแต่ละครั้งควรกำหนดให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ทางการศึกษาทั้ง 3 ด้านด้วย

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาศิลปะภาพถ่าย

เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมาก ใน ประเด็นด้านเนื้อหาวิชาศิลปะภาพถ่ายว่า ควรสนับสนุนกับจุดประสงค์ของรายวิชา มีองค์ความรู้ เกี่ยวกับศิลปะ สุนทรียภาพ และการค้นหาอัตลักษณ์ทางศิลปะของผู้เรียน โดยเนื้อหาที่ทำการเรียน การสอนนั้น ได้มาจากประวัติศาสตร์ศิลปะภาพถ่ายโดยตรง เพราะเป็นตัวอย่างผลงานศิลปะภาพถ่ายที่ ดี แต่ละช่วงในอดีตจนถึงปัจจุบันว่า แนวความคิด การสร้างผลงานของศิลปิน และ สุนทรียภาพ

ของแต่ละช่วงเป็นอย่างไร ซึ่งผู้เรียนจะมีโอกาสวิเคราะห์ในส่วนต่างๆ และ นำมาปรับ ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสร้างผลงานที่เป็นไปในแนวทางของตนเองได้ นอกจากนี้ เนื้อหาทางประวัติศาสตร์ ศิลปะภาพถ่ายแล้ว ถาวร โกอุดมวิทย์ (2553) กล่าวว่า ผู้เรียนควรได้ศึกษา หลักการ ทฤษฎี ให้เข้าใจว่า ภาพถ่ายจะเป็นผลงานศิลปะได้อย่างไร ขั้นตอนการสร้างศิลปะภาพถ่าย และการถ่ายทอดอารมณ์ ความงานนั้นสามารถทำได้ด้วยวิธีการใดบ้าง รวมทั้ง ค้นหาลักษณะทางศิลปะของตนเองนั้น ทำได้อย่างไร ซึ่งผู้สอนจะมีบทบาทสำคัญในการแนะนำแนวทางที่ดี และช่วยค้นหาวิธีการ สำหรับผู้เรียนแต่ละคน ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้สอนต้องทำให้ เนื้อหาการสอนเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ไม่ยากมากจนเกินไป และต้องอธิบายจากสิ่งที่ยากให้เข้าใจได้ง่าย เหมาะสมกับวัยวุฒิ และความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่ สอดคล้องกับ วิชัย วงใหญ่ (2543) กล่าวว่า เนื้อหารายวิชา จะต้องปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้ใหม่อยู่เสมอ เหมาะสมกับผู้เรียน เป็นความรู้ที่สามารถเอาไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในรายวิชา และประกอบอาชีพได้ในอนาคต

4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สอน

เมื่อพิจารณาโดยรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมากที่สุด ในประเด็นด้านคุณสมบัติของผู้สอนว่า การปฏิบัติหน้าที่ในบทบาทผู้สอนศิลปะภาพถ่ายควรเป็นคนที่เปิดใจกว้าง การวางตัวที่เป็นกลาง สามารถซาบซึ้ง แนะนำ วิเคราะห์ผลงานได้ดี และพัฒนาความสามารถของตนเองทั้งในการสอน และสร้างผลงานศิลปะภาพถ่ายอยู่เสมอ จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า นอกจากผู้สอนจะเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถทางด้านศิลปะภาพถ่ายแล้ว การเปิดใจกว้างยังเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเรียนการสอนในรายวิชาศิลปะภาพถ่ายด้วย โดยถาวร โกอุดมวิทย์ (2553) ได้กล่าวสนับสนุนประเด็นนี้ว่า ผู้ที่เป็นผู้สอนที่ดีจำเป็น ต้องเปิดใจกว้าง ไม่ควรตีกรอบตนเองแล้วนำไปสอนผู้เรียน จำเป็นต้องทันสมัยเพราะศิลปะเปลี่ยนแปลงทุกวัน และผู้สอน ต้องยอมรับได้ว่าในบางเรื่องตนเองยังมีความรู้ไม่พอ จึงควรต้องเร่งหาความรู้ที่นำมาสอนให้ผู้เรียนเข้าใจได้โดยง่าย

พร้อมกันนี้ อัญญา โปราณานนท์ (2553) ได้กล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณสมบัติผู้สอนว่า ผู้สอนแต่ละท่านไม่เหมือนกัน ประสบการณ์ ทัศนคติ กระบวนการคิด และความสนใจต่างกัน แต่คุณสมบัติหลักที่ผู้สอนควรมี คือ ต้องแบ่งแยกบทบาทของตนเองได้ กล่าวคือ ผู้เรียนในชั้นปีที่ 1 ระดับมหาวิทยาลัย มีความรู้ และทักษะพื้นฐานทางศิลปะและการถ่ายภาพไม่เพียงพอ ผู้สอนจึงต้องเข้าใจถึงรู้ความสามารถของผู้เรียน ไม่ควรวางตัวเป็นศิลปิน และถือตัวตนเป็นใหญ่ ควรเปิดใจกว้างรับฟังสิ่งที่ผู้เรียนนำเสนอ ดังนั้น การเปิดใจกว้างเป็นสิ่งสำคัญในการสอนรายวิชาศิลปะภาพถ่าย สอดคล้องกับ วรารัตน์ สุวรรณผาคี (2553) กล่าวว่า ถึงแม้ผู้สอนจะมีความรู้ ความสามารถในเรื่องของศิลปะภาพถ่าย แต่มีความยึดมั่นในตัวเองสูง ก็ไม่ใช่สิ่งที่พึงประสงค์นัก ใน

ระบบของการเรียนการสอน เพราะสิ่งนี้จะนำไปสู่การโน้มเอียง และเกิดปัญหาในการตัดสินใจคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายในท้ายที่สุด

นอกจากนี้ ในการเรียนการสอน ผู้สอนต้องมีความรู้ ความสามารถ ซึ่ง วิวัฒน์ชัย สุขทรัพย์ (2553) กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า ผู้สอนที่ดีควรเปิดใจกว้าง แต่สิ่งสำคัญคือ ควรรู้วิธีสอน และแนะแนวทางที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพราะ ถ้าผู้สอนที่มีความสามารถเฉพาะทางด้านศิลปภาพถ่ายแต่เพียงด้านเดียว แต่ไม่มีความสามารถในการสอน ก็เปล่าประโยชน์

ผู้วิจัยเห็นว่า ประเด็นการเปิดใจกว้างนั้น ยังมีข้อสังเกตที่ต้องให้ความสำคัญ ในเรื่องความขัดแย้งกันระหว่างบุคลิก และบทบาทหน้าที่ของผู้สอน กล่าวคือ เมื่อผู้สอนอยู่ในบทบาทของศิลปิน ในการสร้างผลงานศิลปภาพถ่ายของตนเอง ต้องเป็นคนช่างสังเกต ละเอียดรอบคอบ มีสุนทรียภาพ และอัตลักษณ์ทางศิลปะ แต่เมื่อใดก็ตามที่เปลี่ยนเป็นบทบาทผู้สอน ความเป็นอัตลักษณ์ทางศิลปะของตนเอง จะไม่ควรนำมาเป็นปัจจัยหลัก ที่ใช้ในการเรียนการสอน และตัดสินผลงานศิลปภาพถ่าย

5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทผู้สอนรายวิชาศิลปภาพถ่าย

เมื่อพิจารณาโดยรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมาก ในประเด็นด้านความรู้ผู้สอนรายวิชาศิลปภาพถ่ายว่า ผู้สอนศิลปภาพถ่ายควรมีความรู้ด้านการถ่ายภาพ และด้านของศิลปะอย่างลึกซึ้งเพียงพอ ประกอบกับความรู้รอบตัวที่กว้าง ทันสมัย และมีความรู้ทางด้านการเรียนการสอนด้วย โดย อุบล ตูจินดา (2532) กล่าวว่า ผู้สอนควรเข้าใจพื้นฐานหลักการ ทฤษฎี และมีความชำนาญทางด้านของศิลปภาพถ่าย สามารถนำสิ่งเหล่านี้มาสอนให้ผู้เรียนเข้าใจได้ สอดคล้องกับ กิตติชัย เกษมสานต์ (2553) กล่าวว่า ความรู้ด้านการถ่ายภาพ คือ ความเข้าใจในด้านของเทคนิคการถ่ายภาพ การใช้กล้องถ่ายภาพ รวมไปถึงประวัติศาสตร์ศิลปภาพถ่าย ต้องลึกซึ้งและต้องสามารถนำความรู้ที่นำมาส่งเสริมให้ผู้เรียนประยุกต์เข้ากับการสร้างงานศิลปะได้ และ สุรพงษ์ เอี่ยมพิชัยฤทธิ์ (2553) กล่าวว่า ผู้สอนต้องเข้าใจว่าศิลปะคืออะไร และสามารถนำความรู้ทางการถ่ายภาพนำมาผสมผสานเข้ากับศิลปะได้อย่างไร พร้อมกันนี้ ยงยุทธ คะสว่างค์ (2553) กล่าวเพิ่มเติมว่า ความรู้ที่รอบด้าน และทันสมัยก็เป็นส่วนที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญ เพราะสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ศิลปินจึงมีวิธีการสร้างสรรค์ ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ ผู้สอนควรจะต้องทำให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อ ศิลปะ ความงาม รายวิชา และการใช้ชีวิต ส่งผลให้ผู้เรียนค้นหาและเข้าใจอัตลักษณ์ทางศิลปะของตนเอง เป็นไปตามจุดประสงค์ รายวิชาที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้สอนสามารถส่งเสริมผู้เรียนได้โดย มีการจัดทัศนศึกษานอกสถานที่ เช่น หอศิลป์ ชุมชน ธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2554) ได้กล่าวว่า การที่ได้ไปสัมผัสกับความงามตามธรรมชาติ หรือความงามที่อยู่รอบตัวอื่นๆ ที่นอกจาก

การใช้ชีวิตปกติประจำวัน เป็นการเปิดโลกทัศน์และพัฒนาระดับจิตใจ อารมณ์ของผู้เรียนได้ ดังนั้น ผู้สอนศิลปภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา จัดว่ามีบทบาทสำคัญมากในการส่งเสริมผู้เรียนให้ เกิดทัศนคติที่ดี เป็นประโยชน์ต่อการสร้างผลงานศิลปภาพถ่าย และการใช้ชีวิตในอนาคต

6. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ของผู้เรียนศิลปภาพถ่าย

เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมาก ในประเด็นด้านความรู้ของผู้เรียนศิลปภาพถ่ายว่า ผู้เรียนที่จะสามารถเรียนศิลปภาพถ่ายได้จำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานทางการถ่ายภาพ และเคยได้รับการศึกษาแนวความคิดทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ ศิลป์ ประวัติศาสตร์ศิลปภาพถ่าย พร้อมทั้งมีความรู้รอบตัวด้วย ซึ่ง วราวรรณ สุวรรณชาติ (2553) กล่าวว่า โดยส่วนใหญ่ผู้เรียนจะผ่านการศึกษาองค์ความรู้เหล่านี้ ในชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 ในหลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์ สาขาการถ่ายภาพ ระดับอุดมศึกษา ซึ่งพื้นฐานสำคัญเหล่านี้ จัดว่าเป็นประโยชน์ต่อการเรียนชั้นสูง สำหรับรายวิชาศิลปภาพถ่าย และควรบรรจุไว้แผนการเรียนของชั้นปีที่ 3 ถึงชั้นปีที่ 4 ระดับอุดมศึกษา สอดคล้องกับ พงษ์ศักดิ์ ตั้งติวาจา (2553) หัวหน้าสาขาวิชาการถ่ายภาพ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กล่าวเพิ่มเติมว่า รายวิชาศิลปภาพถ่ายเป็นวิชาที่เรียนรู้ ต่อยอดให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ภาพถ่าย ให้กลายเป็นงานศิลปะได้ ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า พื้นฐานองค์ความรู้ดังที่กล่าวไปแล้วนั้น มีความจำเป็นที่จะทำให้ผู้เรียน ทำความเข้าใจกับเนื้อหาการสอน เรียนรู้และประยุกต์ใช้องค์ความรู้ต่างๆ ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปภาพถ่ายได้เร็วขึ้นเหมาะสมกับเวลาที่มีจำกัดได้

นอกจากนี้ วิวัฒน์ชัย สุขทัณฑ์ (2553) และสุชีพ วรรณสุด (2553) ยังได้ให้ข้อเสนอแนะอีกว่า วิชาศิลปนิยม หรือ ศิลปวิจารณ์ (Art Appreciation) เป็นรายวิชาหนึ่ง ที่ผู้เรียนควรมีพื้นฐาน ซึ่งเป็นวิชาที่ว่าด้วยการชื่นชม ซาบซึ้งความงามของศิลปะ ในการสร้างผลงานศิลปภาพถ่าย ผู้เรียนควรจะต้องเข้าใจว่า ความงามเป็นอย่างไร ด้วยเหตุผลนี้ ถ้าผู้เรียนเข้าใจวิธีการซาบซึ้งศิลปะแล้ว จะเป็นส่วนที่ช่วยสนับสนุนในการสร้างผลงานศิลปภาพถ่ายได้ดีขึ้น ซึ่งผู้วิจัยพบว่ารายวิชาศิลปนิยม หรือ ศิลปวิจารณ์ จัดสอนในหลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์ สาขาการถ่ายภาพ มีเพียงบางมหาวิทยาลัยเท่านั้น อาจเนื่องมาจากความไม่พร้อมของบุคลากร หรือขาดแคลนผู้สอนที่มีความรู้จริง ซึ่งในสภาพสังคมปัจจุบันสมควรอย่างยิ่งที่จะให้มีรายวิชานี้ บรรจุอยู่ในหลักสูตร

7. ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานศิลปภาพถ่ายของผู้เรียน

เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมาก ในประเด็นด้านผลงานศิลปภาพถ่ายว่า ผลงานศิลปภาพถ่ายที่ดีนั้น ย่อมมาจากความรู้ ความเข้าใจ และ

การประยุกต์ใช้ที่ดี จะทำให้ผลงานมีแก่นสาร และมีมิติเชิงลึกที่ชัดเจน เป็นไปตามทฤษฎีระบบของ วัตถุประสงค์ทางการศึกษา (Taxonomy of Educational Objectives) ของ บลูม และ คนอื่นๆ (Bloom, Krathwohl, and Masia, 1956 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2545) ที่ครอบคลุม วัตถุประสงค์ทางการศึกษา ซึ่งมุ่งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน ทั้ง 3 ด้าน กล่าวคือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย โดย ภูมิภมม ผดุงรัตน์ (2553) ศิลปิน และอาจารย์พิเศษสาขา ศิลปภาพถ่าย มหาวิทยาลัยรังสิต กล่าวสนับสนุนว่า ถ้าศิลปินสร้างผลงานออกมาโดยที่ไม่มีความรู้ หรือไม่เข้าใจในเรื่องนั้นอย่างลึกซึ้ง ผลงานที่ออก มาส่วนมากจะไม่มีแก่นสาร และไม่หนักแน่น ชัดเจน สอดคล้องกับ สุชีพ วรรณสุด (2553) ที่กล่าวว่า เมื่อผู้เรียน มีความรู้ จำได้ เข้าใจแล้วนำไป ประยุกต์ ใช้ ส่วนใหญ่จะส่งผลให้ผู้เรียนสร้างผลงานศิลปภาพถ่ายออกมาได้ดีเสมอ ถ้าไม่มีความรู้ จริง หรือรู้เพียงผิวเผิน จะทำให้ผลงานมีโอกาสที่จะขาดความสมบูรณ์อย่างมาก และไม่สามารถ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ทางการศึกษาได้ชัดเจน

พร้อมกันนี้ ผลงานศิลปภาพถ่าย จะสะท้อนด้านความรู้ของผู้เรียนแล้ว ยังสามารถสะท้อน ทศนคติการมองโลกในเรื่องต่างๆเช่น ความรัก สังคม ศาสนา ปรัชญา ฯลฯ และสะท้อนด้าน อารมณ์ ความรู้สึก รสนิยม และความเป็นอัตลักษณ์ทางศิลปะของผู้เรียนด้วย ในเรื่องนี้ สุขเกษม อุยโต (2553) กล่าวว่า ผลงานศิลปะแทบทุกชนิด จะบอกถึงทัศนคติ ความรู้สึกของผู้สร้างงานเสมอ ซึ่งบ่งบอกได้มากกว่าด้านความรู้ที่ผู้เรียนนั้นมีอยู่ หรือ ด้านของจิตใจ บางครั้งสามารถบอกบาง เรื่องที่นอกเหนือจากผู้เรียนนำเสนอได้โดยไม่รู้ตัว

ผลงาน (Objective) ซึ่งสะท้อนทักษะ ความชำนาญ ความละเอียดรอบคอบ การเลือกใช้ เทคนิคและการแสดงออกว่า มีทักษะและความชำนาญระดับไหน ในเรื่องนี้ กนต์ สุสังกรกาญจน์ (2553) กล่าวว่า ตัวผลงานนั้นจะแสดงถึงทักษะได้ชัดเจนที่สุด เพราะการสร้างผลงานศิลปภาพถ่าย เกี่ยวข้องกับกล้องถ่ายภาพ ซึ่งต้องเรียนรู้การควบคุมกล้องในการสร้างงาน ตลอดจนการเลือกฟิล์ม เลือกล้อง กระบวนการอัดภาพ (Post Process) ที่ต้องอาศัยพื้นฐานการถ่ายภาพที่ดี และแสดงฝีมือ ผ่านผลงานศิลปภาพถ่ายได้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า การสร้างผลงานศิลปภาพถ่าย ในรายวิชา ศิลปภาพถ่าย ควรจะเลือกใช้เทคนิคให้สอดคล้องกับแนวความคิดของผู้เรียนเป็นหลัก ซึ่ง วราวรรณ สุวรรณชาติ (2553) ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า ในการปฏิบัติ งานวิชานี้ ไม่ได้อยู่ในกรอบของการ ให้ความสำคัญทางความถูกต้องด้านเทคนิคเป็นหลัก เหมือนกับรายวิชาอื่นๆ ทางการถ่ายภาพ แต่จะ ให้ความสำคัญที่การเลือกเทคนิคที่เหมาะสม สอดคล้องกับแนวความคิดหลัก ที่ผู้เรียนต้องการ นำเสนอเท่านั้น ถึงแม้ว่าจะไม่ถูกต้องตามทฤษฎี ภาพถ่ายอาจจะมืดหรือสว่างกว่าปรกติ แต่เมื่อ ผู้สอนมองภาพรวมแล้วส่งเสริมแนวความคิดของผู้เรียนให้ชัดเจนขึ้น ก็ถือว่าเป็นทักษะการ เลือกใช้เทคนิคที่ดีได้

8. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล

เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมาก ในประเด็นด้านการวัดและประเมินผลว่า ในภาคทฤษฎี ถ้ามีการสอบภาคทฤษฎี ข้อสอบควรเป็นการถามความเข้าใจ และการประยุกต์ใช้มากกว่า การจดจำเนื้อหาความรู้ เนื่องจาก ในการศึกษา ระดับอุดมศึกษา สถาบันการศึกษา เป็นแหล่งฝึกฝนทักษะ ความชำนาญเพื่อทำงานแบบมืออาชีพ (เนตร หงส์ไกรเลิศ, 2552) ดังนั้น การมีความรู้เพียงอย่างเดียว แต่ไม่สามารถประยุกต์ใช้ในการทำงานจริง จะทำให้ผู้เรียนนั้นไม่มีความสามารถในการปฏิบัติทำงานจริงได้ ซึ่งผิดวัตถุประสงค์ เป้าหมายสำหรับแผนการพัฒนาศึกษาในระดับอุดมศึกษาระดับที่ 10 (พ.ศ.2551-2554) ที่มุ่งผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ สามารถปฏิบัติงานได้เป็นอาชีพ ส่วนในภาคปฏิบัติ สามารถวัดและประเมินผลได้จากผลงานศิลปภาพถ่ายในระหว่างเรียน และผลงานสรุปรวบยอดท้ายเทอม ในด้านต่างๆซึ่งจะครอบคลุมทฤษฎีระบบของวัตถุประสงค์ทางการศึกษา ของบลูมและคนอื่นๆ (Bloom, Krathwohl, and Masia, 1956 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2545) เป็นสำคัญ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า การวัดและประเมินผลที่ผลงาน จำเป็นต้องกำหนดเกณฑ์การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ในการเรียนการสอนให้มีความชัดเจน เพราะสามารถช่วยให้ผู้สอนประเมินผลผู้เรียนผ่านผลงานศิลปภาพถ่ายได้ชัดเจนขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียน ปรับปรุง แก้ไขข้อผิดพลาดได้ตรงจุด ซึ่ง พงษ์ศักดิ์ ตั้งติวาจา (2553) กล่าวว่า ในการกำหนดเกณฑ์การตัดสินเป็นสิ่งที่จำเป็นมาก แต่ส่วนใหญ่ผู้สอนจะไม่ได้กำหนดเกณฑ์ขึ้นเป็นกิจจะลักษณะ อาจด้วยข้อจำกัดทางด้านหลักการ ทฤษฎี ที่ในการเรียนการสอนศิลปภาพถ่ายในประเทศ และต่างประเทศยังไม่ชัดเจน เนื่องจากต้องผ่านการตีความเรื่องของศิลปะ จึงทำให้เกิดความไม่ชัดเจน เพราะการตีความศิลปะ เป็นเรื่องเฉพาะบุคคลมาก ขึ้นกับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญมาก สอดคล้องกับ อัญญา โปราณานนท์ (2553) ที่กล่าวว่า ปัญหาเรื่องความไม่ชัดเจนของการกำหนดเกณฑ์การตัดสิน เนื่อง จาก ผู้สอนในรายวิชาศิลปภาพถ่าย ส่วนใหญ่เป็นศิลปินหรือช่างภาพอาชีพ ซึ่งจบมาจากสาขาเฉพาะ ไม่ได้จบจากสายการศึกษาโดยตรง ดังนั้น อาจกำหนดเกณฑ์การตัดสินจากประสบการณ์ส่วนตัว และอาจไม่ชัดเจนเรื่องบทบาทว่าเป็นผู้สอน หรือเป็นศิลปิน ความเป็นตัวของตัวเองจึงสูง และขาดการศึกษาด้านหลักการในการตัดสิน จนเกิดเป็นปัญหาในที่สุด ซึ่งปัญหานี้ไม่ได้เกิดเฉพาะการศึกษาในประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นปัญหาของการศึกษาในต่างประเทศด้วย เนื่องจาก หลักเกณฑ์นั้นมีหลากหลาย และไม่ได้รวบรวม ศึกษาจนทำให้เป็นหลักเกณฑ์มาตรฐานที่ใช้ร่วมกันได้แบบสากล รวมทั้งผลงานศิลปภาพถ่ายแต่ละชิ้น มีความเฉพาะและอาจไม่สามารถที่จะกำหนดเกณฑ์ตายตัวเพื่อใช้สำหรับงานทุกชิ้นเหมือนกันได้ ซึ่งในปัจจุบัน ผู้วิจัยพบว่า ผู้สอนส่วนใหญ่ ก็กำลังพยายามศึกษาและกำหนดเกณฑ์การตัดสินให้ชัดเจนขึ้นอยู่แล้ว

ถึงแม้ว่า ผู้สอนจะมีการกำหนดเกณฑ์การตัดสินคุณค่าศิลปภาพถ่ายไว้ก่อนข้างชัดเจนแล้ว แต่การตัดสินผลงานสรุปรวบยอดปลายภาคการศึกษา โดยผู้สอนเพียงคนเดียว อาจทำให้เกิดปัญหา

ในการตัดสินใจได้ เพราะการตัดสินผลงานศิลปะแทบทุกประเภท มักจะเกี่ยวข้องกับทักษะและประสบการณ์ของผู้ตัดสินเสมอ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า เพื่อลดปัญหาดังกล่าว ในการตัดสินผลงานศิลปะภาพถ่าย ควรจะต้องเชิญผู้สอนท่านอื่นๆมาเป็นกรรมการ หรือ ตัดสินโดยฟังความคิดเห็นของผู้เรียนในชั้นร่วมพิจารณาด้วย โดย ชัยวุฒิ พุฒทอง (2553) กล่าวว่า การเชิญผู้สอนท่านอื่นๆมาร่วมในการตัดสินผลงานรวบยอดท้ายเทอมเป็นสิ่งที่ดี และเห็นสมควร แต่ในสภาพจริงปัจจุบัน การเชิญผู้สอนท่านอื่นในช่วงเวลาปลายภาคการศึกษา เป็นเรื่องยาก ด้วยข้อจำกัดของเวลา และภาระหน้าที่ของผู้สอน ดังนั้น ถ้าไม่สามารถเชิญผู้สอนได้ ควรแก้ปัญหานี้โดยเปิดอภิปรายความคิดเห็นของผู้เรียนในชั้นแทน เพื่อลดปัญหาดังกล่าวได้แนวทางหนึ่ง

เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมากที่สุด ในประเด็นด้านการวัดและประเมินผลว่า วิธีการวัดผลด้านพุทธิพิสัย ตามทฤษฎีระบบของวัตดูประสงศ์ทางการศึกษา ของบลูมและคนอื่นๆ (Bloom, Krathwohl and Masia, 1956 อ้างถึงในมะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2545) ผู้สอนสามารถสังเกตได้จาก การซักถามของผู้เรียน ในห้องเรียน และสามารถสังเกตเพิ่มเติมได้จากผลงานระหว่างเรียนและผลงานสรุปรวบยอดปลายภาคการศึกษา ซึ่ง พรรษา สุนาวี (2553) และ กนต์ สุสังกรกาญจน์ (2553) กล่าวเพิ่มเติมว่า การวัดผลทางพุทธิพิสัย ควรจะวัดจากการสอบข้อเขียนเพิ่มเติมด้วย สอดคล้องกับ สุชีพ วรรณสุด (2553) ว่าการประเมินผลด้านพุทธิพิสัย ทำได้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสอบข้อเขียน การทำรายงาน การสอบปากเปล่า และ วิวัฒน์ชัย สุขทัณฑ์ (2553) ให้ข้อเสนอแนะว่า การจัดสอบทฤษฎีข้อเขียนที่เป็นแบบอัตนัยจะดีกว่าแบบปรนัย เพราะรายวิชาศิลปะภาพถ่ายเป็นรายวิชาที่เกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็น จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตอบคำถามที่วิเคราะห์ได้อย่างอิสระขึ้น

ผู้วิจัยเห็นว่า ในแง่ของวิธีการวัดผลด้านพุทธิพิสัย ผู้สอนสามารถสังเกตได้จากการซักถามในห้องเรียน แต่จากการสอบถามผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ พบว่า อาจจะสังเกตได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น อาจเนื่องมาจาก วัฒนธรรมการซักถามของผู้เรียนในปัจจุบันไม่กล้าซักถาม และไม่กล้าแสดงความคิดเห็นที่นอกเหนือจากการบรรยายของผู้สอน ดังนั้น การวัดผลทางด้านพุทธิพิสัย นอกเหนือจากการสังเกตจากการซักถาม และผลงานของผู้เรียนแล้ว เห็นสมควรให้มีการสอบข้อเขียน การทำรายงาน หรือการสอบปากเปล่า ซึ่งจะทำให้การวัดผลสมบูรณ์ชัดเจนขึ้น

เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก และสอดคล้องกันมากในประเด็นด้านการวัดและประเมินผลว่า การวัดผลด้านจิตพิสัย ผู้สอนสามารถวัดได้จากพฤติกรรม การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ความตรงต่อเวลา ทั้งในการเข้าเรียนและการส่งงาน รวมทั้งมีความรับผิดชอบ ต่อตัวเองและสังคม โดย สุชีพ วรรณสุด (2553) กล่าวว่า การวัดผลโดยการสังเกตจากพฤติกรรมของ

ผู้เรียนในชั้นเรียนได้ แต่ถ้าจำนวนผู้เรียนมีมาก จะทำให้การสังเกตไม่ทั่วถึงได้ ก็อาจต้องเปลี่ยนไปสังเกตจากการตรงต่อเวลาในการเข้าเรียนและการส่งงานของผู้เรียนทดแทน และ พรรษา สุนาวิ (2553) กล่าวเพิ่มเติมว่า ควรสังเกตผู้เรียนจากการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มด้วย ซึ่งเป็นการจำลองการอยู่ร่วมกันของสังคม ที่ผู้เรียนจะต้องประสบเมื่อสำเร็จการศึกษา นอกจากนี้ วราวรรณ สุวรรณผาด (2553) กล่าวว่า ในการเรียนการสอนวิชาศิลปะภาพถ่าย จะเน้นเรื่องของพฤติกรรมของผู้เรียนมากเป็นพิเศษ ซึ่งมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าความรู้ หรือทักษะที่ได้รับ เพราะในปัจจุบันเห็นได้ชัดเจนว่า สังคมมีความวุ่นวาย จึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้บัณฑิตที่จบการศึกษา เป็นคนดี ควบคู่กับมีความสามารถ และมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมด้วย

นอกจากการวัดผลด้านจิตพิสัยด้วยการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า อีกส่วนหนึ่งที่สามารถวัดผลได้ คือ การวัดที่การสังเกตที่ตัวผลงานศิลปะภาพถ่ายของผู้เรียน เนื่องจาก ผลงานศิลปะแทบทุกชนิด สามารถบอกถึงผู้เรียนว่า ทักษะคิด ความชอบ ความเชื่อในสิ่งต่างๆ เป็นอย่างไร ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับจิตใจทั้งสิ้น ทั้งนี้ กิตติชัย เกษมสานต์ (2553) กล่าวว่า ผลงานสามารถสะท้อนในเรื่องของอารมณ์ ความรู้สึกได้โดยตรง สังเกตจากช่วงวัยรุ่นน่าจะมองในเรื่องที่เกี่ยวกับตัวเอง ความรัก ออกหัก เป็นต้น ส่วนช่วงของผู้ใหญ่อาจจะมองในเรื่องรอบตัวที่มีความลึกซึ้งมากขึ้น เช่น สังคม ศาสนา ปรัชญา การเมือง การใช้ชีวิต เป็นต้น และ สุรพงษ์ เอี่ยมพิชัยฤทธิ์ (2553) กล่าวเพิ่มเติมว่า ถ้าผู้เรียนมีความใส่ใจ และมีทักษะคิดที่คิดต่อวิชา ผลงานศิลปะภาพถ่ายที่สร้างขึ้น จะดูมีความประณีตละเอียด ดูโดยภาพรวมแล้วทราบได้ทันทีว่า ผลงานนี้ตั้งใจทำ รวมทั้ง เมื่อผู้สอนวิเคราะห์ในตัวผลงานศิลปะภาพถ่าย ก็จะสามารถบอกรายละเอียดได้ชัดเจนว่า ผู้สร้างผลงานนี้มีทักษะคิดต่อเรื่องที่เลือกทำอะไร และนิสัยใจคอเป็นเช่นไร

นอกจากนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า การวัดผลด้านทักษะพิสัย ผู้สอนสามารถวัดได้จากผลงานศิลปะภาพถ่ายเป็นหลัก ในเรื่องของพัฒนาการทางด้านฝีมือ การควบคุมกล้อง การนำเสนอเทคนิคที่เหมาะสมกับแนวความคิด ซึ่งต้องอาศัยทักษะการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ ซึ่งโดย ธนนนท์ ชนากรกานต์ (2553) กล่าวว่า ทักษะการถ่ายภาพของผู้เรียน คือสิ่งที่เห็นได้เป็นรูปธรรมชัดเจนมากในผลงานว่า ภาพถ่ายโฟกัสภาพชัดหรือเบลอสีเป็นอย่างไร การควบคุมและการเลือกขนาดของกล้องถ่ายภาพเหมาะสมหรือไม่ สามารถนำไปใช้ถ่ายทอดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การสร้างงานของผู้เรียนได้มากน้อยเพียงใด และ สุขเกษม อุยโต (2553) กล่าวเพิ่มเติมว่า ถึงแม้ว่าแนวความคิดของผู้เรียนจะดี แต่ถ้าทักษะไม่ดี หรือไม่ส่งเสริมกัน ก็อาจทำให้ผลงานศิลปะภาพถ่ายโดยรวมไม่สมบูรณ์ หรืออาจเกิดความสวยงามได้แบบไม่ได้ตั้งใจ และไม่สามารถสร้างให้เกิดซ้ำขึ้นได้อีก ในทางกลับกัน ถ้าแนวความคิดของผู้เรียนไม่ดี แต่ทักษะดี ในบางครั้งก็อาจทำให้ผลงานสวยงามได้ แต่ผลงานนั้นอาจจะไม่มีแก่นสารเท่าที่ควร

การวัดผลและประเมินผลรายวิชาศิลปภาพถ่าย ไม่จำเป็นต้องมีการสอบภาคทฤษฎี แต่จะเก็บคะแนนจากผลงานระหว่างเรียน และคะแนนจากผลงานสรุปรวบยอดท้ายเทอม โดยมี อัตราส่วนประมาณ 60 : 40 คะแนน (ผลงานระหว่างเรียน : ผลงานสรุปรวบยอด) เนื่องจาก จุดประสงค์รายวิชาจะเน้นความคิดสร้างสรรค์ การประยุกต์ใช้และการปฏิบัติเพื่อการสร้างผลงานศิลปภาพถ่ายเป็นสำคัญ ความรู้ที่ได้รับจากเนื้อหาวิชาในห้องเรียน และการค้นคว้าเพิ่มเติมจะเป็นสิ่งที่ใช้ในการสร้างผลงานเสมอ ประกอบกับ วิธีการสอนที่ผู้สอนจะแนะนำเป็นรายบุคคล มีการรายงานความคืบหน้าโดยตลอดในระหว่างการศึกษา ดังนั้น จึงเห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะจัดการสอบทฤษฎี รวมทั้ง การออกข้อสอบทฤษฎีเป็นการยากที่จะทดสอบให้ตรงกับเรื่องที่ผู้เรียนแต่ละคนสนใจ ด้วยจำนวนผู้เรียน และความหลากหลายของเรื่องที่ผู้เรียนสนใจ จึงอาจวัดผลอะไรไม่ได้มากนัก ซึ่ง ชัยวุฒิ พุฒทอง (2553) กล่าวว่า ผู้สอนจะให้คำปรึกษา เพื่อพัฒนาการ ความต่อเนื่องตั้งแต่ต้นเทอม จนถึงท้ายเทอมการศึกษา แล้วเก็บคะแนนจากผลงานย่อยระหว่างเรียน จนถึงผลงานศิลปภาพถ่ายรวบยอดท้ายเทอม และการรายงานความคืบหน้าของผู้เรียน โดยสม่ำเสมอ สอดคล้องกับ เกียรติศักดิ์ วันจรรย์ (2553) กล่าวเพิ่มเติมว่า ความรู้ความสามารถทั้งหมดของผู้เรียน สรุปสุดท้ายจะอยู่ที่ผลงานศิลปภาพถ่าย จึงไม่จำเป็นที่จะต้องสอบภาคทฤษฎีเพิ่มเติมก็ได้

อย่างไรก็ดี ได้มีข้อสังเกตในเรื่องการจัดการจัดสอบภาคทฤษฎีว่า ควรจะต้องมีการสอบทฤษฎี โดย วิวัฒน์ชัย สุขทรัพย์ (2553) และสุชีพ วรรณสุด (2553) กล่าวว่า การจัดสอบข้อเขียนภาคทฤษฎีเป็นสิ่งจำเป็นในการวัดความรู้ของผู้เรียน ถึงแม้ว่า ความรู้ทั้งหมดนำไปใช้สร้างผลงานก็ตาม แต่เพื่อเป็นข้อพิสูจน์ว่า ผู้เรียนได้รับความรู้อะไรจากรายวิชา สอดคล้องกับ กันต์ สุตังกรกาญจน์ (2553) กล่าวว่า ผู้สอนจะทราบได้อย่างไรว่า ผลงานศิลปภาพถ่ายนั้น ผู้เรียนสร้างด้วยตัวเอง อาจมีการจ้างผู้อื่นสร้างผลงานขึ้น โดยที่ผู้สอนไม่มีทางทราบได้ ดังนั้น วิธีเดียวที่จะแก้ปัญหานี้ได้ จำเป็นที่จะต้องจัดสอบภาคทฤษฎี เพราะอย่างน้อย ผู้สอนจะทราบว่าผู้เรียนมีความรู้ และสร้างผลงานด้วยตนเอง ถึงแม้ว่า อาจจะไม่สามารถป้องกันการจ้างผู้อื่นสร้างผลงาน ได้ทั้งหมดก็ตาม จากข้อคิดเห็นดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นข้อควรระวังของผู้สอนซึ่งสามารถนำไปพิจารณาเพิ่มเติมในการวัดและประเมินผล ดังนั้น ถ้ามีความเป็นไปได้ ผู้สอนอาจจะต้องมีการจัดสอบข้อเขียนภาคทฤษฎีด้วย เพื่อลดข้อปัญหาเหล่านี้ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นได้

9. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้ความสำคัญในการเรียนการสอน

เมื่อพิจารณาโดยรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยปานกลาง และเห็นสอดคล้องกันมาก ในประเด็นการให้ความสำคัญในการเรียนการสอนว่า การเรียนการสอนศิลปภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ กับผลงานสรุปรวบยอดท้ายเทอม อย่างละ

เท่าๆกัน โดยถึงแม้ว่ากระบวนการเรียนรู้จะมีความสำคัญในการเรียนการสอน แต่ผลงานสรุปรวบยอดปลายภาคการศึกษา ก็มีความสำคัญมากในระดับอุดมศึกษาเช่นกัน เพราะ โดยทั่วไปสถาบันอุดมศึกษา มีหน้าที่มุ่งผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ ความสามารถ และปฏิบัติงานได้อย่างมืออาชีพ รองรับความต้องการของสังคม เศรษฐกิจอย่างมีคุณภาพ ตามเป้าหมายแผนพัฒนาการศึกษา ระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 10 (พ.ศ.2551-2554) ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้สอนควรให้ความสำคัญทั้ง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ของผู้เรียน ควบคู่กับ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างผลงานศิลปภาพถ่ายอย่างมีคุณภาพ

นอกจากนี้ กิตติชัย เกษมสานต์ (2553) ยังให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ว่า เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในระดับอุดมศึกษา เพราะเป็นการศึกษาไม่ใช่การประกวดภาพถ่าย ดังนั้น การพัฒนาความคิดอย่างเป็นระบบในระหว่างเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ และเมื่อความคิดเป็นระบบจะส่งผลให้ผลงานศิลปภาพถ่ายมีคุณภาพขึ้น ซึ่ง ถาวร โกอุดมวิทย์ (2553) กล่าวว่า ทั้งสองสิ่งนี้ ต้องควบคู่กัน ไม่มีสิ่งใดสำคัญกว่า โดยกระบวนการเรียนรู้ที่ดี ผู้เรียนก็จะเข้าใจและมีพัฒนาการที่ดี ส่งผลให้ผลงานศิลปภาพถ่ายมีคุณภาพด้วยเช่นกัน และ สุรพงษ์ เอี่ยมพิชัยฤทธิ์ (2553) ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับ ผลงานสรุปรวบยอดท้ายเทอมว่า ผลงานศิลปภาพถ่ายเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า ในกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน เรียนรู้มาได้มากน้อยเพียงใด มีพัฒนาการอย่างไร เป็นการตอบ โจทย์ซึ่งกัน และกัน ไม่สามารถกล่าวได้ว่า สิ่งใดสำคัญกว่ากัน ดังนั้น จากข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยเห็นว่า กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และผลงานสรุปรวบยอดปลายภาคการศึกษาของผู้เรียน มีความสำคัญที่เท่าเทียมกัน

ด้านการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับเกณฑ์การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย

เมื่อพิจารณาโดยรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมาก ในประเด็นด้านเกณฑ์การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายว่า เกณฑ์การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ผู้ตัดสินจะต้องพิจารณาผลงานถึงส่วนสำคัญดังต่อไปนี้

- 1) แนวความคิดหรือวัตถุประสงค์การสร้างผลงาน ที่ผู้สร้างผลงานได้กำหนดขึ้น ต้องมีความชัดเจน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ผู้ตัดสิน ใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินว่า ผลงานศิลปภาพถ่ายที่ผู้สร้างขึ้นนั้น เป็นไปตามที่ผู้สร้างผลงานกำหนดวัตถุประสงค์ขึ้นหรือไม่
- 2) การจัดองค์ประกอบศิลป์ เป็นส่วนที่ทำให้ผลงานเกิดความงาม และมีส่วนทำให้เกิดความน่าสนใจ ส่วนสำคัญจะต้องสอดคล้อง ส่งเสริมกับแนวความคิด หรือวัตถุประสงค์การสร้างผลงานเป็นหลัก โดยพิจารณาถึงความถูกต้องเหมาะสม ตามทฤษฎี หลักการ

3) กระบวนการทางเทคนิค เป็นส่วนที่ทำให้เกิดรูปแบบของสื่อภาพถ่าย ซึ่งมีลักษณะ เฉพาะ เกี่ยวข้องกับทักษะ ฝีมือ การใช้กล้องถ่ายภาพหรือเครื่องมือสร้างภาพถ่าย และคุณภาพของผลงาน เป็นส่วนช่วยในการส่งเสริมแนวคิดหรือการถ่ายทอดอารมณ์ของผู้สร้างงาน ทั้งนี้ การเลือก ใช้เทคนิคจำเป็นต้องสอดคล้อง ส่งเสริมกับแนวความคิด หรือวัตถุประสงค์ของผู้สร้างผลงานเป็นหลัก โดยพิจารณาถึงความถูกต้องเหมาะสม ตามทฤษฎี หลักการ

4) การถ่ายทอดอารมณ์ เป็นส่วนของการสื่อสาร การถ่ายทอดงานตามแนวคิดทางศิลปะระหว่างผู้สร้างผลงานและผู้ชมผลงาน โดยการถ่ายทอดอารมณ์ในทิศทางใด เหมาะสมหรือไม่นั้น ผู้ตัดสินต้องพิจารณาตามแนวความคิดหรือวัตถุประสงค์ของผู้สร้างงานเป็นหลัก

5) ความน่าสนใจของผลงาน เป็นส่วนที่ทำให้ผลงานน่าติดตาม และค้นหาเนื้อหาสาระที่ซ่อนอยู่ในผลงานศิลปภาพถ่ายของผู้ชม ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับความงาม โดยความน่าสนใจไม่ว่าจะเป็น ความงามของเนื้อหา หรือ ความงามรูปแบบของศิลปะ เป็นสิ่งที่ทำให้ผลงานศิลปภาพถ่ายนั้นมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญตามที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงเห็นว่า เกณฑ์การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย จะให้ความสำคัญไปที่ การตอบ โจทย์วัตถุประสงค์ แนวความคิดของผู้สร้างผลงานว่า รูปแบบการนำเสนอ อาทิเช่น การจัดองค์ประกอบศิลป์ การเลือก ใช้เทคนิค และการถ่ายทอดอารมณ์ มีความสอดคล้อง ส่งเสริมแนวความคิดกันอย่างชัดเจนเพียงใด ซึ่งโดย ชนนนท์ ชนกรกานต์ (2553) กล่าวว่า ผลงานจะออกมาดีหรือไม่นั้น ไม่ได้อยู่ที่ความถูกต้องตามทฤษฎีในด้านต่างๆ อาทิเช่น ทฤษฎีการถ่ายภาพ การจัดองค์ประกอบศิลป์ ฯลฯ เท่านั้น แต่อยู่ที่ ความสัมพันธ์สอดคล้องกันระหว่างแนวความคิด กับรูปแบบการนำเสนอ ว่ามีความเหมาะสมเพียงใด เพื่อสามารถถ่ายทอดเนื้อหา หรืออารมณ์ ออกมาให้ผู้ชมรับข้อมูลของศิลปินที่ต้องการนำเสนอได้ถูกต้อง เพราะศิลปะคือการสื่อสาร สอดคล้องกับ เกียรติศักดิ์ วันจรรย์รัตน์ (2553) กล่าวว่า ในการเรียนการสอนศิลปภาพถ่าย การตีโจทย์วัตถุประสงค์ของผู้สร้างงานเป็นเรื่องสำคัญ ควรจะต้องรู้ถึงที่มาที่ไป มีเหตุและผล จากการศึกษาแนวความคิดและทฤษฎีต่างๆ และสามารถนำ มาประยุกต์ให้สัมพันธ์กัน ดังนั้น การสร้างผลงานให้มีความสอดคล้องกันจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่ผู้สร้างงานควรฝึกฝน เพื่อนำไปใช้สร้างผลงานศิลปภาพถ่ายได้อย่างมีคุณภาพในอนาคต

การพิจารณาภาพรวมของผลงานศิลปภาพถ่ายว่า สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของผู้สร้างงานหรือไม่ ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้ตัดสินจำเป็นต้องอาศัยความรู้ ทฤษฎี หลักการในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องของตนเองเป็นสำคัญ สอดคล้องกับ วิรัตน์ พิษณุไพบูลย์ (2536) กล่าวว่า การจะสามารถเข้าใจ และตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะ ผู้ตัดสินจะต้องมีความรู้ทางทัศนศิลป์อย่างลึกซึ้ง จึงจะตัดสินผลงานนั้นได้อย่างตรงประเด็น และสอดคล้องกับ ทฤษฎี Pragmatic เป็นทฤษฎีที่ผู้ตัดสินเป็นแกนกลาง

(Efland, 1979) ผู้ตัดสินจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจและสามารถเข้าใจถึงจุดประสงค์ของการสร้างผลงาน ซึ่ง วราวรรณ สุวรรณชาติ (2553) กล่าวเพิ่มเติมว่า ความรู้ความเข้าใจในด้านของศิลปะสุนทรียภาพ และการถ่ายภาพ ต้องมีความลึกซึ้ง และความรู้ในด้านอื่นในมุมมองกว้าง ทันสมัย ซึ่งความรู้เหล่านี้ เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้สอนที่มีหน้าที่ตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา

นอกจากนี้ การพิจารณาความน่าสนใจ หรือ ความประทับใจแรกพบ (First Impression) ของผลงานศิลปภาพถ่าย เป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งนอกเหนือจาก การพิจารณาความสอดคล้องของแนวความคิดกับรูปแบบการนำเสนอผลงาน โดยผู้วิจัยเห็นว่า การเข้าถึงความน่าสนใจของผลงานผู้ตัดสินต้องอาศัยสัญชาตญาณ ประสบการณ์ด้านศิลปะ ประสบการณ์ด้านสุนทรียะ และรสนิยม ร่วมในการพิจารณาด้วย โดยทฤษฎีด้านสุนทรียศาสตร์นั้น กล่าวถึง ผลงานศิลปภาพถ่าย จัดเป็นวัตถุทางสุนทรียะ เป็นวัตถุที่เป็นผลงานศิลปะ ที่นำมาใช้พิจารณาคุณค่าความงาม ดังนั้น ประสบการณ์ทางสุนทรียะ เกิดมาจากการรับรู้ทางสุนทรียะ (Aesthetic Perception) จากประสาทสัมผัสทั้งห้าถือเป็นสิ่งจำเป็นมากในการพิจารณา ความน่าสนใจของผลงาน (จรรยา โกมุทร์ัตนนานท์ , 2551) ซึ่ง อัญญา โปราณานนท์ (2553) กล่าวว่า รสนิยมที่ดี เกิดจากการรับรู้ทางสุนทรียะ และกระบวนการคิด การตอบสนองกับความงามที่ดี จนสามารถทราบได้ว่าสิ่งใดเรียกรสนิยมที่ดี โดยวัดจากประสบการณ์ภูมิหลัง และบรรทัดฐานของตนเอง ประสบการณ์ทางสุนทรียะจึงเป็นสิ่งเริ่มต้นของรสนิยม ซึ่ง เกียรติศักดิ์ วันจรรรัตน์ (2553) กล่าวว่า ศาสตร์ทางด้านศิลปะไม่เหมือนกับศาสตร์ด้านอื่นๆซึ่งไม่สามารถตัดสินถูกผิดได้ชัดเจน จะพิจารณาได้เพียงแค่ว่าเหมาะสมหรือไม่เท่านั้น ด้วยเนื้อหาทางศิลปะมีความยืดหยุ่น และเกี่ยวข้องกับจิตใจมนุษย์เสมอ ดังนั้น การพิจารณาตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ถ้าจะตัดสินผลงานศิลปภาพถ่ายด้วยหลักการทฤษฎีแต่เพียงอย่างเดียวก็อาจไม่เหมาะสม ควรจะต้องมีประสบการณ์ทางสุนทรียะ และรสนิยมที่ดี ของผู้ตัดสินเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การพิจารณาความสอดคล้องของผลงาน ตามวัตถุประสงค์ผู้สร้างงาน ด้วยความรู้ หลักการ ทฤษฎีทางด้านศิลปะ สุนทรียภาพ และการถ่ายภาพ จำเป็นต้องใช้สัญชาตญาณ ประสบการณ์ทางสุนทรียะ รสนิยมที่ดีของผู้ตัดสิน ร่วมในการพิจารณาด้วยเสมอ

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย

เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมาก ในประเด็นด้านหลักการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายว่า สำหรับการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ทฤษฎี หลักการนั้น จะต้องมีความหลากหลาย หลีกเลี่ยงการยึดติดในทฤษฎีของผู้ใดผู้หนึ่ง และควรประยุกต์ใช้ให้เกิดความเหมาะสมกับการตัดสินแต่ละครั้ง ซึ่ง สุชีพ วรรณสุด (2553) กล่าว

ว่า ทฤษฎีในการตัดสินต้องมีความยืดหยุ่น ส่วนใหญ่ต้องเป็นการประยุกต์ขึ้นจากหลายศาสตร์ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน วัตถุประสงค์รายวิชา และสถาบัน ถ้ายึดติดอยู่กับทฤษฎีของผู้ใดผู้หนึ่ง จะทำให้เกิดความไม่เหมาะสมในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายได้ ซึ่งสอดคล้องกับ วิวัฒน์ชัย สุขทัทพ์ (2553) กล่าวว่า ในการตัดสินต้องผสมผสานทฤษฎี หลักการ ให้เหมาะสมตาม สถานการณ์ เพราะ เนื้อหา ทฤษฎีการตัดสินคุณค่าทางศิลปะ ความงาม ส่วนใหญ่จะสรุปจากบุคคล ที่อยู่ในช่วงเวลาใดคนหนึ่ง เมื่อถึงยุคปัจจุบัน ควรจะต้องนำเอาบางส่วนมาใช้ประยุกต์ให้เหมาะสม และสุรพงษ์ เอี่ยมพิชัยฤทธิ์ (2553) กล่าวเพิ่มเติมว่า การผสมผสานทฤษฎีเพื่อใช้ในการตัดสินส่วน ใหญ่ จะอาศัยประสบการณ์ การเรียนรู้จากหลักการ บทความ การเรียน และคำวิจารณ์จาก ผู้เชี่ยวชาญ และนำสิ่งเหล่านั้นมาประยุกต์ ใช้ให้เข้ากับการตัดสินผลงานศิลปภาพถ่ายในรายวิชา ศิลปภาพถ่ายได้

นอกจากนี้ อัญญา โปราณานนท์ (2553) ได้นำเสนอทฤษฎีการตัดสินคุณค่าผลงานศิลป ภาพถ่าย ของบิวเจ (Jay, 2001) นักประวัติศาสตร์ศิลป์กับ เดวิด เฮิร์น (Hurn, 2001) ช่างภาพกลุ่ม แมกนัม ที่ปรากฏในหนังสือ On being a Photographer และหนังสือ On looking at Photograph โดย มีหลักเกณฑ์พิจารณา 4 ส่วน ดังนี้ (1) แบบ (Subject) คือ การเข้าใจในตัวแบบที่จะถ่ายภาพต้อง อาศัยความรู้และการหาข้อมูล (2) เวลา (Time) คือ จังหวะในการบันทึกภาพ (3) กรอบภาพ (Frame) คือ การเลือกมุมมอง การจัดองค์ประกอบศิลป์ที่สอดคล้องกับแบบ (Subject) และ (4) ความชัดเจน (Clarity) คือ การโฟกัส และความชัดเจนจากการเข้าใจในตัวแบบที่สามารถสื่อสารเรื่องราวได้ หลักเกณฑ์นี้ ผู้วิจัยเห็นว่า น่าจะนำมาประยุกต์ใช้ในการตัดสินคุณค่าศิลปภาพถ่ายได้

ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้ที่มีบทบาทในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายนอกจากจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินแล้ว ยังมีความจำเป็นที่จะต้องวางตัวเป็นกลาง เปิดใจ กว้าง และใช้รสนิยมให้สอดคล้องกับหลักการตามบทบาทที่ได้รับได้ ในประเด็นนี้ สุขเกษม อุยโต (2553) กล่าวว่า ในวิชาศิลปภาพถ่ายเป็นการเรียนรู้ขั้นสูง ผู้ตัดสินต้องทำตัวเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ ว่าผู้เรียนต้องการถ่ายทอดและนำเสนออะไร แล้วตัดสินโดยใช้หลักการ ทฤษฎี ประสบการณ์ และ รสนิยมที่ดี มาใช้ตัดสินด้วยความเป็นกลาง และในประเด็นของรสนิยม ถาวร โกอุดมวิทย์ (2553) กล่าวว่า ผู้ตัดสินควรต้องรู้ว่ารสนิยมที่ดีเป็นอย่างไร เพื่อนำสิ่งที่ดีนั้นมาใช้ในการตัดสิน ซึ่งรสนิยม ที่ดีนั้นมาจากประสบการณ์ทางศิลปะ และประสบการณ์ทางสุนทรียะที่ดี และ การควบคุมการใช้ รสนิยมให้เหมาะสมกับการตัดสินนั้น ทำได้โดยการทำจิตใจไม่ให้คับแคบ อย่ายึดติดตนเองเป็น ที่ตั้ง เพราะ จะทำให้เกิดปัญหาในการตัดสินได้

การพิจารณาตัดสินในเรื่อง การจัดองค์ประกอบศิลป์ ถึงแม้ว่าผู้สร้างผลงานจะจัดองค์ประกอบ ศิลป์ไม่ถูกต้องตามทฤษฎี แต่ถ้าผู้ตัดสินพิจารณาโดยรวมแล้วเห็นว่า ส่งเสริมกับแนวความคิด หรือการถ่ายทอดอารมณ์ ก็จัดว่าผู้สร้างผลงานทำได้เหมาะสม ซึ่งตามทฤษฎีองค์ประกอบศิลป์นั้น

ชลด นิมเสมอ (2551) กล่าวว่า เป็นการนำทัศนธาตุมาจัดการให้เกิดความสวยงาม สื่ออารมณ์ และเล่าเรื่องราวได้โดยคำนึงถึง สัดส่วน ความสมดุล การเน้น และเอกภาพ หรือ ทฤษฎีโกลเดนเซกชัน (Golden Section) ซึ่งส่วนเล็กสัมพันธ์กับส่วนที่ใหญ่กว่าด้วยสัดส่วนที่ลงตัวตามกฎการสร้างสรรค์รูปทรงของกรีก (Galer, 2007) รู้จักโดยทั่วไปในวงการถ่ายภาพ คือ จุดตัดเก้าช่อง นอกจากนี้ สรศักดิ์ สักคืบคินทร์ (2553) กล่าวว่า การจัดองค์ประกอบศิลป์ในศิลปภาพถ่าย จะทำเพื่อส่งเสริมกับวัตถุประสงค์ แนวความคิดในการสร้างผลงานเป็นหลัก และ การสร้างผลงานของศิลปิน ไม่ควรยึดติดทฤษฎีการถ่ายภาพที่เคยเรียนรู้อมา และควรปฏิบัติอย่างเป็นอัตโนมัติ หรือตามสัญชาตญาณสอดคล้องกับ สूरพงษ์ เอี่ยมพิชัยฤทธิ์ (2553) กล่าวว่า บางครั้งการสร้างงานที่ถูกต้องตามหลักการจัดองค์ประกอบศิลป์ ถึงแม้ว่าจะถูกต้อง แต่อาจทำให้เกิดความซ้ำซาก และไม่น่าสนใจได้ ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การจัดองค์ประกอบศิลป์ในศิลปภาพถ่าย ไม่จำเป็นที่จะต้องทำถูกต้องตามทฤษฎีเสมอไป แต่อยู่ที่ความเหมาะสม และสอดคล้องกับแนวความคิด หรือการถ่ายทอดอารมณ์ เป็นสำคัญ

นอกจากนี้ การพิจารณาตัดสินในเรื่อง การเลือกใช้เทคนิค ถึงแม้ว่าผู้สร้างผลงานจะทำไม่ถูกต้องตามทฤษฎีทางเทคนิคการถ่ายภาพ แต่ถ้าผู้ตัดสินพิจารณาโดยรวมแล้ว เห็นว่าส่งเสริม กับแนวความคิด หรือการถ่ายทอดอารมณ์ ก็จัดว่าผู้สร้างผลงานทำได้เหมาะสม ซึ่งยกตัวอย่างทฤษฎีการโฟกัส (focus) โดยภาพถ่ายที่มีคุณภาพดีนั้น จำเป็นต้องทำการโฟกัสให้ภาพชัดในส่วนที่เป็นจุดเด่น มิฉะนั้นภาพจะขาดจุดดึงดูดสายตา (Feininger, 1986) ซึ่ง อัญญา โปราณานนท์ (2553) กล่าวว่า ทฤษฎีเป็นสิ่งที่มิได้เรียนรู้ ทำความเข้าใจ และนำมาประยุกต์ใช้ ยกตัวอย่างเช่น การโฟกัส ถ้าผู้สร้างผลงานมีวัตถุประสงค์เพื่อแนวความคิดบางอย่าง หรือส่งเสริมอารมณ์ในภาพ ก็ไม่จำเป็นต้องโฟกัสให้ชัดในจุดเด่นก็ย่อมทำได้ หรือ การถ่ายภาพโดยหลักการที่ถูกต้อง ภาพถ่ายที่ดี ต้องมีแสงสีสมจริง ซึ่งในบางกรณีผู้สร้างงานต้องการส่งเสริมอารมณ์เศร้าในภาพ จึงเลือกบันทึก ภาพให้มีมืดกว่าปรกติ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้สร้างงาน เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยกับประเด็นดังกล่าว

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับประเภทของศิลปภาพถ่าย

1) เมื่อพิจารณาโดยรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมาก ในประเด็นด้านประเภทของศิลปภาพถ่ายว่า การพิจารณาตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายประเภทรูปทรงนิยม (Formalism) จะให้ความสำคัญที่ ความงามทางองค์ประกอบศิลป์ ก่อนเป็นอันดับแรก ซึ่งเป็นไปตาม ทฤษฎีรูปทรงนิยม ซึ่งเน้นให้ความสำคัญกับการจัดองค์ประกอบของศิลปภาพถ่าย ความสัมพันธ์กันของทัศนธาตุ ความเป็นเอกภาพของรูปทรงจากสภาพจริง และมีมือในการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยเลือกมุมมองจากสภาพจริง ที่จะสื่อสารอารมณ์ ความรู้สึกระหว่างผู้สร้างผลงานกับผู้ชมได้ (Barratt, 2006) และ สอดคล้องกับการพิจารณาตามแนวทฤษฎี Objective ที่นำตัวผลงานศิลปภาพถ่ายเป็นศูนย์กลาง (Efland, 1979) ที่เชื่อว่า ผลงานศิลปะมีคุณค่าภายใน

ตัวเองโดยอาศัยเพียงหลัก เกณฑ์ทางศิลปะที่ปรากฏอยู่ในผลงานเท่านั้น และ อันดับต่อมาในการพิจารณา คือ กระบวนการเทคนิค ส่วนอารมณ์ และเรื่องราว จะไม่นำมาพิจารณา ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า เหตุใด อารมณ์และเรื่องราว จึงไม่นำมาพิจารณาหรืออยู่ในอันดับท้าย ซึ่ง กิตติชัย เกษมสานต์ (2553) กล่าวว่า ศิลปะภาพถ่ายประเภทรูปทรงนิยม ให้ความสำคัญในเรื่องความงาม ในการจัดองค์ประกอบภาพจากรูปทรงในสภาพจริง ควบคู่กับการเลือกใช้เทคนิคที่ส่งเสริมกันก็เพียงพอ เพราะเมื่อเทียบกับศิลปะภาพถ่ายประเภทอื่นแล้ว ส่วนของการถ่ายทอดอารมณ์ในศิลปะภาพถ่ายประเภทรูปทรงนิยม จะไม่ใช่ประเด็นหลัก สอดคล้องกับ สุรพงษ์ เอี่ยมพิชัยฤทธิ์ (2553) กล่าวว่า ความงามองค์ประกอบศิลป์ของรูปทรงที่สมบูรณ์ในตัวเอง เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการสร้างผลงานประเภทนี้ ส่วนเรื่องของ อารมณ์ ความรู้สึกจะนำมาพิจารณาหรือไม่ก็ได้ เพราะประเด็นสำคัญอยู่ที่ความงาม ความลงตัวของการจัดองค์ประกอบของรูปทรงเป็นหลัก ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนหนึ่ง มีความเห็นขัดแย้งกับทฤษฎีรูปทรง (Barratt, 2006) ในบางประเด็น คือ เรื่อง การสื่อสารอารมณ์ ความรู้สึกระหว่างผู้สร้างและผู้ชม ที่เห็นว่าไม่มีความสำคัญมาก เมื่อเทียบกับความงาม แต่ยังมีความคิดเห็นด้วยมาก กับการให้ความสำคัญกับ ความงามในการจัดองค์ประกอบศิลป์ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีรูปทรง

2) เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมาก ในประเด็นด้านประเภทของศิลปะภาพถ่ายว่า การพิจารณาศิลปะภาพถ่ายประเภท ลำแสงพลังอารมณ์ (Expressionism) จะให้ความสำคัญที่ความชัดเจนในการแสดงออกทางอารมณ์ เป็นอันดับแรก ซึ่งศิลปะภาพถ่ายประเภท ลำแสงพลังอารมณ์ เป็นกลุ่มที่ตรงข้ามกับ ศิลปะภาพถ่ายประเภท รูปทรงนิยม เพราะกลุ่มดังกล่าวไม่ได้ให้ความสำคัญกับความประณีต ละเอียดอ่อน ในเรื่องของการจัดองค์ประกอบศิลป์ หรือความพิถีพิถันในการสร้างงาน เป็นการแสดงออกทางอารมณ์อย่างอิสระ ไม่ต้องระมัดระวังถึงความสมบูรณ์ในการจัดองค์ประกอบศิลป์มากนัก (สมเกียรติ ตั้งนโม, 2539) และอันดับต่อมา คือ ความงาม และเทคนิค ส่วนเนื้อหา เรื่องราว จะยกเว้นในการพิจารณา โดย พรรษา สุนาวิ (2553) กล่าวว่า เมื่อเราสร้างงานศิลปะภาพถ่ายที่เน้นการแสดงออกทางอารมณ์ สิ่งที่ควร โดดเด่นคือ ด้านอารมณ์ ซึ่งศิลปะภาพถ่ายถือว่ามีจุดเด่นสำคัญและแตกต่างกับศิลปกรรมประเภทอื่นๆ ที่อารมณ์อาจเกิดขึ้นจากความเป็นจริง สีหน้า แววตาของบุคคลที่อยู่ในภาพถ่าย หรือ การทำเทคนิคทางกล้องถ่ายภาพ เช่น การเหวี่ยงกล้อง ซึ่ง อารมณ์อาจไม่ได้เกิดจากการเปลี่ยนแปลง หรือเทคนิคการปั้น เหมือนศิลปกรรมประเภทอื่น จึงถือว่าเป็นสิ่งหนึ่งที่โดดเด่นของศิลปะภาพถ่าย สอดคล้องกับ ชนนนท์ ชนากรกานต์ (2553) กล่าวว่า มีวิธีการมากมายที่ทำให้ศิลปะภาพถ่ายปรากฏอารมณ์ ตัวอย่างเช่น การบันทึกอารมณ์จากสภาพความจริงเป็นศิลปะภาพถ่ายสารคดี ซึ่งนอกจากภาพถ่ายจะนำเสนอความจริงเป็นหลัก ยังสามารถสะท้อนอารมณ์ ความรู้สึกให้

ผู้ชมคล้อยตามได้ ซึ่งในการพิจารณาว่าศิลปภาพถ่าย เป็นประเภทสำแดงพลังอารมณ์หรือไม่ เพราะศิลปภาพถ่ายหนึ่งภาพ อาจเป็นได้หลายประเภท จึงต้องพิจารณาให้ชัดเจนว่า ผลงานนั้น โดดเด่นในด้านใด แล้วจึงค่อยทำการจัดประเภท ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความรู้ และประสบการณ์ของผู้ตัดสินเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ การพิจารณาศิลปภาพถ่ายประเภท มโนทัศน์ศิลป์ (Conceptual Arts) จะให้ความสำคัญที่ แนวความคิดในการนำเสนอ เป็นอันดับแรก ซึ่งเป็นศิลปะที่เปิดทางให้กับศิลปะหลายรูปแบบ โดยเน้นที่แนวความคิดในการสร้างงานเป็นหลัก จะไม่คำนึงหรือยึดติดในลัทธิทางศิลปะใด ลัทธิหนึ่ง หรือมีการหยิบยกความเชื่อของลัทธิศิลปะมาผสมผสานกัน จนแนวความคิดของผู้สร้างงานชัดเจนได้ ซึ่งเกิดความนิยมตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 20 (จิตรพัฒน์ พิตรปรีชา, 2545) และอันดับต่อมา คือ ความงาม อารมณ์ และเทคนิค ตามลำดับ โดย สุชีพ วรรณสุด (2553) กล่าวว่า ผลงานศิลปภาพถ่ายประเภท มโนทัศน์ศิลป์ จะนำเสนอออกมาได้อย่างอิสระ ไม่ต้องคำนึงถึงความงาม อารมณ์ หรือเทคนิค ก็สามารถทำได้ ขอเพียงให้แนวความคิดนั้น ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจน และมีความโดดเด่น ทำให้ผู้ชมเกิดข้อคิดหรือจินตนาการต่อได้อย่างอิสระ แต่ถ้าผลงานศิลปภาพถ่ายนั้น ปรากฏแนวความคิดที่ชัดเจน มีความงาม ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกด้วย ก็จะเป็นผลงานที่มีความน่าสนใจ และมีคุณค่ามาก ซึ่ง อัยญา โปราณานนท์ (2553) กล่าวเพิ่มเติมว่า ศิลปะภาพถ่ายประเภท มโนทัศน์ศิลป์ อาจรวมถึงภาพถ่ายที่ใช้แนวความคิดจากลัทธิทางศิลปะจากประวัติศาสตร์ศิลป์ นำมาใช้สร้างผลงานศิลปภาพถ่าย เช่น ศิลปะแนวความคิดแบบเหนือจริง (Surrealism) ศิลปะแนวความคิดแบบจินตนิยม หรือ โรแมนติก (Romanticism) และศิลปะแนวความคิดแบบแฟนตาซี (Fantasy Arts) เป็นต้น ทั้งนี้ศิลปภาพถ่ายจะเป็นประเภทใดนั้น ต้องดูที่จุดประสงค์ของผู้สร้างงาน และความรู้ของผู้ตัดสินประกอบด้วย

3) เมื่อพิจารณาโดยรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยปานกลาง และเห็นสอดคล้องกันมาก ในประเด็นด้านประเภทของศิลปภาพถ่ายว่า การพิจารณาศิลปภาพถ่ายประเภท สัจนิยม (Realism) จะเน้นความสำคัญที่ ความงาม ก่อนเป็นอันดับแรก และอันดับต่อมาคือ เทคนิค เรื่องราว และอารมณ์ ตามลำดับ ซึ่ง กิตติชัย เกษมสานต์ (2553) กล่าวว่า โดยปรกติ ศิลปะถ่ายยั้นนั้น บันทึกภาพจากสภาพความเป็นจริง ดังนั้น สิ่งที่ต้องพิจารณาเป็นพิเศษคือ ความงาม สอดคล้องกับ ชงยุทธ ะสาวงศ์ (2553) กล่าวว่า ความงามเป็นสิ่งที่เห็นจากภายนอกก่อนเป็นอันดับแรก ในเมื่อศิลปภาพถ่ายประเภทนี้ บันทึกภาพจากสภาพความจริง สิ่งที่ควรพิจารณาจึงเป็นเรื่องความงาม แต่ความจริงก็เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเทียบเท่ากับความงามเช่นกัน ดังนั้น ศิลปะภาพถ่าย ประเภท

สังนียม อาจพิจารณาพร้อมกันได้ นอกจากนี้ อัยฎา โปราณานนท (2553) และกันต์ สุสังกรกาญจน์ (2553) กล่าวเพิ่มเติมว่า ศิลปะภาพถ่ายประเภทสังนียม ไม่จำเป็นต้องพิจารณาความงามจากภายนอกเป็นหลัก ศิลปินนั้นอาจนำเสนอความจริงที่น่าทึ่ง จนทำให้เกิดความงามทางเนื้อหา เรื่องราว ก็สามารถเป็นไปได้ ในทางกลับกัน อาจนำเสนอความงามของสภาพความเป็นจริง เช่น ความงามตามธรรมชาติ เป็นต้น ขึ้นอยู่กับเจตนาของศิลปินในการนำเสนอเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ การพิจารณาศิลปะภาพถ่ายประเภทเครื่องมือนิยม (Instrumentalism) จะให้ความสำคัญที่ความชัดเจนของเรื่องราว ที่จะนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ที่ศิลปินตั้งไว้ เช่น เพื่อนำไปชักจูงใจคน เพื่อการโฆษณา หรือเพื่อใช้บำบัดผู้ป่วย เป็นต้น และอันดับต่อมา คือ ความงาม เทคนิค และอารมณ์ ตามลำดับ ซึ่ง ธนนท ษนากรกานต์ (2553) กล่าวว่า ศิลปะภาพถ่ายประเภทเครื่องมือนิยม ต้องดูที่ความชัดเจนของจุดประสงค์การสร้างผลงานเป็นหลัก ยกตัวอย่างเช่น การถ่ายภาพเพื่อการโฆษณา ก็จะต้องถ่ายทอดออกมาให้ทราบถึงจุดประสงค์ของการโฆษณานั้น ว่าต้องการนำเสนออะไร โดยที่อาจจะไม่ต้องคำนึงถึง ความสวยงามทางศิลปะ เทคนิคทางการถ่ายภาพ ผู้ตัดสินผลงานศิลปะภาพถ่าย จึงต้องใช้ความรู้และคำนึงถึงจุดประสงค์ของการสร้างผลงานศิลปะภาพถ่ายประเภทเครื่องมือนิยม เป็นสำคัญ

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การพิจารณาตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย ต้องมีการจำแนกตามประเภทของศิลปะ เพื่อให้มีความชัดเจนในการพิจารณาตัดสินได้อย่างลึกซึ้ง เพราะ ผลงานศิลปะภาพถ่ายแต่ละประเภท ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า จะให้น้ำหนักความสำคัญที่ไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับประเภทของศิลปะภาพถ่ายนั้น โดยการพิจารณาจำแนกประเภทนั้น สามารถทำได้โดยต้องอาศัย ความรู้ และประสบการณ์ของผู้ตัดสินเป็นสำคัญ

4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอขั้นตอนการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย โดยอ้างอิงกับทฤษฎีการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะ 3 ทฤษฎีให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา คือ (1) ทฤษฎีหนทางเชิงปรากฏการณ์แบบอัตถิภาวะของสุนทรียศึกษา (An Existential-Phenomenological Account of Aesthetic Education) ของเคลิน (Kaelin, 1968 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2545) (2) ทฤษฎีศิลปะวิเคราะห์ (Critical Theory) ของเอ็ดมันด์ เบิร์ก เฟลด์แมน (Feldman, 1992) และ (3) ทฤษฎีสุนทรียภาพเชิงพรรณนา (Descriptive Aesthetics) ของเอแวน เคิร์น (Kern, 1969 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2545) เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมาก ในประเด็นด้านขั้นตอนการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่ายว่า ขั้นตอนการตัดสินที่เหมาะสม ควรจะมีการผสมผสานกันระหว่างทฤษฎี 2 ทฤษฎี คือ

ขั้นตอนแรกของการตัดสิน จะใช้ทฤษฎีหนทางเชิงปรากฏการณ์แบบอัตถิภาวะของ สุนทรียศึกษา ของเคลิน (Kaelin, 1968 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2545) โดยพิจารณาภาพรวมของผลงานถึงความน่าสนใจ หรือ ความประทับใจแรกพบ (First Impression) ด้วยจิตสำนึกฉบับพลัน โดยสัญชาตญาณ ประสบการณ์ทางสุนทรียะ หรือรสนิยมของผู้ตัดสินเป็นสำคัญ ซึ่ง สूरพงษ์ เอี่ยมพิชัยฤทธิ์ (2553) กล่าวว่า ขั้นตอนนี้เป็นการพิจารณาผลงาน โดยรวมที่ผู้ตัดสินจะเห็นเป็นอันดับแรก คือ ความน่าสนใจ สิ่งที่ปะทะทำให้เราสนใจผลงานนั้น เป็นความรู้สึกที่มองเห็นได้ในชั่วขณะว่า ผลงานน่าสนใจในด้านใด เช่น ความงาม บรรยากาศ แสงสี อารมณ์ เป็นต้น แล้วจึงค่อยพิจารณาถึงแนวความคิดว่า ผู้สร้างผลงานต้องการนำเสนออะไรส่วนประกอบของผลงานนั้น โดยละเอียดต่อไปสอดคล้องกับ ขงยุทธ คะสาวงศ์ (2553) กล่าวว่า การซาบซึ้งผลงานศิลปภาพถ่าย สิ่งที่น่าสนใจและปะทะกับผู้ตัดสินส่วนมาก จะเป็นเรื่องของความงาม ซึ่งจะเห็นก่อนในอันดับแรก ที่ตัวผลงาน ต่อมาจึงพิจารณาส่วนของแนวความคิด การนำเสนอ ส่วนรายละเอียดต่างที่ประกอบในผลงาน ถ้าเรื่องที่น่าสนใจนั้นทำให้ผู้ตัดสินจินตนาการต่อหรือได้ข้อคิดที่ดีบางอย่าง ก็ยังทำให้ผลงานนั้นน่าประทับใจมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่สองของการตัดสิน จะใช้ทฤษฎีศิลปะวิเคราะห์ ของเอ็ดมันด์ เบิร์ก เฟลด์แมน (Feldman, 1992) โดยพิจารณาถึง การแยกประเภทของผลงานศิลปภาพถ่ายว่าจัดอยู่ในศิลปะประเภทใด (Barratt, 2006) เช่น ศิลปะภาพถ่ายประเภทสัจนิยม (Realism) ศิลปะภาพถ่ายประเภทรูปทรงนิยม (Formalism) เป็นต้น และพิจารณาคูณภาพของส่วนประกอบต่างๆของผลงานศิลปภาพถ่าย เช่น เรื่องราว การจัดองค์ประกอบศิลป์ การเลือกใช้เทคนิค คุณภาพของชิ้นงาน เป็นต้น ที่ส่งผลต่อความงาม อารมณ์ ความรู้สึก โดยผู้ตัดสินต้องอาศัยความรู้ ในหลักการทางศิลปะ สุนทรียศาสตร์ และการถ่ายภาพ ซึ่ง อัญญา โปราณานนท์ (2553) กล่าวว่า การพิจารณาการจัดองค์ประกอบศิลป์ หรือ การเลือกใช้เทคนิค ต้องอาศัยหลักการทางศิลปะ สุนทรียศาสตร์ และการถ่ายภาพเป็นพื้นฐาน แต่ผลงานที่ดี บางครั้งไม่จำเป็นต้อง ถูกต้องตามหลักการเสมอไป อยู่ที่แนวความคิดของผู้สร้างงานเป็นหลักว่าต้องการนำเสนอสิ่งใด แล้วสามารถใช้รูปแบบทางศิลปะได้ส่งเสริม สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการเสนอได้อย่างไร

ขั้นตอนที่สาม ของการตัดสิน จะใช้ทฤษฎีศิลปะวิเคราะห์ ของเอ็ดมันด์ เบิร์ก เฟลด์แมน (Feldman, 1992) ที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมากและสอดคล้องกันมากที่สุด โดยผู้ตัดสินจะให้ความสำคัญกับการพิจารณาเรื่อง การสร้างผลงานศิลปภาพถ่ายนั้น รูปแบบสอดคล้องตามแนวความคิดของผู้สร้างงานมากน้อยเพียงใด ซึ่งความคิดเห็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดการพิจารณาตามทฤษฎี Pragmatic เป็นทฤษฎีที่ผู้ตัดสินเป็นแกนกลาง (Efland, 1979) ผู้ตัดสินจึงจำเป็นต้องมีความรู้และสามารถเข้าใจถึงจุดประสงค์ของการสร้างผลงาน โดยผู้สร้างผลงานจะประสบความสำเร็จเพียงใด ผู้ตัดสินต้องพิจารณาจากวัตถุประสงค์การสร้างงานว่า ผู้สร้างผลงานสามารถสื่อสารได้ตาม

วัตถุประสงค์ดังกล่าวหรือไม่ (กรมวิชาการ, 2532) ซึ่ง ดร.วราวรรณ สุวรรณชาติ (2553) กล่าวว่า ถึงแม้รูปแบบการแสดงผลออกทางศิลปะจะมีความสวยงาม น่าสนใจ แต่ถ้าผลงานนั้นไม่ส่งเสริม สอดคล้องกับแนวความคิดหลักของผู้สร้างงาน จะทำให้การสื่อสารบกพร่อง ผู้ดูจะไม่สามารถรู้ถึง สิ่งแท้จริงที่ผู้สร้างงานนำเสนอ และเป็นปัญหาในการเรียนการสอน จะทำให้ผู้สร้างงานซึ่งเป็น ผู้เรียน เรียนรู้การสร้างผลงานศิลปภาพถ่ายไม่สมบูรณ์ตามกระบวนการได้ สอดคล้องกับ ภูมิภมม ผดุงรัตน์ (2553) กล่าวว่า การสร้างผลงานศิลปภาพถ่าย แนวความคิด เป็นเรื่องสำคัญ ถึงแม้ผลงาน ออกมาจะดูสวยงาม แต่ถ้าสื่อสารออกมาผิดเพี้ยน กับแนวความคิดเริ่มต้น ก็จะเป็นปัญหาต่อผู้สร้าง งานเองต่อไปในอนาคต รวมทั้งกระบวนการเรียนรู้ของผู้สร้างงาน อาจจะล้มเหลวได้ ดังนั้น ผู้ ตัดสิน ต้องคำนึงขั้นตอนนี้เป็นสำคัญ เพราะ เป็นขั้นตอนที่ผู้ตัดสินสามารถพิจารณาได้ว่า ผลงานมี รูปแบบกับแนวความคิดสอดคล้องสัมพันธ์กันหรือไม่ อย่างไร

ขั้นตอนสุดท้าย ของการตัดสิน จะใช้ทฤษฎีศิลปะวิเคราะห์ เป็นการนำข้อมูลตั้งแต่ขั้นตอน แรกของการตัดสิน มาวิเคราะห์เพื่อตัดสินและประเมินผล ถึงความสอดคล้องกัน ระหว่างรูปแบบ การแสดงผลออกทางศิลปะกับแนวความคิดหลักของผู้สร้างงาน พร้อมกับพิจารณาถึงคุณค่าของ ผลงานด้านต่างๆ คือ (1) คุณค่าทางศิลปะ นั้นจะกล่าวถึง ความแท้จริงของศิลปภาพถ่าย คุณค่าด้าน ของปรัชญาเรื่อง ความจริง และคุณค่าด้านวัฒนธรรมเรื่องบันทึกประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นจุดเด่นของ ศิลปะภาพถ่าย (2) คุณค่าทางความงาม นั้นกล่าวถึง ผลงานศิลปภาพถ่ายนั้น มีความงามหรือไม่ (ประสพ ลิ้มหม้อดภัย, 2543) และ (3) คุณค่าทางศีลธรรม ที่บ่งบอกว่าศิลปภาพถ่ายนั้น เป็นศิลปะที่ดี หรือ ศิลปะที่เลว เนื่องด้วย ศิลปะเป็นเครื่องมือที่สามารถแสดงถึงความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ได้ (ปุลณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2554) เพื่อหาข้อสรุปว่าผลงานมีคุณค่า และคุณภาพอยู่ในระดับใด ซึ่ง เป็นประโยชน์สำหรับการแก้ไขและพัฒนาผลงานของผู้สร้างงาน ได้ชัดเจนขึ้น

ดังนั้น จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยเห็นว่า การผสมผสานระหว่าง 2 ทฤษฎีที่ กล่าวไว้ข้างต้น มีความเหมาะสมในการนำมาใช้ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายได้ ซึ่ง สุชีพ วรรณสุด (2553) กล่าวว่าสนับสนุนว่า ทฤษฎีศิลปะวิเคราะห์ของเอ็ดมันด์ เบิร์ก เฟลด์แมน (Feldman, 1992) มีความชัดเจน ไม่ซับซ้อน ที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ เพียงแก้ไขในขั้นตอนแรก โดยใช้ทฤษฎีหนทางเชิงปรากฏการณ์แบบอัตถิภาวะของสุนทรียศึกษา ของเคลิน (Kaelin, 1968 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2545) ส่วนทฤษฎีสุนทรียภาพเชิงพรรณนา (Descriptive Aesthetics) ของเอแวน เคิร์น (Kern, 1969 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2545) มีขั้นตอน ความ ละเอียดและซับซ้อนที่มากเกินไป ปรับใช้กับการตัดสินได้ลำบากในสภาพจริง ด้วยความเชื่อ ตามศิลปะหลังสมัยใหม่ สิ่งใดที่ซับซ้อน ยุ่งยาก และไม่ได้รับการตัดทอนให้ง่ายขึ้น จะไม่นิยมมา นำใช้ในการตัดสิน

5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการวัดคุณค่าผลงานศิลปะถ่าย

1) เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นสอดคล้องกันมาก ในเรื่องการพิจารณาคัดสินคุณค่าทางศิลปะของผลงานศิลปะภาพถ่าย ในการเรียนการสอน จะอยู่ที่ ความสอดคล้อง ส่งเสริมกันระหว่างแนวความคิด กับรูปแบบกระบวนการสร้างผลงาน และผลงาน นั้นสามารถสื่อสารให้ผู้ชมเข้าใจสิ่งที่ผู้สร้างงานต้องการนำเสนอ ได้ชัดเจนปราศจากความคลุมเครือ รวมทั้งผลงานศิลปะภาพถ่ายที่มีคุณค่าทางศิลปะ ต้องมีความงามของรูปทรงและความงามของเนื้อหา สัมพันธ์กันและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ (ประสพ ลิ้มมณีอดภัย, 2543) ซึ่ง วราวรรณ สุวรรณชาติ (2553) กล่าวว่า ผลงานที่มีคุณค่าของศิลปะนั้น จะต้องให้อะไรบางอย่างที่เป็นสาระกับผู้ชม นอกจาก ความเพลิดเพลิน ซึ่งการสื่อสารสาระไปถึงผู้ชมนั้น ซึ่งเกิดจากความสอดคล้องกัน ระหว่างแนวความคิด และรูปแบบนำเสนอ เพื่อสื่อสารออกมาให้ผู้ชมเห็นสาระที่อยู่ในงานศิลปะ ได้ถูกต้องตามที่ผู้สร้างงานต้องการนำเสนอ และ สุชีพ วรรณสุด (2553) กล่าวว่า นอกจากศิลปะ ภาพถ่ายที่มีคุณค่าทางศิลปะ ควรจะต้องมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ด้วย

นอกจากนี้ ในการตัดสินคุณค่าทางศิลปะของผลงานศิลปะภาพถ่าย ควรตีความถึงความ แท้จริงของศิลปะ ซึ่งจะประกอบด้วย 3 ส่วน (Feldman, 1992 อ้างถึงใน ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพบุญย์, 2554) คือ (1) ความเป็นปัจเจกภาพ (Individual) ผลงานศิลปะที่สร้างสรรค์ขึ้นด้วยความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งแต่ละคนย่อมมีความโดดเด่นที่แตกต่างกัน (2) ความชัดเจน (Clearness) ผลงานศิลปะที่ แสดงออกทางความคิดหรือถ่ายทอดอารมณ์ออกมา ด้วยความชัดเจนทางความคิดและจินตนาการ ของศิลปิน และ (3) ความจริงใจ (Sincerity) ผลงานศิลปะที่แสดงอารมณ์ความรู้สึกจากจิตใจของ ศิลปินสู่ผู้ชมด้วยความบริสุทธิ์ใจ ดังนั้น ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย ต้องพิจารณาถึง ทุกปัจจัยรอบด้านต่างๆเหล่านี้

2) เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมาก และเห็นสอดคล้องกันมาก ใน ประเด็นด้านหลักการวัดคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่ายว่า ความงามที่ปรากฏขึ้นในผลงานนั้น ต้องมี ความสอดคล้อง เหมาะสม และเป็นไปตามวัตถุประสงค์แนวความคิดของผู้สร้างงานเสมอ ยกตัวอย่างเช่น ผลงานศิลปะภาพถ่ายที่มี ความงามเกิดขึ้นจากแสง และการควบคุมปริมาณแสง คู โดยรวมแล้ว สวยงาม สดใสชวนฝัน แต่วัตถุประสงค์แนวความคิดของผู้สร้างผลงาน ต้องการเน้น ให้อารมณ์ของภาพ หมองหม่น แสดงให้เห็นถึงความตึงเครียดในสังคม ความงามนี้ จึงเป็นความ งามที่ผิดกับวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน เป็นต้น ในการวัดระดับของความงาม โดยทั่วไประดับความ งามมี 3 ระดับ คือ ความสวยงาม ความตรงตาดึงใจ และความลือเลิศจิต (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุญย์, 2524) ซึ่ง วิรัตน์ชัย สุขทรัพย์ (2553) กล่าวว่า เห็นด้วยในทางทฤษฎีกับระดับความงามนี้ แต่ในสภาพ ความเป็นจริง จะสามารถแบ่งระดับความงามโดยละเอียดได้ยาก ด้วยปัจจัยหลายส่วน เช่น ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องศิลปะ ประสบการณ์ ทัศนียภาพของแต่ละบุคคลมีไม่เท่ากัน ผลงาน

หนึ่งชิ้น ผู้ตัดสินหลายคนอาจมองระดับความงามได้ไม่เหมือนกัน ดังนั้น อาจแบ่งได้ว่า ผลงานนั้นงาม หรือไม่งาม น่าจะเป็นการวัดระดับที่เข้าถึงผู้ตัดสินได้ในขั้นต้น เป็นการมองภาพรวมที่น่าจะเข้าใจในทิศทางเดียวกันได้ สอดคล้องกับ ภูมิภมร ศุภรัตน์ (2553) กล่าวว่า การวัดระดับความงามเป็นเรื่องเฉพาะตน ระดับของความงามจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ประสบการณ์ และรสนิยมของผู้ตัดสินเป็นสำคัญ และ สุรพงษ์ เอี่ยมพิชัยฤทธิ์ (2553) กล่าวว่า ระดับความงามเป็นสิ่งที่ควบคุมไม่ได้ชัดเจน บางครั้งผู้สร้างงานมองความงาม ไม่เหมือนกับผู้ตัดสิน เพราะฉะนั้น จึงอาจเป็นการยากที่จะหาจุดลงตัวในเรื่องของระดับความงาม และอีกปัจจัยคือ ความงามนั้นแปรเปลี่ยนไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ ความเชื่อ และวัฒนธรรมเสมอ (ประสพ ลิ้มเมื่อดภัย, 2543)

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ผลงานศิลปภาพถ่ายต้องมีความงามที่สอดคล้อง เหมาะสม ตามวัตถุประสงค์ของผู้สร้างงานเป็นหลัก โดยพิจารณาแบ่งระดับความงามว่า ผลงานนั้นมีความงามหรือไม่ ในขั้นต้น ทั้งนี้ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ภูมิหลัง และรสนิยมของผู้ตัดสินเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้น ในการเลือกผู้ตัดสิน เป็นส่วนหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญในการเลือกสรร ผู้ตัดสินที่มีความสามารถ มีประสบการณ์และรสนิยมที่ดี เพื่อการพิจารณาคัดสินคุณค่าผลงานได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม

นอกจากนี้ การวัดคุณค่าทางศีลธรรม ของผลงานศิลปภาพถ่ายจะดูที่ เจตนา การแสดงออกของผู้สร้างงานเป็นหลัก ซึ่ง ยงยุทธ คะสาวงศ์ (2553) กล่าวว่า ศิลปะภาพถ่ายที่ดี ควรมีเจตนา นำเสนอแนวคิดในแง่บวก ถูกต้องและดีงาม การนำเสนอที่ให้ข้อคิดที่ดีต่อสังคม ไม่ควรเป็นเรื่องที่ทำตามใจตนเองจนเกินไป สอดคล้องกับ สุชีพ วรรณสูตร (2553) กล่าวว่า เจตนาในการนำเสนอผลงานศิลปะเป็นเรื่องละเอียดอ่อน เพราะถึงแม้ว่า รูปแบบของศิลปะจะดูแง่ลบ แต่บทสรุปในตอนท้ายของผลงานศิลปภาพถ่าย ให้แง่คิดในทางบวกต่อสังคม ผลงานนั้นก็จะเป็นผลงานที่ดีได้ และ กิตติชัย เกษมสานต์ (2553) กล่าวว่า นอกจากเจตนาที่ดีต่อสังคม ที่ปรากฏในผลงานแล้ว ยังรวมถึงเจตนาที่ดีต่อตัวเองด้วย คือ ไม่ควรนำผลงานของคนอื่นมาผสมแล้วทำให้เกิดเป็นงานของตนเอง โดยไม่ได้รับอนุญาต ทั้งนี้ ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายต้องขึ้นอยู่กับ พื้นฐานทางศีลธรรมของผู้ตัดสินเป็นสำคัญ เพราะ แต่ละบุคคลมีประสบการณ์ หน้าที่ความรับผิดชอบ สภาพสังคม และสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมือนกัน ส่วนใหญ่คงต้องใช้บรรทัดฐานของตนเองเป็นหลัก ประกอบกับค่านิยมในสังคมในปัจจุบัน บางสิ่งในอดีตมองว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม กลับเป็นสิ่งไม่ดีงามในสังคมปัจจุบัน ผู้ตัดสินจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงค่านิยมทางสังคม เป็นส่วนประกอบในการพิจารณาด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การวัดคุณค่าทางศีลธรรมของผลงานสามารถวัดได้จาก เจตนา ในการนำเสนอผลงานศิลปะเป็นหลัก และการวัดคุณค่าทางศีลธรรมต้องอาศัยพื้นฐานทางศีลธรรมของผู้ตัดสินเป็นสำคัญ ในการเลือกสรรผู้ตัดสิน จึงควรเลือกให้มีคุณสมบัติดังที่กล่าวไว้ เพื่อให้การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม

สรุปแนวทางการเรียนการสอนวิชาศิลปะภาพถ่าย

จากการอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ที่เกี่ยวกับปัจจัยคัดสรรทั้ง 3 ด้าน คือ (1) ด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปะภาพถ่าย (2) ด้านกระบวนการสอน และ (3) ด้านการตัดสินใจคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย ผู้วิจัยสามารถสรุปเรื่องของการเรียนการสอนวิชาศิลปะภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา ได้ดังต่อไปนี้

1. ด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปะภาพถ่าย

ผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจกับนิยามของคำว่า ศิลปะภาพถ่าย คืออะไร จุดเด่นที่มีความแตกต่างระหว่างศิลปะภาพถ่ายกับศิลปะประเภทอื่นๆ การสร้างผลงานศิลปะภาพถ่าย องค์ประกอบของศิลปะภาพถ่าย ความงามของศิลปะภาพถ่าย และคุณค่าของศิลปะภาพถ่าย ซึ่งทั้งหมดนี้ต้องอาศัยความเข้าใจในทฤษฎี ศิลปะ สุนทรียศาสตร์ และการถ่ายภาพอย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้ การทำความเข้าใจกับศิลปะถ่ายยนั้น ผู้สอนสามารถศึกษาได้จากผลงานของศิลปิน ในประวัติศาสตร์ศิลปะภาพถ่าย ที่จะแสดงถึง แนวความคิดของศิลปิน ความงามของผลงาน และวิวัฒนาการทางกระบวนการผลิตภาพถ่าย ในแต่ละยุคสมัย

ดังนั้น เมื่อผู้สอนทำความเข้าใจถึงเนื้อหาและบริบทของภาพถ่ายในภาพกว้างแล้ว ผู้สอนก็จะสามารถเลือกเนื้อหา บทเรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียน ได้เรียนรู้ด้วยการเลือกเนื้อหา เริ่มต้นด้วยบทเรียนที่ง่าย ไปสู่บทเรียนที่ยากขึ้นอย่างเป็นลำดับ นอกจากนี้ การเลือกเนื้อหาที่จะดำเนินการสอน ต้องให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ทั้งแนวความคิดในการสร้างงานศิลปะภาพถ่าย ควบคู่กับเรียนรู้เรื่ององเทคนิคการถ่ายภาพเพิ่มเติม ด้วยเทคนิคการสร้างผลงานศิลปะภาพถ่ายที่ลึกซึ้งกว่าขั้นพื้นฐานที่ผู้เรียนเคยเรียนรู้มา เช่น เทคนิคการใช้กล้องรูเข็ม กระบวนการในห้องมืด และกระบวนการดิจิทัล เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำเทคนิคการถ่ายภาพไปใช้ เพื่อสนับสนุนแนวความคิดในการสร้างผลงานศิลปะภาพถ่ายด้วย

2. ด้านกระบวนการสอน

เมื่อผู้สอนทำความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาและบริบทของศิลปะภาพถ่าย และได้คัดเลือกเนื้อหาในขั้นต้นแล้ว ผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจถึงกระบวนการสอน เพื่อการถ่ายทอดเนื้อหาของศิลปะภาพถ่ายนั้นด้วยวิธีการต่างๆ ที่สามารถศึกษาได้จากองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้กระบวนการสอน ดำเนินการไปได้อย่างเหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียนในลำดับต่อไป โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ธรรมชาติของรายวิชา คือ ผู้สอนต้องทราบว่าธรรมชาติของรายวิชานั้นเป็นอย่างไร โดยรายวิชาศิลปภาพถ่ายจะมีลักษณะที่อิสระและเปิดกว้าง ในการเรียนรู้บทเรียน และในการสร้างผลงานศิลปภาพถ่าย โดยมีผู้สอนเป็นผู้ที่แนะนำแนวทางที่ดี และติดตามผลความก้าวหน้าของผู้เรียนอย่างใกล้ชิดเป็นรายบุคคล

2) วัตถุประสงค์รายวิชา คือ ผู้สอนควรทำการสอนเพื่อให้ผู้เรียน เรียนรู้ ในเรื่องของการสร้างผลงานศิลปภาพถ่ายจาก ความรู้ด้านศิลปะ สุนทรียศาสตร์ เทคนิคการถ่ายภาพที่ส่งเสริมกับแนวความคิดในการสร้างผลงานของผู้เรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นหาอัตลักษณ์ทางศิลปะด้วยตัวเอง พร้อมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดี เป็นสิ่งที่จะทำให้การสร้างสรรคผลงานของผู้เรียนเป็นไปได้ด้วยดี

3) เนื้อหารายวิชา คือ ผู้สอนจะก็จะสามารถเลือกเนื้อหา บทเรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียน ได้เรียนรู้ด้วยการเลือกเนื้อหา เริ่มต้นด้วยบทเรียนที่ง่าย ไปสู่บทเรียนที่ยากขึ้นอย่างเป็นลำดับ นอกจากนี้ การเลือกเนื้อหาที่จะดำเนินการสอน ต้องให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งแนวความคิดในการสร้างงานศิลปภาพถ่าย ควบคู่กับเรียนรู้เรื่องของเทคนิคการถ่ายภาพเพิ่มเติม ด้วยเทคนิคการสร้างผลงานศิลปภาพถ่ายที่ลึกซึ้งกว่าขั้นพื้นฐานที่ผู้เรียนเคยเรียนรู้มา

4) วิธีการสอน คือ ผู้สอนควรเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสมกับความสนใจ และระดับความสามารถของผู้เรียน โดยวิธีการสอนจะไม่มีวิธีใดที่เหมาะสมกับการเรียนในชั้นเรียนได้ทั้งหมด ผู้สอนจึงควรมีวิธีการสอนที่หลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหา และการเรียนรู้ของผู้เรียน ยกตัวอย่างเช่น การบรรยายเนื้อหา ควรมีการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิด ด้วยการตั้งคำถามที่น่าสนใจ และมีการวิเคราะห์ อภิปรายกันในห้องเรียน หรือ การสาธิตวิธีการทางเทคนิคถ่ายภาพด้วยของจริง เป็นต้น

5) กิจกรรมการเรียนการสอน คือ ผู้สอนจะต้องเลือกวิธีการสอน การกำหนดงานให้ผู้เรียน และการจัดเวลาเรียน ให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน โดยต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์รายวิชาด้วยว่า ต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านใด เช่น ด้านพุทธิพิสัย ผู้สอนควรจัดกิจกรรมการบรรยายเนื้อหา ด้วยวิธีการสอนที่หลากหลาย หรือ ด้านจิตพิสัย ผู้สอนควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการศึกษา รายวิชา ศิลปะ ความงาม และการใช้ชีวิต หรือด้านทักษะพิสัย ผู้สอนควรจัดกิจกรรมสาธิต ทดลอง และให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติบ่อยๆ เป็นต้น

6) สื่อการเรียนการสอน คือ ผู้สอนจะต้องเลือกให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน ยกตัวอย่างเช่น การบรรยาย ควรมีการเลือกสื่อเครื่องฉายโปรเจคเตอร์ หรือ เอกสารประกอบคำบรรยาย หรือ การสาธิต ควรมีการเลือกสื่อที่สามารถทดลองได้จริง เช่น เครื่องอัดขยายภาพขาวดำ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

7) สิ่งแวดล้อมทางการเรียน คือ ผู้สอนจะต้องเลือกสถานที่ทำการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความสนใจของผู้เรียน และจำนวนของผู้เรียน ให้ผู้เรียนรู้สึกถึงความปลอดภัย ไม่อึดอัด รวมทั้งผู้สอนเอง ก็จัดว่าเป็นผู้สร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอน ด้วยบุคลิกที่ร่าเริง แจ่มใส ไม่ตึงเครียดจนเกินไป ก็จัดว่าเป็นการส่งเสริมบรรยากาศในการเรียนที่ดี ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ อย่างมีความสุข

8) ผู้สอน คือ ผู้ที่ถ่ายทอดวิชาความรู้ ซึ่งต้องเป็นผู้รู้อย่างลึกซึ้งเพียงพอ ในด้านของศิลปภาพถ่าย ที่ประกอบไปด้วยองค์ความรู้ด้านทฤษฎี ศิลปะ สุนทรียศาสตร์ และการถ่ายภาพ สามารถแสดงการสร้างผลงานศิลปภาพถ่ายได้ มีความรู้รอบตัวที่กว้าง ทันสมัย และเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน ที่ผู้เรียนสมควรปฏิบัติตาม

9) ผู้เรียน คือ ผู้สอนควรจะต้องทราบถึงความสนใจ ความรู้ ความสามารถ และภูมิหลังของผู้เรียน เพื่อประโยชน์ในการกำหนดเนื้อหา วัตถุประสงค์ กิจกรรมหรือวิธีการสอนของผู้สอน ให้เหมาะสม สอดคล้องกับผู้เรียนในประเด็นที่กล่าวไปแล้วข้างต้น

10) การวัดและประเมินผล คือ ผู้สอนควรจะวัดและประเมินผลที่พัฒนาการของผู้เรียนมากกว่าที่ผลงานของผู้เรียน และเป็นไปตามวัตถุประสงค์รายวิชาที่ผู้สอนกำหนดไว้ว่า ต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านใด ด้วยการสอบภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ซึ่งด้านพุทธิพิสัย จะสังเกตได้จากการซักถามในห้องเรียน หรือความเข้าใจจากการทำข้อสอบ ด้านจิตพิสัย จะสังเกตได้จากพฤติกรรมมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ความรับผิดชอบ การตรงต่อเวลา และด้านทักษะพิสัย จะสังเกตได้จากผลงานเป็นหลัก ที่จะแสดงถึง ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ความชำนาญ ซึ่งผลงานก็เป็นสิ่งหนึ่งที่จะแสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนได้

3. ด้านการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย

หลักเกณฑ์ และขั้นตอนการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย เกิดขึ้นจากสังเคราะห์ทฤษฎี หนทางเชิงปรากฏการณ์แบบอัตถิภาวะของสุนทรียศึกษา (An Existential-Phenomenological Account of Aesthetic Education) ของเคลิน (Kaelin, 1968 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออนันต์, 2545) และ ทฤษฎีศิลปะวิเคราะห์ (Critical Theory) ของเอ็ดมันด์ เบิร์ก เฟลด์แมน (Feldman, 1992) และการจำแนกประเภทของศิลปภาพถ่าย ของ เทอรี บาเรต (Barrett, 2006) และหลักความแท้จริงของศิลปะ (Feldman, 1992 อ้างถึงใน ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพพบูลย์, 2554) โดยสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ได้ดังต่อไปนี้

3.1 เกณฑ์การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย

การพิจารณาตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย สำหรับการเรียนการสอนศิลปะ ในระดับอุดมศึกษา จะต้องประกอบด้วยเกณฑ์ดังต่อไปนี้ คือ

- 1) มีวัตถุประสงค์ แนวความคิดที่ชัดเจน และผู้สร้างสามารถถ่ายทอดแนวความคิด หรือ อารมณ์ ได้ด้วยความชัดเจน (Clearness) และ ความจริงใจ (Sincerity) และแนวความคิด กับ รูปแบบการนำเสนอทางศิลปะจำเป็นต้องสัมพันธ์กันเสมอ
- 2) มีความน่าสนใจในด้านใดด้านหนึ่ง ตามนิยามของศิลปะ
- 3) มีการจัดองค์ประกอบศิลป์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ แนวความคิดในการสร้างงานของผู้เรียนเป็นหลัก ปรากฏซึ่งคุณค่าความงาม และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม ทั้งต่อตนเองและสังคม
- 4) มีการใช้กระบวนการทางเทคนิคภาพถ่าย ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ แนวความคิดในการสร้างผลงานของผู้เรียนเป็นหลัก
- 5) มีความเป็นปัจเจกภาพ (Individual) แสดงลักษณะความเป็นตัวตนและอัตลักษณ์ทางศิลปะของผู้สร้าง
- 6) ผลงานต้องแสดงถึงพัฒนาการด้านความสามารถของผู้เรียน อย่างเป็นลำดับ
- 7) มีคุณภาพในการอธิบายภาพ การใส่กรอบ มีความละเอียด ประณีต และสะอาด
- 8) สร้างผลงานด้วยตนเอง ไม่นำผลงานของผู้อื่นมาส่ง และส่งผลงานตรงตามเวลา

3.2 ขั้นตอนการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย

การพิจารณาตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย สำหรับการเรียนการสอนศิลปะ ในระดับอุดมศึกษา จะต้องประกอบไปด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

ขั้นตอนที่ 1 การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย จะพิจารณาความน่าสนใจ หรือ ความประทับใจแรกพบ (First Impression) ที่ภาพรวมของผลงานศิลปะภาพถ่าย

ขั้นตอนที่ 2 การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย จะพิจารณาประเภทของศิลปะภาพถ่าย และให้ความสำคัญของส่วนประกอบ ตามประเภทของศิลปะภาพถ่าย ดังต่อไปนี้

1) ศิลปะภาพถ่ายประเภทสัจนิยม (Realism) จะเน้นความสำคัญที่ การถ่ายทอดความจริง และการถ่ายทอดความงาม เป็นอันดับแรก และ เทคนิค อารมณ์ ตามลำดับในการพิจารณา

2) ศิลปะภาพถ่ายประเภทรูปทรงนิยม (Formalism) จะเน้นความสำคัญที่ ความงามทางองค์ประกอบศิลป์ เป็นอันดับแรก และ เทคนิค ตามลำดับ ส่วนอารมณ์และเรื่องราว จะยกเว้นในการพิจารณา

3) ศิลปะภาพถ่ายประเภท สำแดงพลังอารมณ์ (Expressionism) จะเน้นความสำคัญที่ ความชัดเจนในการแสดงออกทางอารมณ์ เป็นอันดับแรก และ ความงาม เทคนิค ตามลำดับในการพิจารณา ส่วนเรื่องราว จะยกเว้นในการพิจารณา

4) ศิลปะภาพถ่ายประเภท มโนทัศน์ศิลป์ (Conceptual Art) จะเน้นความสำคัญที่ ความชัดเจนของ แนวความคิด เรื่องราว เป็นอันดับแรก และ ความงาม อารมณ์ เทคนิค ตามลำดับ ในการพิจารณา

5) ศิลปะภาพถ่ายประเภท เครื่องมือนิยม (Instrumentalism) จะเน้นความสำคัญที่ การบอกเล่าเรื่องราว เป็นอันดับแรก และ ความงาม เทคนิค อารมณ์ ตามลำดับในการพิจารณา

ขั้นตอนที่ 3 การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย จะพิจารณาตีความ การสร้างผลงานนี้ว่า สอดคล้องตามวัตถุประสงค์การสร้างงานของผู้เรียน ด้วยข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 รวมทั้ง การตีความนัยที่ซ่อนอยู่ และความหมายของผลงานศิลปะภาพถ่าย ที่มีต่อผู้ตัดสิน

ขั้นตอนที่ 4 การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย จะเป็นการตัดสิน ประเมินผลความ สอดคล้องระหว่าง แนวความคิดและรูปแบบการนำเสนอของผู้เรียน ด้วยข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1-3 พร้อมทั้ง พิจารณาวัตถุประสงค์ 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1) การวัดคุณค่าทางศิลปะ จะพิจารณาถึงความแท้จริงทางศิลปะ ประกอบด้วย ความเป็นปัจเจกภาพ (Individual) ความชัดเจน (Clarity) และ ความจริงใจ (Sincerity)

2) การวัดคุณค่าความงาม จะพิจารณาว่าผลงานนั้น มีความงามหรือไม่ โดยการวัดคุณค่าความงามนี้ จะวัดโดย ประสบการณ์ ภูมิหลัง และรสนิยมของผู้ตัดสินเป็นหลัก

3) การวัดคุณค่าทางศีลธรรม จะพิจารณาว่าผลงานนั้นขัดต่อศีลธรรมอันดีงามหรือไม่ โดยวัดผลจากเจตนาการสร้างงานของผู้เรียน ซึ่งการวัดคุณค่าทางศีลธรรมโดยพื้นฐานทาง ศีลธรรมของผู้ตัดสินเป็นหลัก

เมื่อผลงานผ่านขั้นตอนการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย ตามลำดับขั้นแล้ว จะเป็นการ หาข้อสรุป เพื่อการพิจารณาระดับคะแนน และการหาความโดดเด่นหรือข้อผิดพลาดในผลงานศิลปะ ภาพถ่าย เพื่อให้ผู้เรียน ปรับปรุงแก้ไข และเป็นหนทางในพัฒนาผู้เรียนต่อไป

3.3 คุณสมบัติของผู้ตัดสิน

การพิจารณาตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย สำหรับการเรียนการสอนศิลปะ ในระดับ อุดมศึกษา นอกจากจะมีการกำหนดเกณฑ์และขั้นตอนการตัดสินแล้ว คุณสมบัติของผู้ตัดสินก็ เป็น ส่วนที่ควรให้ความสำคัญ เพื่อการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่ายที่มีประสิทธิภาพ โดยผู้วิจัยได้ กำหนดคุณสมบัติของผู้ตัดสินดังต่อไปนี้

- 1) มีความรู้ ความเข้าใจ ในองค์ความรู้ทางด้านศิลปะ สุนทรียศาสตร์ และภาพถ่าย
- 2) มีความรู้ ความเข้าใจ ทางด้านการเรียนการสอน และการตัดสินคุณค่าผลงาน ศิลปะภาพถ่ายสำหรับการเรียนการสอน

- 3) เป็นผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน
- 4) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย
- 5) เป็นผู้ที่มีรสนิยมที่ดี และสามารถใช้รสนิยมได้เหมาะสมกับการตัดสิน

ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้วิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยเทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi) ซึ่งใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 3 ครั้ง ซึ่งใช้เวลานาน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องวางแผน และดำเนินการอย่างรัดกุม เพื่อให้เหมาะสมกับระยะเวลา และทุนทรัพย์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ควรมีการติดต่อประสานงานกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูล กรณีที่ต้องติดต่อกับผู้เชี่ยวชาญในต่างจังหวัด สมควรที่จะต้องมีการนัดหมายล่วงหน้า ให้ชัดเจน ก่อนที่จะนำเครื่องมือไปเก็บข้อมูล เพื่อไม่ให้เสียเวลาและเงินทุนในการเดินทาง
2. ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ และศิลปินช่างภาพ การวางตัว กิริยา มารยาท และกาลเทศะ เป็นเรื่องสำคัญ เนื่องด้วยการวิจัยแบบเดลฟาย จะต้องพบผู้เชี่ยวชาญถึง 3 ครั้ง ดังนั้น จึงควรวางตัวให้เป็นที่น่าพอใจต่อผู้เชี่ยวชาญ เช่น การแต่งตัวต้องสุภาพ ไม่โทศัพททำผู้เชี่ยวชาญเพื่อทวงถามบ่อยครั้งนัก และต้องตรงต่อเวลา
3. การสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ เป็นสิ่งที่ควรกระทำเพราะสามารถช่วยให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ และได้ครบตามจำนวนที่กำหนด

ข้อเสนอแนะสำหรับอาจารย์ผู้สอน

1. อาจารย์ผู้สอนในรายวิชาศิลปภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา ควรกระตุ้นส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดี ต่อรายวิชาศิลปภาพถ่าย ศิลปะ ความงาม และการใช้ชีวิต เพราะจะส่งผลให้ผู้เรียนสร้างผลงานศิลปภาพถ่ายได้อย่างมีคุณภาพ ส่งเสริมค้นหาอัตลักษณ์ทางศิลปะด้วยตัวของนักเรียนเอง และสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข ซึ่งผู้สอนสามารถส่งเสริมทัศนคติที่ดีได้โดยการทัศนศึกษาตามแหล่งธรรมชาติ หอศิลป์ หรือชุมชน ที่แตกต่างจากการใช้ชีวิตประจำวันของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสซาบซึ้งกับความงามที่อยู่รอบตัวได้
2. อาจารย์ผู้สอนในรายวิชาศิลปภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา จะต้องเข้าใจถึงปัจจัยคัดสรรทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา บริบทของศิลปภาพถ่าย ด้านดำเนินการสอน และด้านการตัดสินคุณค่า

ผลงานศิลปภาพถ่าย รวมทั้ง เข้าใจธรรมชาติของรายวิชา และเข้าใจถึง ความรู้ความสามารถของ ผู้เรียน ทำให้ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนได้ ซึ่งดำเนินการสอนโดย กำหนดจุดประสงค์ รายวิชา เนื้อหา วิธีการสอน การเลือกสื่อ และการวัดประเมินผลผู้เรียน ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม

3. อาจารย์ผู้สอนในรายวิชาศิลปภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา เมื่ออยู่ในบทบาทผู้ตัดสิน คุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย โดยเฉพาะผลงานสรุปรวบยอดท้ายเทอม ควรจะต้องมีความรู้ ความ เข้าใจในองค์ความรู้ 3 ด้าน คือ ด้านศิลปะ ด้านสุนทรียศาสตร์ และด้านการถ่ายภาพ อย่างลึกซึ้ง ประกอบด้วย ความรู้รอบตัวที่กว้างและทันสมัย ต้องเป็นผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของ ผู้เรียน และสามารถผสมผสานหลักการ ทฤษฎี ให้เหมาะสมกับ รสนิยม และประสบการณ์ของ ผู้สอนได้

ข้อเสนอแนะสำหรับมหาวิทยาลัย

1. ควรมีการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นหน่วยงานราชการ และเอกชน เพื่อ สนับสนุนทางการเรียนการสอนรายวิชาศิลปภาพถ่าย เช่น ด้านตำรา เอกสาร ภาพถ่าย เครื่อง ฉายโปรเจกเตอร์ เป็นต้น และการหาแหล่งสถานที่ ที่ผู้เรียนรายวิชาศิลปภาพถ่ายสามารถนำผลงาน ศิลปะภาพถ่ายของตนไปจัดแสดงได้สะดวก
2. ควรสนับสนุนด้านของงบประมาณสำหรับพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทั้งผู้สอน และ ผู้เรียน ในรายวิชาศิลปภาพถ่าย เช่น จัดซื้ออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายภาพ ให้เพียงพอกับจำนวน ผู้เรียน การจัดอบรมสัมมนา การจัดนิทรรศการ เป็นต้น
3. ควรสนับสนุนการเผยแพร่ข่าวสาร เกี่ยวกับศิลปภาพถ่าย เช่น ข่าวการจัดแสดงงานศิลปะ ภาพถ่าย ข่าวการจัดประกวด เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียน รวมถึงบุคคลทั่วไป ได้มีความรู้ ความเข้าใจ และได้ตระหนักถึง ความสำคัญของศิลปภาพถ่ายมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นนำเสนอการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ในภาพรวมเท่านั้น ซึ่ง ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายในแต่ละครั้ง เป็นเรื่องละเอียดอ่อน และมีรายละเอียด ก่อนข้างมาก เป็นการยากที่จะสามารถสรุปได้ทั้งหมดในการทำวิจัยครั้งนี้ ดังนั้น ในการทำวิจัย ต่อไปสามารถแยกทำวิจัยในส่วนรายละเอียดได้ เช่น เทคนิคกับความงามของศิลปภาพถ่าย หรือ การจัด องค์ประกอบศิลป์ที่มีผลต่อความงามของศิลปภาพถ่าย เป็นต้น
2. ควรมีการวิจัยต่อเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ คือ เมื่อ ได้สรุปเกณฑ์และขั้นตอนการตัดสิน คุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายแล้ว ควรวิจัยเรื่องการนำไปใช้จริงในการตัดสินคุณค่าผลงาน ศิลปะภาพถ่ายของผู้สอน แล้วประเมินผลความเหมาะสมของเกณฑ์และขั้นตอนดังกล่าว

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กันต์ สุสังกรกาญจน์. อาจารย์พิเศษสาขาการถ่ายภาพ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ ลาดกระบัง.

สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2553.

กัจจกร สุนพงษ์ศรี. ศิลปะสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2528.

กิจจา เวสประทุม. สภาพปัญหา และความต้องการด้านการเรียนการสอน หลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน

ของวิทยาลัยสารพัดช่าง ตามการรับรู้ของผู้บริหาร ครู และนักศึกษาผู้ใหญ่

กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

กิดานันท์ มลิทอง. เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, 2548.

กิตติ รัตนราษี. แผนพัฒนาโรงเรียนเทคโนโลยีสยาม. [ออนไลน์]. 2550. แหล่งที่มา:

http://www.siamtech.ac.th/director_office/dataadminis/developmentplan2550-2552.pdf

[2553, กันยายน 23]

กิตติชัย เกษมสานต์. อาจารย์ประจำสาขาการถ่ายภาพ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ

ลาดกระบัง. สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2553.

กิติมา อมรทัต. ความหมายของศิลปะ (The Meaning of Art ของ Herbert Read).

กรุงเทพมหานคร: องค์การคำคุณศัพท์, 2540.

เกียรติศักดิ์ วันจรรรัตน์. อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปภาพถ่าย มหาวิทยาลัยรังสิต. สัมภาษณ์, 25

ตุลาคม 2553.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2543.

จรรยา นงแสงวีเชียร. ทศวรรษศิลป์กับการคิดศิลปะ. วารสารศิลปกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 4

(กรกฎาคม-กันยายน 2535): 37-42.

จรรยา โกมุทรัตนานนท์. สุนทรียศาสตร์: ปัญหาเบื้องต้นในปรัชญาศิลปะและความงาม. ปทุมธานี:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต, 2551.

จิระพัฒน์ พิตรปรีชา. โลกศิลปะศตวรรษที่ 20. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ, 2545.

จิระพันธ์ มุลพัฒน์ และนฤมล นิยมหอม. การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้. [ออนไลน์].

2553. แหล่งที่มา: www.nareumon.com [2553, กันยายน 12]

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. การพัฒนาหลักสูตร หลักการและแนวทางปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร:

อติเยพรส, 2539.

ชุลุด นิ่มเสมอ. องค์ประกอบของศิลปะ. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2551.

- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. การจัดการเรียนรู้แนวใหม่. นนทบุรี: สหมิตรพรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2553.
- ชัยวุฒิ พุ่มทอง. อาจารย์พิเศษสาขาวิชาการถ่ายภาพ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯลาดกระบัง. **สัมภาษณ์**, 11 พฤศจิกายน 2553.
- ชาญชัย อัจฉินสุมาจาร. นวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2537.
- ไชยา อิมวิไล. **บันทึกเมืองไทย**. [วัสดุโทรทัศน์]. มี ยู คอร์ปอเรชั่น จำกัด, 2540.
- คุณย์พิชัย โกมลวานิช. ศิลปินและนักวิชาการอิสระ. **สัมภาษณ์**, 21 เมษายน 2554.
- ถวัลย์ ดัชนี. การประชุมวิชาการ “พุทธธรรม พุทธศิลป์ เพื่อแผ่นดินไทย”. เสวนาเฉลิมพระเกียรติครั้งที่ 2 ณ หอประชุมมหิศร ธนาคารไทยพาณิชย์ รัชโยธิน, 11 พฤศจิกายน 2552.
- ถาวร โกอุดมวิทย์. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. **สัมภาษณ์**, 13 พฤศจิกายน 2553.
- ทศนา แยมมณี. **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- ทศนา แยมมณี. **รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.
- ธงชัย สมบูรณ์. กอบกู้สังคมด้วยอุดมศึกษา: พลังศรัทธาพาทกรรมไม่อำพราง. **สารบัณฑิตวิทยาลัย** 11 (มีนาคม 2551).
- ธงชัย สุวัฒน์เมฆินทร์. การบริหารงานวิชาการ. หน่วยงานนิเทศก์ กรมอาชีวศึกษา. กรุงเทพมหานคร, 2532.
- ชนนัท ชนากรกานต์. ศิลปินช่างภาพ. **สัมภาษณ์**, 12 ตุลาคม 2553.
- ชานินทร์ ศิลป์จารุ. การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อินเทอร์เน็ตพรินท์ จำกัด, 2548.
- ธีระพงษ์ พิศาลบุรณะ. ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการวิจารณ์ผลงานทัศนศิลป์ของอาจารย์และนักศึกษาชั้นปีสุดท้าย ในหลักสูตรศิลปะของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- นิพาดา เทวกุล. **ความคิดทางสุนทรียศาสตร์ของ โครเซ่ เกี่ยวกับความหมายของศิลปะ**. เอกสาร การสอน สาขาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- เนตร หงส์ไกรเลิศ. การประชุมวิชาการ “คุณภาพอุดมศึกษาไทย ยังมีอะไรต้องทำอีกมาก”. ข่าวสภาคณาจารย์ฉบับที่ 6 (ตุลาคม 2551). มหาวิทยาลัยมหิดล.

- บรรลือ ขอรวมเดช. สภาพปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติสาขาทัศนศิลป์ ในสถาบันอุดมศึกษา
ของรั้ว ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- บันลือ พุกยะวัน. ยุทธศาสตร์การสอนตามแนวหลักสูตรใหม่. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทย-
วัฒนาพานิชย์, 2534.
- ปรวพรรณ ดวงรัตน์. การศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ สาขาทัศนศิลป์
ในสถาบันอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- ประมวญ บุรุษพัฒน์. ศิลปะภาพถ่ายปริทรรศน์ ตอนที่ 6: ศิลปะภาพถ่ายร่วมสมัย. วารสาร
ศิลปกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 4 (กรกฎาคม-กันยายน 2535): 28-32.
- ประมวญ บุรุษพัฒน์. ศิลปะภาพถ่ายปริทรรศน์ ตอนที่ 7: ภาพหุ่นนิ่ง ภาพเหมือน และภาพ
เปลือย. วารสารศิลปกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2535): 36-40.
- ประสพ ลีเหมือดกัญ. ศิลปนิยม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเคียนสโตร์, 2543.
- ปรียากร วงษ์อนุตรโรจน์. การบริหารวิชาการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทพิมพ์ดี, 2535.
- ปณณรัตน์ พิษณุไพบูลย์. ศูนย์วิทยาศาสตร์ในศิลปศึกษา. เอกสารประกอบการสอนชุดที่ 8
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.
- ผดุง พรหมมูล. นักศึกษาทัศนศิลป์. ในการประชุมสัมมนาวิสัยทัศน์ทางทัศนศิลป์ ครั้งที่ 1.
มหาวิทยาลัยบูรพา, 2538.
- พงษ์ศักดิ์ ตั้งติวจา. อาจารย์หัวหน้าสาขาการถ่ายภาพ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ
ลาดกระบัง. สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2553.
- พดุงศักดิ์ กษสาโรง. ความหมายของสุนทรียศาสตร์. [ออนไลน์]. 2552. แหล่งที่มา:
http://www.finearts.cmu.ac.th/FoFANew/e_learn/aesthetics/109115_05.doc
[2553, มิถุนายน 19]
- พรรษา สุนาวิ. ศิลปินช่างภาพ. สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2553.
- พันธ์ศักดิ์ พลสารัมย์. คู่มือการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2547.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. การวิจารณ์ศิลปะเด็ก. ภาคพัฒนาตำราและเอกสารวิชาการ หน่วยศึกษานิเทศก์
กรมการฝึกหัดครู, 2531.
- ไพศาล สุวรรณน้อย. สื่อการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา. เอกสารประกอบการอบรมอาจารย์
ใหม่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2547.

- ภัทรา นิคมานนท์. การประเมินผลและการสร้างข้อสอบ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทย-วัฒนาพานิชย์, 2534.
- ภูมิภมล ผดุงรัตน์. ศิลปะภาพถ่ายและภาพยนตร์: Pictorialism. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาชิ-
ราช, 2548 / แก้ไขล่าสุดใน <http://poomkamol.blogspot.com>, 2553.
- ภูมิภมล ผดุงรัตน์. ศิลปะภาพถ่ายและภาพยนตร์: ภาพถ่ายสารคดี. มหาวิทยาลัยสุโขทัย-
ธรรมมาชิราช, 2548 / แก้ไขล่าสุดใน <http://poomkamol.blogspot.com>, 2553.
- ภูมิภมล ผดุงรัตน์. อาจารย์พิเศษสาขาศิลปภาพถ่าย มหาวิทยาลัยรังสิต. **สัมภาษณ์**, 15 ธันวาคม 2553.
- มะลิฉัตร เอื้ออนันท์. ศิลปศึกษาแนวปฏิรูปฯ: ความเป็นมา **ปรัชญา** หลักการ **วิวัฒนาการด้าน**
หลักสูตร ทฤษฎี การเรียนการสอน และการค้นคว้าวิจัย. ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร, 2545.
- มโน พิสุทธิรัตนานนท์. ศิลปะและสุนทรียศาสตร์ตะวันออก กรณีศึกษาศิลปะไทย. **วารสาร**
ปาริชาติ15 (เมษายน-กันยายน 2545): 69-72.
- ขงยุทธ คะสาวงศ์. ศิลปินช่างภาพ. **สัมภาษณ์**, 13 พฤศจิกายน 2553.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์ศิลปะอังกฤษ-ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:
ราชบัณฑิตยสถาน, 2541.
- เรย์โนลด์. **Post-Modernism ในประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์**. แปลโดย ชีระ นุชเปี่ยม.
กรุงเทพมหานคร: สัญญาพับลิเคชั่น, 2536.
- วนิดา ขำเขียว. **สุนทรียศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: พรวนนกการพิมพ์, 2543.
- วรารวรรณ สุวรรณผาดิ. หัวหน้าสาขาวิชาศิลปภาพถ่าย มหาวิทยาลัยรังสิต. **สัมภาษณ์**, 25 ตุลาคม
2553.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. **แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชนพร,
2542.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. **คู่มือการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2547.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. **กระบวนการค้นคว้าใหม่ในนวัตกรรมหลักสูตร**. ข่าวสารกองบริการการศึกษา 7
(มีนาคม-เมษายน 2539): 27-30.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. **วิสัยทัศน์การศึกษา**. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2543.
- วิชัย แหวนเพชร. **เทคนิคและวิธีการสอนอุตสาหกรรมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: คณะวิชา
อุตสาหกรรมศึกษา สถาบันราชภัฏพระนคร, 2530.

วิชาการ, กรม. **แนวทางการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.** กรุงเทพมหานคร. กรมวิชาการ, 2543.

วิทย์ พัฒนกันเงิน. **คุณค่าทางศิลปะ.** วารสารราชบัณฑิตยสถาน 32 (มกราคม-มีนาคม 2550): 209-211.

วิทวัฒน์ ชันติยะมาน. **การนำเสนอปฏิบัติการทางเลือกของการเรียนการสอนตามสภาพจริง ในวิชา หลักสูตรและการสอนทั่วไป สำหรับบัณฑิตคณะศึกษาศาสตร์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์ คุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

วินัย ผู้นำพล. **การถ่ายภาพสารคดีเชิงศิลปะ.** เอกสารคำสอน รายวิชาการถ่ายภาพสารคดีเชิง ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548.

วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. **ความเข้าใจศิลปะ.** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. **ศิลปะเป็นมรดกฐานสำคัญ.** วารสารครุศาสตร์ 22 (กรกฎาคม-กันยายน 2536): 1-13.

วิรุณ ตั้งเจริญ. **ศิลปะหลังสมัยใหม่และวัฒนธรรม.** มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพมหานคร, 2545.

วิวัฒน์ชัย สุขทัณฑ์. **อดีตอาจารย์ประจำสาขาเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2553.**

วุฒิ วัฒนสิน. **ศิลปะระดับมัธยมศึกษา. ปัตตานี: ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2541.**

ศรศักดิ์ สักดิ์บดินทร. **ศิลปะในช่วงภาพ. สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2553.**

ศันสนีย์ เสถียรสุด. **ท่านแม่ชี ผู้กำกับดูแลเสถียรธรรมสถาน. สัมภาษณ์, 22 เมษายน 2554.**

ศิริชัย กาญจนวาสิ. **ทฤษฎีการประเมิน. พิมพ์ครั้งที่ 3.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2545.

ศิริชัย กาญจนวาสิ. **คู่มือการเรียนการสอน.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2547.

ศิลป์ พีระศรี. **ศิลปะสงเคราะห์. แปลโดย พระยาอนุমানราชชน. พระนคร: บรรณาการ, 2515.**

ศึกษาธิการ, กระทรวง. **แผนการพัฒนาศึกษาาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2551-2554).** กรุงเทพมหานคร. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2551.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. **แนวปฏิบัติการวัด และประเมินผลการเรียนรู้.** สำนักวิชาการและมาตรฐาน การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร, 2551.

- ศุภชัย นทีตานนท์. การศึกษาการเรียนการสอนศิลปะไทย ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษา
 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต,
 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- สงกรานต์ วีระพงษ์. ศิลปิน ช่างภาพอาชีพ และนักวิชาการอิสระ. **สัมภาษณ์**, 23 เมษายน 2554.
- สมเกียรติ ตังนโม. **กระบวนวิชาศิลปะวิจารณ์**. เอกสารประกอบคำสอน คณะจิตรศิลป์
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2539.
- สมเกียรติ ตังนโม. **ศิลปะและปรัชญาในยุคโพสต์โมเดิร์น: Postmodern Art and Philosophy**.
 เอกสารในการสัมมนา ณ ห้องประชุมชั้น 3 คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543.
- สมประสงค์ เสนารัตน์. **ปัญหาในการประเมินผล**. สาขาการวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะ
 ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. [ออนไลน์]. 2553. แหล่งที่มา:
<http://learners.in.th/file/tigermsu/assessment.pdf> [2553, สิงหาคม 24]
- สมพร ไชยะ. **การวิเคราะห์งานและพัฒนาแผนการสอน**. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
 วิทยาลัยครูเพชรบูรณ์. เพชรบูรณ์, 2533.
- สมโภชน์ ศรีสุวรรณ. **ศิลปะหลังสมัยใหม่กับวิถีชีวิตศหัสวรรษใหม่**. **วารสารปริชาต 15**
 (ตุลาคม 2545-มีนาคม 2546).
- สมหวัง พิริยานูวัฒน์. **วิธีวิทยาการประเมินทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2551.
- สมาน เถตระการ. **การถ่ายภาพเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: เทคนิค ปรีนซ์ดีง, 2549.
- สลักโณม สุพงศ์กร. **การศึกษาแนวคิดโพสต์โมเดิร์นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะใน
 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พื้นที่การศึกษากทม. เขต 2**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
 ครุศาสตรมหาบัณฑิต, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- สันติ คุณประเสริฐ. **รูปแบบ Art PROPEL: การจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาตามแกนสาระ
 ความรู้ P-P-R และการประเมินผลของแฟ้มสะสมงาน Portfolio**. **วารสารครุศาสตร์ 29**
 (กรกฎาคม-ตุลาคม 2543): 81-87.
- สันติ คุณประเสริฐ. **ปฏิรูปการเรียนการสอนศิลปะศึกษาของไทย: พัฒนาการหลักสูตร ศิลปะศึกษา
 ของสหรัฐอเมริกา**. **วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 30**
 (พฤศจิกายน 2544-กุมภาพันธ์ 2545): 78-87.
- สัมฤทธิ์ เพชรคง. **การศึกษาการเรียนการสอนวิชาจิตรกรรม สาขาวิชาศิลปะศึกษา ระดับปริญญาตรี
 ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชา
 ศิลปะศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

- สุขเกษม อุยโต. อาจารย์ประจำสาขาศิลปภาพถ่าย มหาวิทยาลัยรังสิต. **สัมภาษณ์**, 23 พฤศจิกายน 2553.
- สุชีพ วรรณสุด. อาจารย์ประจำสาขาศิลปภาพถ่าย มหาวิทยาลัยรังสิต. **สัมภาษณ์**, 30 พฤศจิกายน 2553.
- สุภณิดา ปุสุรินทร์คำ. **การวิเคราะห์เนื้อหาวิชาเพื่อพัฒนา E-learning**. [ออนไลน์]. 2551. แหล่งที่มา: http://supanida-opal.blogspot.com/2009_02_01_archive.html [2553, พฤษภาคม 13]
- สุภาณี กอสุวรรณศิริ และสุมิตรา ชันตยาลงกต. **จากอดีต ถึงปัจจุบัน การถ่ายภาพ**. กรุงเทพมหานคร: สารมวลชน, 2531.
- สุมิตร คุณากร. **หลักสูตรและการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนการพิมพ์, 2530.
- สุรชาติ ทินานนท์. **ศิลปะภาพถ่าย 1(อศ231)**. เอกสารประกอบการสอน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2546.
- สุรพงษ์ เอี่ยมพิชัยฤทธิ์. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาศิลปภาพถ่าย มหาวิทยาลัยรังสิต. **สัมภาษณ์**, 30 พฤศจิกายน 2553.
- สุลักษณ์ ศรีบุรี. **การประเมินผลศิลปศึกษา**. สรุปการอภิปรายเรื่อง บนเส้นทางการพัฒนา ศิลปศึกษา. ลพบุรี: ศูนย์การพิมพ์วิทยาลัยครูเทพสตรี, 2530.
- สุลักษณ์ ศรีบุรี. **คุณค่าของศิลปะจากทัศนะบุคคลต่างๆ**. **วารสารครุศาสตร์** 22 (กรกฎาคม – กันยายน 2536): 51-63.
- สุวรรณีย์ ยะหะกร. **แนวทางการจัดการเรียนรู้และประเมินผลกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ช่วงชั้นที่ 1 และ 2**. กรุงเทพมหานคร: แอ็ดวานซ์ อินเตอร์ พรีนติ้ง, 2548.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. **จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- เสาวลักษณ์ รัตนวิชัย. **พัฒนาอาจารย์ด้านการจัดการเรียนการสอน ประจำปี 2551**. เอกสารการ นำเสนอในโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ. ณ ห้องประชุม 101-102 อาคารหอประชุมช้าง- บัวศรี มหาวิทยาลัยบูรพา, 4 กันยายน 2551.
- อมรา เล็กเริงสินธุ์. **หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา**. คณะวิชาครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ- สวนคูสิต. กรุงเทพมหานคร, 2537.
- อริยพร คุโรดะ. **สาระความรู้หลักในศิลปศึกษา**. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น** 30 (เมษายน-กันยายน 2550): 13-23.

อลงกต เพชรศรีสุก. ศิลปะสมัยใหม่และศิลปะร่วมสมัย. สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยี

สารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2544.

อัญชลี คงพัฒน์. การศึกษาการจัดการเรียนการสอน การศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้

ศิลปะ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต,

ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

อัยญา โปราณานนท์. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาศิลปะการถ่ายภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2553.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2550.

อารี สุทธิพันธ์. 60 ปี อารี สุทธิพันธ์. จัดพิมพ์เนื่องในวาระครบเกษียณอายุราชการ

รองศาสตราจารย์อารี สุทธิพันธ์, 2534.

อารีธา คลังชำนาญ. การนำเสนอรูปแบบการประเมินผลศิลปินพันธ์ สาขาออกแบบนิเทศศิลป์

ระดับปริญญาตรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

อำไพ ตีรณสาร. วิธีการสอนศิลปศึกษา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://pioneer.chula.ac.th/~tampai1/ampai/cont3.htm#การสอนศิลปะปฏิบัติ> [2553,

กรกฎาคม 25]

อิทธิพล ตั้งโฉลก. แนวความคิดและหลักการวิจารณ์ทัศนศิลป์. เนชั่นสุดสัปดาห์ (20-26 มีนาคม

2543): 13-19.

อุทิศ อติมานะ. ศิลปะและปรัชญาในยุคโพสท์โมเดิร์น: **Postmodern Art and Philosophy.**

เอกสารการสัมมนา ณ ห้องประชุมชั้น 3 คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543.

อุบล ตูจินดา. หลัก และวิธีการสอนศิลปะ. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2532.

อุษาวดี ศรีทอง. ศิลปะ ศิลปิน ศิลปากร. วารสาร **Fine Arts** 7 (กุมภาพันธ์ 2553): 58-60.

ภาษาอังกฤษ

Alinder, M.S. **Seeing Straight: The F.64 Revolution in Photography.** Seattle: University of

Washington Press, 1992.

Barrett, T. **Description in Professional Art Criticism.** Studies in Art Education 32 (1991):

83-93.

Barrett, T. **Criticizing Photographs.** New York: McGraw Hill, 2006.

- Bate, D. **Photography & Surrealism: Sexuality, Colonialism and Social Dissent**. London: I.B. Tauris, 2003.
- Beardsley, M.C. **Artistic Truth from Aesthetics: Problem in the Philosophy of Criticism**. Second edition. Indiana: Hackett Publishing Company, inc., 1981: 368-399.
- Brandes, D. and Ginnis, P. **The Student-Centred School**. Simon and Schuster, 1992.
- Bunnell, P.C. **Pictorial Photography**. Record of the Art Museum, Princeton University. Vol. 51, No. 2. 1890-1925.
- Cabuche, A. **A Guide for Critiquing Photographic Images**. Canadian Camera magazine (Spring 2004). [Online]. 2004. Available from: <http://www.myfourthirds.com> [2009, December 20]
- Clarke, G. **The Photograph**. New York: Oxford University Press, 1997.
- Defibaugh, D. **Focal Encyclopedia of Photography: Digital Imaging, Theory and Applications, History, and Science**. Burlington USA: Focal Press (Fourth Edition), 2007.
- Dubois, W.W. **Focal Encyclopedia of Photography: Digital Imaging, Theory and Applications, History, and Science**. Burlington USA: Focal Press (Fourth Edition), 2007.
- Efland, A. Conceptions in Teaching in Art Education. **Art Education** 32 (1979): 21-33.
- Feininger, A. **The Creative Photographer**. New York: Aperture Foundation Inc. 1986.
- Feldman E.B. **Varieties of Visual Experience**. New York: Prentice-Hall, Inc., 1992.
- Francesco, I.L. **Art Education: Its Means and Ends**. New York: Harper, C, 1958.
- Francis, K. **Focal Encyclopedia of Photography: Digital Imaging, Theory and Applications, History, and Science**. Burlington USA: Focal Press (Fourth Edition), 2007.
- Freeman, M. **The Photographer's Eye: Composition and Design for Better Digital Photos**. Burlington: Focal Press, 2007.
- Friday, J. **Aesthetics and Photography**. Burlington: Ashgate Publishing Company, 2002.
- Galer, M. **Photography Foundations for Art & Design: The Creative Photography Handbook**. Burlington: Elsevier Ltd, 2007.

- Grant, B.R. **Focal Encyclopedia of Photography: Digital Imaging, Theory and Applications, History, and Science**. Burlington USA: Focal Press (Fourth Edition), 2007.
- Grundberg, A. **Crisis of the Real**. New York: Aperture Foundation Inc., 1990.
- Harn, D. **On Being Photographer**. Anacortes: LensWork Publishing, 2001.
- Harold, D. **Creative Composition Digital Photography**. Indiana: Wiley Publishing, 2010.
- Hoy, A.H. **The Book of Photography: Art Photography Since World War II**. Washington D.C.: National Geographic Society, 2005.
- Jey, B. **On Being Photographer**. Anacortes: LensWork Publishing, 2001.
- Johansen, P.O. **An Art Appreception-Oriented Teaching Model for Visual Aesthetic Education**. Dissertation Abstracts International. Indiana University, 1978.
- Kemp, L.E. **The Instructional Design Process**. New York: Harper & Row, 1985.
- Kilgo, R.D. **What the Good Teacher Dose: Improving College and University Teaching**. Study in art education. 19 (Autumn 1970): 251-253.
- Krummel, B.J.. **Pinhold Camera**. [Online]. 2010. Available from: <http://www.thepinholecamera.com> [2011, April 9]
- Michael, J.A. **Art and Adolescent: Teaching Art the Secondary Level**. New York: Macmillan Publishing, 1975.
- Monheim F. **Lomo: Don't Think Just Shoot**. Washington: Booth-Clibborn Editions, 2007.
- Newbury, D. **Talking about Practice: Photography Students, Photographic Culture and Professional Identities**. British Journal of Sociology of Education. Vol.18, No.3, 1997.
- Nickel, D.R. **History of Photography: The State of Research**. The Art Bulletin. Vol.83, No.3. 2001.
- Osterman, M. **Focal Encyclopedia of Photography: Digital Imaging, Theory and Applications, History, and Science**. Burlington USA: Focal Press (Fourth Edition), 2007.
- Paterakis, A.G. (Task Force Chairman). **Art Education: Senior High School**. (Fourth Printing), The National Art Education Association, Virginia, 1979.
- Robinson, L. **Art of Professional Photography**. Delhi: Global Media, 2007.

Seabolt, B.O. **The Effect of Select Methods of Art Criticism on College Art Students**

Attitudes Toward Art. Dissertation Abstracts International 56: 8, 1995.

Sontag, S. **On Photography.** London: Penguin Books, 1979.

Stuart, N.M. **Focal Encyclopedia of Photography: Digital Imaging, Theory and**

Applications, History, and Science. Burlington USA: Focal Press (Fourth Edition), 2007.

Venable, B.B. **Teaching and Learning Aesthetics: a Qualitative of the Implementation of**

Aesthetics in a Middle School Art Class. Dissertation Abstracts International. Purdue University, 1997.

Whelan, R. **Alfred Stieglitz: A Biography.** Boston: Little, Brown. 1995.

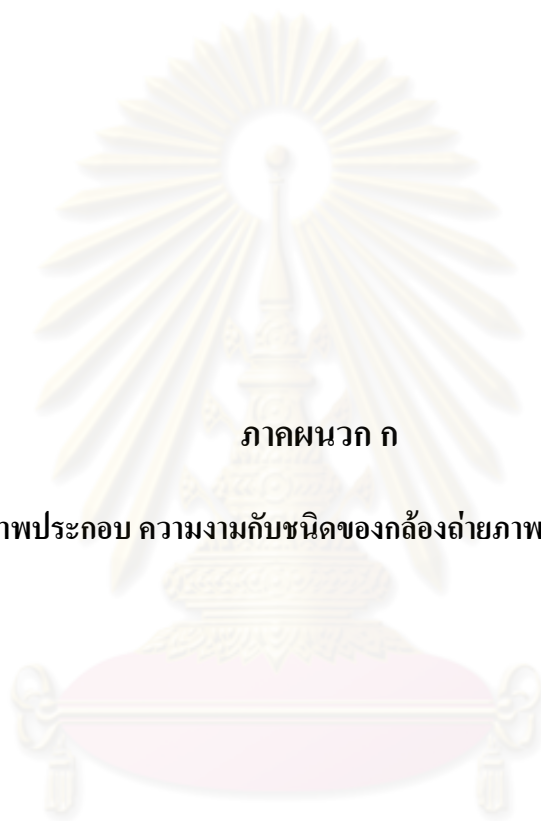
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

ภาพประกอบ ความงามกับชนิดของกล้องถ่ายภาพ และเลนส์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Digital Compact Camera
กล้องถ่ายภาพดิจิทัลแบบพกพา
และแบบ Prosumer หรือ Semi-Pro

ภาพที่ 1ก กล้องถ่ายภาพขนาดเล็ก (Digital Compact Camera)

Digital Single lens Reflex (DSLR)
กล้องถ่ายภาพดิจิทัล สะท้อนเลนส์เดี่ยว

ภาพที่ 2ก กล้องถ่ายภาพแบบสะท้อนเลนส์เดี่ยว (Digital Single Lens Reflex)

Medium Format Camera
กล้องถ่ายภาพขนาดกลาง
หรือ กล้อง 120
ใช้ฟิล์มขนาด 6x6 ซม.

ภาพที่ 3ก กล้องถ่ายภาพขนาดกลาง (Medium Format Camera)

Large Format Camera
กล้องถ่ายภาพขนาดใหญ่
ฟิล์มขนาด 4x5 นิ้ว

ภาพที่ 4ก กล้องถ่ายภาพขนาดใหญ่ (Large Format Camera)

Polaroid Camera
กล้องถ่ายภาพโพลาไรด์
ใช้ฟิล์มโพลาไรด์ในการบันทึก

ภาพที่ 5ก กล้องถ่ายภาพโพลาไรด์ (Polaroid Camera)

Toy Camera
กล้องของเล่นมหาสนุก
ใช้ฟิล์มขนาด 35 มม.และขนาด 6x6 ซม.

ภาพที่ 6ก กล้องถ่ายภาพแบบของเล่น (Toy Camera)

ภาพที่ 7ก กล้องถ่ายภาพรูเข็ม (Pinhole Camera)

ภาพที่ 8ก ลักษณะภาพที่ได้จากเลนส์มุมกว้าง (Wide Angle Lens)

ที่มา : www.digital-photography-school.com

ภาพที่ 9ก ลักษณะภาพที่ได้จากเลนส์ปรกติ (Normal or Standard Lens)

ที่มา : www.usa.canon.com

ภาพที่ 10ก ลักษณะภาพที่ได้จากเลนส์มุมแคบ (Tele Photo Lens)

ที่มา : www.birdsasart.com

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาปัจจัยคัดสรรสำหรับการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่ายในระดับอุดมศึกษา

คำชี้แจง

การวิจัยชิ้นนี้มีจุดประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่ายในระดับอุดมศึกษาไม่มีเจตนาที่จะประเมินบุคคลหรือสถาบันใดๆ ผลที่ได้จากการวิจัยจะนำเสนอภาพรวมของการศึกษาปัจจัยคัดสรร นำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนศิลปภาพถ่ายในระดับอุดมศึกษาได้

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เกี่ยวกับการเรียนการสอน ด้านเนื้อหาและบริบทของศิลปภาพถ่าย ด้านการตัดสินใจคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย และด้านกระบวนการสอนศิลปภาพถ่าย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษาปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปะภาพถ่ายในระดับอุดมศึกษา

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

(หมายเหตุ สถานภาพทั่วไปได้จากการถามในวันสัมภาษณ์ และการค้นใบประวัติของผู้เชี่ยวชาญ)

ชื่อ.....นามสกุล.....

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่.....ถนน.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....โทร.....

อาชีพ.....

ตำแหน่ง.....

สถานที่ทำงาน.....จังหวัด.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เวลา.....

เพศ.....

อายุ.....

วุฒิการศึกษา ระดับปริญญาตรี/โท/เอก จากสถาบัน

.....เมื่อปี.....

สาขาที่จบการศึกษา.....

ท่านมีความถนัดทางด้านใดเป็นพิเศษ (ศิลปิน)

ท่านมีประสบการณ์ในการทำงานศิลปะภาพถ่าย เป็นเวลา.....ปี (ศิลปิน)

ท่านรับผิดชอบสอนในรายวิชาใดบ้าง (อาจารย์)

รายวิชา.....สอนมาแล้วเป็นเวลา.....ปี

รายวิชา.....สอนมาแล้วเป็นเวลา.....ปี

รายวิชา.....สอนมาแล้วเป็นเวลา.....ปี

รายวิชา.....สอนมาแล้วเป็นเวลา.....ปี

รายวิชา.....สอนมาแล้วเป็นเวลา.....ปี

รายวิชา.....สอนมาแล้วเป็นเวลา.....ปี

ท่านมีตำรา วิจัย ผลงานทางวิชาการ หรือ ผลงานศิลปภาพถ่าย ที่เผยแพร่สู่สาธารณะ มีอะไรบ้าง
(อาจไม่ต้องถาม สืบค้นจากใบประวัติของผู้เชี่ยวชาญ)

.....

.....

.....

.....

ท่านได้เข้าร่วมการอบรม หรือสัมมนาเกี่ยวกับการวิจารณ์ การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายที่จัดขึ้น โดยมีที่
ใดบ้าง (อาจไม่ต้องถาม สืบค้นจากใบประวัติผู้เชี่ยวชาญ)

.....

.....

.....

.....

ท่านช่วยเหลือประสบการณ์การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่ายในการประกวด หรือในการจัดการเรียนการสอน

.....

.....

.....

.....

การศึกษาปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่ายในระดับอุดมศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เกี่ยวกับ การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย

ด้านเนื้อหา และบริบทของศิลปภาพถ่าย

1. ท่านคิดว่า ศิลปะ คืออะไร ?

.....

.....

2. ท่านคิดว่า ภาพถ่าย คืออะไร ?

.....

.....

3. ภาพถ่ายต้องมีลักษณะอย่างไรที่จะทำให้ภาพถ่าย กลายเป็นศิลปภาพถ่าย ?

.....

.....

4. ท่านคิดว่า มีส่วนประกอบใดบ้าง ที่ควรอยู่ใน โครงสร้างของผลงานศิลปะภาพถ่าย ?

.....

.....

5. ศิลปะภาพถ่ายนั้น ท่านคิดว่าแตกต่างกับศิลปะประเภทอื่น อย่างไร ?

.....

.....

6. ความซาบซึ้งในศิลปะภาพถ่าย โดยทั่วไปจะเกี่ยวข้องกับ ความงาม อารมณ์ เทคนิคฝีมือที่ล้ำลึก และ แนวความคิดเรื่องราว ท่านมีความคิดเห็น ว่า ควรให้ความสำคัญกับสิ่งใด ?

.....

.....

7. ความงามของศิลปะภาพถ่าย คืออะไร อย่างไรถึงเรียกว่า งาม ในความคิดเห็นของท่าน ?

.....

.....

8. โดยทั่วไป ความงามแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ความสวยงาม ความตรงตาตรงใจ และความเลอเลิศ บริสุทธิ์ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร ต่อระดับความงามนี้ ?

.....

.....

9. ศิลปะภาพถ่าย จะสนองความงามแต่ละระดับ อย่างไร ?

.....

.....

10. ตามความคิดเห็นของท่าน ภาพถ่ายที่ไม่มีอารมณ์ปรากฏอยู่ในผลงาน ภาพถ่ายนั้นจะเป็นศิลปะ ภาพถ่าย ได้อย่างไร ?

.....

.....

11. ท่านคิดว่า การเลือกใช้เทคนิคการถ่ายภาพ มีผลต่อความงาม และอารมณ์ของศิลปะภาพถ่าย อย่างไร ?

.....

.....

12. ปัจจุบันเป็นยุคของศิลปะหลังสมัยใหม่ ที่มีความอิสระในการแสดงออก ที่เน้นแนวความคิด มากกว่า ความงาม ความรู้สึก และเทคนิคฝีมือ ตามความคิดเห็นของท่าน ความงาม ยังเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะนำมา พิจารณาตัดสินคุณค่าศิลปะภาพถ่ายนั้น อยู่หรือไม่ ? เพราะเหตุใด

.....

.....

ด้านการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย

13. ตามความคิดเห็นของท่าน อะไรเป็นเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย ?

.....

.....

14. ในเกณฑ์แต่ละตัว ท่านจะให้น้ำหนักความสำคัญอย่างไร ?

.....

.....

15. ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย ท่านมีทฤษฎีของใคร หรือ หลักการ แนวทางใด ที่ใช้ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย ? และช่วยบอกถึงหลักการนั้นด้วย

.....

.....

16. (เมื่อดูจาก ตารางขั้นตอนการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะแล้ว) ท่านคิดว่า ขั้นตอนของใครที่เหมาะสมที่สุด กับการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย ?

.....

.....

17. ในสภาพความเป็นจริง ท่านตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย โดยปฏิบัติตามขั้นตอนนั้น หรือ มีการสลับ ข้ามขั้นตอน จากข้อ 16 อย่างไร ?

.....

.....

18. ศิลปะภาพถ่ายที่เน้น ความเหมือนจริง ท่านสามารถตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย โดยพิจารณาสิ่งใดเป็นสำคัญ ? (คู่มือตัวอย่างภาพถ่าย และตารางลักษณะของศิลปะภาพถ่าย)

.....

.....

19. ศิลปะภาพถ่ายที่เน้น เรื่องของรูปทรง ท่านสามารถตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่ายโดยพิจารณาสิ่งใดเป็นสำคัญ ? (คู่มือตัวอย่างภาพถ่าย และตารางลักษณะของศิลปะภาพถ่าย)

.....

.....

20. ศิลปะภาพถ่ายที่เน้น เรื่องการแสดงออกทางความรู้สึก ท่านสามารถตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย โดยพิจารณาสิ่งใดเป็นสำคัญ ? (คู่มือตัวอย่างภาพถ่าย และตารางลักษณะของศิลปะภาพถ่าย)

.....

.....

21. ศิลปะภาพถ่ายที่เน้น เรื่องของการนำเสนอแนวคิด ท่านสามารถตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย โดยพิจารณาสิ่งใดเป็นสำคัญ ? (คู่มือตัวอย่างภาพถ่าย และตารางลักษณะของศิลปะภาพถ่าย)

.....

.....

22. ศิลปะภาพถ่ายที่เป็นประยุกต์ศิลป์ เพื่อประโยชน์ในทางอื่นๆที่มากกว่าเพื่อความเป็นศิลปะ ท่านสามารถตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย จะมีวิธีการใดเพื่อตัดสิน ?

(ดูที่ตัวอย่างภาพถ่าย และตารางลักษณะของศิลปะภาพถ่าย)

.....

.....

23. ในการวัดคุณค่าทางศิลปะ (Artistic Value) ของผลงานศิลปะภาพถ่าย ตามความคิดเห็นของท่าน จำเป็นต้องคำนึงถึงสิ่งใดบ้าง ?

.....

.....

24. ในการวัดคุณค่าความงาม (Aesthetics Value) ของผลงานศิลปะภาพถ่าย ตามความคิดเห็นของท่าน สามารถวัดระดับของความงามได้อย่างไร ?

.....

.....

25. ในการวัดคุณค่าทางศีลธรรม (Morale Value) ของผลงานศิลปะภาพถ่าย ว่าเป็นศิลปะที่ดีหรือเลว ตามความคิดเห็นของท่าน สามารถวัดระดับของศีลธรรมได้อย่างไร

.....

.....

26. จำเป็นหรือไม่ ที่ศีลธรรมจะต้องเกี่ยวข้องกับศิลปะภาพถ่าย ?

.....

.....

27. ศิลปะภาพถ่ายที่มีคุณค่า ตามความคิดเห็นของท่าน จะต้องมอบประสบการณ์อะไรให้แก่ผู้ชมผลงานศิลปะภาพถ่าย ?

.....

.....

28. ระหว่างทฤษฎี หลักการ กับ ประสบการณ์ส่วนบุคคล ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย ท่านคิดว่า สิ่งใดสำคัญกว่ากัน ?

.....

.....

29. ผู้ที่มีบทบาทในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย ควรมีคุณสมบัติอย่างไร และจะต้องวางตัวอย่างไรในการตัดสิน ?

.....

.....

ด้านกระบวนการสอนศิลปภาพถ่าย

30. ท่านคิดว่า วิชาศิลปภาพถ่ายสอนไปทำไม ?

.....

.....

31. ท่านคิดว่า ผู้เรียนศิลปภาพถ่ายจะได้เรียนรู้อะไรบ้าง ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ?

.....

.....

32. ท่านคิดว่า ธรรมชาติของรายวิชาที่เกี่ยวกับศิลปภาพถ่ายมีลักษณะอย่างไร ?

.....

.....

33. ท่านคิดว่า รายวิชาใดบ้างที่เป็นประโยชน์ต่อการนำมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปภาพถ่าย ช่วยลำดับความสำคัญ 5 รายวิชา ?

.....

.....

34. ผู้สอน ศิลปภาพถ่าย ควรมีความรู้ด้านใดบ้าง ?

.....

.....

35. ผู้สอนควรมีคุณสมบัติอย่างไรบ้าง ตามแบบอุดมคติของท่าน ?

.....

.....

36. ผู้เรียน ศิลปภาพถ่าย ควรมีความรู้พื้นฐานวิชาใดบ้าง ?

.....

.....

37. ผู้เรียน ควรมีคุณสมบัติอย่างไรบ้าง ?

.....

.....

38. ในการวัดและประเมินผลวิชาศิลปภาพถ่าย ท่านคิดว่า ควรจะมีวิธีการประเมินผลอย่างไร ? (ขอใบอธิบายรายวิชาของ อ. ที่สอนแทนโดยไม่ต้องสอบถาม) ให้นำหนักเป็นเปอร์เซ็นต์ที่ใด ? สอบทฤษฎีแยกหรือไม่ หรือสอบปฏิบัติอย่างเดียวก็พอ ?

.....

.....

39. ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย มีวิธีการสังเกตและวัดประเมินผลอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

40. ท่านคิดว่า ผลงานศิลปภาพถ่าย ที่ใช้ในการวัดและประเมินผลของผู้เรียน ควรประกอบไปด้วยอะไรบ้าง อาทิเช่น ความรู้ การนำเสนอ ชิ้นงาน การตรงต่อเวลา ฯลฯ และให้น้ำหนักคะแนนไปที่สิ่งใด ?

(A B C D F)

.....
 .....

41. ท่านคิดว่า ผลงานศิลปภาพถ่าย สามารถสะท้อนความรู้ของผู้เรียนได้อย่างไร ?

.....
 .....

42. ท่านคิดว่า ผลงานศิลปภาพถ่าย สามารถสะท้อนความรู้สึก อารมณ์ ค่านิยม การรู้คุณค่าของผู้เรียนได้อย่างไร ?

.....
 .....

43. ท่านคิดว่า ผลงานศิลปภาพถ่าย สามารถสะท้อนการปฏิบัติงานของผู้เรียนได้อย่างไร ?

.....
 .....

44. ท่านคิดว่า ในการเรียนการสอนศิลปภาพถ่าย ระดับอุดมศึกษา ด้านพุทธพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย ควรจะเน้นด้านใดเป็นพิเศษ ? เพราะเหตุใด ?

.....
 .....

45. ท่านคิดว่า การเรียนการสอนศิลปภาพถ่ายในระดับอุดมศึกษา ควรให้ความสำคัญที่ใด ระหว่างผลสำเร็จของผลงาน หรือ กระบวนการเรียนรู้ ? เพราะเหตุใด ?

.....
 .....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**แบบสอบถามรอบสุดท้าย เกี่ยวกับการศึกษาปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอนวิชา
ศิลปภาพถ่ายในระดับอุดมศึกษา**

คำชี้แจง แบบสอบถามรอบที่ 3 นี้ ขอให้ท่านผู้เชี่ยวชาญ ช่วยกรุณาทบทวนความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา ว่าท่านต้องการยืนยัน หรือเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นหรือไม่

กรณีที่ 1. ถ้าท่านยืนยันความคิดเห็นเดิม และยังอยู่ในในช่วงพิสัยระหว่างควอไทล์ โพรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องอันดับคะแนนเดิม

กรณีที่ 2. ถ้าท่านเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น และยังอยู่ในช่วงพิสัยระหว่างควอไทล์ โพรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องอันดับคะแนนใหม่

กรณีที่ 3. ถ้าท่านยืนยันความคิดเห็นเดิม หรือ เปลี่ยนแปลงความคิดเห็นใหม่ที่อยู่นอกเหนือขอบเขตพิสัยระหว่างควอไทล์ โพรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องอันดับคะแนนที่ท่านต้องการ และขอความกรุณาให้ท่านแสดงเหตุผล ลงในหน้าสุดท้ายด้วย

เครื่องหมาย ☆ หมายถึง ค่าระดับคะแนนของท่านที่ตอบมาในรอบที่ 2

เครื่องหมาย M หมายถึง ค่ามัธยฐาน (เฉลี่ย) ที่คำนวณได้จากผู้เชี่ยวชาญทั้งกลุ่ม

เครื่องหมาย หมายถึง ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (ความสอดคล้อง) ที่คำนวณได้จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้งกลุ่ม

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
*	การตัดสินคุณค่า การพรรณนา และการตีความ ศิลปภาพถ่ายจำเป็นพึงพาศักดิ์ซึ่งกันและกัน			✓ ☆		

****หมายความว่า ท่านยืนยันคำตอบเดิม และยังอยู่ในขอบเขตพิสัยระหว่างควอไทล์

การศึกษาปัจจัยคัดสรรสำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปะภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> เห็นด้วยอย่างยิ่ง ↔ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง </div>				
		5	4	3	2	1
	ด้านเนื้อหา และบริบทของศิลปะภาพถ่าย					
1.	ศิลปะ คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยสติปัญญา จากแนวความคิด หรือความรู้สึก โดยสร้างสรรค์ให้เกิดความงาม ส่งผลต่ออารมณ์ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง หรือสะท้อนวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม อย่างเป็นรูปธรรม		M			
2.	ภาพถ่าย คือ สื่อที่เป็นผลผลิตจากเทคโนโลยีการถ่ายภาพ ใช้บันทึกเหตุการณ์ ความเป็นจริง ณ เวลาหนึ่ง เพื่อเป็นความทรงจำ ข้อมูล หรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์		M			
3.	การสร้างภาพถ่ายทั่วไปให้กลายเป็นศิลปะถ่ายนั้น จะต้องมิลักษณะที่เป็นไปตามคำนิยาม ความหมายของคำว่า “ศิลปะ”		M			
4.	โดยทั่วไป แรงบันดาลใจในการสร้างผลงานศิลปะภาพถ่าย จะเริ่มมาจากการต้องการบอกเล่าเรื่องราว หรือในบางกรณี ต้องการถ่ายทอดความรู้สึกบางอย่างของศิลปิน		M			
5.	ผลงานศิลปะภาพถ่าย ควรประกอบไปด้วยแนวความคิด เนื้อหา องค์ประกอบศิลป์ เทคนิค อารมณ์ และสร้างขึ้นให้เกิดความน่าสนใจ ด้วยความเป็นตัวของตัวเอง (Originality)		M			

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> เห็นด้วยอย่างยิ่ง ↔ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง </div>				
		5	4	3	2	1
6.	ศิลปะภาพถ่าย เหมือนกับศิลปกรรมประเภทอื่น ตรงที่จุดประสงค์เพื่อการถ่ายทอดงานศิลปะ และกระบวนการทางความคิดที่คล้ายคลึงกัน	M				
7.	ศิลปะภาพถ่าย แตกต่างกับศิลปกรรมอื่นๆ ในประเด็นต่อไปนี้ - กระบวนการผลิต - รูปแบบ - วิธีการนำเสนอของสื่อ - ศิลปะภาพถ่ายสร้างจากภาพจริง แต่ศิลปกรรมประเภทอื่น ต้องสร้างภาพขึ้นใหม่ทั้งหมด - ศิลปะภาพถ่ายจัดองค์ประกอบ จากการเลือกมุมมองภาพจริง แต่ศิลปกรรมอื่นๆ จัดองค์ประกอบ ได้อิสระมากกว่า		M			
8.	การซาบซึ้งในผลงานศิลปะภาพถ่าย จะให้ความสำคัญกับ ความงาม อารมณ์ หรือ เรื่องราว เป็นอันดับแรก สิ่งใดสำคัญนั้น จะขึ้นอยู่กับประเภทของศิลปะภาพถ่าย		M			
9.	ความงามของศิลปะภาพถ่าย เกิดขึ้น ได้จาก การจัดองค์ประกอบ-ศิลป์ การสื่อสารให้ผู้ชมผลงาน ได้เข้าใจลึกซึ้ง และ การถ่ายทอดอารมณ์		M			

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> เห็นด้วยอย่างยิ่ง ↔ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง </div>				
		5	4	3	2	1
10.	ความงามของศิลปภาพถ่าย เป็นสิ่งที่ช่วย ยกระดับจิตใจ และ ยกระดับความเป็นมนุษย์ได้	M				
11.	โดยทั่วไป ความงามแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ความสวยงาม ความตรงตาจริงใจ และความเลอเลิศวิสุทธิ แต่ความเป็นจริง ในการตัดสินผลงาน พิจารณาแค่ งาม กับ ไม่งาม ก็เพียงพอ			M		
12.	ระดับความสวยงาม ของศิลปภาพถ่าย จะอยู่ที่ ความสวยงาม ความน่าสนใจของแบบ (Subject) เทคนิค และ การจัดองค์ - ประกอบศิลป์			M		
13.	ระดับความตรงตาจริงใจ (โคดเด่น) ของศิลปภาพถ่าย อยู่ที่ ผลงานสามารถกระตุ้นให้ผู้ชมเกิด การคิดและจินตนาการต่อได้ โดย พิจารณาจากเรื่องราว แนวความคิด อารมณ์ ที่ซ่อนอยู่ ภายใน เป็นระดับที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ		M			
14.	ระดับความเลอเลิศวิสุทธิ ของศิลปภาพถ่าย คือ ความงามตาม อุดมคติขั้นสูง ซึ่งเป็นการยาก ที่จะสร้างให้ผลงานสามารถไปถึง ในขั้นนี้		M			

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> เห็นด้วยอย่างยิ่ง ←————→ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง </div>				
		5	4	3	2	1
15.	ถึงแม้ว่า ภาพถ่ายจะไม่ปรากฏ อารมณ์ อยู่ในผลงาน ก็สามารถเป็นศิลปภาพถ่ายได้ โดยดูที่จุดประสงค์การสร้างงานเป็นหลัก	M				
16.	สิ่งสำคัญในการใช้เทคนิค คือ ต้องคำนึงถึงความสอดคล้อง และส่งเสริมกับแนวความคิดเป็นหลัก ไม่ควรนำเทคนิคขึ้นมาเป็นตัวตั้งในการสร้างผลงานศิลปภาพถ่าย	M				
17.	ปัจจุบันถึงแม้ว่า นิยมสร้างงานโดยใช้แนวคิดแบบ ศิลปะหลัง - สมัยใหม่ (Postmodern Art) แต่ความงามก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นเสมอในการสร้างผลงาน และในการตัดสินผลงานศิลปภาพถ่าย	M				
ด้านการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย						
18.	เกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย ประกอบด้วย (1) จุดประสงค์การสร้างงาน (แนวความคิด) (2) การจัดองค์ประกอบศิลป์ (ความงาม) (3) กระบวนการทางเทคนิค (4) การถ่ายทอดอารมณ์ (5) ความน่าสนใจของผลงานศิลปภาพถ่าย	M				

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> เห็นด้วยอย่างยิ่ง ←————→ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง </div>				
		5	4	3	2	1
19.	เกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย จะให้น้ำหนักความสำคัญไปที่ การตอบ โจทย์แนวความคิดของผู้เรียนว่าชัดเจน ถูกต้อง เป็น ไปตามจุดประสงค์การสร้างผลงาน		M			
20.	ทฤษฎี หลักการ ที่ใช้ในการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย จะต้องมีความหลากหลาย หลีกเลียงการยึดติดทฤษฎี หลักการของคนใดคนหนึ่ง และประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการตัดสิน	M				
21.	<u>ขั้นตอนแรก</u> ของการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย เริ่มจาก ดูความประทับใจแรกพบ (First Impression) ความน่าสนใจ โดยการมองภาพรวมของผลงาน		M			
22.	<u>ขั้นตอนที่สอง</u> ของการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย จะพิจารณาถึงส่วนประกอบของผลงานนั้น เช่น เรื่องราว ความงาม เทคนิค อารมณ์ ถึงความเหมาะสมตามประเภทศิลปะภาพถ่าย		M			
23.	<u>ขั้นตอนที่สาม</u> ของการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย จะพิจารณา การสร้างผลงานที่สอดคล้องตามจุดประสงค์ของผู้สร้างผลงาน การตีความถึงนัยที่ซ่อนอยู่ และ ความหมายของผลงานศิลปะที่มีต่อผู้ตัดสิน		M			

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> เห็นด้วยอย่างยิ่ง ↔ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง </div>				
		5	4	3	2	1
24.	ขั้นตอนสุดท้าย ของการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย จะเป็นการตัดสิน ประเมินผลความสอดคล้อง ระหว่าง รูปแบบ กับ แนวความคิดหลัก พร้อมการ วัดคุณค่าทางศิลปะ ความงาม ศิลธรรม และหาข้อสรุป เพื่อแก้ไข พัฒนาผู้สร้างงาน		M			
25.	โดยทั่วไป ในขั้นตอนการตัดสินคุณค่าผลงานศิลปภาพถ่าย จะทำการเรียงเป็นลำดับ จากข้อ 21 – 24		M			
26.	การดูความประทับใจแรกพบ (First Impression) หรือความ น่าสนใจของผลงาน ในขั้นตอนข้อที่ 21 ต้องอาศัยสัญชาตญาณ ประสบการณ์ และรสนิยม ของผู้ตัดสิน เป็นสำคัญ		M			
27.	การมองภาพรวมของผลงานในข้อที่ 23 ว่าเป็นไปตาม จุดประสงค์ในการสร้างงานของผู้สร้าง จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ทฤษฎี หลักการ ของผู้ตัดสิน เป็นสำคัญ		M			
28.	การพิจารณา ศิลปะภาพถ่ายประเภท สัจนิยม (Realism) จะเน้น ความสำคัญที่ ความงาม รองลงมาคือ เทคนิค เรื่องราว และ อารมณ์ ตามลำดับ			M		

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> เห็นด้วยอย่างยิ่ง ↔ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง </div>				
		5	4	3	2	1
29.	การพิจารณา ศิลปะภาพถ่ายประเภท รูปทรงนิยม (Formalism) จะเน้นความสำคัญที่ ความงามทางองค์ประกอบศิลป์ รองลงมาคือ เทคนิค ส่วนอารมณ์ และเรื่องราวจะยกเว้นในการพิจารณา		M			
30.	การพิจารณา ศิลปะภาพถ่ายประเภท สำแดงพลังอารมณ์ (Expressionism) จะเน้นความชัดเจนในการแสดงออกทาง อารมณ์ รองลงมาคือ ความงามและเทคนิค ตามลำดับ ส่วนเรื่องราว จะยกเว้นในการพิจารณา		M			
31.	การพิจารณา ศิลปะภาพถ่ายประเภท มโนทัศน์ศิลป์ (Conceptual Art) จะเน้นความสำคัญของแนวความคิด เรื่องราว รองลงมาคือ ความงาม อารมณ์ และเทคนิค ตามลำดับ		M			
32.	การพิจารณา ศิลปะภาพถ่ายประเภท เครื่องมือนิยม (Instrumentalism) จะเน้นที่ความชัดเจนของเรื่องราว รองลงมา คือ ความงาม เทคนิค และอารมณ์ ตามลำดับ			M		
33.	การจัดองค์ประกอบศิลป์ ถึงแม้ว่าจะไม่ถูกต้องตามหลักการ ทฤษฎี แต่ถ้าดูโดยรวมแล้วส่งเสริมกับ แนวความคิด หรือ การ ถ่ายทอดอารมณ์ ก็จัดว่าเหมาะสม ในการจัดองค์ประกอบศิลป์	M				

ข้อที่.	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> เห็นด้วยอย่างยิ่ง ↔ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง </div>				
		5	4	3	2	1
34.	การเลือกใช้เทคนิค ถึงแม้ว่า จะไม่ถูกต้องตามหลักการ ทฤษฎี แต่ถ้าดูโดยรวมแล้วส่งเสริมกับแนวความคิด หรือการถ่ายทอดอารมณ์ ก็จัดว่าเหมาะสม ในการเลือกใช้เทคนิค	M				
35.	การวัดคุณค่าทางศิลปะ ของผลงานศิลปภาพถ่าย อยู่ที่ความสอดคล้อง ส่งเสริมกันระหว่าง แนวความคิด กับ รูปแบบ กระบวนการสร้างผลงาน และสามารถสื่อสารให้ผู้ชมผลงาน เข้าใจสิ่งที่ผู้สร้างงาน นำเสนอ	M				
36.	การวัดคุณค่าความงาม ของผลงานศิลปภาพถ่าย อยู่ที่ความสอดคล้องตามจุดประสงค์การสร้างผลงาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ ประสบการณ์ ภูมิหลัง รสนิยมของผู้ตัดสิน เป็นสำคัญ		M			
37.	การวัดคุณค่าทางศีลธรรม ของผลงานศิลปภาพถ่าย จะดูที่ เจตนา การแสดงออกในผลงานของผู้สร้างงาน		M			
38.	ศีลธรรม เป็นสิ่งจำเป็น ที่ต้องเกี่ยวข้องกับศิลปภาพถ่ายเสมอ		M			

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> เห็นด้วยอย่างยิ่ง ↔ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง </div>				
		5	4	3	2	1
39.	การตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย จำเป็นต้องใช้ ความรู้ ทฤษฎี หลักการ ร่วมกับ ประสบการณ์ ทัศนียมของผู้สอน เพื่อ ช่วยในการตัดสินผลงานศิลปะ เสมอ		M			
40.	ผู้ที่ตัดสินคุณค่าผลงานศิลปะภาพถ่าย ต้องมีความรู้ วางตัวเป็น- กลาง เปิดใจกว้าง และ ใช้ทัศนียมให้สอดคล้องกับหลักการ ตาม บทบาทของผู้ตัดสิน	M				
ด้านกระบวนการสอนศิลปะภาพถ่าย						
41.	จุดประสงค์รายวิชาศิลปะภาพถ่าย สอนเพื่อ การเรียนรู้ศิลปะ ความงาม และส่งเสริมการค้นหาค้นคว้า (ตัวตน) ทางศิลปะ ของผู้เรียน	M				
42.	การค้นหาค้นคว้าทางศิลปะของผู้เรียน ทำได้โดยเรียนรู้จาก การวิเคราะห์แนวความคิด ความงาม การสร้างงานของศิลปิน จากประวัติศาสตร์ศิลปะภาพถ่าย แล้วนำมาประยุกต์ใช้สร้างผลงาน ในแนวทางของตนเอง		M			
43.	ธรรมชาติของรายวิชานี้ มีลักษณะที่อิสระและเปิดกว้างในการ สร้างผลงานศิลปะภาพถ่าย อย่างเป็นขั้นตอน แต่ยังอยู่ในกรอบ ของจุดประสงค์รายวิชา		M			

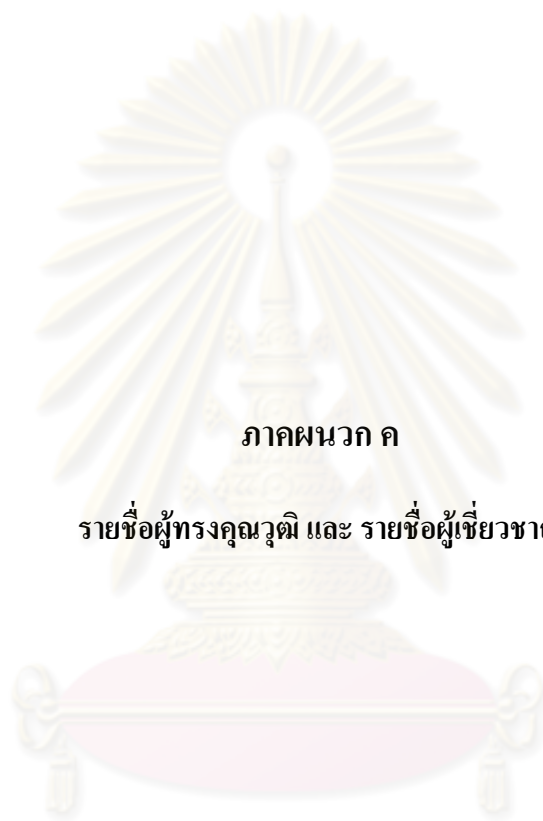

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> เห็นด้วยอย่างยิ่ง ↔ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง </div>				
		5	4	3	2	1
44.	ความรู้ที่ผู้สอนศิลปภาพถ่ายควรมี คือ ความรู้ด้านการถ่ายภาพ และด้านศิลปะอย่างลึกซึ้งเพียงพอ ความรู้รอบตัวที่กว้าง ทันสมัย และมีความรู้ด้านการเรียนการสอน	M				
45.	คุณสมบัติของผู้สอนศิลปภาพถ่าย คือ เป็นผู้ที่เปิดกว้าง วางตัว เป็นกลาง สามารถสาธิต แนะนำ วิจารณ์ผลงาน ได้ดี และพัฒนา ความสามารถของตนเองอยู่เสมอ	M				
46.	ผู้เรียนศิลปภาพถ่าย ควรมีพื้นฐานทางด้านการถ่ายภาพ แนวคิด ทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ศิลปะ ประวัติศาสตร์ภาพถ่าย และ ความรู้รอบตัว	M				
47.	การวัดและประเมินผลรายวิชาศิลปภาพถ่าย ไม่จำเป็นต้องสอบ ภาคทฤษฎี แต่จะเก็บคะแนนจากผลงานระหว่างเรียน และ คะแนนจากผลงานศิลปภาพถ่าย สรุปรายชื่อ (รวบยอด) เป็นอัตราส่วน 60 : 40 (ผลงานระหว่างเรียน : ผลงานรวบยอด)		M			
48.	ถ้ามีการสอบภาคทฤษฎี ข้อสอบควรเป็นการถามความเข้าใจ การประยุกต์ใช้ มากกว่า การจดจำเนื้อหาความรู้	M				

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					
		<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> เห็นด้วยอย่างยิ่ง ↔ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง </div>					
		5	4	3	2	1	
49.	วิธีการวัดผลด้านพุทธิพิสัย (ความรู้) ของผู้เรียน สังเกตได้จาก การซักถามในชั้นเรียน และสังเกตจาก ความเข้าใจ การประยุกต์ ใช้ความรู้ ที่ปรากฏอยู่ในผลงาน		M				
50.	ผลงานศิลปะภาพถ่ายที่ด้นนั้น ย่อมมาจากความรู้ ความเข้าใจ และ ประยุกต์ใช้ที่ดี ทำให้ผลงานมีแก่นสาร และมีเชิงลึกที่ชัดเจน	M					
51.	วิธีการวัดผลด้านจิตพิสัย (พฤติกรรม ทักษะ) ของผู้เรียน สังเกตจาก การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน การตรงต่อเวลาในการส่ง งาน และสังเกตเพิ่มเติมได้จากผลงาน		M				
52.	ผลงานศิลปะภาพถ่าย สามารถสะท้อนทัศนคติการมอง โลก (ความรัก สังคม ปรัชญา ฯลฯ) และอารมณ์ ความรู้สึก รสนิยม ความเป็นเอกลักษณ์ทางศิลปะของผู้เรียน ได้	M					
53.	วิธีการวัดผล ด้านทักษะพิสัย (ทักษะ ความชำนาญ) ของผู้เรียน สังเกตพัฒนาการด้านฝีมือ การควบคุมกล้อง การใช้เทคนิคที่ เหมาะสมกับแนวความคิด จากผลงานเป็นหลัก		M				

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		<div style="display: flex; justify-content: space-between; align-items: center;"> เห็นด้วยอย่างยิ่ง ↔ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง </div>				
		5	4	3	2	1
54.	ผลงานศิลปภาพถ่าย สามารถสะท้อนทักษะ ความชำนาญ ในการควบคุมกล้อง การเลือกใช้เทคนิค ที่สอดคล้อง เหมาะสม กับ แนวความคิดของผู้เรียนได้	M				
55.	การเรียนการสอนศิลปภาพถ่าย ในระดับอุดมศึกษา ควรจะ ส่งเสริมทางด้านจิตพิสัย (พฤติกรรม ทักษะ) เป็นพิเศษ เนื่องจาก ทักษะที่ดีย่อมนำไปสู่การสร้างสรรคผลงานที่ดี	M				
56.	การทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อ ศิลปะ ความงาม ราชวิชาและตัวเอง ของผู้เรียน ผู้สอนควรส่งเสริม โดยมีการจัดทัศนศึกษา นอกสถานที่ เช่น หอศิลป์ หุ่นชน แหล่งธรรมชาติ เป็นต้น	M				
57.	การกำหนดเกณฑ์การตัดสินคุณค่าศิลปภาพถ่าย ในการเรียนการสอน ให้มีความชัดเจน เป็นสิ่งจำเป็น และสามารถช่วยให้ผู้สอน มีมาตรฐานในการประเมินผลงาน ส่งผลให้ผู้เรียน ปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาดได้ถูกต้อง ตรงจุด	M				
58.	การตัดสินผลงานศิลปภาพถ่ายสรุปท้ายเทอม(รวบยอด) โดย ผู้สอนเพียง 1 คน อาจทำให้เกิดปัญหาในการตัดสิน ดังนั้น ควร จะต้องเชิญผู้สอนท่านอื่นๆหรือ ฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ใน ชั้น ร่วมในการพิจารณาด้วย	M				

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ และ รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจแก้ไขเครื่องมือในการวิจัย

1. อาจารย์ ดร.โสมฉาย บุญญานันต์

- อาจารย์ประจำสาขาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. อาจารย์ ดร.อินทิรา พรหมพันธุ์

- อาจารย์ประจำสาขาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. อาจารย์ ดร.อภิชาติ พลประเสริฐ

- อาจารย์ประจำสาขาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการให้ข้อมูลการวิจัย

1. กิ่งต๋ สุตังกรกาญจน์

- อาจารย์พิเศษสาขาการถ่ายภาพ ภาควิชาศิลปะศิลป์ คณะคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง

2. กิตติชัย เกษมสานต์

- อาจารย์ประจำสาขาการถ่ายภาพ ภาควิชาศิลปะศิลป์ คณะคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง

3. เกียรติศักดิ์ วันจรรย์รัตน์

- อาจารย์ประจำสาขาศิลปภาพถ่าย ภาควิชาศิลปะและการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

4. ชัยวุฒิ พุฒทอง

- อาจารย์พิเศษสาขาการถ่ายภาพ ภาควิชาศิลปะศิลป์ คณะคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง

5. ถาวร โกอุดมวิทย์

- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาภาพพิมพ์ คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

6. ธนพนธ์ ธนากรกานต์

- ศิลปิน ช่างภาพอาชีพ และอาจารย์พิเศษระดับอุดมศึกษา

7. พงษ์ศักดิ์ ตั้งติวาจา

- อาจารย์หัวหน้าสาขาการถ่ายภาพ ภาควิชาศิลปะศิลป์ คณะคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง

8. พรรษา สุนาวิ

- ศิลปิน ช่างภาพอาชีพ และอาจารย์พิเศษระดับอุดมศึกษา

9. ภูมิภมล ผดุงรัตน์

- อาจารย์พิเศษสาขาศิลปภาพถ่าย ภาควิชาศิลปะและการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

10. ยงยุทธ คะสาวงศ์

- ศิลปิน ช่างภาพอาชีพ และอาจารย์พิเศษระดับอุดมศึกษา

11. **วรารวรรณ สุวรรณผาคี**
  - ผู้ช่วยศาสตราจารย์/ดร. และประธานสาขาวิชาศิลปภาพถ่าย ภาควิชาศิลปะและการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
12. **วิวัฒน์ชัย สุขทัณฑ์**
  - อดีตอาจารย์ประจำสาขาเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
13. **ศรศักดิ์ สักดิ์บดินทร์**
  - ศิลปิน และช่างภาพอาชีพ
14. **สุขเกษม อวยโต**
  - อาจารย์ประจำสาขาศิลปภาพถ่าย ภาควิชาศิลปะและการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
15. **สุชีพ วรรณสูต**
  - อาจารย์ประจำสาขาศิลปภาพถ่าย ภาควิชาศิลปะและการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
16. **สุรพงษ์ เอี่ยมพิชัยฤทธิ**
  - ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาศิลปภาพถ่าย และหัวหน้าภาควิชาศิลปะและการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
17. **อัญญา โปราณนนท์**
  - ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาศิลปะการถ่ายภาพ คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายเอกสิทธิ์ บุญมาก เกิดวันศุกร์ที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2523 จังหวัดกรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) 2 และศึกษาต่อระดับปริญญาตรี สาขาการถ่ายภาพ ภาควิชาศิลปะศิลป์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขา ศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ ภาควิชา ศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2550

ประกาศเกียรติคุณ และประวัติการทำงาน

- พ.ศ. 2540 - รางวัลชนะเลิศ ภาพวาดแรเงา
ระดับโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) 2
- รางวัลพระราชทานรองชนะเลิศอันดับ 2 ระดับประเทศ จิตรกรรมหัวข้อ เมืองไทยน่าเที่ยว จัดโดยสมาคมครูฝรั่งเศส พระราชทานโดย สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
- เกียรติบัตรนักเรียนดีเด่น ประจำปี 2540
- พ.ศ. 2546 - อาจารย์พิเศษ สาขาการถ่ายภาพ ภาควิชาศิลปะศิลป์ สจล.
- วิทยากรบรรยายเรื่อง การถ่ายภาพเบื้องต้น ที่มหาวิทยาลัยมหิดล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันราชภัฏสวนสุนันทาและองค์กรเอกชน
- ช่างภาพอาชีพ
- พ.ศ. 2550 - ศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เกียรติบัตรแสดงการปฏิบัติหน้าที่รองประธาน ฝ่ายพัฒนาสังคมและบำเพ็ญประโยชน์ คณะกรรมการนิสิตบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- จัดค่ายอบรมศิลปะเด็ก จำนวน 300 คน โดยความร่วมมือของ คณะกรรมการนิสิตบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กับ หอศิลปะและวัฒนธรรม จังหวัดอุษายา
- จัดค่ายปลูกปะการังเทียม ในการอบรมเชิงปฏิบัติการค่ายวิทยาศาสตร์ทางทะเล ณ ฐานกิจกรรมค่ายวิทยาศาสตร์ทางทะเล จังหวัด ชลบุรี
- พ.ศ. 2554 - ผู้ดูแลหลักสูตรธรรมเนียมและผู้สอน สำหรับการจัดการกิจกรรมอบรมหนังสือและภาพถ่าย โครงการปล่อยพลัง และโครงการถ่าย 8 สื่อ มหัศจรรย์ จัดขึ้น ณ เสถียรธรรมสถาน